

KENÉZY:

BÁBAKÖNYV.

Leltári szám: 1050. **J.2.**

GYERMEK PSZICHIKA

1/3937. GYSZ.

Debreceni Egyetem
Egyetemi és Nemzeti Könyvtár

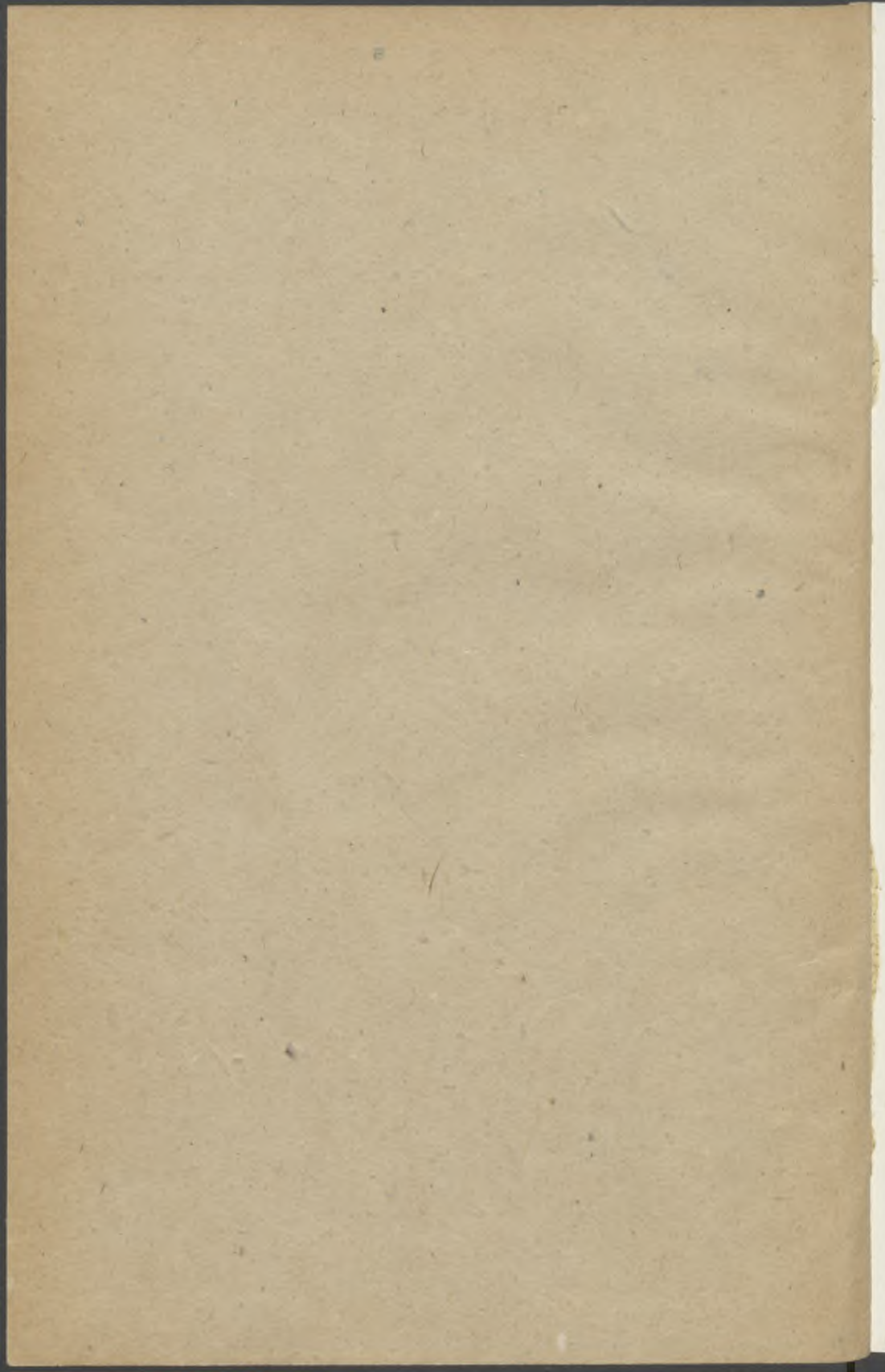

0 000017 218610

S. Lortzagh Felitos kedves
cimborimold siva kezesre
1923, pt 4

S. Lortzagh

Szontagh professor
haza ka

Szontagh professor
hagyatéka

John Swain

1858

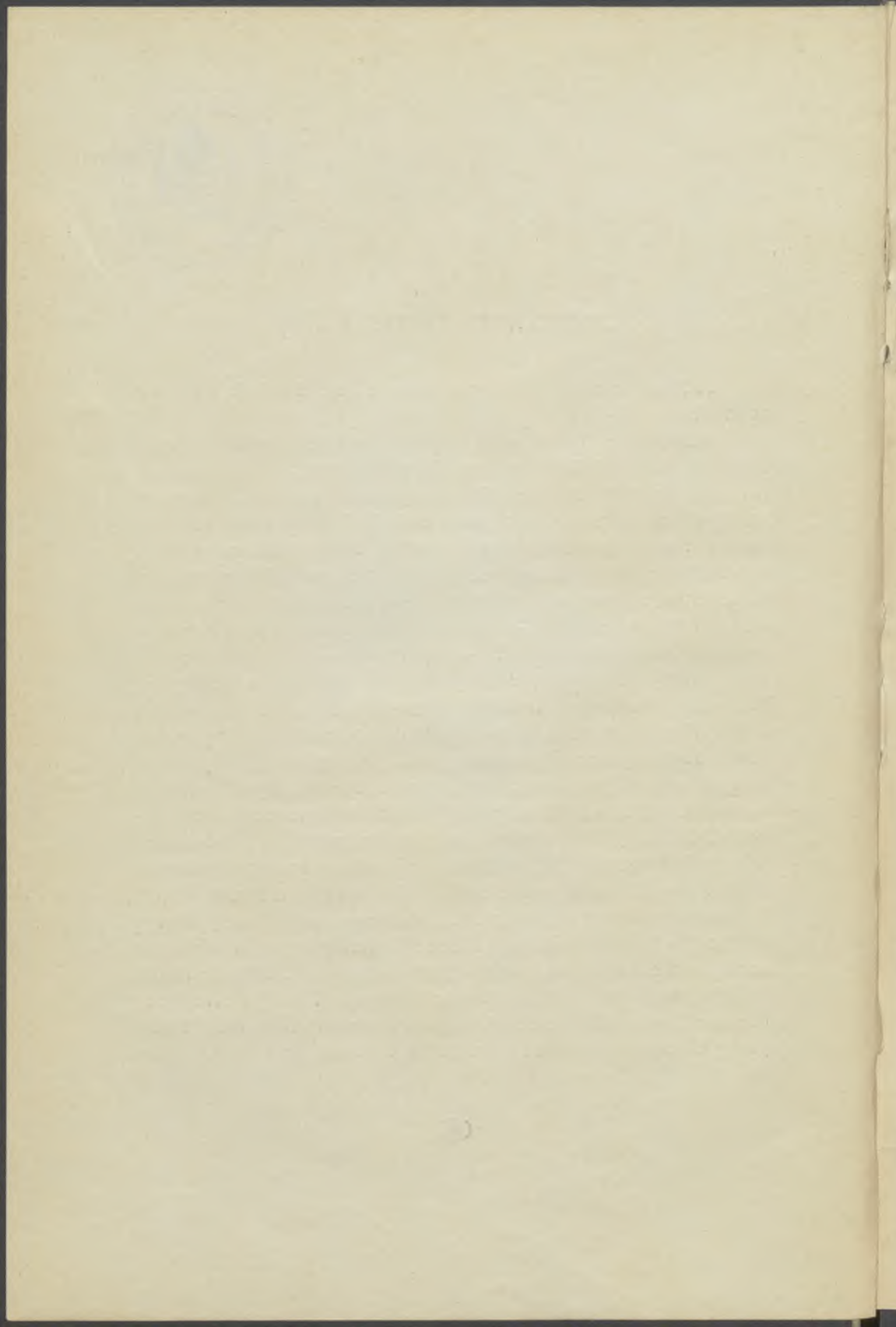

Semmelweis Ignác Fülöp.

Született Budán 1837. évi július 17-én. Meghalt 1865. évi augusztus hó 13-án.

Semmelweis fiatal orvos korában a bécsi szülõház tanársegéde volt. A szülõház azon osztályán, melyen az orvosok tanultak, száz szülõ közül meghalt gyermekági lázban 12. Azon az osztályon, amelyre a bábák jártak csak 3. E nagy különbség okát kutatta Semmelweis. Ez idõtájt történt, hogy Kolletschka tanár kezét egy tanítványa hullabontás közben véletlenségbõl megszurta. Kolletschka ugyanolyan betegségi jelekkel halt meg, mint a gyermekágiázatok. Ebbõl következtette Semmelweis, hogy a gyermekágiázat bomló állatanyagok, — p. o. hullák — mérge okozza. Meg azt is, hogy az orvosok osztályán azért több a gyermekágiáz, mert az orvostanulók hullákat bontanak. Emiatt a kezek nem tiszta. Elrendelte azért, hogy mindenki mossza meg a kezét, aki szülõ vagy gyermekágiyasnõhöz nyúl. Melegvízzel, szappannal, kefével meg klórmészszel. A mosakodás haszna nagyon szembe-tûnõ volt. Attól kezdve az orvostanulók osztályán sem esett egészen 2 haláleset 100 szülésre. Legtöbb kartársa nem hitt Semmelweis fölfedezéséb n. Sõt mikor a szülésztanárokat felelõssé tette a sok veszendõbement emberéletért: kisebbítették, üldözték. Emiatt Bécsbõl hazaköltözött Budapestre, ahol egyetemitanár lett. Itt egy operáció közben fertõzõdött a keze. A fertõzõanyag a vérébe és azzal a mellhártyájára jutott. Ebbõl genyes mellhártyagyûladás fejlõdött, amely kioltotta a nagy tudós életét. Tehát az a betegség ölte meg, amelytõl életében õmaga százakat mentett meg, utódai pedig útmutatása nyomán százezreket mentenek meg.

BÁBAKÖNYV.

ÍRTA

KENÉZY GYULA dr.

A DEBRECENI KIR. BÁBAKÉPEZDE IGAZGATÓTANÁRA.

SZERZŐ SAJÁTJA.

DEBRECEN SZ. KIR. VÁROS KÖNYVNYOMDA-VÁLLALATA

1910. — 80.

BABAKÖNYV

154036

ALL RIGHTS RESERVED

TARTALOM.

□ □

ELSŐ RÉSZ.

Az emberi testről általában; a női medence és a női nemirészek.

<i>Első szakasz.</i>	Oldal
Az emberi testről általában	1
<i>Második szakasz.</i>	
1. A női medence	10
2. A női nemirészek	17
3. A női nemirészek működése	22

MÁSODIK RÉSZ.

<i>Első szakasz.</i>	
A rendes terhesség	24
1. A pete változásai	25
2. A nemirészek változásai	38
3. A test többi részének és a léleknek változásai	41
4. A terhesség jelei	43
5. A terhesség rendes végének kiszámítása	44
6. Első és ismételtterhesség	46
7. Szülészeti vizsgálat	49
8. A terhesek életrendszabályai	64
<i>Második szakasz.</i>	
A rendes szülés	66
1. A szülésről általában	66
2. A szülés három időszaka	68
3. A magzat áthaladása a szülőcsatornán	72
4. A baba kötelessége a szülőnő mellett	75
<i>Harmadik szakasz.</i>	
A rendes gyermekágy	87
1. A gyermekágy	78
2. A kiállott szülés jelei	89
3. A gyermekágyas ápolása	90
<i>Negyedik szakasz.</i>	
1. Az újszülött változásai	93
2. Az újszülött ápolása	94

HARMADIK RÉSZ.

A terhesség, szülés és gyermekágy rendellenes lefolyásáról.

<i>Első szakasz.</i>	Oldal
A terhesek némely betegségei	101
1. A terhességgel összefüggő bajok	101
a) Értágulás	101
b) Az alsó végtagok vizenyős megdagadása	103
c) Túlságos hányás és nyálfolyás	105
d) A terhesek és szülők elájulása	105
e) A rángatógörcsök	106
2. A terhességtől független bajok	107
a) Kankó	107
b) Sanker	108
c) Bujakór	108
 <i>Második szakasz.</i>	
A terhesség, szülés és gyermekágy alatt keletkező vérzésekről	109
A vérzésről általában	109
1. A terhesség alatt keletkező vérzések	110
a) A vetélés	111
b) A lepény hibás fekvése	112
c) Az üszögterhesség	114
d) A méhenkívüli terhesség	116
2. A szülés alatt föllépő vérzésekről	119
1. Vérzés a szülés I. és II. időszakában	119
a) A lepény leválása idő előtt	119
b) A méhrepedés	120
2. Vérzés a szülés III. időszakában	121
3. A méh kifordulása	124
4. Érrepedés, vérdaganat keletkezésével	126
3. Vérzések a gyermekágyban	126
 <i>Harmadik szakasz.</i>	
A nemirészek hibái	127
1. A terhesméh helyzetváltozásai	127
a) A méh előredölése	127
b) A méh hátrahajlása	128
c) A méh süllyedése és előesése	130
d) A hüvely szűkülése	132
e) A méhszáj szűkülése	132
 <i>Negyedik szakasz.</i>	
A hibásmedencék	133

<i>Ötödik szakasz.</i>	Oldal
A magzat hibás elhelyeződése	141
a) Az arctartás	141
b) A homloktartás	145
c) A medencevégűfekvés	147
d) A keresztfekvés	154
e) Véhtagok hibás tartása a fej mellett	157

<i>Ötödik szakasz.</i>	
A többesterhesség	158

<i>Hatodik szakasz.</i>	
A hibás szülőfájdalmakról	160
a) Gyenge fájdalmak	160
b) Erős fájdalmak	162
c) Görcsös fájdalmak	163

<i>Hetedik szakasz.</i>	
A pete mellékreszeinek rendellenességei	164
a) A magzatburkok rendellenességei	164
b) A magzatleány rendellenességei	164
c) A köldökzsinór rendellenességei	166
d) A magzatvíz rendellenességei	169

<i>Nyolcadik szakasz.</i>	
A gyermekágy rendellenességei	170
1. A gyermekágyiláz	170
2. Egyéb rendellenességek a gyermekágyban	172
a) A gyermekágyifolyás rendellenességei	173
b) Vizelési rendellenességek	174
c) Székelési rendellenességek	175
3. Az emlő betegségei	176
a) A bimbó betegségei	176
b) Az emlőgyulladás	176

<i>Kilencedik szakasz.</i>	
A magzat rendellenességei	177
a) A magzat elhalása a terhesség alatt	177
b) Az újszülött álhalála	178
c) Az újszülött némely betegségei	181
d) A magzat némely fejlődési hibája	183

NEGYEDIK RÉSZ.

Fontosabb tennivalók az ápoltak körül.

1. Beöntés	188
2. Irrigálás	190
3. Húgycsapolás	192

	Oldal
4. Nadályozás	193
5. Mustározás, hólyaghúzás	193
6. Lemosás	194
7. Ledörzsölés	194
8. Borogatás, bekötés	195
9. Betegszállítás	196

FÜGGELÉK.

Rendelés és utasítás okleveles bábák számára.

(A belügyi m. kir. miniszternek a vallás- és közoktatásügyi miniszterrel egyetértőleg kiadott 1902. évi 95,000. sz. rendelete.)

1. A bába kötelességei általában.	198
2. A bába kötelességei a terhes, szülő és gyermekágyasnők, valamint az újszülöttek ápolásánál	205
1. melléklet. A bába esküje és „oklevele“	220
2. „ Kivonat a m. kir. belügyminiszternek a vallás- és közoktatásügyi miniszterrel egyetértőleg kiadott 1902. évi 95,000. számú rendeletéből	225
3. „ A hatósági vagy magánorvos ellenőrzési bejegyző könyvecske mintája	226
4. „ A sublimátlepenyek ellenőrzési könyvecske mintája	227
5. „ A szülések jegyzőkönyvének mintája	228

ELSŐ RÉSZ.

Az emberi testről általában ; a női medence és a női nemirészek.

ELSŐ SZAKASZ.

1. Az emberi testről általában.

1. §.

Alakja után az emberi testet négy főrésztre osztjuk.

E négy rész: a fej, a törzs, a felső és az alsó végtagpár.

2. §.

A fejen megkülönböztetjük a koponyát és az arcot.

A koponya részei: a homlok, a fejtető, a nyakszirt és a két halanték. Ezek — a homlokot kivéve — hajjal vannak benöve.

Az arcon ismerjük: a szemet, orrot, a két arcot, a két fület, a száját és az állat. A szem golyói a szem gödrében fekszenek. A száj a száj üregének a nyílása. Ebben van a két sor fog, meg a nyelv. Az orr lyukai az orr üregébe vezetnek. Az orr üregét a szájétól a száj padlása választja el.

3. §.

A törzs négy részből áll. Legfelső része a nyak. Ez alatt következik a mell. Azután a has. Legalul van a medence.

A nyak elülső részét toroknak, a hátulsót tarkónak hívjuk.

A törzs középső részének elől mell, hátul hát, kétfelől pedig oldal a neve.

A has legfelső része elől a gyomorgödör. Ez alatt van közepesen a köldök. Lentebb kétoldalt a két combhajlás, amely a szeméremtáját fogja közre. Ez már a medencén van.

Kétoldalt a hátnak az a része, amelyben nem érzünk csontot: az ember vékonya.

4. §.

A medence elülső oldala a szeméremtáj. Két oldala a két csípő, hátulsó a kereszttáj. Alsó része pedig, — amelyen ülni szoktunk — : a far.

5. §.

A felső végtagnak három része van. E három rész : a kar, kézsár és kéz.

Az alsó végtag is három részből áll, u. m. combból, lábszárból és lábból.

6. §.

Az emberi test alakját a benne levő csontoktól nyeri. A test összes csontjai össze vannak kötve egymással. Az összeköttetés vagy olyan, hogy az összeköttetés az ízület. Ezt a közéletben csuklónak, meg forgónak nevezük. Az emberitest valamennyi csontját együtt, úgy, ahogy a testben egymáshoz vannak kötve : csontváznak hívjuk. A csontokat lágy részek borítják. Az egész testet pedig kívülről a bőr takarja.

1-ső kép. Az izmok. (Veresre vannak festve.)

Az izmokat a közönséges életben húsnak hívják. Az izmok rendszerint csontokhoz tapadnak. Az ujjakhoz, könyökhöz, térdkalácshoz stb. inakkal. Az izmok változtatott összehúzódásukkal, meg kinyúlásukkal mozgatják a test egyes részeit. Meg magát az egész testet is.

7. §.

A test fontosabb lágyrészei.

1. A szalagok, amelyek a csontokat meg a lágyrészeket egymáshoz kötik.

2. Az izmok, (1.kép) amelyeket a közönséges életben húsnak hívnak. A legtöbb izom csontra tapad. Sok izomnak az a része, amely a csonthoz van növe : in. Az izmok össze tudnak húzódni, meg újból kinyúlni. Az összehúzódással, meg a kinyúlással mozgatják a test egyes részeit. Meg magát az egész testet is. A legtöbb izom munkája akaratunktól függ. Tehát a legtöbb izom akkor

dolgozik, amikor nekünk tetszik. De vannak olyan izmok is, amelyek egyformán végzik munkájukat, akár akarjuk, akár nem. Ilyen izmok: a szív, a méh, a belek, erek izmai stb.

3. A zsír, amely a többi lágyrészek közt levő hézagokat tölti ki.

4. A mirigyek, amelyek különféle nedveket készítenek. P. o. epét, nyálat, verejtéket, zsírt stb.

5. Az erek, amelyekben a vér foly.

6. Az idegek, amelyek az érzést, meg az akaratot viszik a test egyik részéből a másikba.

7. A zsigerek, p. o. az agy, tüdő, szív, máj, lép stb.

8. A bőr, amely a testet kívülről takarja. A bőrben vannak faggyú és verejték mirigyek, haj- és szőrszálak. Meg az ujjak végén körmök.

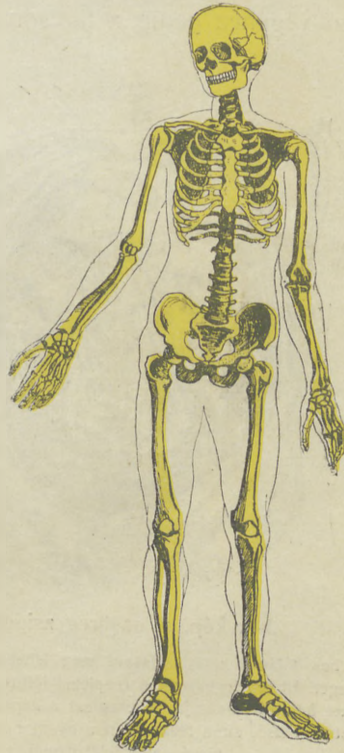
8. §.

A csontok meg a lágyrészek együttesen üregeket alkotnak. Amely üregnek nyílása van kifelé, azt nyálkahártya béleli. A többit savóshártya.

Az üregekben vannak elhelyezve a test nemesebb részei, a zsigerek. Így a koponya üregében az agyvelő. A mellüregben a szív, meg a két tüdő. A hasüregben fent, középen a gyomor. Jobbról a máj. Balról a lép. Hátul, kétoldalt a két vese. A hasüreg többi részét a belek töltik ki. A has üregét a mellétől a rekesztő választja el. A medenceüregben van a hólyag, a végbél, meg a belső nemi részek.

9. §.

A csontváznak (2-ik kép) alapja a gerinc, amely a nyakszirttől a farig tart. A gerinc kis csontokból — csigolyákból — van

2-ik kép. A csontváz.

Látni a fejet, törzset, alsó és felső végtagokat. A csontváz magva a gerinc. Ennek felső végéhez a fej, alsó végéhez a medence izesül. A felső végtagok a mellkas felső részéhez vannak kötve. Az alsók a medencéhez.

összerakva. A gerincben összesen 24 csigolya van. Ezeket szalagok kötik egymáshoz. Ezért a gerinc előre, hátra, meg két oldalra meghajolhat. A gerinc belül végig üres. Ürege a gerinccsatorna.

A gerinc hét felső csigolyáját, — mert a nyakban van — nyakcsigolyának nevezzük. Ezek közül a legfelsőhöz a fej izesül.

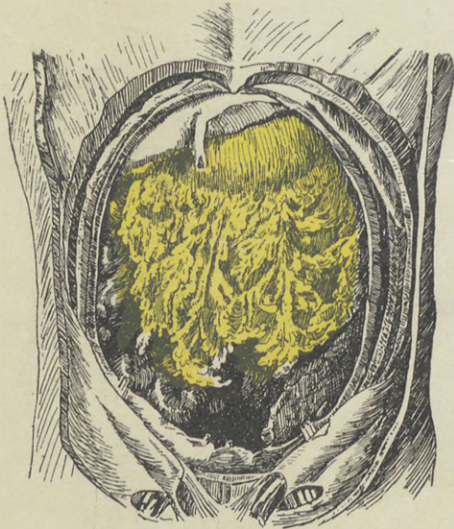
A nyak alatt a 12 hátcsigolya következik. Ezeknek mindenkéhez jobbról is, balról is egy-egy borda van hozzáerősítve. A bordák félkörformán nyúlnak előre. Elöl a mellcsontozathoz tapadnak. A 12 hátcsigolya, a 12 pár borda, meg a mellcsont együttesen kashoz hasonlít. Azért e részeket együttvéve mellkasnak hívjuk. Az utolsó hátcsigolya után következik az öt ágyékcsigolya. Ezek közül a legalsó a keresztcsonton nyugszik. A keresztcsont alsó végéhez pedig a farcsont izesül.

10. §.

A felső végtagok a törzs felső végéhez vannak kötve, az alsók az alsóhoz.

A felső végtagok köteléke a kulcscsont, meg a lapocka. A kulcscsont elöl van, a lapocka hátul. Azt a részt, ahol e két csont egymással izesül, vállnak hívjuk. A váll alatt van a hónalj.

Az alsó végtagokat a medence köti a törzshöz. Ahol az alsó végtagok a medencével izesülnek, ott van a csípőizület.

3-ik kép. A hasüreg zsigerei.

A has falának a kivágásával meg lehet nyitni a hasüregét. Ebben legelőször a csepleszt látjuk, amely a beleket felülről betakarja. A cseplesz a képen sárgára van festve. Felső, sima része alatt a gyomor látszik. Efelett kissé balkézfelől a máj.

11. §.

Az ember teste folyvást kopik. Ezt a kopást pótolni kell. A pótlás abból áll, hogy a testünk táplálására alkalmas anyagokat megesszük. Testünk pedig a megevett anyagokat feldolgozza.

A tápláló anyagokat rendszeren ételekké készítve esszük meg.

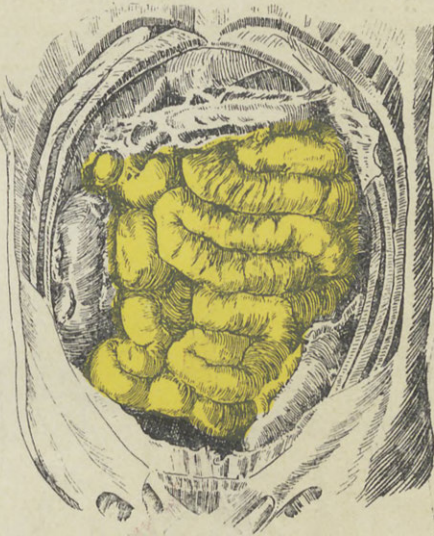
Evéskor a falatokat megrágjuk. Azután lenyeljük. Rágás közben az eledel összeelegyedik a nyállal. Ez a falatot sikamlóssá teszi. Meg az emésztést is elősegíti. A falat azután a bázrsingon át a gyomorba jut. A gyomor (3. kép) a has üregének felső részében van. Izmosfalú hólyag. Arra való, hogy emésztőnedveket készítsen s azok segítségével az ételeket megeméssze.

A megemésztett étel pár óra alatt a gyomorból a belekbe jut. Itt az epe elegyedik hozzá, amelyet a máj készít. Az epe a zsírt emészt meg.

Míg a megemésztett étel a hét méter hosszú vékonybélben (4. kép) áthalad, a bél számtalan apró bolyha kiszívja belőle azt a részt, amely testünk táplálására alkalmas. Ez a rész a vér közé vegyül. — Lassanként maga is vérré válik. A többi, nem használható maradék, a bélsár. Ez a végbélben (5. kép) gyűl meg. Onnan pedig időnként kiürül.

12. §.

A test egyes részeinek táplálására csak a vér alkalmas. Azért készít vért a megevett elegelekből. A vér az erekben van. Ezeket át a test minden részét elárasztja. Hogy mindenütt állandóan legyen táplálék. Míg élünk, a vér mindég áramlik. A vért az erekben a szív hajtja. Azzal, hogy percenként 60—80-szor összehúzódik, meg kitágul.

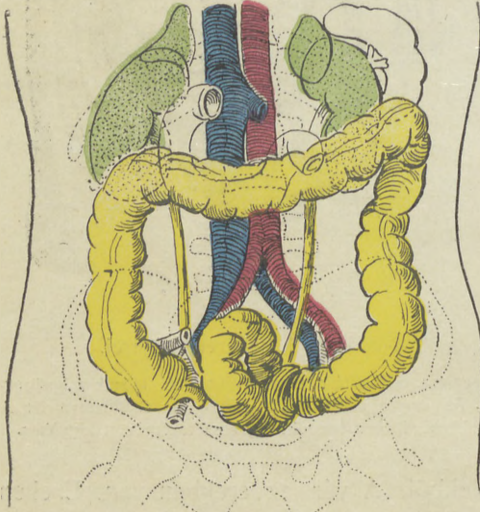
4-ik kép. A hasüreg zsigerei.

A cseplesz eltávolítása után a vékonybél látszik a hasüregben. Az ember bele 7 méter. Csak összehajtogatva fér el. Ezért némiképen hasonlít egy összetekergőzött kígyóhoz.

13. §.

A szív a mellkasban van. (6. kép.) Két részből áll. Jobb és bal félből. Belül üres izom, amely míg élünk, mindég dolgozik. Váltakozva összehúzódik, meg kitágul. Vagyis ver.

Mikor a szív bal fele összehúzódik, azt a vért, amely benne van, az erekbe hajtja. Amint a szív a vért nagy erővel az erekbe nyomja, azok hirtelen megtelnek. Emiatt lüktetnek. Tehát ahányszor a szív összehúzódik, annyiszor ütnek az erek is. Azért mondjuk ezeket az ereket ütőereknek. Az ütőerek mind több-több ágra oszolva, átjárják az egész testet. (7. kép.) Az erek ágai mindig vékonyodnak. Utoljára még a hajszálnál is vékonyabbak lesznek. A nagyon vékony ágakat hajszálereknek hívjuk. Ezek egymással sokszorosán összefolyva, érhálót alkotnak. A hajszálerek vékony falain átizzad a vérnek az a része, amely a test táplálására alkalmas. Az pedig, amely a test egyes részeiben megromlott: visszaszívárog. A hajszálerek összefolyva, vastagabb csövekké lesznek. Ezek viszik vissza az elhasznált vért a szívbe. Emiatt ezeket vivőereknek nevezzük. (l. a 8-ik képet). Az ütőerek fala vastag, erős. A vivőereké vékony, gyenge.

5-ik kép. A hasüreg zsigerei.

Ezen képen a has üregéből a máj, gyomor, vékonybél ki van véve. Benne van a vastagbél, a rendes helyén. Balkézfelől lent látszik a vakbél, rajta a kis féregnyugvány. Látszik, hogy a bél először felfelé nyúlik. Azután a máj és gyomor előtt keresztben a másik oldal felé, onnan meg lefelé halad. A megtekeredett S forma, középen fekvő része a végbél. A bél háta megett két oldalt látszik a két vese, (zöldre festve). Középen meg a hasiütőér (veres), meg mellette a hasi vivőér (kék).

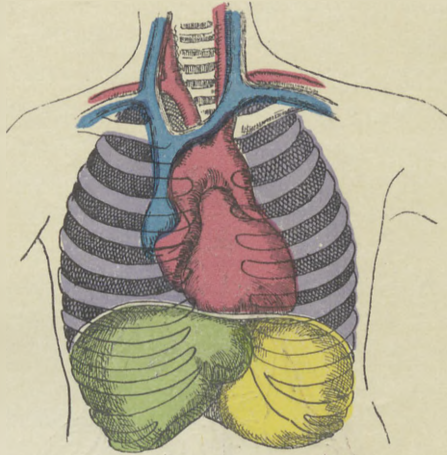
A vivőereken át a vér a szív jobb felébe foly. Ha most ez összehúzódik, a vért a tüdőütőereken át a tüdőbe hajtja. Itt a vér a hajszálerekben a lélekzéstől megtisztul, felfrissül s visszafoly a szív bal felébe. (l. 8. képet). Innen újból elhajtódik a test minden részébe. A vérnek ezt az állandó áramlását vérkeringésnek hívjuk. (8. kép).

14. §.

A vért a lélekzés teszi alkalmassá a test táplálására. A tüdőnkkel lélekzünk, amelybe a levegő a száj és az orr üregein, meg a lélekzőcsövön át jut. Mikor a

tiszta levegőt a tüdőbe szívjuk, a vér felveszi belőle azt a részt, amely testünk táplálására szükséges.

Levegőre azért van szükségünk, mert míg élünk, a testünk lassan, de állandóan ég. Ettől az égéstől meleg az ember teste. A tűz, ha a levegőt elzárjuk tőle: elalszik. Az ember, ha elzárjuk tőle a levegőt: megfúl. Testünk épenúgy elhasználja a levegőt, mint a tűz. Az a levegő, amelyet kilehelünk: romlott. Testünk táplálására nem alkalmas. Innen van az, hogy ha zárt helyen több ember van együtt, a levegő csakhamar megromlik. Egy perc alatt 20—25-ször lélekezünk. Ha 3—4 percig nem veszünk lélekezetet: megfúlunk.

6-ik kép. A mellüreg zsigerei.

A bordák közül a hús ki van vágva. Úgy, hogy be lehet látni a mellkasba. Látszik két oldalt a két tüdő (lilaszín). Középen a szív (veres), a főütőér és egy pár ága (veres). A felső nagy vivőér (kék). Látszik még a rekesztő is (fehér csík). Meg alatta a máj (zöld), meg a gyomor (sárga).

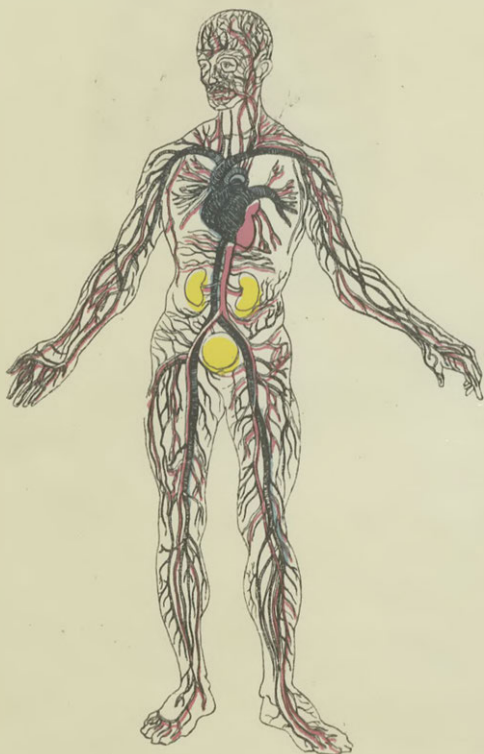
15. §.

Testünk a vért táplálkozás közben elhasználja. Elhasználás közben a vér megromlik. Mérgező anyagok keletkeznek benne. A mérgező anyag vagy levegő, vagy folyadék. A levegőformájú mérget a tüdő tisztítja ki a vérből, lélekezéskor. A folyékony mérgező anyagot pedig a vesék választják ki. A két vese a gerinc két oldalán van, az ember vékonyánál. (8. kép.) Belőlük a kiválasztott mérgező anyag, a vizelet, egy-egy vékony csövön át a hólyagba jut, melyből időnként kiürül. Ha a vizelet mérgező anyagai benne maradnak a vérben, az embert megölik.

16. §.

Az embernek táplálékot kell a maga számára keresni. E célból szükséges, hogy azt, ami körülötte van, megismerje. Meg hogy mozogni tudjon.

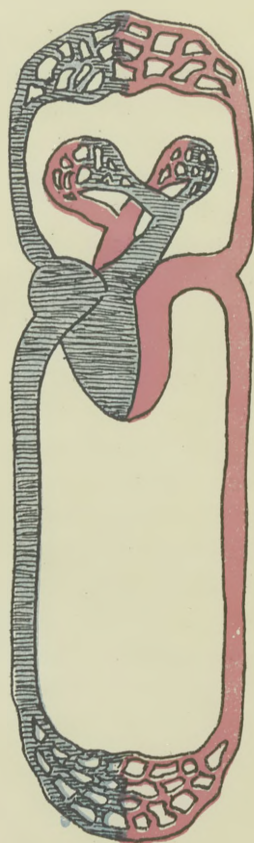
Ami körülöttünk van, azt érzőszerveinkkel vesszük észre. Érzőszerv a szem, fül, orr, nyelv és a bőrnek minden része. Amit

7-ik kép. A vérkeringés.

Az ütőerek veresre, a vivőerek kékre vannak festve. Az erek az egész testet ellátják vérrrel. A vér a szív balfeléből az ütőereken át foly a test minden részébe. A test minden részéből meg a vivőereken foly vissza a szív jobb felébe. A szív jobb fele a tüdőbe hajtja a megromlott vért. Ez onnan megtisztulva a szív bal felébe foly vissza.

e szervek éreznek, azt az agyvelő útján tudjuk meg. Az agyvelő a koponya üregében van. Vele érzünk és gondolkozunk. A test minden részéből fehér fonalak futnak az agyhoz. (9. kép.) Az idegek. Ezeken halad hozzá minden érzés. Ezért ezeket a fonalakat érzőidegeknek nevezzük.

8-ik kép. A vérkeringés vázlatja.

A szív balfele (veres), a vért az ütőerekbe hajtja. Az ereken eljut a test minden részébe. Ott elhasználdódik. Az elhasználdott vér a vivőereken (kék) a szív jobbfelebe foly. Ez pedig a tüdő-ütőereken át (kék) a tüdőbe hajtja. Itt a vér a lélekzéstől felfrissül, megtisztul. Azután a tüdővivőereken át (veres), visszafoly a szív balfelébe.

Az agyvelőből is mennek idegek vissza, a test minden részébe. Ezek meg az izmokban végződnek. Azokat az agy akarata szerint összehúzzák, vagy ellankasztják. Tehát mozgatják. Ezért hívják ezeket az idegeket mozgató idegeknek.

17. §.

Az ember nemcsak a maga fenntartásáról gondoskodik, hanem arról is, hogy az emberiség szaporodjék. Ecélra valók a nemirészek.

9-ik. kép. Az idegrendszer.

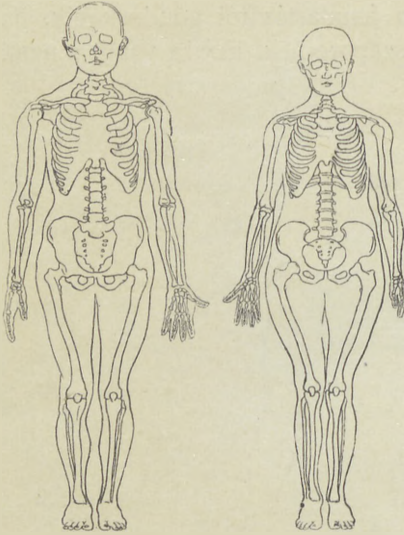
A test minden részéből vékony szálak — idegek — vezetnek az agyvelőbe. Arra valók, hogy a test egyes részeiben megfogant érzést az agyhoz vigyék. Ezért a nevük érző-ideg. Az agyvelő a koponya üregében van. Vele érzünk és gondolkozunk. Az agyvelőből is mennek idegek a test minden részébe. Az izmokban végződnek. Ezeket az agy akarata szerint mozgatják. Ezek a mozgatóidegek.

MÁSODIK SZAKASZ.

1. A női medence és a női nemi részek.

18. §.

A nők termete különbözik a férfiakétól. (10. kép.) A nők általában kisebbek, mint a férfiak.

10. kép. A férfi és nő termete közötti különbség.

A férfi általában nagyobb, csontosabb, erősebb. A nő kisebb, vékonyabb csontú. Testének egyes részei gömbölyűbbek. Mellkasa rövidebb, hasürege nagyobb, medencéje tágabb. Válla keskenyebb, csípője szélesebb.

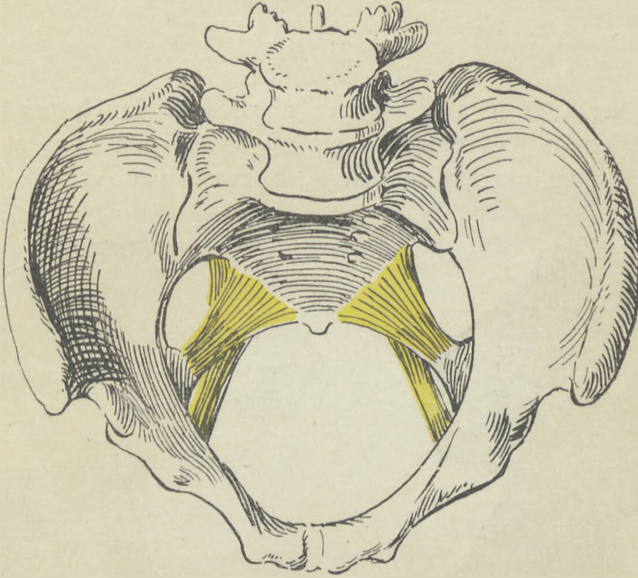
Testükegyes részei gömbölyűbbek. A válluk keskenyebb, ellenben a csípőjük szélesebb. Mellkasuk kisebb, hasuk ürege nagyobb, a medencéjük pedig tágasabb. A hasüreg azért nagyobb, hogy a fejlődő magzatnak elég helye legyen benne. A medence meg azért tágabb, hogy az érett magzat is keresztül férjen rajta.

A medence üregében vannak a belső nemi részek. Itt indul fejlődésnek a magzat s a medencén keresztül jön világra. Ezért jórészt a medencétől függ a szülésnek — sőt néha a terhességnek is — a lefolyása. Emiatt a medencét pontosan kell ismerni.

19. §.

A medence a törzs alsó része. Kívülről megkülönböztetjük rajta a szemérem tájat, a két csípőt, a kereszttájat, meg a fart. Belsejében a hasüreg folytatása van. Oldalát nagyrészt csontok alkotják, amelyeket lágyrészek fednek. Alól a csontok között több izom és egyéb lágyrész van kifeszítve. E lágyrészek a medence feneke. Ezen csak két nyílás van. Az egyik a szeméremrés, a másik a végbél nyílása. A medence üregében van elől a hólyag, meg a húgycső, hátul a végbél. A kettő közt pedig a hüvely, meg a méh és mellékrészei.

Felnőtt emberekben négy csont a medence váza. Ezek: hátúl a keresztcsont, meg a farcsont. Kétoldalt és elől a két csípőcsont. (11. kép.)

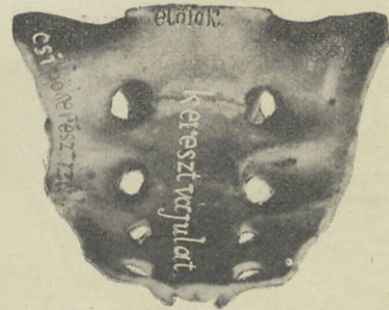

11-ik kép. A medence felülről nézve.

Látszik a két utolsó ágyékcsgolya, a keresztcsont, farcsont és a két csípőcsont. Továbbá a csípőtaraj. Elülső, hátsó csípőtővis. Az előfok. A két csípőkeresztízesülés. Meg az a két erős szalag, a mely a keresztcsont alsó végét az ülőtővishez, meg az ülőgumóhoz köti (sárga).

20. §.

A keresztcsont (12. kép.) a gerinc folytatása. A gyermekkorban öt csigolyából áll. E csigolyák felnőtt emberben erős, ásóforma csonttá nőnek össze. E csont belső oldala kivájt, síma. Külseje egyenetlen, domború. Az utolsó ágyékcsgolya a keresztcsont felső, lapos részével szegletben van összeízesülve. Ez a szeglet előre áll a medence üregébe. Ezért előfoknak hívjuk (lásd a 11. és 12. képet).

12-ik kép. A keresztcsont belső oldala. Felső széléhez az utolsó ágyékcsgolya ízesül. Ott van az előfok. Két oldalán látszik a két csípőkeresztízesülés. Közepén a keresztcsontvájúlata. Alsó végén a farcsont ízesülésének a helye.

A keresztcsont két oldalához a két csípőcsont tapad hozzá. Az összetapadás nemigen mozgatható. De azért, mert a csontok között porcogó van, alkotása miatt csípőkeresztízesülésnek mondjuk.

21. §.

A keresztcsont alsó végéhez a farcsont van hozzá kötve. A farcsont három-négy eldúrvult kis csigolyából áll. E csontok egymással is, meg a keresztcsonttal is, mozgathatóan vannak ízesülve.

13-ik kép. A csípőcsont külső oldala.

Az izvápa felett levő nagy, lapos rész a bélcsont. Az izvápa megett van az ülőcsont, előtte a szeméremcsont. Látszik még rajta az ülőgumó és a szeméremizület. A bélcsonton az elülső, a hátsó csípőtővis. Meg a csípőtaraj.

14-ik kép. A csípőcsont belső oldala.

A bélcsont, ülőcsont és szeméremcsont között a határt pontozott vonal jelöli. A bélcsonton látszik a csípőtaraj, csípőtányér, elülső, hátsó csípőtővis és a csípőkeresztízesülés. Meg az iveltvonal. Az ülőcsonton látszik az ülőgumó, meg felette az ülőtővis. A szeméremcsonton a szeméremízesülés.

22. §.

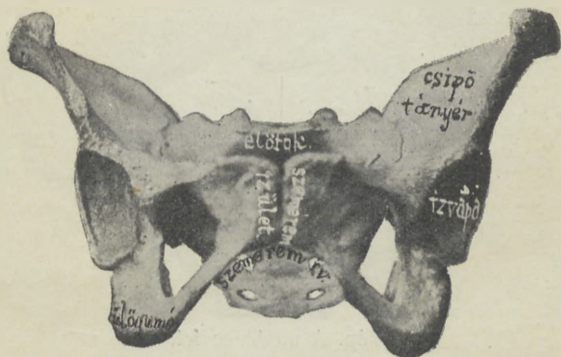
A két csípőcsont (13. kép) a medence oldalsó és elülső fala. Mindenik csípőcsont három darabból nőtt össze, a comb izvápájában. Ettől felfelé van a bélcsont, amelynek felső széle a csípő. Lefelé a két ülőcsont. Előrefelé pedig a két szeméremcsont (lásd a 15-ik képet). E két csont összeköttetése a szeméremizület.

23. §.

A bélcsontr jókora, (14. kép) tenyéryi lapos csont. Meg van hajlítva. Úgy, hogy a belső oldala sekély tányérhoz hasonló. Ezért hívjuk ezt csípőtányérnak. A tányér alsó széle jobban kiáll. Emiatt jól megkülönböztethető. Ez a kiálló rész az íveltvonal. A bélcsontr felső széle hajlott, „S” alakú. Vastag, egyenetlen, taréjforma. Ezért csípőtarajnak nevezzük. Ez a csípőtaraj elől is, hátul is, jól kiérezhető hegyes dudorodásban végződik. Egyik az elülső, másik a hátsó csípőtővis.

24. §.

Az ülőcsont „V” alakú. Alúl a csúcsán egy jókora diónyi dudorodás, — az ülőgumó — látható. Ennek felette, hátul egy hegyes csontdarab van. Az ülőtővis (lásd a 14. képet). Ezt a tőviset egy

15-ik kép. A medence elülről.

Látszik rajta a két izvápa, a két ülőgumó, a szeméremív, az előfok és a bélcsontrakon a csípőtányér, meg az elülső csípőtővis.

igen erős, inas szalag köti hozzá a keresztcsont alsó szegletéhez. (Lásd a 11. képet). Azért szükséges ez az összeköttetés, hogy a keresztcsontot szüléskor a gyermek feje ki ne mozdíthassa a helyéből.

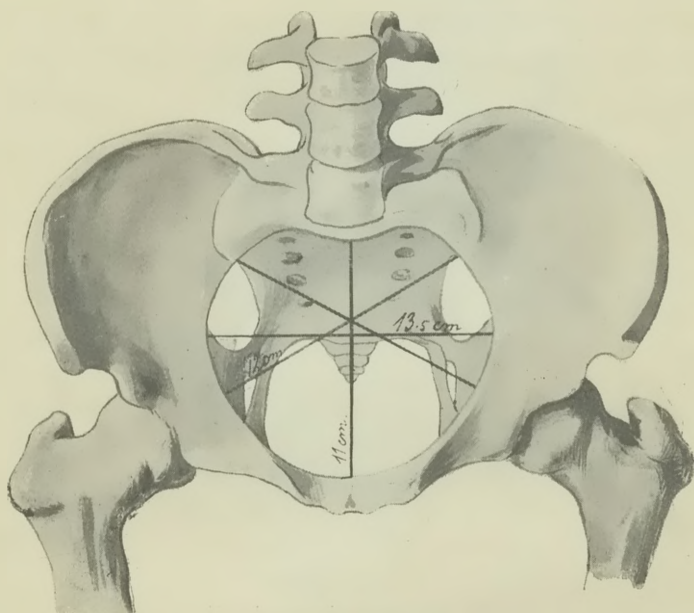
25. §.

A szeméremcsont lefektetett „V” betűhöz hasonlít. A két V betűnek a csúcsa ér és tapad össze egymással, a szemérem ízületben. A szeméremcsontok lefelé haladó ágának alsó széle ívforma. Azért e rész neve: szeméremív (15. kép).

és ferdeátmérőt. Az egyenesátmérő hátulról előre, vagy elülről hátra fut. A keresztátmérő jobbról balra, vagy balról jobbra. Azt az egyenes vonalat pedig, amely jobbról-hátulról megy balra-előre, vagy pedig balról-hátulról jobbra-előre: ferde átmérőnek hívjuk. Ilyen átmérők a medencének mind a három szakaszában vannak.

30. §.

A bemenet átmérői. (17. kép.)

17-ik kép. A medencebemenet átmérői.

Az egyenesátmérő az előfok közepe, meg a szeméremizetés felső szélé között, (11.,) cm.

A keresztátmérő, az íveltvonall legtávolabbi két pontja közt, (13.,) cm.

A jobb ferdeátmérő a jobb csípő-keresztizetés és a bal izpáva felett levő pont közt. A bal ferdeátmérő a bal csípő-keresztizetés meg a jobb izpáva felett levő kidudorodás közt, 12 o. cm.

Az egyenes átmérő az előfok közepe meg a szeméremizetés felső szélé között. Hosszúsága 11 centiméter.

A keresztátmérő. Az íveltvonall legtávolabbi két pontja között, 13 és $\frac{1}{2}$ cm.

A ferdeátmérő. Ilyen kettő van. T. i. jobb- és balferde. A jobb ferdeátmérő a jobboldali csípő-keresztizetés és az íveltvonall

azon pontja között van, amely a bal izpáva fölött fekszik. A bal-ferde a baloldali csípő-keresztízesülés és az ívelt vonalnak a jobb izpáva felett levő pontja között. Ezen átmérő hosszúsága 12 cm.

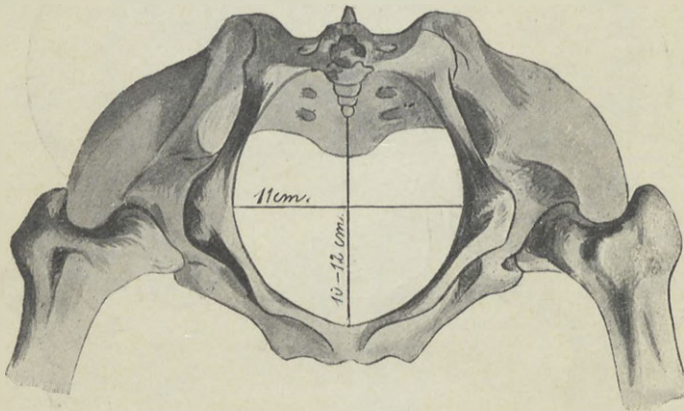
31. §.

A medenceüreg átmérői.

Az egyenesátmérő. A keresztcsont legnagyobb vájútata és a szeméremizület közepe között. Hossza 13 cm.

A keresztátmérő. A két izpáva közepe között, 12 és $\frac{1}{2}$ cm. hosszú.

32. §.

A kimenet átmérői. (18. kép.)

18. kép. A medence alulról.

Látszik a kimenet. Bele van rajzolva az egyenes átmérő, a farcsont csúcsa meg a szeméremízesülés alsó szélé között, 10 cm. Ha a farcsont hátranyomódik, 12 cm. Ott van a keresztátmérő is, a két ülőgumó között, 11 cm.

Az egyenesátmérő. A szeméremizület alsó szélé és a farcsont csúcsa között. A hosszúsága 10 centiméter. De mert a farcsont mozgatható, ez az átmérő meghosszabbodhat 12 cm.-nyire.

A keresztátmérő a két ülőgumó között van és 11 cm. hosszú.

Az a vonal, amely az összes egyenesátmérők közepén megy keresztül, a medence tengelye. (19. kép.)

2. A női nemirészek.

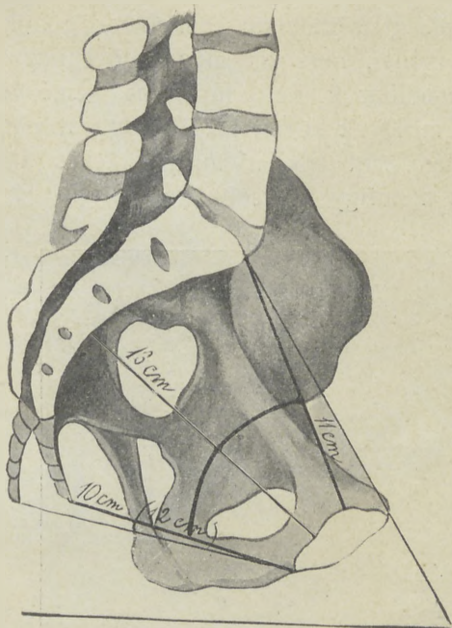
33. §.

A nemirészek feladata az emberiség szaporítása. A szaporodás úgy történik, hogy a nő testében egy petéből magzat fejlődik. Ezt, mikor megérik, a nő megszüli. Azután hónapokon át a tejével táplálja.

De a szaporodáshoz nem elég egymagában a nő nemirészeinek a munkája. Szükséges még a termékenyítőanyag is. Ezt a férfi nemirészei készítik. A termékenyítő anyag közösüléskor jut a nő nemi részeibe. Ehez képest a nő nemi részei közt van olyan, amely petéket termel. Van olyan, amelyben a pete magzattá fejlődik. Van olyan, amely a megszületett magzat táplálására szükséges tejet készíti. Van olyan, amely a termékenyítőanyagot felveszi. Petét érlel a petefészkek.

A pete a méhben fejlődik magzattá. Tejet készít a két emlő. A termékenyítőanyagot a hüvely fogadja magába. A nemirészekhez tartozik még a két petevezető is, amelyen át az érett pete a méhbe jut. Meg a szeméremrészek.

A két emlő a mellkason van. A többi nemirész a medencén, meg a medencében. A nemirészek közül azokat, amelyek a test külsején láthatók, külső nemirészeknek hívjuk. A többit pedig belsőnek.

19-ik kép. A medence tengelye.

Az a vonal, amely a medence összes egyenesátmérőinek a közepén megy keresztül, a medence tengelye.

34. §.

A) A külső nemirészek.

A külső nemirészek: az emlők, meg a szeméremrészek.

Az emlők a mell két oldalán vannak. Körülbelül ökölnyi

nagyok, félgömb alakúak. Mindeniken egy-egy tallérnyi, kerek, barna folt van: a bimbóudvar. Ennek a közepéből emelkedik ki az iznyi bimbó. A bimbó tetején 15—18 kis nyílás van. A nyílások csak akkorák, mint egy tűszúrás és vékony csöveknek a lyukai. Ezeken a csöveken át foly ki a tej a tejmirigyekből. Az emlők rendszeren egyenletes, szívós tapintatúiak. Terhesség és szoptatás ideje alatt azonban keményebb göbök érezhetők bennök. A göbök borsónyi, vagy kis mogyorónyi nagyok. Együttvéve szőlőfűrthöz hasonlítanak. Ez a fűrthforma, keményebb rész a tejkészítő mirigy. A mirigyek között levő hézagokat zsír tölti ki. Terhesség és szoptatás alatt sok a mirigy, kevés a zsír. Egyébkor a zsír több és a mirigy kevesebb.

35. §.

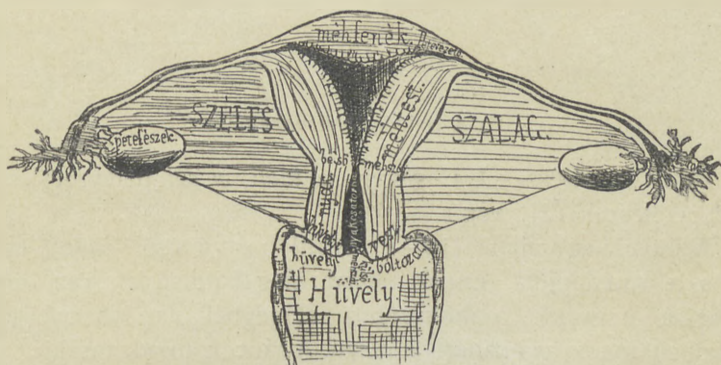
20-ik kép. A szeméremrészek.

A csarnok szét van nyitva. Látszik benne a hüvelybemenet. Körülötte az ép szűzhártya. A szeméremrés felső zugában a csikló. És a kis szeméremajkak kezdete. A csikló alatt a húgycsőnyílás. A szűzhártya alatt a megfeszült fék. Eközt, meg a végbél nyílása közt van a gát. Jól feltűnik még kétoldalt a két nagy szeméremajak.

A szeméremrészek: a szeméremdomb, nagy és kis szeméremajkak, a fék, a gát, a csikló és a szűzhártya. (20. kép.) E részek a medence elülső falán, meg a combok között vannak.

A szeméremdomb vastag, puha zsírpárna, amely a szeméremizületen van. Belőle két vastag bőrránc fut a combok közé: A két nagy szeméremajak. Ezeket hátul a fék köti egymáshoz. A szeméremdomb, a két nagy ajak, meg a fék, egy négyujnyi hosszú nyílást vesz közre: a szeméremrészt. Ha a nagyajkakat szétnyitjuk, a szeméremrés felső végén egy kis iznyi testet látunk:

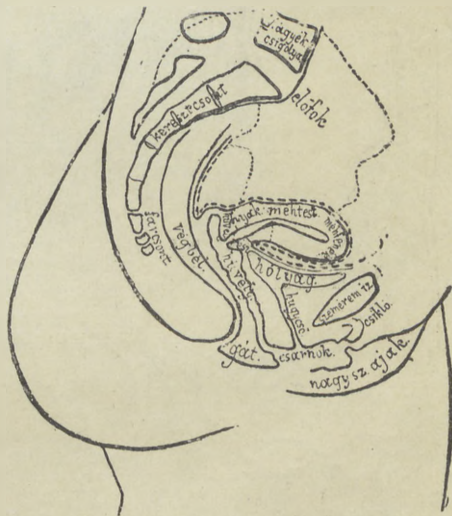
a csiklót. Ettől mindenik oldal felé egy-egy vékony, barnaszínű bőrránc nyúlik a nagyajkak belső oldalán a fék felé. A két

21-ik kép. A belső nemirészek vázlata.

A méhnek két része van. Nyaka és teste. A testének felső, legöböllyített része a méhfenék. Ahol a méh teste és nyaka egymással össze van növe, ott van a méhben a belső méhszáj. A méh nyakán meg a hüvely felől az ujjhegnyi külső méhszáj. A két méhszáj között van a nyakcsatorna. A méhtestében a ∇ méhüreg. Ennek a két felső sarkából nő ki a két petevezető. A petevezetők másik vége a has üregében szabadon végződik. A petevezetők szabad vége alatt van a két petefészek. A méh nyaka a hüvelybe van dugva. Úgy, hogy azt legyűri. A hüvelynek ez a felső, legyűrt része a hüvelyboltozat.

kis szeméremajak. Ha ezeket is szétválasztjuk, egy gödröt látunk. A csarnokot. Két nyílás szája van a csarnokban. Egyik mindjárt a csikló alatt. A húgycső nyílása. Alakja háromszegletes. Ha megtapintjuk, környékét gyűrűformának érezzük. E nyílás a húgycsőbe s ezen át a hólyagba szolgál. A nagyobb üreg szája a hüvely bemenete. Ezt eleinte csaknem teljesen elfedi a sarló formájú szűzhártya. Ez közönsélskor bereped, szülés alatt pedig a legnagyobb része elpusztul. Ilyenkor azután a hüvely tátong. A fék széle, meg a végbél nyílása között körülbelül két ujjnyi köz van, amelynek gát a neve.

22-ik kép. A medencében levő nemirészek vázlata.

A szeméremdombtól a combok közé terjed A nagy szeméremajak. Ennek a belső old lán van a kis szeméremajak. A két kis szeméremajak közt van a csarnok. Ebben két nyílás. A felső a húgycső nyílása. Ez a húgycsőbe és hólyagba szolgál. A másik a hüvelybemenet. Ez a hüvelybe és a méhszájon át a méh üregébe folytatódik.

A méh nem egyes folytatása a hüvelynek. Hanem előre van dölve. Úgy, hogy a hüvely ellíső boltozatán meg a hólyagon nyugszik.

A hátsó boltozatot, meg a hólyagot a has felől has-hártya borítja.

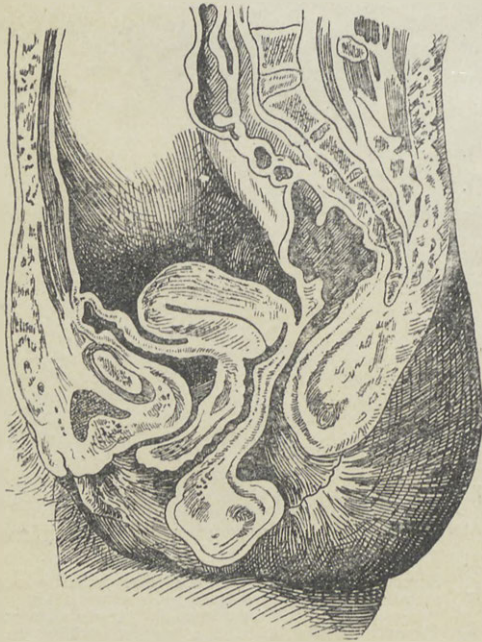
36. §.

B) A belső nemirészek.

Belső nemirészek: a hüvely, a méh, a két petevezető meg a két petefészek (21. kép.)

A hüvely egy ujjnyi (10—12 centi) hosszú cső. Előlről hátrafelé össze van lapítva. Emiatt elülső, meg hátulsó fala van. Elülső falához a húgycső, a hátulsohoz a végbél van hozzá nőve. Keresztbenráncos nyálkahártya béleli. A ráncok minden szülés után jobban-jobban elsímúlnak. Akinek sok gyermeke született: annak a hüvelye tág és síma. A hüvely nem egyenes, hanem előre van görbülve. Olyan alakú, mint a keresztcsont vajúlata (lásd a 22., 23. képet). Felső végébe a méh van beledugva. Emiatt a hüvely felső része legyűrött. E legyűrött részét hívjuk hüvelyboltozatnak (22. kép).

Mert a hüvelynek fala kettő van, boltozata is kettő van. Elülső meg hátulsó. A hüvely nyílása a hüvelybemenet.

23-ik kép. A medencében levő nemirészek. Úgy, ahogy az természetben vannak.

Látszik: a nagy és kis ajak, csikló, fék, gát.

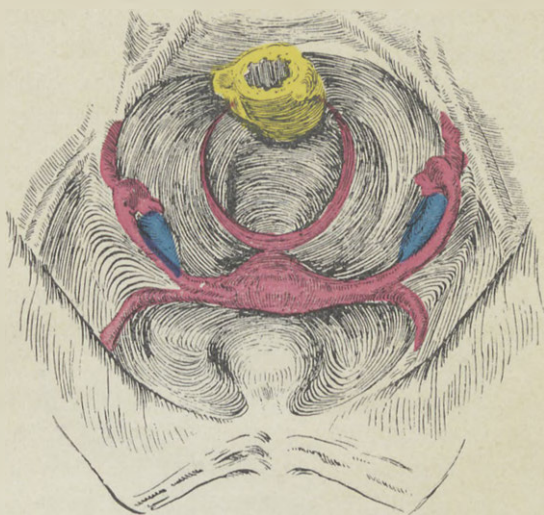
A belső nemi részek közül a hüvely és a méh.

Látszik még a húgycső, hólyag, végbél és a hasüreg.

37. §.

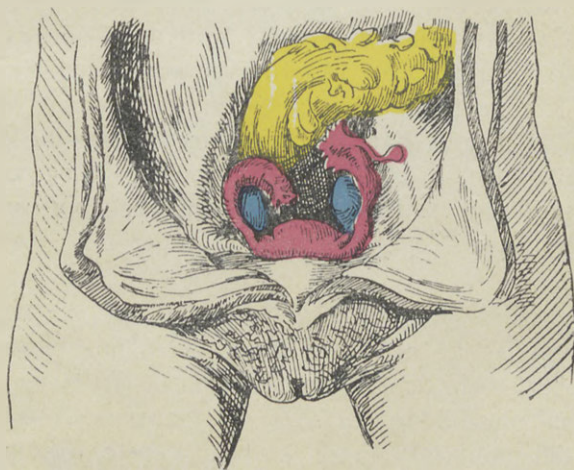
A méh lelapított körtéhez hasonló izom, amely belül üres. Hosszúsága 7, szélessége 4 cm. Két része van. Nyaka és teste. A méhtest legömbölyített felső része a méhfenék. Nyaka a hüvelybe nyúlik. Teste a has üregében van s a hüvely elülső boltozatán, meg a hólyagon fekszik. (23. kép.) A méh azért marad meg ebben a helyzetben, mert három

pár szalaggal a medencéhez van kötve. (24. kép.) Elöl van a két hengerszalag, amely a méhet a szeméremcsontához köti. Hátul a két méhkeresztzalag a keresztcsontához. Két oldalt a két széles szalag az ívelt vonalhoz. A méh nyakának a tetején van egy ujjhegynyi nyílás: a méh külső szája. Ahol a méh teste, meg a nyaka összenőtt, ott van a méh belsejében a belső méhszáj. A külső meg a belső méhszáj között meg a nyakcsatorna. A belső méhszájon túl pedig a méh háromszegletes ürege következik.

24-ik kép. A méh és mellékreszei.

A méhtest a hólyagon fekszik. Előre kanyarodik belőle a két hengerszalag. Hátra a két méhkeresztzalag. Két oldalt látszik a két petevezető. Ezek alatt van a két széles szalag. Hogy jobban szembeűjjenek, a méh és szalagjai veresre, a petefészkek kékre vannak festve. A végbél sárgára.

25-ik kép. A medencetüreg zsigerei.

Ha felülről bele nézünk a medencébe, látjuk a méhet, meg a petevezetőket (mindenik veresre van a képen festve) Látjuk a két petefészket (kék). Meg a végbélet (sárga).

38. §.

A két petevezető két oldalt a méh felső részéből nő ki. Tollszárnyai vastag, ujjnyi hosszú, kanyargós cső. Vékonyabbik vége a méh sarkához van növe. A vastagabb, rojtos szélű, a has üregében szabadon végződik (lásd a 25. képet).

39. §.

A petevezetők rojtos vége alatt van a két petefészék. (25-ik kép. Lásd a 21. és 24. képet is.) Mindenik olyan alakú és olyan nagy, mint egy mandula. Tele van kása, meg borsószemnyi hólyagokkal. Ezek a tüszők. A nagyobb tüszők folyadékkal vannak tele s e folyadékban van a pete. Az emberi pete porszemnyi, pusztán szemmel alig látható kis hólyag.

A méhet, petevezetőket, meg a hüvely hátulsó boltozatát kívülről, a has ürege felől, hashártya borítja. Belül pedig nyálkahártya béleli.

3. A női nemirészek működése.

40. §.

A nő nem egész életében alkalmas arra, hogy gyermekei legyenek. Sem nagyon fiatal, sem idős korában nem tud gyermeket hozni. Csak 15—16 éves korától kezdve, 45—50 éves koráig. A nő a mi éghajlatunk alatt 14—16 éves korára fejlődik ki. Ebben az időben a termete, hangja, természete megváltozik. Medencéje rövid idő alatt megnő. E miatt csípője megszélesedik. Egész teste kövérebb, gömbölyűbb lesz. Emlői is megnőnek. Hónalja, szeméremrészei megszőrsődnek. Hangja mélyebbé, csengőbbé válik. Ebben a korban mutatkozik legelőször a havitisztulás is.

41. §.

Havitisztulás az a vérzés, amely érett nők nemi részeiből rendszeres időközönként támad. A havitisztulás azt jelenti, hogy a petefészékben időről-időre egy-egy pete megéri. A peteérés rendszeresen 27—28 napig tart. Érése közben a pete folyton nő. Vele együtt nő az a tüsző is, amelyben van. A tüszőben a folyadék is hovatovább szaporodik. Mire a pete megéri, a felgyűlt folyadék a tüsző elvékonyodott falát megrepesztí. Így a pete kiszabadul a

tűszöböl. — Azután a petevezetőn át néhány nap alatt a méhbe jut. Növése közben a pete ingerli a nemirészek idegeit. Emiatt a nemirészek erei megtelnek vérrel. Vagyis: a nemi részek bőven el vannak látva táplálékkal. A bő tápláléktól a méh nyálkahártyája megvastagodik, megújul. Így alkalmassá válik a pete felnevelésére. De a sok vér nem fér el az erekben. Kiizzad belőlük. Az átizzadt vér a méh nyálkájával elegyedve kiürül. Ez a vérzés a havitisztulás.

A havitisztulás a peteéréssel egyidőben, tehát 27—28 naponként következik be. Rendesen 3—5 napig tart. Lassan kezdődik, fokozódik, majd lassanként elmúlik. Havivérzés alatt a legtöbb nőnek változása van. Bágyadt, kedvetlen. El-elönti a meleg. A derekában, combjában húzást, nehézséget érez. A hasa mintha tele volna. Étvágytalanság, émelygés, sőt hányás, hasmenés, fejfájás is csatlakozhat a vérzéshez. Tisztulás alatt a nők érzékenyebbek, könnyebben megbetegesznek. Azért óvakodniok kell megfázástól, erős munkától, felindulástól. Ügyelniök kell arra is, hogy a nemirészeiket általában mindég, de főképen a havitisztulás idején, nagyon tisztán tartsák.

A 45 éven túl a havitisztulás megszűnik. Néha úgy, hogy semmi bajt nem okoz. Máskor meg a vérzés nagyobb időközökben áll be, míg végre lassanként elmarad. A tisztulás elmaradása után nem ritkán hevülés, álmatlanság, fejfájás, izgatottság, haspuffadás kínozza a nőket.

A havitisztulás nem mindig rendes. Lehet, hogy sűrűbben, vagy ritkábban jelentkezik. Az is lehet, hogy nagyon nagy a vérzés és aludtvér darabokkal vegyes. De lehet nagyon kevés, halavány, nyálkás is. Néha egészen el is marad, pedig még annak nincs ideje s a nő nincs is más állapotban. Előfordulhat az is, hogy a változások beállanak, de vér nem ürül a nemirészekből. Úgy, hogy a havitisztulás nem jön meg, pedig a leány kifejlődött. Az is baj, ha a fájdalmak nagyok, meg az is, ha a vérzés előtt, vagy után fehér, vagy színes folyás mutatkozik. Nagy baj, ha olyan nők újból vérzenek, akiknek a havitisztulása időszerint régebben elmaradt. Ilyenfajta vérzést a méhrák szokott okozni. A tisztulásnak minden rendetlensége azt jelenti, hogy a nemirészek betegek. Ez okból köteles a bába orvoshoz küldeni minden nőt, akinek a havivérzése nem rendes.

II. RÉSZ.

A terhesség, szülés és gyermekágy rendes lefolyása.

I. SZAKASZ

A rendes terhesség.

42. §.

Magzat csak akkor fejlődik, ha a pete előbb megtermékenyül. Termékenyítőanyagot a férfi nemirészei készítenek. Ez az anyag közösüléskor a hüvelybe, onnan a méhbe, meg a petevezetőbe jut. Ha itt érett petét talál, azt megtermékenyíti. Így a pete megfog. Fogamzás alatt tehát azt értjük, hogy az érett pete, meg a termékenyítőanyag egymással egyesül. Azt a nőt, akinek a testében megfogant pete van: terhesnek, állapotát pedig terhességnek mondjuk. Eszerint a terhesség a fogamzással kezdődik. Mikor pedig a megfogant pete a nő testéből kiürül, vagyis megszületik: akkor vége van a terhességnek.

Érett pete a tisztulás idejében válik ki a petefészekből. Ezért a fogamzás akkor következik be legkönnyebben, ha a termékenyítőanyag ez időtájt jut a nő nemi részeibe. A pete is, meg a termékenyítőanyag is elél egynehány napig a nő testében. Ezért nem tudjuk pontosan megállapítani, mikor fogant meg a pete. Lehet, hogy mindjárt a közösüléskor. De az is lehet, hogy csak 8—10 nap múlva.

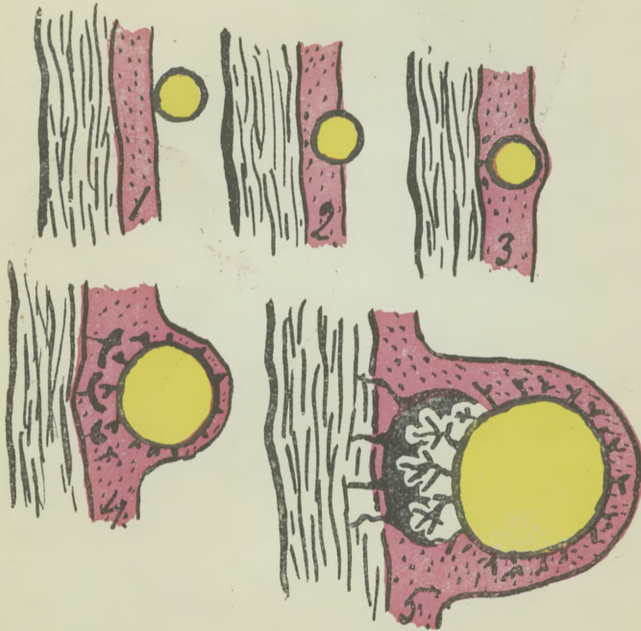
A terhesség rendszeren 280 napig tart. Ez a 280 nap annyi, mint 40 hét. Vagy tíz terhességi, vagy 9 naptári hónap és 4—7 nap.

A terhesség miatt megváltozik a pete, a nő nemi részei, meg a nőnek egész teste és lelke.

1. A pete változásai.

43. §.

A pete rendszeren a petevezetőben termékenyül meg. Innen a méhbe jut, amelynek nyálkahártyájába magát beleássa (26. kép). A duzzadt nyálkahártya összenő felette. Úgy, hogy ebbe egészen

26-ik kép. A pete beágyazódása vázlatosan.

A könnyebb megérthetés kedvéért a méh nyálkahártyája veresre, a pete sárgára van festve.

Az 1. képen látszik a pete. Amint a petevezetőből a méhbe jutott. A nyálkahártyán fekszik.

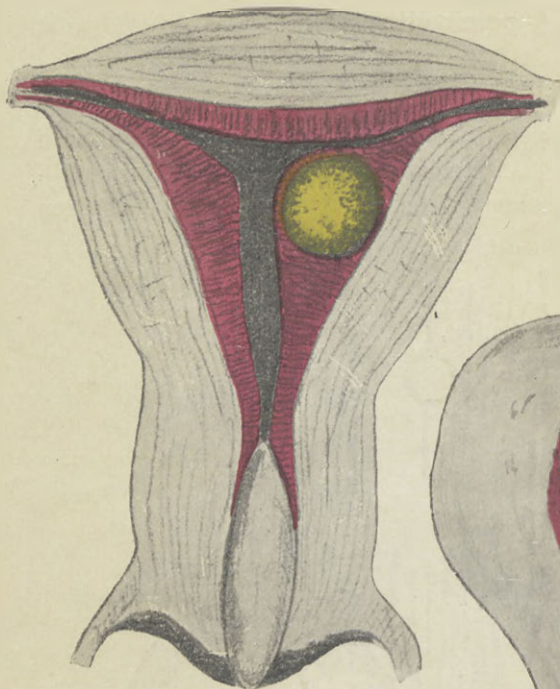
A 2. képen a pete már félig beleásta magát a nyálkahártyába.

A 3. képen a vastag nyálkahártya összenőtt a pete felett.

A 4. képen a pete felszínén bolyhok mutatkoznak. A méh erei pedig megvastagodnak, a bolyhok felé nőnek.

Az 5. képen a pete bolyhjai a méh fala felől jobban nőnek, ágakat eresztenek. Az anya erei meg egyetlenegy nagy vértavat alkotnak (feketére van festve). Ebbe lógnak bele a bolyhok.

bele van temetve (26—28. kép). A pete külsőjéből vékony gyökereket bocsájt a nyálkahártyába. E gyökerecskéket bolyhoknak nevezzük. Arravalók, hogy a nyálkahártyából táplálékot szíjjanak. A pete a

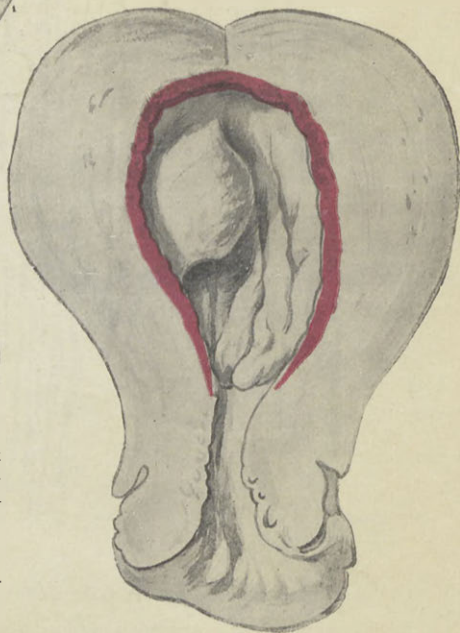

27-ik kép. A pete beágyazódása.

A méh a közepén kétfelé van metszve. Látszik a ∇ méhüreg. A megvastagodott nyálkahártya veresre, a pete sárgúra van festve. A petén már látszanak a bolyhok.

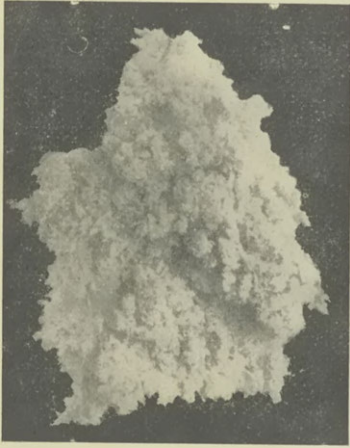
méh fala felől sokkal gyorsabban nőnek, mint egyebükt. (Lásd a 26. képet.) A magzat testéből pedig az erek a köldökön keresztül bele nőnek a burkokba, meg a bolyhokba. Minden boholyba jut egy ütőér, meg egy vivőér. A nagyobb, erősebb bolyhok azután egymással, meg a nyálkahártyában levő kitágult méherekkel összeszővődnek. Ilyen módon egy kerek, puha, szivacsos test keletkezik. Ezt alakja után lepénynek nevezzük. (30. kép.) A lepényt tehát a peteburkok, a külsőburok bolyhai, a méh nyálkahártyája, meg a méh erei alkotják. Ezentúl a lepény táplálja a magzatot. (30–31. kép.) Ebben az

terhesség első heteiben ebből a táplálékból él és gyorsan gyarapodik. Négy hétre már akkora, mint egy galambtojás. A külseje egyformán bolyhos. (29-ik kép.) Nagysága nyolc hétre tyuktojásnyi. Bolyhai a

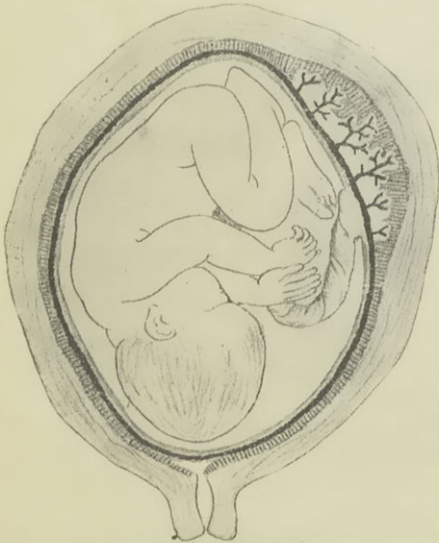
28-ik kép. A pete beágyazódása.

A méh hosszában fel van hasítva. A nyálkahártya átmetszett része veresre festve. A méh üregében látszik a mogyorónyi pete, amelyet a nyálkahártya teljesen körülönt.

29-ik kép. Második hónapos pete.

A pete egész felszíne sűrűn tele van bolyhokkal.
A lepény még nem ismerhető meg.

30. kép. A lepény fejlődése. Vázlat.

A magzat a kettősburokban van. A belsőburok szűr-
kére, a külső feketére van rajzolva. A külsőburok
bolyhjai a méh fala felől erősebben nőnek. Nagyob-
bak. Sokszorososan elágaznak. Belenőnek a méh na-
gyon megvastagodott nyálkahártyájába, (lásd a 26.
képet is.) A recésen rajzolt nyálkahártya össze van
tapadva a külsőburokkal.

időben a pete már öt részből
áll. Főrésze a magzat. Mellék-
részei a burkok, magzatvíz,
köldökzsinór, méhlepény.

A magzat.

44. §.

A magzat fejét és törzsét
nagyrésznek, végtagjait apróré-
szeknek hívjuk. A magzatnak
eleinte nincsen emberi alakja.
Csak a harmadik hónaptól
kezdve hasonlít igazán az em-
berhez. (32. kép.) Gyorsan nő.

31. kép. Kéthónapos magzat
a méhben.

A méh kétfelé van vágva. Látszik a vastag
fala. Sötétebb színű nyálkahártyája, amely
a petét kívülről (a méh ürege felől) teljesen
körülönlötte. Látszik a kifejődött lepény, a
burok, meg a kis magzat.

Életkorát a hosszúságából lehet legkönnyebben kiszámítani. Ha a terhesség első öt hónapjában a hónap számát maga-magával, a hatodik hónaptól kezdve pedig öttel sokszorozzuk: megtudjuk, hogy körülbelül hány centiméter hosszú a magzat.

Tehát a magzat hossza az 1-ső hónap végén (4 hét) $1 \times 1 = 1$ cm.
 a 2-ik „ „ (8 hét) $2 \times 2 = 4$ cm.
 a 3-ik „ „ (12 hét) $3 \times 3 = 9$ cm.

32-ik kép. I., II., III. és IV. hónapos magzat természetes nagyságban.

Az I. hónapos magzat nem hasonlít az emberhez. 1 cm. hosszú.

A II. hónapos magzaton látszik a fej, törzs, végtagok. 4 cm. hosszú.

A III. hónapos magzat ember formájú. Ujjai, érzőszervei is megkülönböztethető. A neme még nem. 9 cm. hosszú.

A IV. hónapos magzat minden része jól felismerhető. 16 cm. hosszú.

A magzat hossza a	4-ik hónap végén (16 hét)	$4 \times 4 = 16$ cm.
az 5-ik „	„ „ (20 hét)	$5 \times 5 = 25$ cm.
a 6-ik „	„ „ (24 hét)	$6 \times 5 = 30$ cm.
a 7-ik „	„ „ (28 hét)	$7 \times 5 = 35$ cm.
a 8-ik „	„ „ (32 hét)	$8 \times 5 = 40$ cm.
a 9-ik „	„ „ (36 hét)	$9 \times 5 = 45$ cm.
a 10-ik „	„ „ (40 hét)	$10 \times 5 = 50$ cm.

Ezen kívül minden hónapban fejlődik jellemző változás a magzaton.

A 4-ik hét (első hónap) végén, amikor hossza 1 cm., a magzat hangyához hasonlít. Nincs emberi formája (lásd a 32. képet).

8 hétre (második hónap) a magzat 2—4 cm. hosszú. Megismerni rajta a fejet, törzset. A végtagok helyén egy-egy szemölcs látszik (lásd a 32. képet).

12-ik hétre (3-ik hónap) a magzat 5—9 cm. hosszú. Teljesen emberformájú. Látni rajta a fejet, törzset, végtagokat, érzőszerveket. Csak a nemirészek nincsenek még annyira kifejlődve, hogy megtudnók, fiú lenne-e, vagy leány. Ekkortájtban kezdenek a csontok megkeményedni (lásd a 32. képet).

16-ik hétre (4-ik hónap) a magzat 10—17 cm. A köldökzsinór kétszerre hosszabb nála s kezd csavarodni. A magzat neme megismerhető.

20-ik hétre (5-ik hónap) a magzat 18—27 cm. Egész testét finom szőr nővi be, amelyet magzatpelyhének hívunk. A hónap vége felé a pelyh a fején gyorsabban nő s durvább szálú, vagyis haj lesz. Az anya rendszeren a 20-ik hétben érzi meg először a magzat mozgását.

24-ik hétre (6-ik hónap) a magzat 28—34 cm. Egész testén fehér zsír, magzatmáz, keletkezik. Mozgása, szívverése olyan erős, hogy vizsgálással észrevehető.

28-ik hétre (7-ik hónap) a magzat 35—39 cm. Súlya 1—1,5 kgr. Egész teste sovány, pelyhes, téglavörös.

A 28 héten belül született magzatok nem életre valók. Alig adnak magokról életjelt. Hiába ápoljuk őket, rövid idő múlva meghalnak. Azért az ilyen magzatokat idétlen, vagy éretlenmagzatoknak mondjuk.

A 29-ik héten túl született magzatokat fel lehet nevelni. Még pedig annál könnyebben, minél közelebb születtek a terhesség rendes végéhez. Az ilyen magzatokat koraszülötteknek hívjuk.

A koraszülött kicsi, sovány, vörös. Teste tele van pehelylivel. Haja rövid, körme puha, az újja hegyét nem éri el. Koponyacsontjai gyengék, vékonyak. Füle puha, a fejhez símúl. Fiúmagzatok herezacskója síma. Vagy, ha ráncos is, de üres. Leánymagzatok szeméremrése tátong. A nagy ajkak közül a csikló, meg sok esetben a hüvelybemenet is kilátszik. A kora magzat álmos. Nem tud jól sem szopni, sem sírni.

32-ik hétre (8-ik hónap) a magzat 40—44 cm. Súlya 2 kgr. Fiúmagzatok herezacskója síma, üres. Leányok nagy szeméremajkai tátonganak s kilátszik közülök a hüvelybemenet is, a csikló is.

36-ik hétre (9-ik hónap) a magzat 45—46 cm. Súlya 2·5 klgr. Fiúmagzatok herezacskója ráncos, de üres. Leánymagzatok szeméremrése alól csukott. Ezért a hüvelybemenet már nem látszik, de a csikló még igen.

40-ik hétre (10-ik hónap) a magzat 47—50 cm. Súlya 3—3·5 klgr. Azok a gyermekek, amelyek a 38-ik hét után születnek, jó ápolás mellett rendszeren megmaradnak.

45. §.

A 39—40-ik hétben született magzatok érettek. Az érettséget arról lehet megismerni, hogy a magzat 50—52 cm., hosszú, 3—3·5 klgr. nehéz. Feje kerülete 32—34 cm. Válla 12 cm., csipője 10 cm. széles. Egész teste kövér. Bőre rózsaszínű. A haja 2—4 cm., sötét színű. Füle porcogós, eláll a fejtől. Körme kemény. Túl ér az ujjak hegyén. Pehelyszőr csak az arcán, meg a vállán látható. Fiúk herezacskója ráncos. Benne van a két here. Leányok szeméremrése zárt. Eltakarja a hüvelybemenetet is, meg a csiklót is. Az érettmagzat eleven, könnyen mozog, erősen sír. Szopni jól tud. Születése után rendszeren mindjárt vizelettel s legtöbbszőr a végbelét is kiüríti.

46. §.

A magzat feje.

A magzat feje különbözik a felnőtt ember fejétől. (33. és 34. kép.) Kisebb is, meg a koponya csontjait hárták kötik egymáshoz. Ezért a magzat feje kis mértékben összenyomható. Így az alakja is megváltozhat. A magzat koponyáján megkülönböztetjük elől a két homlokcsontot. A feje tetejében a két falcsontot. A koponyája hátulján a nyakszirtcsontot.

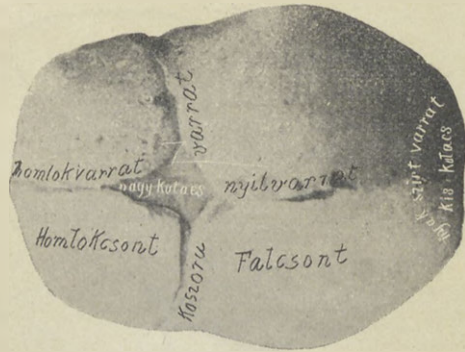
Azokat a hártyákat, amelyek a csontokat egymáshoz kötik: varratoknak hívjuk. Nevezetesebb ilyen varratok: a homlokvarrat, a két homlokcsont között. A nyílvarrat, a két falcsont között. A koszorúvarrat, a homlok, meg a falcsontok között. A nyakszírtvarrat, a falcsontok és a nyakszírtcsont között. Ahol két, vagy több varrat jön össze, ott kútacska keletkezik. Nevezetes a kiskútacska, meg a nagykútacska. A kiskútacska ott van, ahol a nyílvarrat a nyakszírtcsontot éri. Y alakú. A csontok szélei érik egymást. A nagykútacska a nyíl-, koszorú- és homlokvarrat találkozásánál van. Kereszt alakú. A csontok nem érik egymást. Emiatt akkora hártya tapintható, mint a hüvelykünk körme. Ezt a helyet hívják a közéletben a gyermek fejelágyának.

Az érettmagzat fejének kerülete születésekor 32—34 cm. Egyenesátmérője, — a homlok közepe meg a nyakszírt legkiállóbb pontja között: 11·5 cm. (35. kép.)

Keresztátmérője a két falcsont dudorodása közt: 9 cm. (36. kép.)

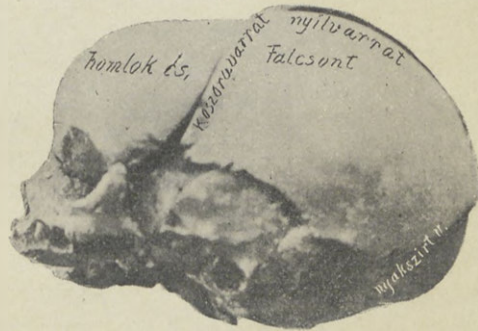
Kisferde átmérője a nagy kútacska közepe, meg a tarkó kezdete közt: 9·5 cm.

Nagyferde átmérője, az állcsúcsa meg a kis kútacska közt: 13·5 centiméter.

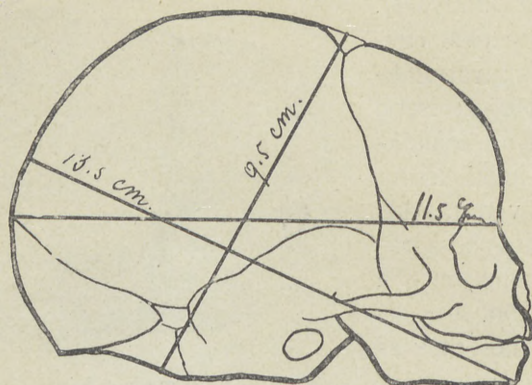
33-ik kép. A magzat feje felülről nézve.

Látszik a két homlok és falcsont, meg a nyakszírtcsont. Továbbá a homlokvarrat, nyakszírtvarrat. Végül a nagy és kiskútacska.

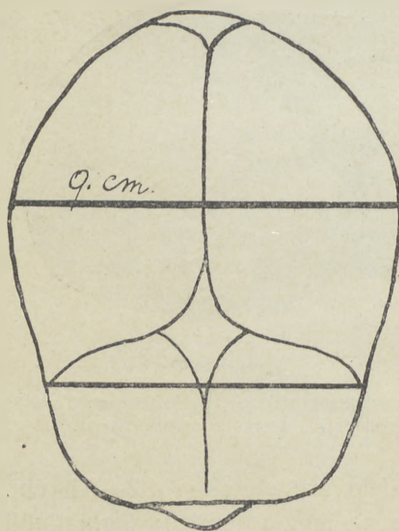
34-ik kép. A magzat feje oldalról nézve.

Látszik a homlokcsont, falcsont, nyakszírtcsont. Továbbá a nyílvarrat, koszorú- és nyakszírtvarrat.

35-ik kép: A magzat fejének az átmérői.

Egyenesátmérő: az orrgyökere, meg a nyakszirtdudorodás között: 11.5 cm.
 Kis ferdeátmérő a nagykutacska közepe és a tarkó kezdete között: 11.5 cm.
 Nagy ferdeátmérő: az állcsúcsa meg a kiskutacska között: 13.5 cm.

36-ik kép: A magzat fejének az átmérői.
 Keresztátmérő, a két falcsontdudorodás között: 9 cm.

s éri a méh falát. Melle felől abban az üregben, amely egyes részei közt marad: a magzatvíz van. Ez a magzat rendes tartása.

A magzat elhelyeződését akkor tudjuk pontosan, ha ismerjük a fekvését, állását, tartását.

47. §.

A magzat elhelyeződése.

A méh teste a teresség első felében gömbölyű. Ürege is ilyen. Emiatt benne a kicsi magzat akár-hogy elfér. A teresség második felében azonban a magzat gyorsabban nő, mint a méh. Most már a magzat csak úgy lel helyet benne, ha alkalmazkodik hozzá. Ezért a magzat összekuporodik. Fejét a mellére hajtja. Lábat felhúzza a hasához. Lába szára a combjához, lábafeje a szárához van hajlítva. Abban a hézagban, amely a melle előtt marad, a karjai, kezei vannak, legtöbbször keresztben összetéve. A magzat háta domború

48. §.

Fekvés alatt azt értjük, hogy a magzat hossza hogy van a méh hosszával. Vagy megegyezik, vagy nem. Ha megegyezik, a magzat egyenesen fekszik. Ha nem egyezik, akkor keresztben.

Ha egyenesen fekszik a magzat, lehet alól, a medence bemeneténél vagy a feje, vagy a medencéje. Ha a feje van lent: fejbégű fekvés. (37, 38, 39. és 40. képek.) Ha a medencéje van lent: medencevégű fekvés. (41. és 42. kép.)

Mikor a magzat keresztben fekszik, a feje az anyának vagy a jobb, vagy a bal oldala felől van. (43. és 44. kép.)

49. §.

Állás alatt azt értjük, hogy a magzat háta az anyának melyik oldala felől van. Egyenesfekvés esetében lehet a magzat háta az anya bal oldala felől. (Lásd a 37, 39. és 41. képet.) Ez az első állás. De lehet a jobb oldala felől is. (Lásd a 38, 40. és 42. képet.) Ez meg a második állás. Ha a magzat keresztben fekszik, a háta lehet az anyának a hasa felől, vagyis előre. Lehet azonban a háta felől is, vagyis hátra. (Lásd a 43. és 44. képet.)

50. §.

Tartás alatt azt értjük, hogy a magzat egyes részei hogy vannak egymással. A magzat tartását pedig az előlfekvő része után nevezzük.

Fejfekvésnél lehet a fej a mellre hajtva. Ilyenkor a méh száján a kiskútacska tája van. Ez a koponyatartás. (Lásd a 37—38. képet.) De lehet a fej egészen hátra feszítve is. Ilyenkor az arc jut a méhszájra. Ez az arctartás. (Lásd a 39—40. képet.)

Ha a koponyatartás nem tökéletes, a fej nincs egészen a mellre hajtva. A fej teteje van a méh száján. Ez a fejtetőtartás. Mikor meg nincsen egészen hátrafeszítve: a homlok marad a méhszáján. Ez pedig a homloktartás.

Medencevégű fekvés esetében lehet far, térd vagy lábtartás. Érett magzat csak a szülés alatt juthat térd, vagy lábtartásba.

Fartartáskor lehet méhszájon a far egymagában. Ez az egyszerű fartartás. Ha láb is van mellette: kettőzött fartartás. Ha mind a két láb ott van a far mellett: tökéletesen kettőzött far-

37-ik kép: A magzat elhelyeződése.
Egyenes fejküfekvés, első állás, koponyatartás.

38-ik kép: A magzat elhelyeződése.
Egyenes, fejküfekvés, második állás, koponyatartás.

39-ik kép: A magzat elhelyeződése.
Egyenes, fejküfekvés, első állás, arctartás.

40-ik kép: A magzat elhelyeződése.
Egyenes fejküfekvés, második állás, arctartás.

41-ik kép: A magzat elhelyeződése.

Egyenes, medencevégüfekvés, első állás, tökéletesen kettőzöttfartartás.

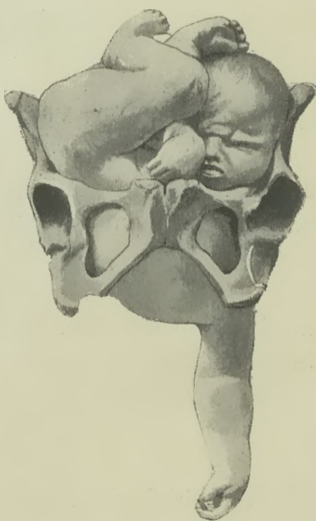
42-ik kép: A magzat elhelyeződése.

Egyenes, medencevégüfekvés, második állás, tökéletesen kettőzöttfartartás.

43-ik kép: A magzat elhelyeződése.

Keresztfekvés, fej jobbra, hát előrefelé. A bal kar előesett.

44-ik kép: A magzat elhelyeződése.

Keresztfekvés, fej baloldalt, hát hátrafelé. Kar előesés.

tartás. De ha csak egy láb van mellette: tökéletlenül kettőzött fartartás. Ez lehet jobb, vagy bal. Aszerint, amint a jobb, vagy balláb van a far mellett.

Térdtartás lehet tökéletes, ha mindakét térd a méhszájon van. Lehet tökéletlen, ha csak az egyik van ott. Tökéletlen térdtartás van kétféle, t. i. jobb, vagy bal. Aszerint, amint a jobb, vagy bal-térd kerül a méhszájba.

A lábtartás is vagy tökéletes, vagy tökéletlen. Tökéletes, ha mindakét láb, tökéletlen, ha csak az egyik láb van a méhszájon. A tökéletlen lábtartás lehet jobb vagy bal.

B) A pete mellékreszei.

A pete mellékreszei: a burok, a lepény, a köldökzsinór és a magzatvíz.

51. §.

A magzat egy hólyagban van, amelynek a fala kettős. Kívül van a külső, belül a belső burok.

A külső burok a terhesség elején kívülről tele van bolyhokkal. Ezekből a bolyhokból fejlődik a lepény. (Lásd a 29—30. képet.) A méhfalának azon helyén, ahol a pete megtapadt. Mikor már a lepény kifejlődött, a magzat vére benne frissül fel. Ettől kezdve a többi boholyra nincs szükség. Nem is fejlődnek tovább. Elsatnyult maradványaik azonban megvannak még a szüléskor is. A külső burok, meg a méh nyálkahártyája egymáshoz vannak tapadva. Emiatt szüléskor nemcsak a burok ürül ki a méhből, hanem vele együtt a méh nyákhártyájának hozzátapadt része is. A hullóhártya.

A belső burok vékonyabb, áttetsző. A külsővel nincs összenőve s attól könnyen elválasztható. Le lehet húzni a lepényről is, de már a köldökzsinórról nem. (Lásd a 45. képet.)

52. §.

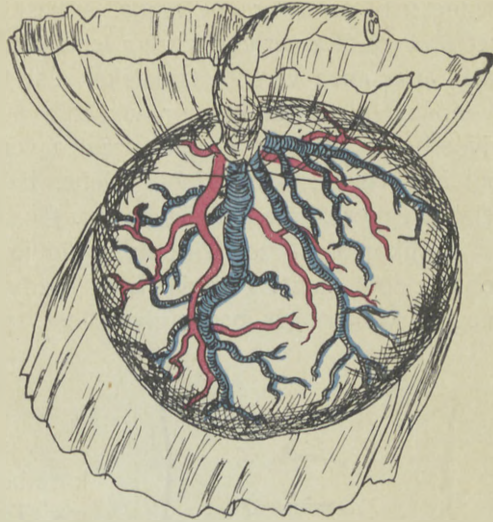
A köldökzsinór a terhesség végén 50—52. cm. hosszú, ujjnyi vastagságú. Belseje kocsonyás anyag, amelyben 2 ütő-, meg egy vivőér van. Az erek egymásra vannak sodorva. Azért a köldökzsinór hasonlít a kötélhez.

53. §.

Érett magzat lepénye (45. kép) kis tányérnyi test. A külső burokból, a megnőtt bolyhokból, az anya véredényeiből, meg a méh vastag nyákhártyájából áll. Azon a lapján, amely a magzat felől van, a köldök erei oszlanak szét. Ehez a lapjához tapad a köldökzsinór. Rendszeresen a közepéhez. A másik oldala (45. kép) a méhhez van növe. A lepenyt vastag, erős szalagok tartják a méhhez. Ezek a lepenyből szüléskor kiszakadnak. A szalagok helyén mély barázdák maradnak. Ezek a lepeny felszínét több darabra, — szigetre — osztják.

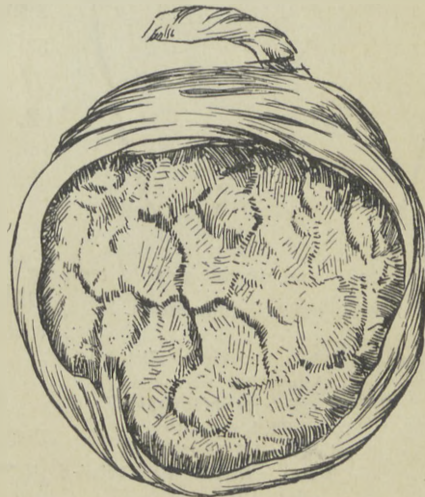
A magzat vére a lepeny bolyhainak vékony falán át magába szívja az anya véréből a táplálóanyagokat. Az elhasználtakat pedig átocsájtja bele. Vagyis a magzat a lepenyen át táplálkozik és lélekszik. Ha a lepenyben megakad a vérkeringés: a magzat megfűlad.

A magzat vérkeringése különbözik a felnőtt emberétől. Mikor a magzat szívének balfele összehúzódik, azt a vért, amely

45. kép. A lepeny magzati felszíne.

A belső burok le van húzva a külső burokról, meg a lepenyről. Csak a köldökzsinóron van rajta, mert arról nem lehet leválasztani. A külső burok lefelé csúing. A lepenyen látszanak a köldökzsinórból elágazó ütő- és vivőerek. Ahol a köldökzsinór el van vágva, látszik benne a két ütőér, meg az egy vivőér.

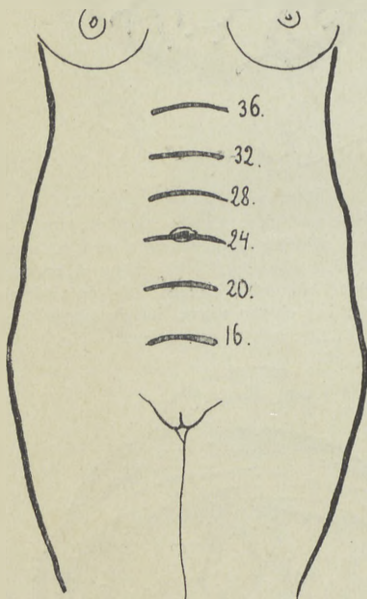

46. kép. A lepeny méhi felszíne.

Körül a lepenyen látszanak a visszagyűrt burkok. A lepeny felszínén azok a barázdák, amelyekből a lepenytartó szalagok kiszakadtak. A barázdák közt levő részeket szigeteknek hívják.

benne van, az ütőerekbe hajtja. A hasi nagy érből a köldökzsínór két ütőerén át a vér egy része a lepénybe jut. Ott a bolyhok vékony falán át az anya vérből táplálékot vesz fel. De egyben fel is frissül. A lepényből a köldökzsínór vivőerén át a magzat testébe, a hasi vivőerbe jut. Már itt elegyül azzal a vérrel, amely a magzat testéből foly vissza, a szív jobb felébe. Ez a vegyes vér a szív jobb feléből egyenesen a bal felébe jut. Onnan megint az ütőerekbe.

Mikor a magzat lélezkedik, a tüdője kitágul. Így a vért a szív jobb feléből magába szívja. Ettől kezdve a vér a tüdőben tisztul meg. A vérkeringés pedig olyan lesz, mint a felnőtt emberé.

47-ik kép. A méhfenék helye a terhesség egyes hónapjaiban.

IV. hónap	(16. hét)	a szeméremizület felett kétujjnyira.
V. "	(20. hét)	a szeméremizület és a köldök között középen.
VI. "	(24. hét)	a köldök táján.
VII. "	(28. hét)	a köldök felett kétujjnyira.
VIII. "	(32. hét)	a köldök és a gyomorgödör között középen.
IX. "	(36. hét)	kitölti a gyomorgödröt.
X. "	(40. hét)	visszasüllyed oda, ahol a 32. hétben volt.

54. §.

A magzatvíz a terhesség végén körülbelül egy liter. Kissé zavaros. Terhesség alatt az a feladata, hogy a burkokat szétfeszítve tartsa. Így a magzatnak helyet biztosít. Egyúttal nyomás, ütés ellen oltalmazza. Szülés alatt segít a méhszáját tágítani. Azután pedig kimossa és sikamlóssá teszi a szülőcsatornát.

2. A nemirészek változásai.

55. §.

A magzat a méhben fejlődik. Ezért a nemirészek közül legjobban megváltozik a méh. Megváltozik a nagysága, alakja, helyzete és összeállása.

A méh nagysága úgy változik meg, hogy a nemterhesméh 7 cm. hosszú, 4 cm. széles. A terheshméh a terhesség végén 34 cm. hosszú, 24 cm. széles. — Súlyja pedig szülés után körülbelül egy kiló.

Alakja úgy változik meg, hogy

a nemterhesméh lelapított körtéhez hasonlít. A terhesség teste a terhesség elején gömbölyű. A terhesség közepén túl tojásalakú.

Helyzete is megváltozik. A nemterhesméh a hüvely elülső boltozatán, meg a hólyagon nyugszik (lásd 22., 23. képet). A terhesség az első három hónapban súlya miatt lejjebb süllyed és előredől. A 12 héten túl már nem fér el a medencében. Ezért kiemelkedik a has üregébe (47. kép). A méh fenéke 16 hétre a szeméremizület felett van kétujjnyira.

20 hétre középen a szeméremizület, meg a köldök közt.

24 „ a köldök táján.

28 „ a köldök felett kétujjnyira.

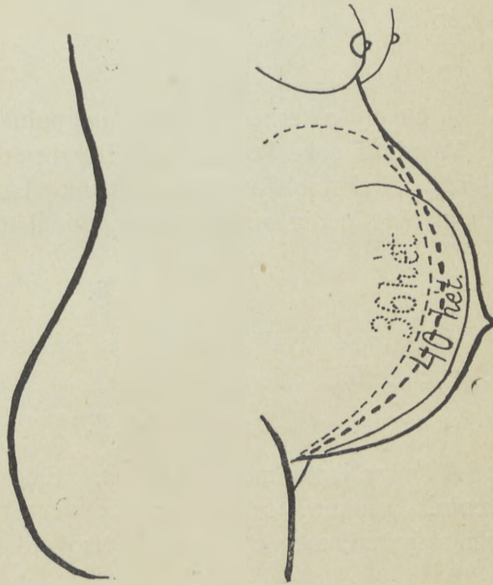
32 „ a köldök meg a gyomorgödör közt közösen.

36 „ kitölti a gyomorgödröt.

40 „ pedig előre dől (48. kép). Azért, mivel nagyon nehéz és a has fala nem bírja egyenesen tartani. Így a méh fenéke oda jut, ahol a 32. héten volt.

Összeállása úgy változik meg, hogy a nemterhesméh izomtápatatú. — A terhesség pedig puha, tézta tápatatú.

A méh nyaka is megváltozik. Nemterhesek méhének a nyaka porckemény. A terhesség miatt megpuhul és megrovidul. A puhulás a méhszájkörül kezdődik. Apródonként a nyaknak mindég nagyobb részére terjed. A III. hónapban már az egész bársonytápatatú. A terhesség közepére pedig olyan puha, hogy alig érezhető.

48-ik kép. A méhfenék magassága a IX. és X. hónapban.

IX. hónapra a méh (kis ponttal jelölt vonal) kitölti a gyomorgödröt. A has (nagy ponttal jelölt vonal) meredek, feszes.

X. hónapra a méh (vékony fekete vonal) előredől; fenéke közepén van a köldök és a gyomorgödör között.

A has (vastag fekete vonal) előredomborodott, a gyomorgödör puha. A köldök kidudorodott.

A nyak nem egyformán rövidül meg először és ismételve-terheseknél. Előszörterheseknél a terhesség egész ideje alatt állandóan rövidül. Úgy, hogy a terhesség végére gyakran eltűnik. Helyén csak a külső méhszáj érezhető. Ismételtenterheseknél csak megrövidül, de egészen nem tűnik el. Rendesen a szülés kezdetekor is tapintható.

A méh szája is megváltozik. Akik még nem voltak teherben, az olyan nők méhének a külső szája ujjhegynyi keresztrés. Előszörterheseké ujjhegynyi, síma szélű, kerek gödör. Ismételtenterheseké az ujj első ízét is átbocsátó, szabálytalan szélű nyílás.

A méhszáj a terhesség alatt tágul is. Előszörterheseknél a belső, ismételtenterheseknél a külső. Előszörterheseknél emiatt a nyakcsatorna rendesen álló, ismételtenterheseknél megfordított tölcserhez hasonlít. Ismételtenterheseek méhének külső szája annyira kitágul, hogy a terhesség utolján ujjal a burkokat is el lehet érni.

56. §.

A hüvely a terhesség alatt megpuhul. Kékesszederjes színű lesz. Váladéka sok. Tejfelforma. Előszörterheseknél a hüvely rancsai nagyobbak, jobban kitapinthatók. Ismételtenterheseknél elsimúlnak. Még pedig annál jobban, minél többször szültek.

57. §.

A csarnok nyálkahártyája is kékesszederjes lesz. Váladéka sok, tejfelszerű.

58. §.

A nagyajak megduzzadnak. Előszörterheseknél a szeméremrés csukott. Ismételtenterheseknél inkább táguló. A szeméremrészeken, meg a combok belső oldalán barna festék támad.

59. §.

Terhesség alatt rendesen elmarad a havitisztulás is, a peteérés is. Lehet, hogy a fogamzás után még egyszer-kétszer a tisztulás idejében mutatkozik egy kis vérzés. De rendesen jóval kevesebb, világosabb, mint a rendes havitisztulás. Kevesebb ideig is tart.

60. §.

Az emlők a terhesség alatt növekedésnek indulnak. A tejmirigyek lassanként kifejlődnek. Ezért az emlőkben apró göbökből, csomókból álló keménységet lehet tapintani.

A bimbóudvar nagyobb és barna lesz. (49. kép.) Rajta kásaszemnyi fehér kiemelkedések vannak. A megnőtt faggyúmirigyek.

A bimbó is megváltozik. Először terheseknél, meg olyanoknál, akik nem szoptattak: a terhesség vége felé köldökformán behúzódik. Akik már szoptattak, azoké inkább kiemelkedik.

A terhesség harmadik hónapjától kezdve az emlőből 1—2 csepp víztiszta folyadékot lehet kinyomni. A közepén már több, zavaros savót. A végén pedig sűrű, sárga előtejet.

Az emlők ezen kifejlődése sok esetben fájdalommal jár.

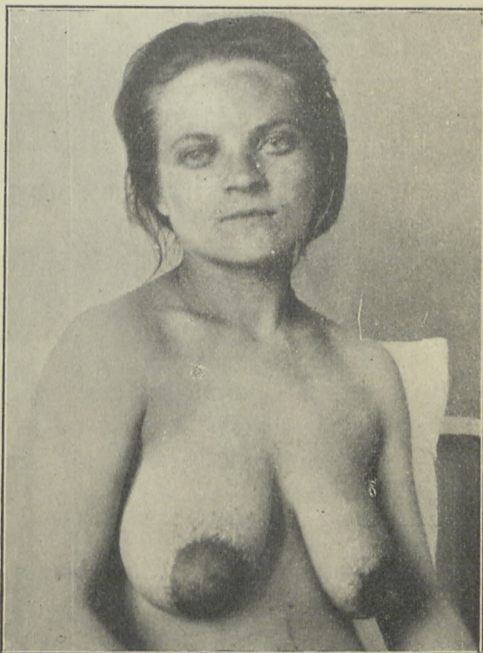
3. A test többi részének és a léleknek változásai.

61. §.

A terhesség a test többi részében is okoz változásokat. Ezek vagy megvannak minden terhességnél, vagy nincsenek. Amelyek minden terhességnél megvannak, azok a lényeges változások. Amelyek nincsenek meg minden terhességnél, azok az esetlegesek.

62. §.

Lényeges változások: a has megnagyobbodása. A köldök változásai. A terhességihegek. Barna csík a has közepén. Értágulások alsó végtagokon. Meg a terhesség végén a járás és lélekzés megnehezedése.

49. kép. az emlők változása.

Az emlők nagyobbak, petyhüdtébbek lesznek. A bimbóudvar megnő, sötétszínűvé válik. A bimbó is megnő. Először terheseké behúzódik. Ismételtverheseké kiemelkedik.

A has eleinte azért nő, mert bőrében a zsír megszaporodik. A IV-ik hónaptól kezdve pedig azért is, mert a méh teste már a has üregébe ér.

A növekvő méh nyomja és ingerli a hólyagot, meg a végbelet. Emiatt a nők vizelési, meg székelésiingert éreznek. De a nagyobb méh sokszor megnehezíti a vizelést, meg a székelést.

A köldök a terhesség közepétől kezdve lassanként kisímül. Az utolsó hónapban pedig kidudorodik.

A has két oldalán a VIII-ik hónaptól kezdve terhességihegek támadnak. Az ujak kékesrózsaszínűek, simák. Azok, amelyeket előbbi terhesség okozott, ezüstsziürkék, keresztben ráncosok.

Az a festéklerakodás, amely a külső nemirészeken támad, barna csík alakjában folytatódik a has közepén. Felfelé, a köldökig. Meg túl is rajta. Festékfoltok támadnak néha az arcon is. Ha nem sok van, májfoltok hívjuk. Ha pedig sok van és az egész arcot belepi, terhességi álarcnak.

A növekvő méh megnehezíti a vérkeringést azokban az erekben, amelyek az alsóvégtagokat táplálják. Mert ezek a méh megett összenyomódnak. Ezért az alsóvégtag erei kitágulnak. A láb feje pedig, meg a bokák környéke, vizenyősen megdagad.

A terhesség végén a méh nagysága miatt a járás, lélekzés megnehezedik. Mert a méh magasra tolja a rekesztőt. Így összenyomja a tüdőket.

63. §.

Esetleges változások: émelygés, hányás, nyálfolyás. Ezek miatt rossz táplálkozás. Iesoványodás. Vágyakozás némely eledelre, vagy italra. Undorodás sok ételtől, szagtól. Különféle fájdalma a test egyes részeiben.

A lelkiállapot is sokszor megváltozik. Szokatlan jókedv, vagy levertség, ingerültség, félelem támadhat.

Ezek a változások nem minden terhésnél mutatkoznak egyforma mértékben. Sőt az is megesik, hogy egyazon asszonynál az egyik terhesség alatt megvannak, a másik alatt nincsenek.

4. A terhesség jelei.

64. §.

A terhességet azokról a változásokról lehet megismerni, amelyek okoz. Azért ezeket a változásokat a terhesség ismertetőjeleinek hívjuk.

A terhesség három helyen okoz változást. A petében, a nő nemi részében, meg a nő egész testében és lelkében. Ehhez képest a terhességnek is háromféle ismertetőjele van: bizonyos, valószínű és bizonytalan.

65. §.

A terhességnek bizonyos ismertetőjelei azok a változások, amelyek a megtermékenyített petében fejlődnek.

- Ilyenek: 1. ha a magzat testének egyes részeit tapintjuk,
 2. ha a szívverését halljuk,
 3. ha a mozgását észrevesszük,
 4. ha a pete mellékrészei közül valamelyiket megtaláljuk.

Ha ezek közül a jelek közül egyet meglelünk: bizonyos, hogy a nő terhes.

A bizonyos ismertetőjeleket rendszerint csak a terhesség második felében lehet megtalálni. Eszerint a terhességet teljes bizonyossággal csak a második felében ismerjük meg.

66. §.

A terhességnek valószínű ismertetőjelei mindazok a változások, amelyeket a nemirészekben okoz. Ezek: a havitisztúlás kimaradása. A méh testének, nyakának, szájának, továbbá a hüvelynek, csarnoknak, a szeméremrészeknek, meg az emlőknek változásai.

Ezekből a jelekből egyik-másik nemcsak a terhesség miatt támadhat. Ezért ezekből egy még keveset bizonyít a terhesség mellett. Bizonyosan nem is lehet a terhességet belőlük megismerni. De minél többet leltünk meg, annál inkább valóbbszinű, hogy a nő terhes.

67. §.

A terhességnek bizonytalan jelei azok a változások, amelyeket a nő testének többi részében, meg a lelkében okoz. Ezekből a terhességet nem lehet megismerni. Legfeljebb gyanítani. Minél több van belőlük, annál alaposabb a gyanú. Némely részök, mint az émelygés, hányás stb. rendszeren csak a terhesség elején mutatkozik. Későbbben, a 3-ik, 4-ik hónapban többnyire elmarad.

5. Terhesség rendes végének kiszámítása.

68. §.

A szülés idejét háromféleképen számíthatjuk ki.

Az utolsó havitisztulás idejéből. Abból, hogy a terhes mikor érezte meg először a magzatot. A nemi részek változásaiból.

69. §.

A terhesség 280 napig tart. Ha a fogamzástól előre számítunk 280 napot: megtudjuk, mikor következik be a szülés. Egyúttal azt is megtudjuk, hogy a nő mennyi ideje terhes. A fogamzás idejét bizonyosan nem tudhatjuk. Még akkor sem, ha a nő hosszú időn át csak egyszer közöszült. Ez a számítás tehát nem pontos.

A legtöbb asszony a havitisztulás után való héten esik teherbe. Ezért az utolsó havivérzés idejéből hozzávetőleg kiszámíthatjuk, mikor következik be a szülés. Az utolsó tisztulás napjához még hozzáadunk 7 napot. Azután vagy előre számítunk 9, vagy vissza 3 hónapot.

Utolsó tisztulás	Hozzáadva 7 napot	Visszaszámítva 3 hónapot
január 10.	január 17.	december, november, október 17.
március 25.	ápril 1.	január 1.

A szülés bekövetkezik az első esetben október 17-én. A másodikban január 1-én.

Ez a számítás csak akkor használható, ha a nő emlékezik, hogy mikor volt utoljára havitisztulása.

70. §.

A nők rendszeren a terhesség közepén, — 140 napra — érzik meg a magzatot. Ha ahhoz a naphoz, amelyen először megérezték, 140 napot, vagyis 20 hetet adunk, megtudjuk, mikorára következik a szülés. Ez a számítás nagyon megbízhatatlan és csak ritkán használható.

Magzatmozgás ideje	hozzáadva 4 és fél hónapot	a szülés ideje
február 5.	március, április, május, június, július 20.	július második fele
szeptember 20.	október, november, december, január, február 4.	február első hete

71. §.

A méh a terhesség idejével arányosan nő. Ezért eleinte a méh nagyságából, későbbben a méh fenekének helyzetéből legbizonyosabban megtudhatjuk a terhesség idejét. Ebből kiszámíthatjuk a végét.

4 hétre még a méhen nemigen van változás. A méhtest valamivel nagyobb, gömbölyűbb. A méhszáj kerekesebb. Émelygés, hányás stb. már lehet.

8 hétre a méh teste akkora, mint egy narancs. Puhább. Gömbölyű. A méhszáj széle kezd puhulni. A szeméremrészek, a bimbó udvara, meg a has közepe kezdenek barnulni. A csarnok és a hüvely kékes. A havitisztulás egy ízben kimaradt.

12 hétre a méhtest két ökölnyi. Puha. Az elülsőboltozatot lenyomja. A méh nyaka bársonytapintatú. Szája hátul, a keresztcsont vájulatában van. A csarnok és a hüvely sötétebbkék, váladéka több, hígabb. Az emlők kissé mirigyesek. Belőlük 1—2 csepp víztiszta folyadékot lehet kinyomni. A has kezd növekedni. A tisztulás kétszer maradt el.

16 hétre: a méhtest a hasüregébe ér. Feneke a szeméremizület felett van két ujjnyira. (Lásd a 47-ik képet.)

20 hétre: a méhfenék közepén van a szemérem izület, meg a köldök közt. A méhszáj kezd tágulni. A terhes megérzi a magzatot.

24 hétre: a méh feneke a köldök táján van. A magzat szívverése meghallható. Mozgása észrevehető.

25 hétre: a méhfenék két ujjnyira van a köldök felett. A

méhnyak rövidebb. Nehéz elérni. Ismételtterhesek méhének a szájába az ujj belefér. A magzat egyes részei jól tapinthatók.

32 hétre: a méh feneké középen van a köldök, meg a gyomorgödör közt. A köldök síma, a gyomorgödör feszes. Ebben a hónapban kezdődnek a terhességihegek. Belső vizsgálattal a fej rendszeren elérhető.

36 hétre: a méh kitölti a gyomorgödröt is. Járás, lélekzés nehéz. A méhnyak megrövidült. Főképen előszörterheseknél. Ismételtterheseknél az ujj a nyakcsatornába is belefér. De a fejet nehéz elérni. A köldök kezd kidudorodni. A boltozatot előszörterheseknél a fej ledomborítja. Ezért belső vizsgálatkor jól ki lehet tapintani.

40 hétre: a méh előredől. Emiatt feneké lesúlyed oda, ahol a 32-ik hétben volt. (Lásd a 48-ik képet.) Járás, lélekzés könnyebb. Előszörterheseknél a méhnyak többnyire eltűnt. A fej a boltozatot mélyen ledomborítja és már nem igen mozgatható. Ismételtterheseknél a méh nyaka rövid. A külső méhszáj bőven ujjnyi. A nyakcsatorna átjárható. Úgy, hogy a szűkebb belső méhszájon át rendszeren a petét is el lehet érni. A gyomorgödör puha. A köldök kidudorodott. Kétoldalt rendszeren sok új terhességiheg van. Gyakori székelési, vizeletési inger. Keresztváji fájdalmak, méhösszehúzó erők is mutatkoznak.

Ezekből a jelekből meg lehet tudni, mennyi idő van a terhesség. Ha azután kiszámítjuk, mennyi idő van még hátra a terhesség idejéből, megtudjuk, mikor következik be a szülés.

6. Első és ismételt terhesség.

72. §.

Az első meg az ismételt terhesség közt különbség van.

Először terhesnél:

Ismételve terhesnél:

Az emlő: (50., 51., 52. kép.)

gömbölyű, feszes, érzékeny.

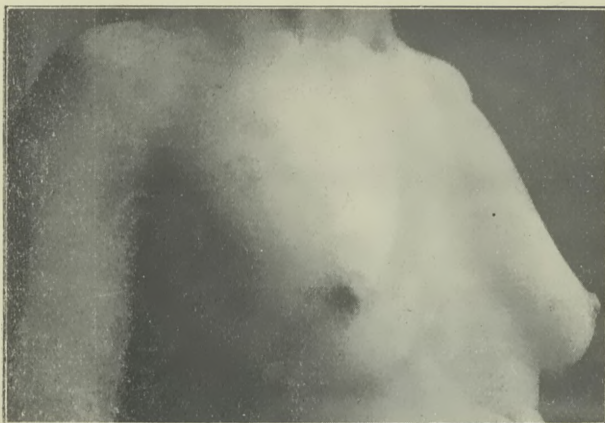
lelógó, petyhüdt, kékeres.

Néha terhességiheges.

A has: (53. és 54. kép.)

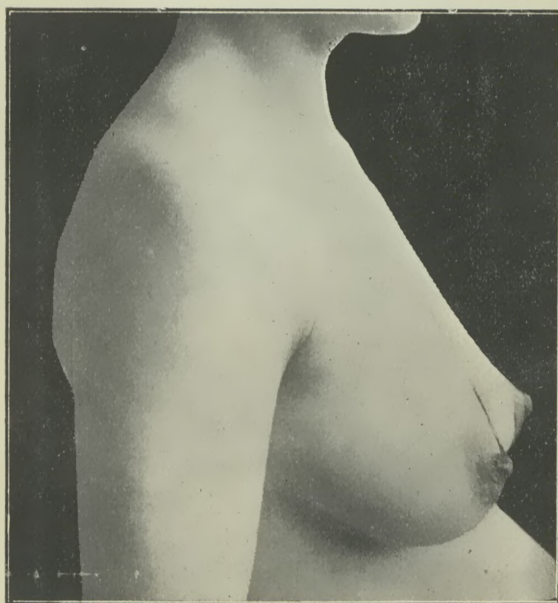
feszes. De a méh még fesze-
sebb, ezért jól érezhető. Mag-
zatrészt tapintani nehéz. Csak
új terhességheg látható.

petyhüdt, puha. De a méh még
puhább, azért nehezen érezhető.
Magzatrészt tapintani könnyű.
Új és régi terhességheg látható.

50-ik kép. Előszörterhes emlője.

Az emlők gömbölydedek, kissé lógnak. A bimbók kiemelkednek.

51-ik kép. Másodszerterhes emlője.

Az emlő petyhüdebb, lelóg. A bimbó jól kiemelkedik.

A szeméremrés: (55., 56., 57. kép.)

csukott.

rendesen nyitott. Sokszor régi gátrepedés látható.

A hüvelybemenet:

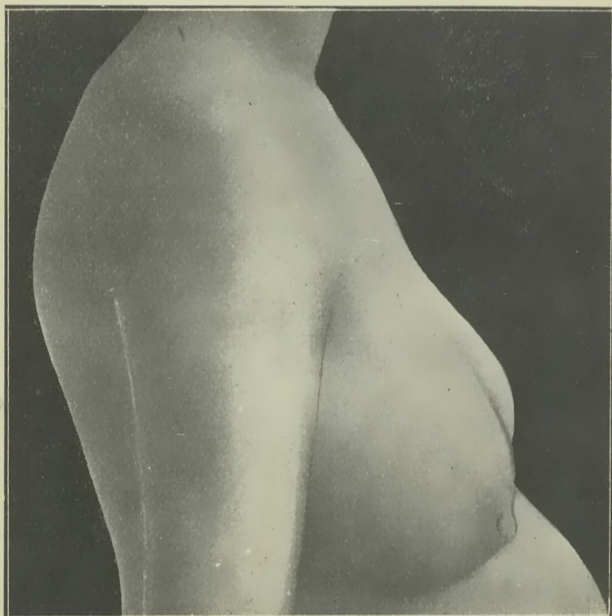
szűk. A szűzhártya meg van.

tág. A szűzhártyának csak egyes darabjai vannak meg.

A hüvely:

szűk, ráncos.

tág, síma.

52-ik kép. Többszörterhes emlője.

Az emlő egészen petyhüdt, nagyon csüng. A bimbó nagy, kiálló.

A méhnyak:

csapforma, puha. A terhesség végére eltűnik.

vastagabb, hengerforma, két-ajkú. A szülés elején is tapintható.

A méhszáj: (58. kép.)

símaszélű, kerek gödör. Az ujj nem fér bele. A nyakcsatorna egyenesen álló tölcsér.

szabálytalan szélű nyílás. Az ujj könnyen belefér. A terhesség végén a burkokat is elérheti. A nyakcsatorna lefelé fordított tölcsér.

A magzat feje.

Koponyatartáskor terhesseg végén a bemenetbe ékelődött. Nem mozgatható. A boltozatot nagyon ledomborítja.

A terhesseg végén is magasabban áll, nehezebben tapintható. Mozgatható. A boltozatot nem domborítja le. Vagy nem annyira, mint előszörterheseknél.

53-ik kép. A has alakja az első terhesseg alatt.

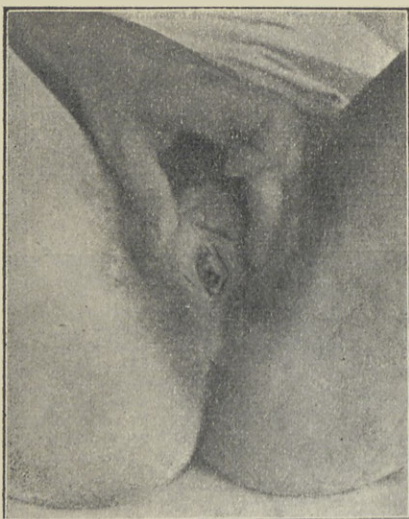

54. kép. Többszörterhes hasának az alakja.
A hasalak petyhüdtek. E miatt a has kissé lóg.

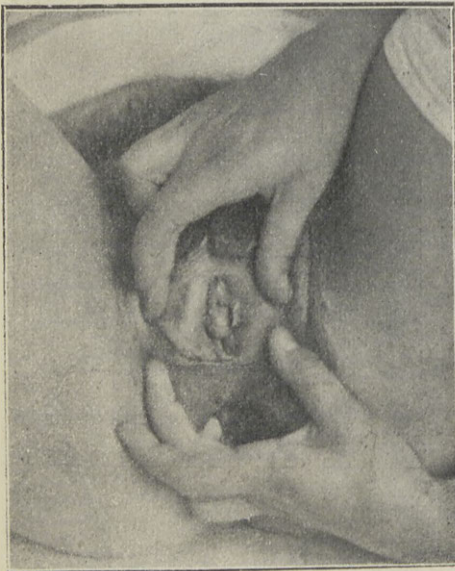
7. A szülészeti vizsgálat.

73. §.

A terhesseget, szülést és gyermekágyat azokról a változásokról ismerjük meg, amelyeket okoz. De a terhesseg, szülés és gyermekágy lefolyása még attól is függ, hogy milyen a nő állapota.

55. kép. Előszörterhes hüvelybemenete.
A szűzhártya még meg van. De felül, alul és
jobb oldalt berepedt.

56-ik kép. Többszörterhes hüvelybemenete.
A szűzhártyának csak jobbról fent és balról lent lát-
szik egy-egy darabja. A fék, gát ép.

Ezért szülészeti vizsgálat az, ha azokat a változásokat keressük, amelyeket a terhesség, szülés, meg a gyermekágy okoz. De egyúttal a nő egész testének állapotát is figyelembe vesszük.

Vannak változások, amelyeket csak a nő elmondásából tudunk meg. Vagyis akkor, ha megkérdezzük. Vannak azután olyanok, amelyeket láthatunk, hallhatunk, tapinthatunk. Eszerint a vizsgálat áll: kikérdezésből, megtekintésből, hallgatódzásból és tapintásból. Tapintani lehet a test külsején, kívülről. Vagy ujjainkat a hüvelybe dugva, belülről. Ezért tehát van külső és belső vizsgálat.

74. §.

A vizsgálat csak akkor nem veszedelmes, ha az is tiszta, aki vizsgál, az is, akit vizsgál.

Annak, akit megvizsgál a baba, mossa tisztára azt a részét, amelyhez hozzányúl. A bábának pedig legyen tiszta egész teste, ruházata, kiváltképen pedig a keze. (59. kép.)

Az egész teste annak tiszta, aki gyakran fürdik. A ruhája meg akkor, ha tisztára van mosva. Legjobb tehát a mosó ruha. De erre is mindég fehér ujjas kötényt kell venni. Azt a kötényt, amely egyszer

fel volt kötve, nem szabad újból felvenni, míg ki nincs mosva. A ruhaderékujja olyan legyen, hogy a karja közé-
péig fel lehessen gyűrni.

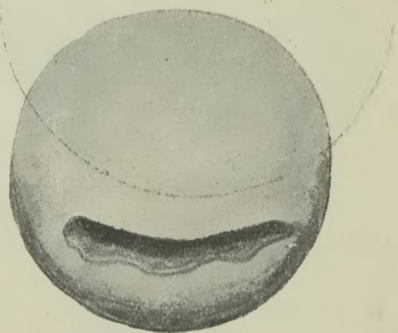
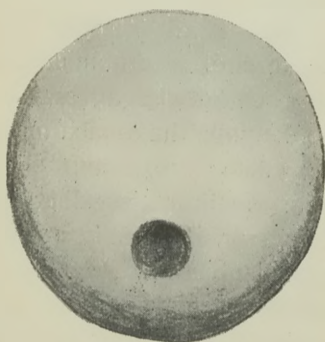
A bába kezét csak akkor lehet tisztára mosni, ha nem ér hozzá semmi, ami beszennyezhetné. Ezért nem szabad a bábának olyannal foglalkozni, amit a magyar bábakönyv megtilt.

Nem szabad a bábának olyan beteget ápolni, aki gyermekági lázban, genyes folyásban, genyes vagy eves sebben, rákban, általában ragadós betegségben szenved. Nem szabad halottat mosni, öltöztetni. Nyers bőröket, beleket kikészíteni. Vadakat nyúzni. Húst vágni, húst mérni. Nem szabad olyannal foglalkozni, ami a kezét eldurvítja. P. o. padlót súrolni,

57-ik kép. Többszörszülő hüvelybemenete.

Régi gátrepedés. A szűzhártyának csak balkézfelől és fent látszik valamely nyoma. A hüvelybemenet tág. Benne a hüvely elülső és hátulsó fala látszik. Mindenik sima.

58. kép. A méh szája első és ismételt terhesség alatt.

Balfelől van az előszörterhes méhének a külső szája. Ujjhegynyi, sima szélű, kerek gödör. jobbfelől látszik a többszörterhes méhének a szája. Szabálytalan szélű, az ujj első ízét befogadó keresztérés.

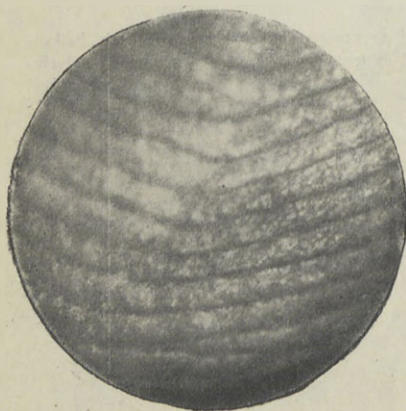
kerti, mezei munkát végezni. Nem szabad neki magának sem ragadós betegségben szenvedni. Tehát nem szabad a kezén szemölcsnek, körömméregnek, sem odvas fogának, folyós fülének, sem általában a testen semmiféle genyeseedésnek, ráknak stb. lenni. Nem szabad gyűrűt viselni.

Ellenben kötelessége a bábának mindég, mindenben a legnagyobb tisztaságra törekedni. A kezeit valahányszor terheshez, szülőhöz, vagy gyermekágyashoz nyúl, azelőtt is, azután is, szabályszerűen megmosni. A kezeit ápolni. A körmet rövidre vágni, símára reszelni és mindenben a magyar bábakönyv utasításai szerint cselekedni.

Aki a kezeit tisztára akarja mosni, gyűrje fel a ruhája ujjait a karja közepéig. Áztassa a kezeit olyan meleg (55 C) vízben, amilyet kiáll. Addig, amíg a bőre egészen meg nem puhul. Azután szappannal, körömkefével mosakodjék 5 percig. Különös gonddal kefélje a körmei alját, ágyát, az ujjai közét. De a keze szárát és a karjait is. A szappant öblítse le s tiszta törölközővel törölközzék szárazra. Azután körömtisztítóval kaparjon ki a körmei ágyából és a körmei alól mindent, amit csak ki lehet kaparni. Mossa újból a

kezeit meleg (55 C) vízben, szappannal, kefével, öt percig. Öblítse le a szappant s kefélje a kezeit legalább öt percig tiszta, égetni való spirituszban. Vége még 5 percig forró, szublimátos vízben.

Ha kívülről vizsgál, törölje le kezeiről a szublimátosvizet. Ha belülről vizsgál, csak rázza le. Legjobb, ha a bába magával a külső vizsgálattal eligazodik. Kivülről vizsgálhat akárhányszor. Belülről egy szülőnőt legfeljebb csak kétszer. Először, amikor megérkezik, tájékozódás céljából. Másodszor burokrepedés után. Belső vizsgálat előtt a nemi részeket is tisztára kell mosni. Ecélből készítsen a bába

59-ik kép. Az ember mutatóujjának a bőre nagyítva.

Látni azokat a mély barázdákat, amelyek a bőrön szabadszemmel is kivehetők. Azonkívül nagyon sok barázdát, repedést, egyenetlenséget. Ezeket szabadszemmel nem lehet látni. De ezekben mindenütt tanyája van a piszoknak. Azért kell sokszor és alaposan mosakodni, hogy ezekből a rejtke helyekből is kitisztuljon minden szenny.

egy kancsóba meleg, egy másikba szublimátosvizet. Tegyen a nő alá ágytálat. Ha szükséges, adjon beöntést. Azután mossa meg a saját kezeit szabályszerűen. Mossa meg a nő nemi részeit, a combok belső oldalát, meg a végbél környékét is, szapannal, meleg vízzel. Amíg minden le nem jött, ami lemosható. Ha szükséges, nyírja rövidre a szeméremszőrt. Azután, ahol szapannal mosta, mossa meg jó meleg szublimátos vízzel is. Tegye félre az ágytálat. Mossa meg a kezeit újból szabályszerűen és szublimátos kézzel végezze a belső vizsgálatot.

75. §.

A vizsgálat rendje mindig egyforma, akár terhest, akár szülőt, akár gyermekágyast vizsgálunk.

Vizsgálatkor a nőt kényelmesen, hanyatt kell fektetni. Ágyra vagy pamlagra. Arra is ügyelni kell, hogy a hólyagja, végbele üres legyen. Ha nem az, ki kell üríteni.

Amit csak meg lehet lelteni, azt keresse meg a bába az első vizsgálatkor. Ok nélkül a megvizsgált nőt ne meztelenítse le. De az a rész, amelyet megvizsgál, mindig csupaszon legyen előtte. Idegen, oda nem tartozó egyének ne legyenek a vizsgálatnál. Igyekezzenek, hogy a vizsgálattal minél kevesebb fájdalmat okozzon. Röviden szólva, legyen a vizsgálat pontos, kíméletes és gyors. Evégből az is szükséges, hogy a bába mindenik kezével egyformán jól tudjon vizsgálni.

a) A külsővizsgálat.

76. §.

Külsővizsgálattal megismerhetjük a terhesség bizonyos ismertetőjeleit, a terhesség idejét, a magzat elhelyeződését. Legtöbbször még azt is, hogy a magzat él-e. És hogy nincsen-e rendellenesség. A bizonyos ismertetőjeleket rendszeren csak a terhesség második felében lehet meglesni. A méh is csak a 13. héttől kezdve tapintható a szeméremizület felett. Ezért külsővizsgálatot a terhesség megismerése céljából jó sikerrel csak a terhesség második felében végezhetünk.

A vizsgálat kikérdezéssel kezdődik. Megtudakoljuk, mikor volt az utolsó havi tisztulás. Maradt-e el máskor is és ha igen, mi miatt. Ha a nőnek már volt gyermeke, megkérdezzük, milyen

volt a terhesség, szülés és gyermekágy lefolyása. Nem volt-e beteg, mióta a vérzése elmaradt. Vagy az előtt. Nem volt-e beteg gyermekkorában. Ha négy hónapnál régebben maradt el a tisztulása, azt is megkérdezzük, nem érzett-e magzatmozgást.

77. §.

Kikérdezés után a megtekintés kerül sorra. Megnézzük, milyen a nő termete, növése. Nincs-e valamely részén formátlanság. Nem hibás-e a járása.

Az emlőkön meg kell nézni, milyen nagyok, milyen alakúak. Látszanak-e rajtok kékerek, vagy terhességihegek. Milyen a

60-ik kép. A külsővizsgálat I.

A méhfének helyének a meghatározása.

bimbó és az udvara. Tapintva érezni-é az emlőkben mirigyeket. Lehet-e belőlük valamit kifejni.

A has megvizsgálása céljából meg kell oldatni minden szoros ruhát. Legjobb, ha a nő ágyban fekszik. A felsőruháit gyűrjük le a szeméremtájig. Az ingét pedig hajtsuk fel a gyomorgödörig. Így a has meztelen lesz. Megnézzük a nagyságát, alakját. Továbbá, hogy milyen a köldök. Behuzódott, elsímult, vagy kidu-

dorodott. Látható-e barna csík a has közepén, terhességihegek a lágyéktájon. Néha a belek mozgása, vagy a magzat rugdosása is látható.

78. §.

Következik a tapintás. Legelőször a méh fenekét kell megkeresni. (60. kép.) Evégre a két markunkba fogjuk a méhet, olyanformán, hogy ujjaink hegyei a méh fenekén egymást ériék. Ha két oldalt lejjebb húzzuk a kezeinket, meghatározzuk a méh nagy-

61-ik kép. Külsővizsgálat. II.
Az előlekvőrész tapintása.

ságát és alakját. A méh teste ilyenkor már tojás alakú. Tapintása puha, mint a tészta. Tapintgatás közben megkeményedik.

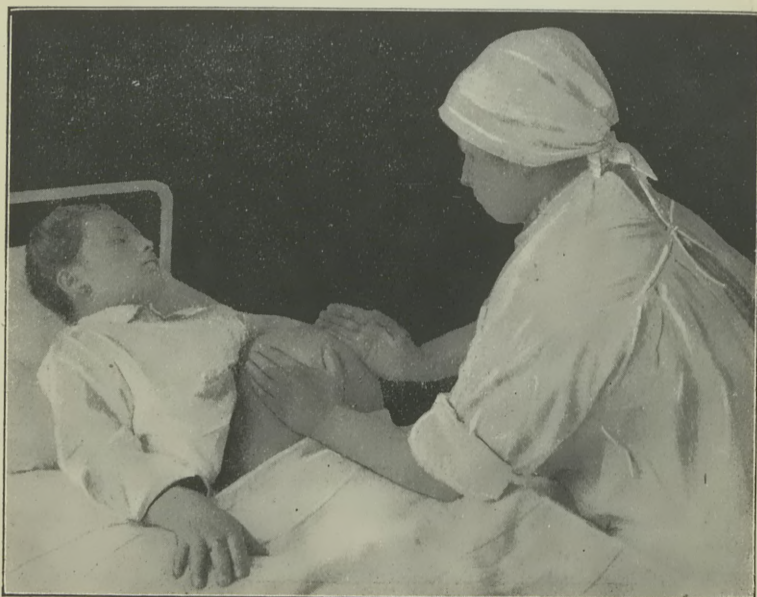
A magzatnak legelőször a fejét keressük, mert azt legkönnyebb megismerni.

A fej rendszeren a méh alsó részében van. Ezért háttal fordulunk a nő arca felé. Kezeinket két oldalt a combhajlás táján a hasra tesszük és élére állítjuk. (61. kép.) Azután kezünk élét benyomjuk a hasba s azt, ami a méhben van, a két kezünk közé

62-ik kép. Külsővizsgálat. III. A hát tapintása két kézzel.

A baba a has két oldalára tett kezével felváltva tapint. Hogy a hátat könnyebben megismerje.

63-ik kép. Külsővizsgálat. IV. A hát tapintása egy kézzel.

A baba egyik kezének az élével benyomja a has közepét. Meg a méhet. A magzatviz az egyik, a hát a másik oldalba szorul. Így legtöbbször látni is, tapintani is lehet, hogy a hát melyik oldal felől van.

fogjuk. A fejet megismerjük arról, hogy a terhesség végén két ökölnyi. síma, kemény, gömbölyű, mozgatható nagy rész.

Következik a far kitapintása. Evégből szembefordulunk a nővel. Kezeinket úgy tesszük a hasára, mint mikor a méhfenékét tapintottuk (lásd a 60. képet). A far is nagy rész. De nem olyan nagy, nem kemény, nem gömbölyű, csak gömbölyded s nem is olyan mozgatható, mint a fej.

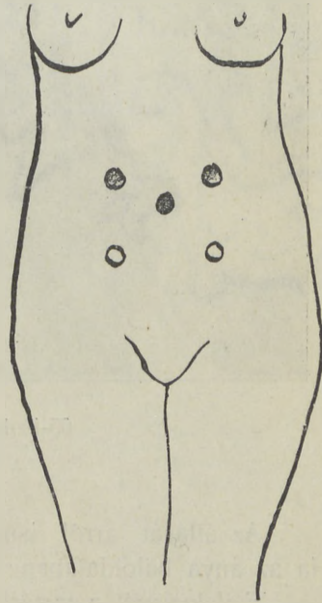
Ha a kezeinket két oldalt lejjebb húzzuk s felváltva hol egyikkel, hol másikkal tapintunk: egyik oldalon érezzük a hátat, a másik oldalon az aprórészeket. (62. és 63. kép.) Az aprórészeket úgy érezni, mintha a saját öklünk bütykeit tapintanók. A tapintó kéz nyomása elől rendesen kitérnek. A hátat úgyis meg lehet keresni, ha egyik, kifeszített kezünket élével a has közepére tesszük. A hasat vele jól benyomjuk. Ilyenkor a magzat törzse a méh egyik oldalába szorúl. Abba, amerről a hát van. Amely így nagyon jól tapintható.

Végül jön a hallgatódzás. A magzat szívverését keressük. Ezt rendesen a háta felől halljuk. Fejfekvésnél a köldök keresztvonala alatt. (64. kép.) Először megkeressük az anya csuklóján az életerét. Azután szét tesszük a lábainkat. Leguggolunk s úgy tesszük a fülünket a nő hasára. (65. kép.) A magzat szívverése jóval szaporább, mint az anyáé. Percenként 140—150. Kettős hang. Hasonlít a zsebóra ketyegéséhez.

Néha hallani még a hason a köldökzsinór zörejét, meg a magzat mozgását is. A köldökzsinór zöreje gyenge, fűrészeléshez hasonló fúvözörej. Összeesik a magzat érverésével. A magzat mozgása szabálytalan rugdosás.

Olykor az anya szívének, vagy a 64-ik kép. A szívhangok helye. nagy hasérnek a verése, vagy a lepény fúvözöreje is hallható. Mindhárom egyezik az anya érverésével.

Nem ritkán a belek korgása is hallik.

Fejfekvésnél közel a medencéhez, jobb, vagy baloldalt (a két fehér kör helyén).
Medencévégű fekvésnél a méhfenékhez közel, jobb-, vagy baloldalt, (a két szürke kör helyén).

Keresztfekvésnél közepén, a köldök-táján (a fekete kör helyén).

80. §.

Most már ismerjük a terhesség idejét. Azt is, hogy a nő terhes-é. Továbbá a magzat fekvését, állását, tartását. Meg hogy a magzat él és hogy nincs rendellenesség.

A terhesség idejét megismerjük a méhfenék magasságából. A magzat fekvését abból, hogy a fejét hol találjuk. Ha a méh alsó részében: fejfekvés. Ha a méh fenekében: medencefekvés. Ha egyik, vagy másik oldalt: keresztfekvés.

65-ik kép. Külső vizsgálat. V.

A szívhangok hallgatása.

Az állását arról ismerjük meg, hogy a hátát hol találjuk. Ha az anya baloldalában: első, ha jobboldalában: második állás.

Fejfekvésnél a tartást külsővizsgálattal arról ismerjük meg, hogy a magzat szívverését hol halljuk. Ha a háta felől (66. kép): koponyatartás. Ha az aprórészek felől (67. kép): arctartás.

Hogy nincs rendellenesség, azt arról tudjuk, hogy mindent rendben találtunk.

Magát a rendes koponyatartást arról ismerjük meg, hogy a méh és a has tojásalakú. A fej a bemenetben, a far a méh fene-

kében, a hát a jobb vagy baloldalt van. A szívhangokat a magzat hátán lehet hallani.

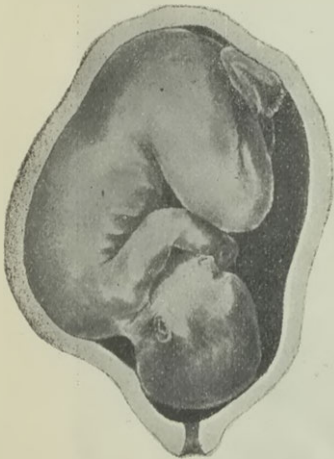
A szeméremrészek állapotát rendszeren a belső vizsgálat alkalmával nézzük meg.

b) A belsővizsgálat.

81. §.

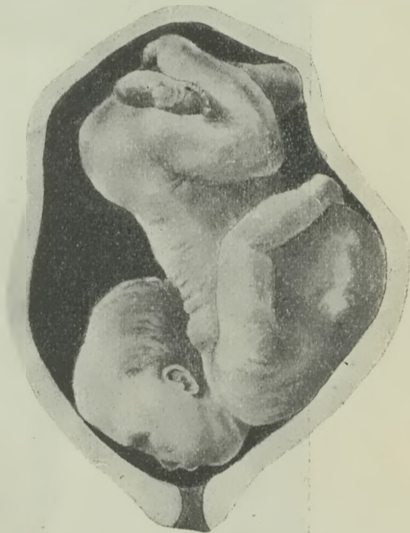
Belsővizsgálat az, ha egy, vagy két ujjunkat a hüvelybe dugjuk és úgy tapintunk.

Belsővizsgálattal keressük: a terhesség valószínű ismertető

66-ik kép: A szívhangok helye.

A magzat szívhangjai ott hallhatók, ahol a méh fala a magzat testét éri. Amint látható, koponyatartás esetén a háton.

67-ik kép: A szívhangok helye.

A magzat szívverését mindig ott lehet hallani, ahol a méh fala a magzat testét éri. Amint látható, arctartás esetén az aprórészek felől.

jeleit. A magzat elhelyeződését. Hogy a szülés megindult-e és mennyire haladt. Meg hogy nincs-e rendellenesség. Belsővizsgálatra van szükség a terhesség megismerése végett az első négy hónapban.

A bábának mindenkor, de különösen, ha belülről vizsgál, legszentebb kötelessége a tisztaság. A legkisebb mulasztás is halálos betegséget okozhat.

A nőt belsővizsgálat előtt is úgy kérdezzük ki, mint a külső

előtt. Termetét, járását, emlőit is úgy nézzük meg. Azután szoros ruháit letétetjük, vagy legalább megoldatjuk. Őt magát lefektetjük ágyra vagy pamlagra. Először a kezeinket mossuk meg. Azután a nő nemi részeit (68. kép). Végül a kezeinket mégegyszer szabályszerűen. Leülünk az ágy jobb szélére. A nővel felhúzzatjuk a lábait és széttétetjük, amennyire csak tudja.

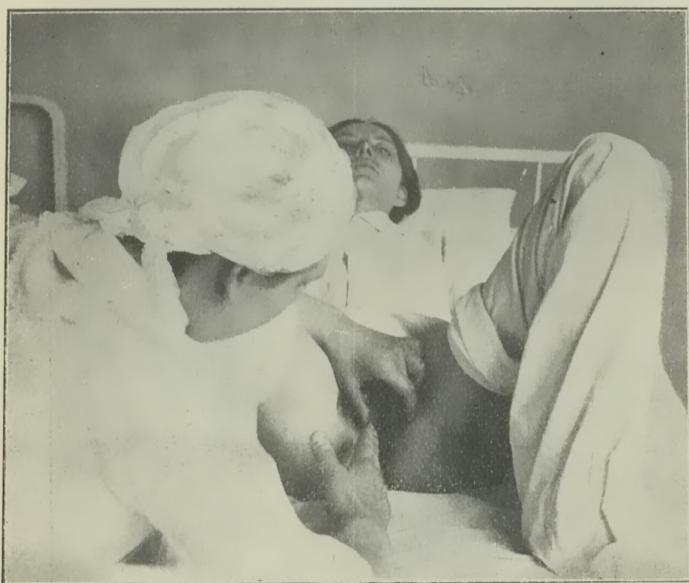

68-ik kép: A szeméremrészek lemosása.

A nő ágyban fekszik. Combjai, hasa, külön-külön tiszta lepedővel betakarva. Alatta az ágytál. A bába, aki elébb a kezeit szabályszerűen megmossa, az ágy mellett áll. Egyik kezében egy kancsó langyos vizet. A kancsóból önti a vizet a szeméremrészekre. Így azokat előbb szappannal, melegvízzel, majd szublimátos vízzel is jól lemossa.

Megnézzük a szeméremrészeket, milyenek. Van-e rajtuk festéklerakódás, tágult ér. Milyen a szeméremrés. Csukott, vagy tátongó. A gát ép-e. Azután balkezünk hüvelyk- és mutatóujjával szétnyitjuk a kis ajkak. Hogy a csarnok tátongjon (69. kép).

Meglátjuk a csarnok és hüvely nyálkahártyáját. Milyen a színe. Nemterheseké rózsaszínű. Terheseké kékesszederjes. Milyen a váladéka. Nemterheseké öreg, turóforma. A terheseké sok, tejfelszerű. Most jobb kezünk mutató és középsőujjának a hegyét a hüvelybemenetbe tesszük. Ujjaink tapintó oldalát felfelé fordítjuk. A könnyökünket egészen az ágyig lesúlyesztjük (70. kép). Ujjainkat a hüvely elülső falán vezetjük fel. Mert az rövidebb és a megnagyobbodott méhtest is az elülső boltozatban van. Bal kezünket ez alatt a nő hasára tesszük. A hasfalakat vele benyomjuk. Úgy,

69-ik kép: Belső vizsgálat. I.

A mutató és középső ujj bevezetése a hüvelybe.

hogy ujjaink hegye az előfok tájára jusson. Igyekszünk azt, ami a medencében van, a két kezünk közé fogni.

A méhtestet megismerni arról, hogy a rendesnél nagyobb, gömbölyű, puha, mozgatható, nem fájdalmas, tapintás alatt megkeményedik. A méhnyak is megpuhul. Már a 3-ik hónapban bársony tapintatú. A terhesség második felében olyan puha, hogy alig érezhető.

A méh szája előszörterheseknél egészen a terhesség végéig

csukott, símaszélű kerek gödör. Ismételten terheseknél az ujjat átbocsátó, szabálytalan szélű rész (lásd az 58-ik képet). A nyakcsatorna ismételteterheseknél a terhesség utolsó heteiben rendszeren átjárható. Sőt a terhesség végén néha a petét is lehet tapintani.

A hüvely is puha. Ráncai előszörterheseknél jobban kiemelkednek, ismételtenterheseknél elsímúlnak.

A medencét is megvizsgáljuk. Rendes medencében nem érjük el sem az előfokot, sem a határvonalat.

70-ik kép : Belsővizsgálat. II.

Tapintás. A könyök az ágyig süllyesztve, az ujjak tapintó felszíne felfelé fordítva. A külső kéz a hasat nyomja be. Így, ami a medencében van, a két kéz közé fogható.

A terhesség valószínű ismertetőjelei, még magának a méh testének a változásai is előjöhetnek egyenkint más ok miatt is. Azért e változásokból csak úgy ismerjük meg a terhességet, ha egyszerre többet is megelünk. Minél többet találunk meg a terhesség valószínű ismertetőjelei közül, annál inkább állíthatjuk, hogy a nő terhes.

82. §.

A magzat elhelyeződését belsővizsgálattal az előlfekvő részből ismerjük meg. Előlfekhet a fej: fejfekvés. A far: medencevégűfekvés. A váll, vagy néha a törzs: keresztfekvés.

A fej nagy, kemény rész. Tapintható vagy a koponya, vagy az arc. A koponya a boltozatot ledomborítja, kemény, gömbölyű, síma. Rajta varratok és kútacskák vannak. Koponya, vagy fejtetőtartás. Az arc egyenetlen. A boltozatot nem domborítja le annyira. Laposabb. Rajta a szemöldöksont, a szem, orr, száj és áll tapintható. Arc, vagy homloktartás.

Az állást koponyatartásnál arról ismerjük meg, hogy hol tapintjuk a kis kútacskát. Ha baloldalt, első állás. Ha jobboldalt, második állás. Arctartásnál arról, hogy hol van az áll. Ha jobboldalt, első állás. Ha baloldalt, második állás.

A far még magasabban van, mint az arc. Nagy, gömbölyded, puha. Két végtag nő ki belőle s egy bevágás két részre osztja. A bevágásban vannak a nemi részek. Meg a végbél nyílása. A fart össze lehetne téveszteni a vállal. De a váll kisebb, belőle csak egy végtag nő ki. Ez alatt van a hónalj és abban bordákat érezni.

Össze lehetne még téveszteni a fart az arccal is. Kivált a leánymagzatok nemirészeit a szemmel. A végbelet a szájjal. Szem kettő van, nemirész csak egy. A két szem közt az orr csontos gyökere tapintható. A szájban a két iny érezhető. A végbél síma cső. Élő magzat a szájába került ujjat megszopja. A végbél nem. A végbélbe jutott ujj magzatszurkos lesz.

Medencevégű fekvésnél a tartás fajtáját arról tudjuk meg, hogy van-e végtag a far mellett, vagy nincs. Ha nincsen, egyszerű, ha van, kettőzött fartartás. Ha két láb van mellette, tökéletesen, ha egy láb van, tökéletlenül kettőzött. A lábat össze lehetne téveszteni a kézzel. De a kéz egyenes folytatása a kéz szárának, a láb pedig keresztben van a láb szárával. A kéz símán folytatódik a kéz szárából, a láb és a lábszár közt ott van a két boka, meg a hegyes sarok. A kéz ujjai hosszabbak, félkörformán végződnek. A láb ujjai rövidebbek, egyenes vonalban végződnek. A kézen a hüvelyk eláll a többi ujjtól, a lábon nem. A kéz, ha mozog, símogat, a láb rug.

Medencefekvésnél az állást arról ismerjük meg, hogy merről tapintjuk a hátat. A végbélnyílástól hátra és felfelé a keresztcsont

hátulsó, egyenetlen lapját leljük. Ha ez baloldalt van: első, ha jobb oldalt van: második állás.

Keresztfekvésnél előfekvő rész, — legalább a terhesség alatt, — nem szokott lenni. A boltozat üres. Szülés alatt sokszor elérhető a kéz. Hüvelyke felől van a fej, kis ujjá felől a far. Ha a magzat keze a mienkkel parolázik, akkor az a kéz, amelylyel vizsgálunk. Ha nem parolázik, akkor az ellenkező.

A koponyatartást arról ismerni meg, hogy a boltozat mélyen le van domborítva. Az előlfekvőrész a koponya. Rendesen érezhető rajta a nyílvarrat, meg a kiskútacska.

8. A terhesek életrendszabályai.

83. §.

A terhesség nem betegség, hanem természetes állapot. De a nők már a havi tisztulás idejében is, még inkább a terhesség alatt érzékenyek, könnyebben megbetegesznek. Szükséges azért, hogy a terhesség alatt vigyázzanak magukra. Kiváltképen ügyeljenek foglalkozásukra, ruházatukra, táplálkozásukra. Továbbá a tisztaságra, emlőikre és lelkiállapotukra.

1. Foglalkozásukra úgy ügyeljenek, hogy azt a terhesség miatt lényegesen meg ne változtassák. Aki dologhoz van szokva, az a terhesség alatt is végezze megszokott teendőit. Aki azelőtt kényelemben, kevés mozgással élt, tartson határt a mozgásban. A rendszeres munka, szabadlevegőn mozgás nagyon könnyíti úgy a terhességet, mint a szülést. Mindenkinek tanácsoljuk, hogy amikor az idő arravaló, naponta 1—2 órát sétáljon. Túlságos nehéz munka, nyújtózás, ugrálás, könnyen megárt.

2. Ruházatuk legyen az időjárásnak megfelelő és mindig tiszta. Télen melegebb, nyáron könnyebb. Kívánatos, hogy nadrágot télen-nyáron viseljenek. Télen a hideg ellen. Nyáron azért, hogy a nemi részekhez por, piszok ne juthasson. A szoros ruha ártalmas. Ezért fűzöt legfeljebb az első két-három hónapban szabad hordani. Későbbben, a hatodik-hetedik hónapig még a gummi-betétes terhességifűző megengedhető. Az utolsó hónapokban egyáltalán nem szabad fűzöt viselni. Általában nem jó sem a derékon a ruhát szorosra kötni, sem szűk harisnyakötőt viselni. Ellenben célszerű az olyan rövid, puha derék, amely az emlőket nem engedi csüngeni.

3. A táplálkozásban legyen a terhes mértékletes. Könnyen emészthető, tápláló eledelokkal éljen. Székrekedést, felfúvódást okozó és nehezen emészthető ételektől óvakodjék. A nagyon fűszeres, izgató étel és ital ártalmas. Erős bort, pálinkát, fekete kávé el kell tiltani. Nagyon jó a tej, hús, tojás. Gyenge, beteges terhesek igyanak naponként 1—2 liter tejet. Aki a sörhöz, borhoz hozzá van szokva, módjával a terhesség alatt is ihatik. Amely terhes égyomorral is hány, a reggelit még az ágyban igya meg és még egy fél óráig maradjon fekvé.

4. Fontos dolog, hogy a terhes nőnek vizelése, székélése rendben legyen. Zöld főzelék, friss gyümölcs, üres gyomorra egy pohár víz, meg a rendszeres mozgás elősegíti a kiürülést. Székrekedés ellen beöntést, budai vizet, vagy ricinusolajat használhat. Ha ezeknek nem volna sikere, forduljon orvoshoz.

5. A tisztaság nagyon fontos a terhesség alatt. Aki a rendes mindennapi fürdéshez hozzá van szokva, az a terhesség alatt is fürödhet. Akik azelőtt nem fürödtek rendszeresen, azok csak a terhesség 2—3 utolsó hónapjában fürödjének langyos vízben. Hetenként kétszer-háromszor. Addig nem szabad sem fürödni, sem meleg lábvizet, sem meleg ülőfürdőt venniök.

A nemirészeket naponta legalább egyszer meg kell mosni langyos vízzel, szappannal. Kifeccskendezéseket csak orvosi rendeletre szabad használni.

A terhes nők, ha csak lehet, minden nap tiszta fehérműt vegyenek. De legalább kétszer egy héten. Az ágyat is jó minél gyakrabban tisztába húzni.

6. Az emlőket már a terhesség alatt készíteni kell a szopatásra. Leghelyesebb az egész emlőt, de kivált a bimbót és udvarát, naponta szappannal, meg egy darab szőrflannellel jól megmosni. Ha varas volna a bimbóudvar, esténként tiszta olajjal, vagy vajjal bekenni, másnap reggel gondosan megmosni s naponta egy-egy óráig borral, vagy pálinkás vízzel borogatni. Behúzódott bimbókat szívóüveggel lehet kiszívatni.

7. Szükséges az is, hogy a terhes minden nagyobb felindulástól óvakodjék. Harag, ijedség ártalmas lehet. Épügy a mértéktelen közöszülés is. A félénk terheseket meg kell nyugtatni, hogy a szülés maga nem veszedelmes, mert természetes állapot. A megszodálás pedig alaptalan babona.

MÁSODIK SZAKASZ.

A rendes szülés.**1. A szülésről általában.**

84. §.

A megtermékenyített pete nem marad mindég a méhben. Egy idő múlva kiürül, vagyis megszületik. Azt, akinek testéből a megtermékenyített pete kiürüléskor van: szülő, vagy vajúdónőnek mondjuk.

A szülés a terhesség rendes végén szokott bekövetkezni. De bekövetkezhet bármely idejében. Ha az első 28 hét alatt áll be: akkor vetélés, vagy éretlen szülés. A 29-ik héttől a 38-ikig, kora szülés. A 39—40-ik hétben, kiviselt, vagy érett szülés. Nagy ritkán az is megesik, hogy a magzat a 40-ik hét eltelte után jön világra. Az ilyen az elkésett szülés.

Lehet még a szülés könnyű, vagy nehéz. Természetes, vagy mesterséges. Szerencsés, vagy szerencsétlen. Egyes, vagy többes. Ha a szülés alatt sem az anya, sem a magzat nem jut veszedelembé, akkor a szülés rendes.

85. §.

A petét a kitolóerők hozzák világra. Kitolóerők alatt értjük a méh összehúzódásait (71. kép), meg a hasfalak nyomását. A méh összehúzódása fontosabb, mert az egymagában is megszüli a petét. De a hasprés nem.

A méh összehúzódásai fájdalmasak, azért hívjuk őket szülőfájdalmaknak. A szülőfájdalmaknak hat tulajdonsága van, amelyekről meg lehet ismerni.

1. A szülőfájdalmak szakaszonként jönnek. Vagyis félbenhagyók. Egyik fájdalom végétől a másiknak a kezdetéig nyugalom van, amelyet fájdalomszünetnek nevezünk.

2. A fájdalmak lassan kezdődnek, fokozódnak, majd lassan engednek és elmúlnak.

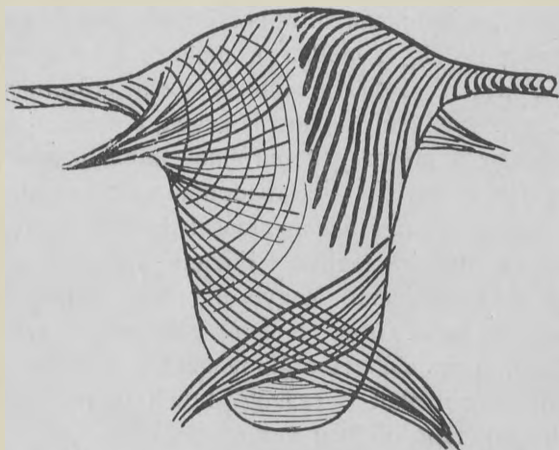
3. Fájdalom alatt a méh megkeményedik, fájdalomszünet alatt megpuhul. Ezt a hasra tett kezünkkel tapinthatjuk.

4. A szülés minden fájdalom alatt előrehalad. Ezt a méhszáj változásáról tudjuk meg.

5. A méhösszehúzó-dások-ozta fájdalom a kereszt- és ágyéktájon kezdődik. Innen az egész hasra elterjed. Végre a combokba és nemi részekbe is kisugárzik.

6. A szülőfájdalmak nem függenek a nő akaratától. Ő azokat sem megindítani, sem megszüntetni nem tudja. Sőt orvossággal sem lehet elmulasztani. Ha egyszer elkezdődtek, kisebb-nagyobb megszakításokkal addig tartanak, amíg a szülés be nem végződött.

Méhösszehúzó-dások nemcsak a szülés alatt vannak, hanem előtte is, a terhesség utolsó heteiben. És utána is, a gyermekágy első napjaiban. Azok az összehúzó-dások, amelyek a terhesség utolsó

71-ik kép. A méh izomrostjai. Vázlat.

Látszik, hogy a méhnek hosszában, keresztben, ferdén és a petevezető nyílása szerint gyűrűformán is vannak izmai. Ezért, — ha ezek összehúzódnak, — a méh minden irányban megkisebbedik.

heteiben mutatkoznak, nemigen fájdalmasak. Ezek jóslgatják, hogy a szülés idestova beköszönt. Ezért a nevők jóslófájdalom. A gyermekágy első napjaiban fellépő összehúzó-dásokat pedig utó-fájdalmaknak hívjuk. Mert a szülés után vannak.

Maga alatt a szülés alatt a fájdalmakra három munka vár. Első: a méh száját kitégíteni, vagyis a szülés útját előkészíteni. Második: a magzatot világra hozni. Harmadik: a lepényt leválasztani és megszülni. E szerint a munka szerint a méhösszehúzó-dásokat előkészítő, toló- és lepényi fájdalmaknak hívjuk. Magának

a szülésnek is három időszakát különböztetjük meg. Első a tágulás, második a kitolás, harmadik a lepény időszaka.

A hasprés nyomása az, amikor valaki a lélekzetét visszafojtva erőlködik. Az erőlködés mindenkinek az akaratától függ. Azonban addig, amíg a fej a szeméremrésen áthalad, a szülők majdnem ellenállhatatlan késztetést éreznek.

2. A szülés három időszaka.

85. §.

1. Első vagy tágulásiidőszak.

A szülés első időszaka kezdődik az előkészítő fájdalmakkal, végződik a méhszáj eltűnésével.

Az előkészítő fájdalmak sűrűbben jönnek, erősebbek és tovább tartanak, mint a jóslók. E mellett a méhnek a teste sokkal erősebb, mint a nyaka. Tehát a méhtest jóval erősebben húzódik össze. E miatt a gyengébb méhnyak enged, a méhszáj pedig tágul. Minél tágabb lesz a méhszáj, a buroknak annál nagyobb darabja marad támaszték nélkül. Ez a szabadon maradt vékony burok fájdalom alatt enged a magzatvíz nyomásának. Bele sajtolódik a méh szájába s azt ék módjára tágítja. Fájdalom alatt a burok megfeszül, szünet alatt meglazul. Vagyis a hólyag képződik. Mikor a méhszáj annyira tágul, hogy a fejre ráhúzódik: a fej elzárja a magzatvíz útját. A fej elébe szorult magzatvíz nem folyhat vissza. Ezért a burok szünet alatt is csakúgy feszül, mint fájdalom alatt. Ilyenkor a hólyag repedőfélben van.

Egy idő múlva a méhszáj annyira kitágul, hogy a fejen vissza csúszik. E miatt a hólyagban levő víz egyszerre nagyon megfeszül s a burkot megrepesztí. A magzatvíz azon része, amely a fej előtt volt, előmlik. Ez a feje vize, vagy első vize. Ilyenkor rendesen a méh szája hátul már nem érezhető. Csak kétoldalt és elől. Vagyis tűnő félben van. Ha már sehol sem tapintható: akkor eltűnt. És akkor vége az első időszaknak.

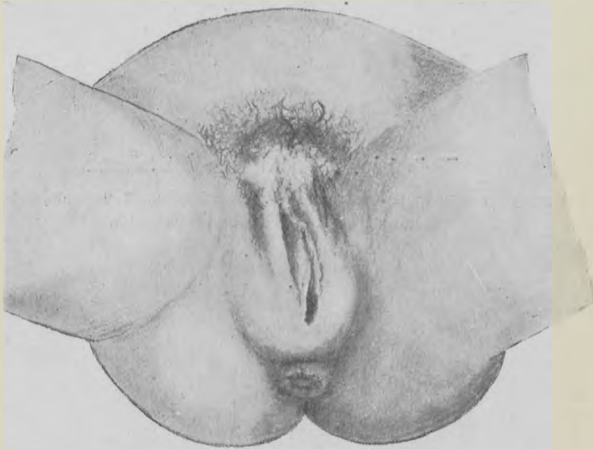
A méhszájon tágulása közben legtöbbször kis repedések támadnak. A repedésekből egy kevés vér szivárog. A vér a hüvelyből kifolyó nyálkán veres csíkok alakjában látszik. Néha a hólyag időelőtt megreped. Ilyen esetben a méhszáj tágulása tovább tart és fájdalmasabb. Az is megeshet, hogy a hólyag magától a méhszáj eltűnése után sem reped meg.

2. Második, vagy kitolásidőszak.

A szülés második időszaka kezdődik a méhszáj eltűnésével, végződik a magzat megszületésével.

A magzatvíz elömlése után rendszeren hosszabb szünet következik. Általában ha a méhnek gyorsan kell megkisebbednie, összehúzódásai egy időre elmaradnak.

Azonban nemsokára újból jelentkeznek a fájdalmak, még pedig sokkal erősebben, mint azelőtt. Ezek már erőlködéssé is készítenek a szülőt. Az erős fájdalmak, meg az erőlködés együttesen átszorítják a fejet a medence bemenetén, meg az üregén. Egészen a kimenetig. Itt aztán megakad azokban a lágyn-

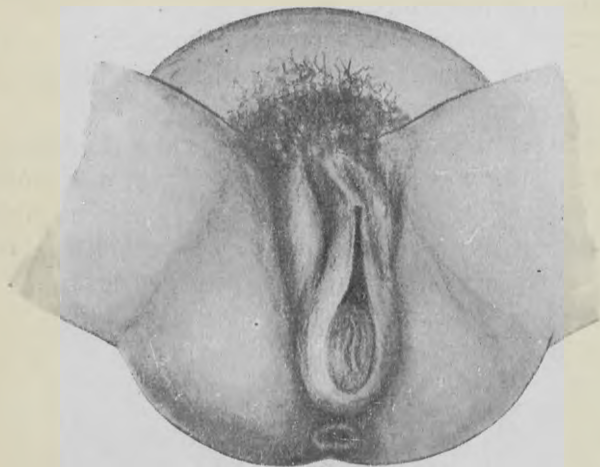
72-ik kép. A fej domborít.

Vagyis fájdalom alatt a fej nyomja előre a gátat. Fájdalomszünetben a gát nyomja vissza a fejet. A fej maga még nem látszik.

részekben, amelyek a medence kimenetét elzárják. Fájdalom alatt ezeket a részeket előre domborítja. Szünet alatt pedig ezek nyomják vissza a fejet. Vagyis a fej domborít (72. kép.) Minél jobban előre nyomja a fej a gátat, annál jobban tágul először a végbél, később pedig a szeméremrés is. Majd a fej fájdalom alatt meglátszik a szeméremrésben, szünet alatt pedig visszahúzódik. A fej kinyomulni készül. (73. kép.) A fejnek mindég nagyobb-nagyobb része mutatkozik a szeméremrésben. Végre szünet alatt sem húzódik vissza. A fej kinyomulófélben van. (74. kép.) Majd a nyak-

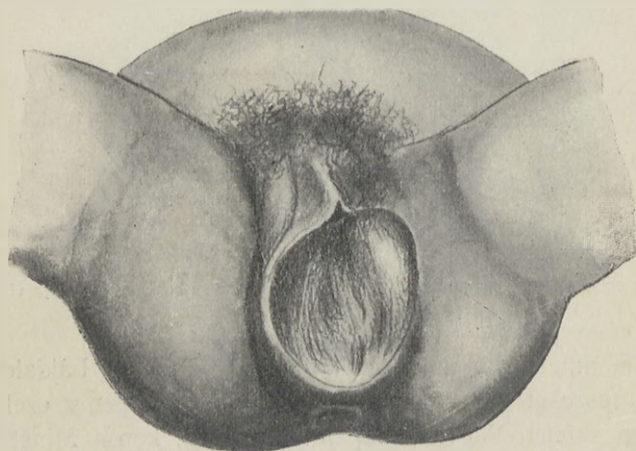
szirt megszületik. A tarkó beletámaszkodik a szeméremívbe. Az arc pedig a gáton kigördül. Ez a szülésnek a legfájdalmasabb része.

A fej világrajötte után szünet következik. A nagy, kínzó fáj-

73-ik kép. A fej kinyomulni készül.

Fájdalom alatt megjelen a szeméremrésben. Fájdalomszünet alatt visszahúzódik. A fej tetején a bőr ráncos. Mert a fej összenyomódik.

74-ik kép. A fej kinyomulófélben van.

Fájdalom alatt is, fájdalomszünetben is látható. A fejen, — a bal falcson a hátulsó felső szegletén, — fejdaganat látszik.

dalmak elmúlnak. A méhösszehúzódások rövid idő múlva újból jelentkeznek ugyan, de már nem olyan fájdalmasak. Az egyik váll megszületik a szeméremív alatt, megtámaszkodik. A másik a gát

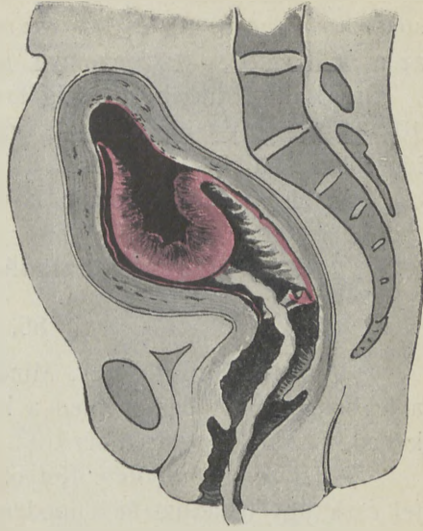
felől kigördül. A test többi része a váll után kiesik. A magzat megszületik. Ezzel vége a második időszaknak. Ilyenkor foly ki a magzatvíz benmaradt része.

3. Harmadik, vagy lepényi-időszak.

A harmadik, vagy lepényi-időszak kezdődik a magzat megszületésével, végződik a lepény megszületésével.

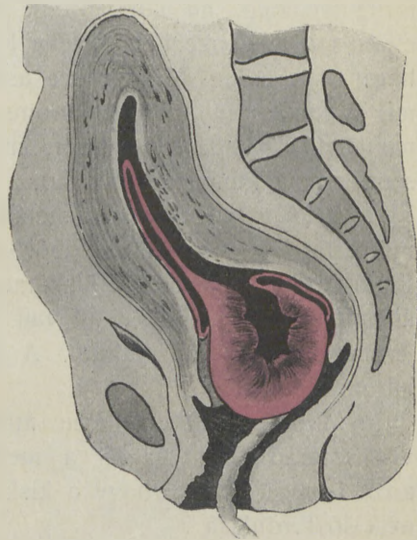
Amint a magzat világra jön: az erős fájdalmak elmaradnak. Hosszabb, 5—10 perces szünet után mutatkoznak újból fájdalmak, amelyek azonban már nem erősek. Ezek a fájdalmak leválasztják a lepényt a méh faláról. A méh izom, amely összehúzódik. A lepény szivacsos test, amely nem képes összehúzódni. Ezért, ha a méh összehúzódik, tehát megkisebbedik: a lepénynek le kell válni. A méh addig, amíg idegen test van benne, gömbölyű. Ha kiürül, lelapul. (75. és 76. kép.) Erről lehet megtudni, hogy a lepény már levált. A fájdalmakat rendszeren egy kis erőlködés is segíti s közösen kinyomják a lepényt a méhből. Sokszor a hüvelyből is.

Ezután még az a munka vár a méhösszehúzódásokra, hogy a vérzést megakadályozzák. Ahonnan a lepény levált, ott egy tenyéryi seb marad. De

75-ik kép. A lepény leválása.

A lepény a méh fenekéről levált. Emiatt a méh fenéke lelapított. Taraj keletkezik rajta. A lepény veresre van festve.

76-ik kép. A lepény leválása.

A lepény a méhről teljesen levált. Az egész méh lapos. A lepény a nyakcsatornában van. A lepény veresre van festve.

az a seb nem vérzik, mert az összehuzódó méh izmai az ereket sokszorosan megtörik és összeszorítják. Ha a méh elernyed, tehát az erek nincsenek összenyomva, azonnal foly a vér.

A szülés különböző ideig tart. Az első körülbelől 18, a többi 10—12 óráig. Ez időből 1—2 óra a kitolás, $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ óra a lepény időszaka. A többi a tágulásé.

Az első időszak nagyon hosszú is lehet. Néha 1—2 nap is.

3. A magzat áthaladása a szülőcsatornán.

86. §.

A medence nem kerek. Minden szakaszában más-más átmérő a leghosszabb. A bemenetben a keresztátmérő, az üregben, meg a kimenetben az egyenesátmérő.

A fej sem gömbölyű. Két oldalt össze van nyomva. Ezért a fej csak úgy haladhat át a medencén, ha leghosszabb átmérőjével a medence illető szakaszának leghosszabb átmérőjébe illeszkedik. A fejnek leghosszabb az egyenesátmérője. Ez összeesik a nyílvarrattal. Tehát a nyílvarrat a bemenetben a keresztátmérőbe, az üregben, meg a kimenetben az egyenesátmérőbe esik. Ez csak úgy történhet meg, ha a fej fordul, míg a medencén áthalad. A fej először a medence bemenetébe beleilleszkedik. Azután áthalad a három szakaszán. Minden szakaszban fordul egyet. Tehát a fej, míg a medencén áthalad, háromszor fordul. Először, míg a bemeneten áthalad. Másodszor, míg az üregen áthalad. Harmadszor, míg a kimeneten áthalad.

A fej a medence bemenetébe úgy illeszkedik bele, hogy a nyílvarrat a keresztátmérőből kissé kitér a jobb ferde felé. Emiatt első állásnál a kiskútacska balról, kissé elül, második állásnál jobbról, kissé hátul van. Mikor a fej a bemenetbe beilleszkedik, nem mozgatható. A beilleszkedés után következik a három fordulás.

Míg a fej a bemeneten áthalad, az elülső, hosszabb része visszamarad. Ezért az áll a mellhez közeledik. Vizsgálatkor ezt arról ismerjük meg, hogy a kiskútacska lejjebb száll. Ez a fejnek az első fordulása.

Míg a fej a medence üregén áthalad, az egyenes átmérőbe fordul. Úgy, hogy a kiskútacska mindig előre jut. Mert a gát a vezérpontot mindég előre nyomja. Ez a fejnek a második fordu-

lása. Ilyenkor az arc az egyik váll felé fordul. Első állásnál a bal, második állásnál a jobb váll felé.

A fej úgy halad át a kimeneten, hogy a nyakszirt megszületik. A tarkó a szeméremívbe beletámaszkodik. A fejtető, homlok és az arc a gát felől kigördül. A fej hátrafesziül. Ez a fejnek a harmadik fordulása. Ez a fordulás kiegyenlíti az elsőt.

Ha már a fej megszületett, nincsen, ami féloldalt tartsa. Visszafordul tehát arra az oldalra, amerről a méhben volt. Első állásnál az anyának jobb, második állásnál a balcombja felé. Ez a negyedik fordulás, amely kiegyenlíti a másodikat.

87. §.

Következik a váll születése. A váll keresztben van a fej egyenesátmérőjével. Tehát a váll a bemenetbe a bal ferdeátmérő szerint illeszkedik bele. Azután háromszor fordul. Mig a váll a bemeneten áthalad, az elülső váll lejjebb száll. Ez az első fordulás. Mig az üregeken áthalad, az egyenesátmérőbe fordul. Úgy, hogy az elülső váll mindig előre jut. Ez a második fordulás. Mig a kimeneten áthalad, az elülső váll megszületik, megtámaszkodik a szeméremívben. A hátulsó váll a gát felől kigördül. Ez a harmadik fordulás.

A vállak után a test többi része minden külön szabály nélkül kiesik.

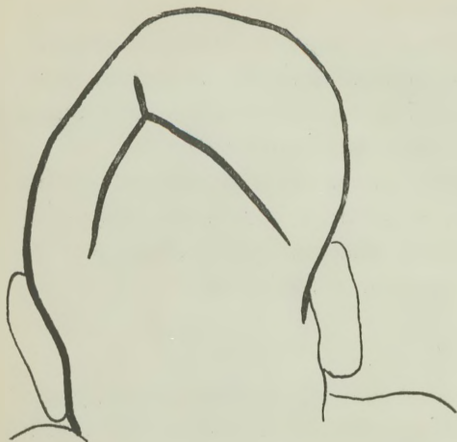
88. §.

Mig a fej a szülőcsatornán áthalad, az alakja megváltozik. (77. kép.) A kisferdeátmérő szerint összenyomódik, a nagyferde irányában megnyúlik. A koponya

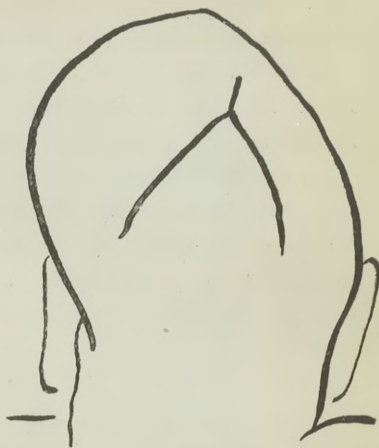
77-ik kép. A fej alakja koponyatartásos szülésnél.

A fej a kisferdeátmérő irányában összenyomódott, a nagyferde irányában megnyúlt.

78-ik kép. A szülésidaganat helye I. koponyatartásnál.

A daganat a jobb falcsont hátulsófelső szegletén van. A kiskútacska háromszöge odavan rajzolva.

79-ik kép. A szülésidaganat helye II. koponyatartásnál.

A daganat a balfalcsont hátulsó felső szegletén van. A kiskútacska háromszöge oda van rajzolva.

80-ik kép. A fej alakja fejtetőtartásos szülésnél.

A fej az egyenesátmérő irányában nyomódott össze. Emiatt egészen gömbölyű.

csontjai egymás alá nyomódnak. A fejet néha még jobban elformátlantja az a vizenyős daganat, amely a vezérpont táján támad. Ez a szülési daganat. (78. és 79. kép.) Akkor keletkezik, ha a fej egy része nem nyomódik. Például, ha a magzatvíz idő előtt elfoly. Ilyenkor a koponyának az a része, amely a méhszájba esik: megdagad.

89. §.

Néha megesik, hogy a kiskútacska nem száll lejjebb. Olyankor szokott ez előfordulni, ha a fej kicsi, vagy a medence nagy. A fej a szűkebb kimenet táján gyakran kipótolja az első fordulást a szülés rendesen megy végbe. De megtörténhet az is, hogy a kis kútacska itt sem száll lejjebb.

Ilyenkor — főképen második állásnál — a homlok fordul előre, a szeméremív alá. A fejtető megszületik, a homlok beletámaszkodik a szeméremívbe s a nyakszirt gördül ki a gáton. Ez a fejtetőtartás. Belső vizsgálattal arról lehet megismerni, hogy koponyatartásnál a kiskútacska mélyebben van. Fejtetőtartásnál olyan mélyen, mint a nagykútacska. Meg a fej hibás fordulásáról.

A fej alakja másforma lesz, mint koponyatartásnál.

A fej ilyenkor az egyenes átmérő szerint nyomódik össze. Ha szülési daganat támad, az a fej tetején van. (80. kép.)

A vállak és a törzs úgy jönnek világra, mint koponyatartás esetében.

4. A baba kötelessége a szülőnél mellett.

90. §.

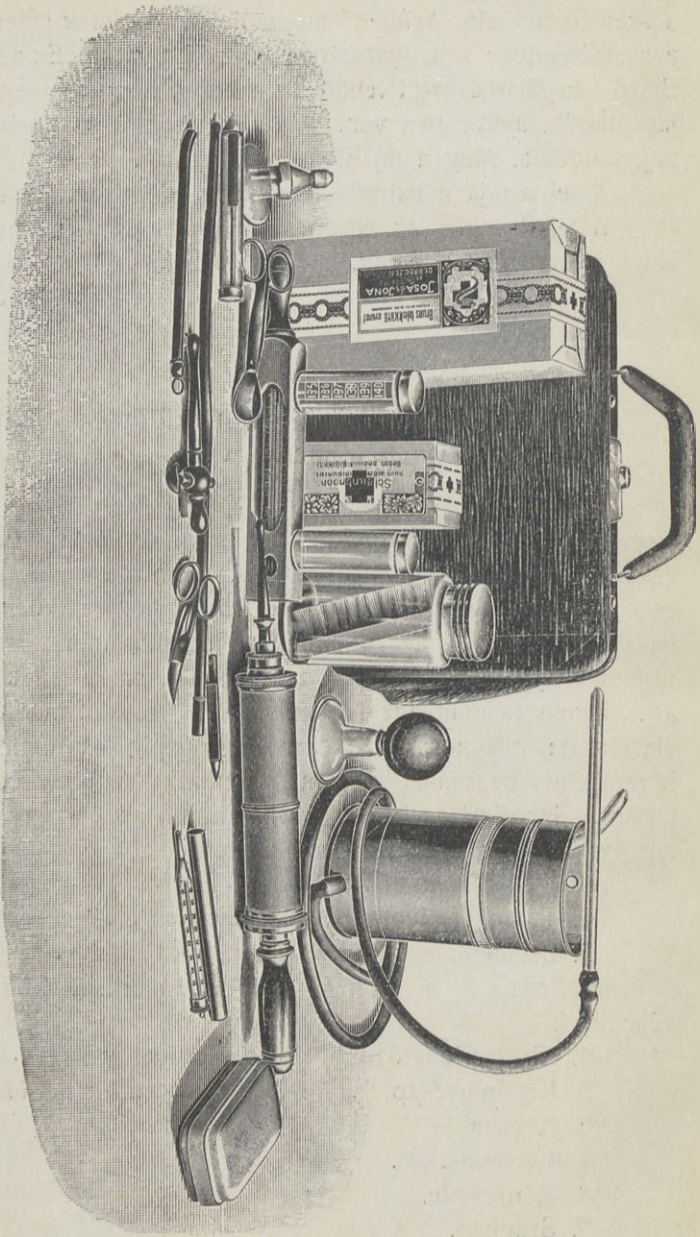
Ha a bábát szüléshez hívják: azonnal menjen. Erre nemcsak esküje kötelezi, hanem a törvény is. Eszközeit vigye magával. Az eszközök mindig olyan tiszták legyenek, hogy minden pillanatban használhassa. Ezért azokat minden használat után mossa meg forró vízben, szappannal, kefével. Az olyanokat, amelyeknek a főzés nem árt, megmosás után egy fél óráig főzze. Azokat, amelyeket a forró víz elront: megmosás után tartsa egy napig szublimátosvízben. A körömkefét használás közben is mindig szublimátosvízben kell tartani. Szublimátosvizet úgy készítünk, hogy egy szublimátlepényt két liter jó meleg vízben feloldunk.

A bábátáskában (80. kép.) legyen:

1. Tompavégű olló, a köldökzsinórt elvágni.
2. Legalább egy méter vászonszalag, a köldökzsinórt lekötni.
3. Irrigátor, hozzá 1¹/₂ méter gummicső. Továbbá hüvely- és végbélcső.
4. Kis fecskendő ónból, végbélcsővel.
5. Két hügyecsap. Egyik fémből, a másik hajlósanyagból.
6. Körömolló.
7. Körömtisztító.
8. Körömkefe.
9. Szappan.
10. Üvegedényben egynehány szublimátlepény. Mindenik egy félgramm. Az üvegre kívül legyen ráírva, hogy „Méreg“.

81-ik kép. A bába eszközei.

A táska mellett van jobbkeztől az irrigátor, egy egyenes, meg egy hajlott hirtelcsővel. A táska meg az irrigátor között a mellszívó. A táska előtt balról a yatta, jobbkeztől a ketetartó üveg. A kétő közt a jodúormosgató. A táska előtt az asztalon fekszik a fajokban levő fűrdőhőmérő. Rá van állítva kis üvegben balkeztől a centiméterszalag, jobbkeztől a köldökzsinórgyaland. A hőmérő fogójához van támasztva a köldökholó. Jobbkeztől mellette van a csőreceskenődő. A yatta előtt balról a bimbóvédőüveg. Ez előtt a szembeespenyő. Ezek előtt van a hajlósíngyecsap, előtte balról az érchúgycsap. A kétő közt a kaucuk végbélcső. Ott van még a körömlő, körömlétszító. Végül az orvosihőmérő és egészen jobbra a száppanaritó.

11. Két hőmérő. Egyik Celsius-féle, a test melegének mérésére. A másik Celsius- és Reamur-féle, fürdővizet, levegőt mérni.

12. 100 gramm jodoformosgaze, felbontatlanul. Úgy csomagolva, amint a gyógyszerházban adják.

13. Egy centiméterszalag.

14. Ezenkívül legyen még a táskában tiszta kötény, egy pár tiszta törülköző, tiszta (gyógyszerházi) vatta. Végül legyen ott az ellenőrző, meg a szublimát-receptkönyv is.

91. §.

Amint megérkezik ahhoz a nőhöz, akihez hívták, legelőször is megvizsgálja. Ecéltől kikérdezi. Úgy, amint azt a vizsgálatnál tanulta. Majd külső vizsgálattal megállapítja, hogy a nő terhes-e. Meg hogy mennyi idős terhes. Milyen a magzat elhelyeződése. Él-e a magzat. Nincs-e rendellenesség.

Azután meg kell mosnia a kezeit, a nő nemirészeit; újból a kezeit. Úgy végezni belső vizsgálatot. Belső vizsgálattal azt tudja meg, hogy a szülés megkezdődött-e. Ha igen, mennyire haladt. Mi az előlfekvő rész. Milyen a magzat elhelyeződése. Nincs-e rendellenesség. Egyben ügyeljen, hogy a méhszájat ne húzgálja. A burkot meg ne repesse. Az előlfekvő részt ne nyomkodja. Minél rövidebb ideig tart a vizsgálat, annál kisebb a fertőzés veszedelem. Hogy a szülés megkezdődött, arról tudja meg, hogy a fájdalmak rendszeresen ismétlődnek. A méhszáj pedig olyan tág, hogy a petét elérheti. Előszörszülőknél akkor kezdődik a szülés, mikor a külső méhszáj kezd tágulni. Ismételtenszülőknél akkor, ha a belső méhszáj már olyan tág, mint a külső. Hogy a szülés mennyire haladt, arról tudja meg, hogy hány ujjnyira tágult a méhszáj.

Ha külső és belső vizsgálattal mindent rendben talált, nyugtassa meg a szülőt. Ha nincs minden rendben, vagy ha nem tud eligazodni: azt ne a szülőnek mondja meg. A hozzátartozóknak szóljon, hogy hívassanak orvost. Azokat is nyugtassa meg. Azért kell orvost hívatni, hogy a bajt megelőzze.

Ha a szülés még a kezdetén van, rendbe kell hozni a szülőszobát, a szülőágyat és a szülőt. És előkészíteni mindent, amire a szülésnél szükség lehet. Ha a szülés már előrehaladt, akkor a maga és a szülőnő megtisztogatása legyen a főgondja.

92. §.

Ha van elég idő, kiválasztja és berendezi a szülőszobát. Több szoba közül azt választja, amely csendes, tiszta, világos, száraz, jól szellőztethető. Ha csak egy szoba van: nem válogathat.

A szülőszobából hordja ki, ami nem odavaló. Élelmiszereket, cifraságot, csecsebecsét. Egyszóval mindent, amit nehéz, vagy nem lehet tisztogatni. Ha szükséges, takarítsa és szellőztesse ki a szobát.

Szülőágynak minden erős, szilárd ágy jó. Ha lehet, csak a feje legyen a falnál. Ha nem lehet, akkor a jobboldalát hagyjuk szabadon. Az ágyat úgy kell megvetni, hogy a szalmazsák, vagy matrac legalább egy jó tenyérvél magasabbra érjen az ágy szélénél. A szalmazsákra vagy matracra gummilepedőt teszünk. Erre tiszta lepedőt. Az ágy közepére pedig egy négyszeresen összehajtott keresztlepedőt. A keresztlepedő sarkait dajkatüvel tűzzük a matrácához. Így nem gyűrődik össze akkor sem, ha a szülő hanykolódik. Egy-két tisztába húzott vánkos, egy kis fejpárna, meg egy tisztába húzott könnyű takaró kell még az ágyra.

93. §.

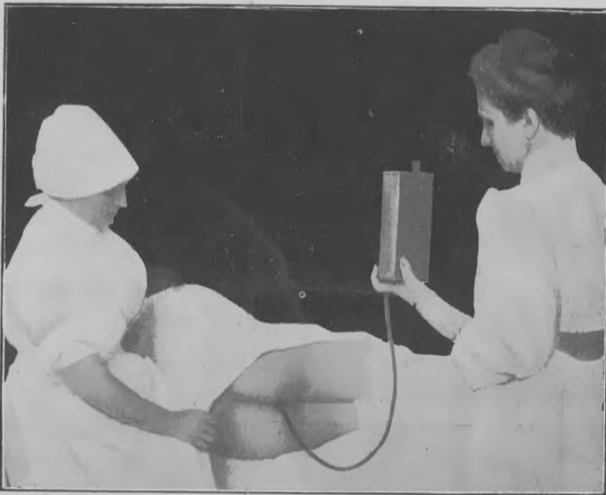
A szülónőnek legelőször beöntést adjunk. (82. és 83. kép.) Ezt csak abban az esetben hagyjuk el, ha már a kitolásiidőszakban érkezünk. Ha ezután széke volt, mindég meg kell fürösztteni, ha arra idő és alkalom van. Ha fürösztteni nem lehet, akkor szappannal, meleg vízzel, meg szublimátosvízzel tisztára kell mosni az egész testét. Kivált pedig a nemirészeit, a combok belső oldalát, a végbél környékét, a hasát, meg a kezét-lábát. Legjobb ecéiből a szülönőt nagy, tiszta mosdótálba, vagy teknőbe állítani. A meleg vizet kancsóból kell ráönteni. A bába arra is ügyeljen, hogy szülés alatt a nő hólyagja nagyon meg ne teljék. Ezért időről-időre ajánlja neki, hogy vizeljen.

Fürösztés, vagy megmosás után tiszta inget, reklit, meg ha kívánja, tiszta harisnyát adunk rá. Ezután lefektetjük a tiszta ágyba. Addig, amíg a fájdalmak nem erősek, a szülő fent lehet. Sőt járkálhat is. De ha a fájdalmak erősek, a nő erőlködik, vagy a magzatvíz már elfolyt: nem szabad az ágyból felkelnie. Az ágyban azonban fekhethet hanyatt is, oldalt is. Hanyattfekve jobban tudnak erőlködni. Ezért így a szülés gyorsabban halad.

82-ik kép. Beöntés. I.

A nő baloldalon fekszik. Combjait jól felhúzza. Medencéjét az ágy szélére teszi. A bába a nő háta megett áll, tisztára mosott kézzel. Balkezelével felemeli a jobbfarpoát. Hogy a végbélnyílást lássa. Jobbkezelével a nyílásba tolja a végbélcsövet, melyből előbb a levegőt kibocsátotta.

83-ik kép. Beöntés. II.

A cső benne van a végbélben. Az irrigátor körülbelül egy fél méterrel magasabban a nő medencéjénél. A bába kezében. Így a víz az irrigátorból lassanként bele foly a végbélbe.

94. §.

A szüléshez is elő kell készíteni mindent. Legelőször sok hideg és meleg vizet. Forraljunk vizet két nagy, befedett fazékban. Azután az egyiket húzzuk el a tüztől, hogy kihűljön. A másik maradjon a tűzhelyen. Így mindenkor készíthetünk olyan meleg tiszta vizet, amilyenre szükségünk van. Kézmosáshoz három mosdótál szükséges. Egyben legyen tiszta, meleg víz. A másikban spiritusz. A harmadikban szublimátosvíz. A kefe mindig ebben álljon. Szükséges egy nagy veder is, vagy dézsa, amelybe a piszkos vizet öntjük. Gondoskodni kell még elegendő tiszta lepedőről, törülközőről. Az újszülött ruháiról. A fürösztéshez szükséges tek-nőről, vagy kádról. Azokat az eszközöket is szedje elő a bába, amelyek a szülésnél szükségesek. Egy kis asztalra, vagy karszékre terítsen tiszta törülközőt. Erre tegye a köldökzsinór ollót. Két pohár tiszta vizet (a gyermek szemét kimosni). A vízbe tiszta vászondarabokat, vagy helyesebben vattát. A köldök lekötésére szükséges szalagot legjobb a spirituszban, vagy a szublimátos vízben tartani. E tárgyakat tiszta törülközővel takarja be. Szükséges még a szülő térde közé egy kis vánkos. Vagy összehajtogatott ruha. Továbbá egy számolyszék, amelyre a bába a lábát teszi. Egy karszék, amelyre leülhet. Végül kezeügyébe készíti a szublimátos vizet. Hogy a kezeit szülés közben is bármikor leöblíthesse.

Ha így mindent előkészített, megmossa a kezeit szabályszerűen és várja a szülés haladását.

95. §.

Mikor a burok megreped: következik a második belső vizsgálat. Azt kell megtudni, nem támadt-e rendellenesség. A bába szabályszerűen megmossa a kezeit, a nemi részeket, a kezeit még egyszer s úgy vizsgál.

Most már az előfekvő részt közvetlenül tapintja. Így mindent megismerhet, amire szüksége van. Többször nem is szabad belülről vizsgálni. Ellenben szükséges, hogy a szívhangokat minél többször hallgassa.

Ha a szülés rendes, burokrepedéskor a méhszáj vagy eltűnt, vagy tűnőfélben van. Most már áthaladhat a magzat a szülő-

csatornán. Ezért kitanítjuk a szülőt, hogy amikor fájdalmai vannak, szorítsa össze a fogát és erőlködjék. Ilyenkor az erőlködés nagyon segít a magzat kitolásában. Míg a méhszáj szűk, vagy ha tág is, de a burok áll, addig az erőlködés csak árt.

96. §.

Mikor a magzat a szeméremrésen áthalad, a baba a gátat védelmezi. Legjobb e célból a szülőt a baloldalára fektetni. Előszörszülőket akkor fektetünk oldalt, mikor a fej kinyomulófélben van. Többszörszülőket akkor, amikor a fej jól mutatkozik.

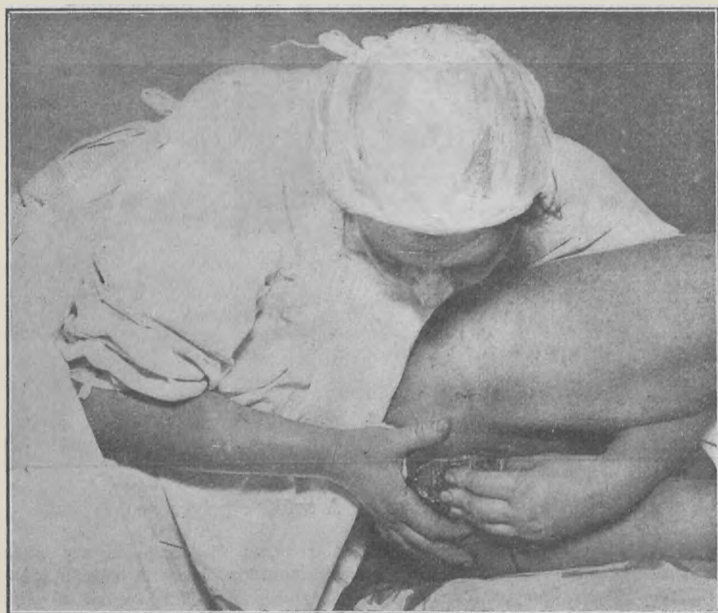
84-ik kép. Szülészeti. A szülő elhelyezése.

A szülő a baloldalán fekszik. Csaknem keresztben az ágyon. Medencéje az ágy szélén van. Combjai a hasához húzva. Térdei között egy összehajtogatott kis vánkost. A baba a szülő háta megett áll. Jobb lába a zámolyon. A jobb térdére könyököl, hogy jobb kezével a gáthoz jól hozzáférjen. A baba mellett van egy mosdó, 3 tállal. Egyben tiszta víz, egyben szublimátoldat, egyben spiritusz. Az ágy előtt egy veder, amelybe az elhasznált vizet önti. Az ágy végénél kis asztalon irrigátor, kancsó. Mindenikben szublimátoldat. Továbbá fedeles üvegtálban vattagolyók, szembecseppentő, köldökolló, köldökgyalag. Végül két kis üvegsészében tiszta víz. Az újszülött szemét megmosni.

A szülőt úgy helyezzük el az ágyon (84. kép), hogy csaknem keresztben fekvődjék. A bal kezét hátra teszi. Úgy, mintha az ágyat a két karjával meg akarná ölelni. Fejét a mellére hajtja. Combjait felhúzza. Annyira, amennyire tudja. Medencéjét egészen az ágy szélére helyezi. Hogy a gáthoz jól hozzáférjünk. Térdei közé egy kis vánkost teszünk. Hogy bal karunk a combjai közt kényelmesen átférjen.

A bába a szülő hátához áll (85. kép, lásd a 83. képet is.) Jobblábát a zsámolyra teszi. Rákönyököl erre a térdére. Jobb kezét a gátra teszi. Hüvelykujja a jobb, mutatóujja a bal nagyajkon legyen. A többi ujjai maguktól meglelik a helyüket. A gát széle körös-körül mindig lássék a tenyere előtt. Jobbkeze ettől kezdve a gáton marad. Mintha hozzá volna növe. A gáttal mindig együtt mozog.

Balkarját a combok közt át dugja. Ujjait a fej megszületett részére teszi, koszorú módjára.

85-ik kép. Szülésvezetés.

Gátvédés.

A gátat úgy lehet a berepedéstől megoltalmazni, ha a fej legkisebb kerületével és lassan halad át a szeméremrésen. Rendesen magától is így foly le a szülés. Ezért addig, amíg a nyakszirt egészen meg nem születik: nem szabad sem a fejet, sem a gátat nyomni. Csak arra kell ügyelni, hogy a fej gyorsan ne nyomúljon ki. Ha gyorsan jön, balkezünkkel az állat a mellhez nyomjuk. Jobbkezünkkel a gátat a fejre toljuk. Mikor már a nyakszirt megszületett, a tarkó a szeméremívbe megtámaszkodott,

akkor következik, hogy a legnagyobb kerületével haladjon át a szeméremrésen. A fejet jobbkézrel a szeméremívbe kell nyomni. Nem szabad a fejnek gyorsan kijönni. Legjobb azért, ha fájdalom-szünetben bocsátjuk ki. A szülőt figyelmeztetjük, hogy ha fájdalma jön, ne erőlködjék. Inkább nyissa ki a száját s gyorsan vegyen lélekzetet. Lihegjen. Mikor a készítés elmúlt, a fejet nagyon lassan, óvatosan bocsátjuk ki, hajszálról-hajszálra. Ha még nem nyomúl ki a fej, várjunk végig egy újabb fájást. Ha az elmúlik, bocsássuk tovább a fejet. Mikor már a homlokdudorodás is megszületett: a gátat az arcról húzzuk le. Ha a gát széle a szájban megakad, jobb mutatóujjunkkal szabadítsuk ki.

Jobbkezünk a fej megszületése után is a gáton marad. Balkezünkkel pedig megtapintjuk, nincs-e a köldökzsínór a magzat nyaka körül. Ha ott van, meglazítjuk. Azután balkezünkkel, — hacsak van rá idő — megmossuk a magzat szemét. Mindeniket külön tiszta ruhával, külön tiszta vízzel. A ruhát mindég a belső szemzugtól húzzuk a külső felé. Azután balkezünket a magzat feje alá tesszük. Mihelyt megszületett az elülső váll, jobbkezünkkel újból erősen nyomjuk a gátat s vele a vállat a szeméremívbe sajtoljuk. Ha a hátulsó váll a gáton kigördült: jobbkezünket a váll alá, balkezünket a méh fenekére tesszük.

Néha a vállak kinyomulása késik s a magzat nagyon elké-
kül. Ilyen esetben dörzsöljük meg a méh fenekét. Mikor a méh deszkakemény, a szülő erőlködjék. Ha ez nem segít, a vállakat ki kell szabadítani. Ecélből két kezünkbe fogva a fejet, a gát felé húzzuk (86. kép.) Mikor így az elülső váll megszületett s a szeméremívbe beletámaszkodott: a fejet óvatosan a szeméremizület felé húzzuk, (87. kép.). Míg a hátulsó váll a gáton ki nem gördül.

A magzatot születése után hanyatt fektetjük. Ügyelni kell, hogy a köldökzsínór ne feszüljön, a magzat le ne essék s az anyát ne rugdoshassa. Ha előbb nem volt rá idő, most kell megmosni a szemeit.

A vállak megszületésétől kezdve balkezünk állandóan a méhre vigyáz. Ezért folyvást a méh fenekén tartjuk. A méh vagy dolgozik, vagy pihen, vagy elernyed. Ha dolgozik: deszkakemény. Ha pihen: izomtapintatú. Ha elernyed: puha, tésztapintatú. Míg dolgozik, vagy pihen: addig a kezünket nyugodtan tartjuk rajta. Mikor elernyed: dörzsöljük, míg újból meg nem keményedik.

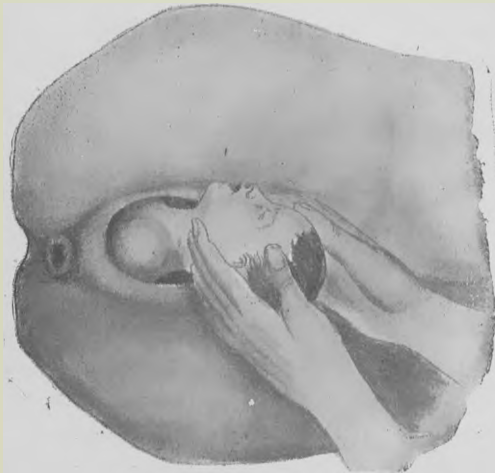
Jobbkezünkkel időről-időre megtapintjuk a köldökzsínórt.

Ha már nem érzik a lüktetése, elkötjük. A méhet arra az időre egy megbízható személynek, vagy szükségből az anyának a kezébe adjuk. Magunk pedig elkötjük a köldökzsinórt. Először a magzat testétől egy ujjnyira. A vászongalandot körül vesszük a köldök-

86-ik kép. Az elülsőváll kiszabadítása.

Ha a váll megszületése késik, a méh megdörzsolése, meg a szülő erőlködése nem segít: a vállakat ki kell szabadítani. Először mindig az elülsőt. Ecélből a magzat fejét kétkéz közé fogva, a gát felé kell húzni. Míg az elülső váll meg nem születik és a szemérem ivbe bele nem támaszkodik.

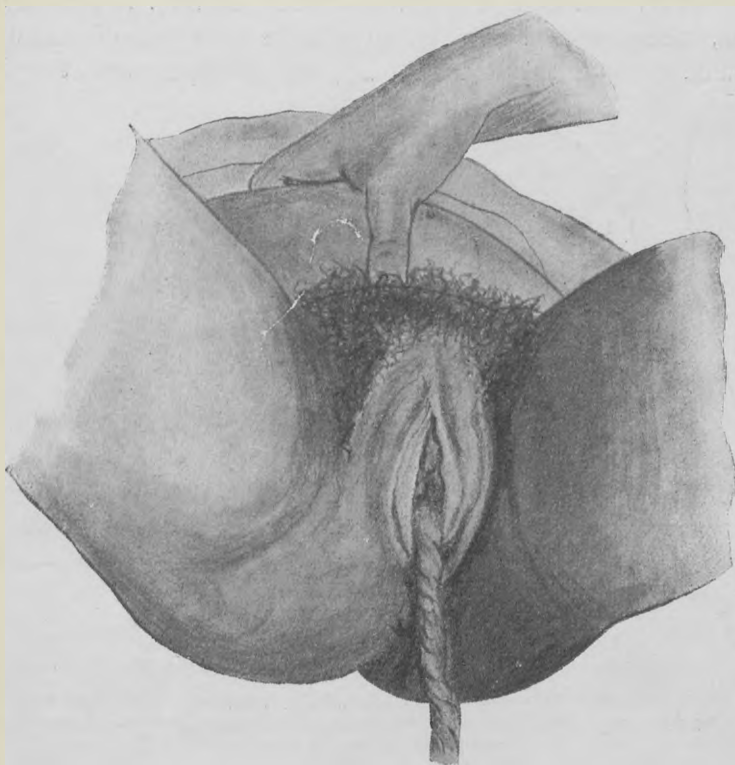
87-ik kép. A hátsó váll kiszabadítása.

Mikor már az elülsőváll megszületett, megtámaszkodik a szeméremivben. Ekkor a fejet kétkézre fogva, a szeméremivület felé húzzuk. Míg a hátsóváll a gáton ki nem gördül.

zsinóron. Csomót kötünk reá s a csomót szorosra húzzuk. Azután a galandot még egyszer körül véve, csomót és kettős csokrot kötünk rá. Mikor a galandot szorosra húzzuk, két végét a mutatóujjainkra csavarjuk. Majd a két kisujjunkt egymásnak vetve: a galandot szorosra húzzuk. Ezután a lepény felé 3–4 ujjnyira még egyszer elkötjük a köldökzsinórt. Most a két lekötés között levő részt baltenyerünkbe véve: a középső- és gyűrűsujjunk közt az ollónak egy csapásával átvágjuk. A köldökzsinórnak sem a lekötés, sem az átvágás alatt nem szabad húzódnia. Ezután az újszülöttet jól betakarva olyan helyre tesszük, ahonnan nem esik le.

Most újból az anyára kerül a sor. Legelőször hanyatt fektetjük. Száraz lepedőt teszünk alá. Batakarjuk száraz, meleg takaróval. Magunk

leülve az ágy mellé, egyik kezünket állandóan a méhen tartjuk. Mikor a lepény leválik, a méh lelapúl és kisebb lesz. Ekkor kissé megdörzsöljük a méhet, hogy kemény legyen. Azután a markunkba fogjuk. Hüvelyünk az elülső, többi ujjunk a hátulsó falán legyen. Most összeszorítjuk, mint a citromot, mikor ki akarjuk facsarni. Egyúttal lefelé nyomjuk a keresztcsont vájulatába (88. kép.) Erre a lepény rendesen kiesik a hüvelyből. Ha a burkok nem születtek

88-ik kép. A lepény kinyomása.

Először meg kell dörzsölni a méhet. Hogy összehúzódjék. Azután marokra fogni a testét. A hüvelykujj az elülső falára jut. A többi a hátulsóra. Így megfogva össze kell nyomni. Mint ahogy a citromot kifacsarják. Egyben a keresztcsont vájulatába nyomni.

meg egészen, a lepényt kezünkbe véve, folyvást egy oldalra forgatjuk. A burkok így kötélle csavarodva, kiesnek (89. kép.)

Mindjárt megnézzük a lepényt, ép-é. A burkokat, hogy megvannak-é. Ha a lepénynek nincsen hujja, a burkok mindenütt kettősök, a repedés szélei egymásba illenek: félre tesszük.

Nem szabad a nőt olyankor fordítani, mikor a méh puha. Nem szabad a lepény időszakában a szülőnek erőlködni. Nem szabad a köldölsínórt húzni. Nem szabad a méhet olyankor nyomni, mikor puha.

Ha a méh dörzsölés nélkül legalább egy félórája kemény és nem vérzik: a nőt tisztába tesszük. Megmossuk szabályszerint a kezeinket. Azután a nemi részeket. Újból a kezeinket. Megnézzük, nincsen-e a szeméremrésben sérülés. Azután a nőre tiszta, meleg ruhát adunk. Az ágyra tiszta keresztlepedőt és takarót teszünk. Ha más ágyba kívánkozik, azt szabályszerűen elkészítve

89-ik kép. A lepény lecsavarása.

Ha a burkok nem jönnek ki maguktól a nemirészekből, a lepénynyel ki kell őket venni. Úgy, hogy a lepényt kétkézbe fogva, mindég egyoldalra forgatjuk. Így a burkok kötélle csavarodnak. A méh faláról leválnak és kiesnek.

közel toljuk. A gyermekágyast úgy kell tisztába, vagy a másik ágyra tenni, hogy ő maga ne mozogjon. Most már a gyermekágyas hasára egy összehajtogatott nehéz, tiszta lepedőt, szeméremrése elé tiszta patikai vattát teszünk. Ha kívánja, egy csésze tejet, vagy levest adhatunk neki.

97. §.

Azután az újszülöttet fürösztjük meg és öltöztetjük fel. Közben is meg kell nézni időről-időre, hogy kemény-e a méh. Nem

vérzik-e a gyermekágyas. Aludnia szabad. De azalatt a méhet még nagyobb gonddal kell őriznünk.

Az újszülöttet legelőször megfürösztyük. Ha magzatmázos, olajjal, vagy tiszta zsírral bedörzsöljük s száraz ruhával letörüljük. A fürdővíz 35 C° (28 R°) legyen.

Az újszülöttet szappannal alaposan meg kell mosni. Kivált a hajlásokat, ráncokat. Fürösztyés közben ügyelni kell, hogy a fürdővíz a magzatnak se a szemébe, se a szájába ne menjen. Arcát, szemeit, száját, mindig külön tiszta vízzel mossuk meg. E célra a vizet három pohárban vagy csészében előre odakészítjük. A köldökszínort — ha szükséges — újból pontosan elkötjük. Azután a magzatot szárazra töröljük. Törölgetés közben megnézzük minden egyes részét, nincs-e valamely hibája. A köldököt tiszta száraz vattába csavarjuk. Azután feltelé és kissé balra hajtva a köldök-pólyával a magzat testéhez kötjük.

Következik az öltöztetés. Először a hajlásokat, ráncokat hintőporral beporozzuk. Majd inget, reklit adunk a magzatra. Az inget a köldökéig felhajtjuk és hátul összetűzzük. A vánkosra gummilepedőt, flanelt és pelenkát teszünk. Erre fektetjük az újszülöttet. A pelenka egyik ágát a lábai közé hajtjuk. A másik részébe bele takarjuk a kinyújtott lábait. Összehajtjuk felette a flanelt, gummilepedőt. Azután a vánkosba bele kötjük. Fejkötőt tenni nem szükséges.

Ha minden dolgát elvégezte a baba, legalább három óra hosszaiig ügyeljen a gyermekágyásra. Ha addig semmi baj sem mutatkozik, elmehet. De ha éjjel szült az asszony, reggelig mellette kell maradni.

HARMADIK SZAKASZ.

A rendes gyermekágy.

1. A gyermekágy.

98. §.

A gyermekágy szülés után hat hétig tart. Ez alatt az idő alatt a nőt gyermekágyasnak hívjuk. Azok a változások, amelyek a terhesség alatt keletkeztek: a gyermekágy alatt elmúlnak. A nemirészek olyan állapotba jutnak, mint a terhesség előtt voltak. Kivéven az emlőket. Azok csak a gyermekágy első napjaiban fejlődnek ki egészen. Az ő munkájukra csak a szülés után van szükség.

A nemirészek közül a méh változott meg legjobban a terhesség miatt. Ezért a gyermekágyban is legfeltűnőbb a méh megváltozása. Közvetlen szülés után gyermekfejnyi nagy. Feneke a köldöktájon van. Vagy még feljebb 1—2 ujjnyival. Mert ilyenkor 2—3 óráig pihen. Ez alatt az idő alatt nincsenek is számbavehető összehúzódások. Mikor kipihente magát: újból elkezd dolgozni. De nem minden gyermekágyas érez fájdalmat ezek alatt az összehúzódások alatt. Csak az, aki gyorsan szült. P. o. a többször-szülők. Vagy akitől elveszik a gyermeket. Meg az, akinek a méhe nagyon ki volt tágulva. P. o. ha sok volt a magzatvíz. Vagy egyszerre több magzat fejlődött a méhben. Ezeknél a méh összehúzódásait utófájdalmaknak mondjuk. Főképen az utófájdalmak okozzák, hogy a méh gyorsan kisebbedik. Feneke az ötödik napon középen van a szeméremizület meg a köldök közt. A 12—14-ik napon pedig visszahúzódik a medencébe. Ilyenkor a hasfalón át már nem tapintható.

A méh szája szülés alatt két oldalt rendesen bereped. Emiatt a méh nyaka szülés után olyan, mint két lapos húsdarab. De nem sok idő múlva visszanyeri rendes alakját. Az 5—6 napon kezd keményedni is. A 12—14. napon olyan formájú, mint a terhesség előtt volt. Kétfelől a berepedés helyén rovátka marad. A külső méhszájon még ilyenkor is átfér az ujjunk, de a belsően már nem. Minél gyorsabban kisebbedik a méh, annál rendesebb a gyermekágy. A szoptatás gyorsítja a méh megkisebbedését.

Ahonnán a lepény levált, ott a méhben eleven seb marad. Ez a seb a gyermekágyban meggyógyul. Amíg csak be nem heged: mindig foly belőle váladék. Ez a sebváladék a gyermekágyifolyás. Minél hamarabb gyógyul meg a seb, annál hamarabb múlik el a folyás.

A gyermekágyifolyás első nap színvér. Aludtvér darabok, meg hullóhártya cafatok vannak benne. Második-harmadik nap már világosabb, véres vízhez hasonló. A 4—5-ik nap kezd sűrűbb lenni és sárgás. Az első hét végén genyes. A második hét végén tiszta, nyálforma, kevés. A 4—6-ik héten teljesen megszűnik.

Minél hamarabb múlik el a folyás, annál rendesebb a gyermekágy.

99. §.

A többi nemirész rövidesen rendbe jön. Érzékenysége elmúlik. Apró zúzódások, horzsolások az első héten belül rende-

sen maguktól meggyógyulnak. A szűzhártya elroncsolt részei leválnak. Az egészből csak itt-ott marad egy kis darab. (Lásd 56-ik képet.) Lassanként a hüvely is rendes színű lesz.

A nemirészek visszafejlődését a szoptatás elősegíti.

A havitisztulás rendszeren akkor jön meg, mikor a gyermek elválik. Az olyan nőknél, akik nem szoptatnak, hat hétre. Az első sokszor erősebb, mint rendszeren. Ezért célszerű ennek az ideje alatt fekvé maradni.

100. §.

Az emlők a gyermekágy 3—4. napján megduzzadnak. Kemények, fájdalmasak lesznek. A tej elkezdi magától szivárogni. Meg is változik. A sűrű, sárga előtej helyett hígabb, tejszínű lesz. Az előtejben sok a só, cukor. Ezért hashajtó. Elősegíti a magzat beleinek a kitisztulását. A tejben több a sajt, meg a vaj. Ezért tápláló.

A gyermekágyban a nő általános állapota is megváltozik. Szülés után a gyermekágyas fáradt, bágyadt. Pihenni, aludni szeretne. Egész teste izzad. Érverése, lélekezése szapora. Ha egy kicsit pihen, elkezdi fájni. Mikor felmelegszik, rendszeren elszunnyad. Álmából felfrissülve ébred fel. Lélekezése, érverése rendessé válik.

Egészséges gyermekágyasnak láza nincs. Hőmérséke nem éri el a 37. C. °-ot. Érverése kevesebb 80-nál. Méhe gyorsan kisebbedik. Folyása hamar elmúlik.

Az első héten nincs étvágya. Szomjas, mert állandóan izzad. Széke magától nem szokott lenni. Ritkábban vizel, mert a kiürült méh helyén elfér a hólyag, akármennyire megtelik. Egyik-másik eleinte nem tud fekvé vizelni.

2. A kiállott szülés jelei.

101. §.

Azok a változások, amelyek a terhesség és szülés alatt támadtak, nem múlnak el egészen. Emiatt valakin azt, hogy szült, meg lehet ismerni. Legfeltűnőbbek a változások röviddel a szülés után. Ilyenkor legtöbb is lelhető. Minél hosszabb idő telt el a szülés óta, annál nehezebb e jeleket megtalálni. Azt is tudni kell, hogy minél kevesebb változást okozott a terhesség, meg a szülés,

annál kevesebb nyoma marad. Emiatt a terhesség elején bekövetkezett vetélés nyomait időmúltával nemcsak nehéz, de sokszor lehetetlen is megismerni.

A szülés feltűnőbb nyomai ezek.

Az emlők duzzadtak, mirigyesek. A bimbóudvar nagyobb, barna. Az emlőkben tej van. A has petyhüdt, ráncos. Rendesen barna. Bőre könnyen ráncba fogható. Közepén barna csík, két oldalán új terhességiheg látható. A köldök kidudorodott. A hasfalán át a nagy méhtest tapintható.

A csarnokban, hüvelyben kisebb-nagyobb sérülések vannak. Néha fék-, vagy gátrepedés is. Gyermekegyifolyás is van.

A hüvely tágabb síma.

A méh nagy. Szája átjárható. Két oldalt berepedt. A méhszáj változásait csak belső vizsgálattal lehet megismerni. De a gyermekegyast az első héten belsőleg nem szabad megvizsgálni.

3. A gyermekegyas ápolása.

102. §.

Míg a gyermekegyas fekszik, a hábának kötelessége naponta kétszer meglátogatni. Ezen idő alatt ápolja a gyermekegyast is, meg a gyermeket is. Az is az ő kötelessége, hogy az anyát megtanítsa, mimódon kell magát viselnie. Meg a gyermekét ápolni. A gyermekegy nem betegség. De a gyermekegyasasszony érzékeny. Könnyen megbetegszik. Ez okból ügyelnie kell, hogy egészséges szobája legyen. Meglegyen a kellő testi és lelki nyugalma. Mértékletes legyen evésben, ivásban. Tiszta legyen lakása, ruházata, ágya, egész teste. Főleg a nemirészei. Legyen rendesen székelése, vizelése.

103. §.

Gyermekegyasszobának minden csendes, világos, tiszta szoba jó. Nem szabad a gyermekegyas szobájában sem főzni, sem mosni, vagy ruhát szárítani. Sem dohányozni. Nem szabad a szobát elsötétíteni, füstölni, túlságos megre befűteni. Az ablakot nyáron egész nap nyitva kell tartani. Télen pedig napjában többször egyegy fél óráig szellőztetni.

A testi nyugalmáról úgy gondoskodunk, hogy a szülés után néhány napig ágyban tartjuk. Munkás asszony 8—10 napig, jó-

módban élő asszony 2 hétig maradjon fekvé. Ez idő alatt felülnie sem szabad. Nagyon soká nem jó feküdni. Első felkeléskor csak kevés ideig maradjon fenn. Azután naponta hosszabb-hosszabb ideig. Lassan szoktassa magát a fentlételhez, meg a dologhoz. Mikor már egész nap fenn van, kedvező időben ki is mehet a szobából. Télen, rossz időben, vagy ha emeleten lakik: csak hat héttel a szülés után.

Lelki nyugalma azt kívánja, hogy az első héten látogatókat ne bocsássunk hozzá.

104. §.

A gyermekágyasnak az első 24 órában csak folyadékot szabad enni. Tejet, kávé, hús- vagy rántott levest. A második naptól kezdve az első hét végéig reggel tejet, vagy kávé, kiflivel. Délben becsináltat, vagy könnyű sültet. Este azonban csak léfélé. A második héten délen könnyű tésztát, vagy befőttet is kaphat. Estére húsfélé csak a harmadik héttől kezdve szabad adni. Ekkor azután lassanként visszatérhet a rendes táplálékához. De nehezen emészthető és puffadást okozó főzeléket nem szabad ennie.

Italul legjobb a tiszta, hideg víz. Aki egyébkor is szokott: míg szoptat, addig is ihat naponta 1—2 pohár sört. Erős bort, pálinkát nem szabad inni.

105. §.

Nagyon fontos, hogy a gyermekágyas ruházata, nemirészei mindig tiszták legyenek. Legjobb ágyneműt, fehérneműt naponta váltani. A nemirészeket naponta kétszer szabályszerint meg kell mosni.

106. §.

Különös gondot kell még fordítani arra is, hogy a gyermekágyasnak rendszeren legyen széke, vizelése.

Az első nap nem baj, ha nincs széke. A második nap beöntést adunk. Ha nem volt hatása, harmadnap ismételjük. Ha erre sem volna széke: egy kanál ricinust kap. Más hashajtót nem szabad adni, hanem orvost kell hívni.

Figyelmeztetni kell a gyermekágyast, hogy mindig vizeljen, mikor készíti. De naponta legalább négyszer-ötször. Ha nem tud vizelni, naponta legalább háromszor meg kell csapolni. (90. kép.)

107. §.

Mikor a bába megérkezik a gyermekágyashoz, legelőször is megérzi, tiszta-e a szoba levegője. Ha nem az, ki kell szellőztetni. Ha két szoba nyílik egymásból, először a másik szobát kell kiszellőztetni. Télen még be is fűteni. Azután nyitni ki a kettő között levő ajtót.

Azután előkészít mindent, amire szüksége lesz. Majd az aszszonyt kikérdezi, hogy van. Nem fáj-e valamije. Nem lelte-e a hideg. Volt-e széke, vizelése. Megnézi, milyen az arca. Nincs-e kipírítva. Nem csillog-e a szeme. Megtapintja, milyen a bőre.

90-ik kép. Húgycsapolás

A nő hanyatt fekszik. Combjai külön-külön tiszta lepedőbe takarva. Alatta az ágytál. Először a bába a kezeit, majd a szeméremrészeket szabályszerint lemossa. Újból megmossa a kezeit. Balkezelével szétveszi a kisajkakat és kissé felfelé húzza. Hogy a húgycsőnyílása tátongjon. A nyílás környékét szublimátosvízbe mártott vattával jól lemossa. Azután jobb kezével a húgycsap végét a húgycső nyílásába vezet. Majd egészen a hólyagba nyomja. Ott tartja, míg a vizelet ki nem ürül.

Nem forró. Nem száraz. Mennyi az érverése. Megnézi az emlőt. Nincsen-e megduzzadva. Nincsenek-e benne fájdalmas csomók. Nincs-e a bimbó megrepedve.

A hőmérőt beteszi a gyermekágyas hóna alá. Ha 10 perc múlva sem éri el a 37 C. °-ot, akkor nincsen láza.

Megnézi a hasát. Nem nagy, nem puffadt-e. Megtapintja, nem fáj-e valahol. Meghatározza, hol a méh fenekete. Nem érzékeny-e a méh. Mikor a méhet megvizsgálja, a hólyag is, meg a végbél is üres legyen. Azután tisztába teszi a gyermekágyast. Evég-

ből mindenik combját betakarja külön tiszta lepedővel. Ágytálat tesz alá. Mikor a takarót leveszi, legjobban megérzi a folyás szagát. Rendszeresen édeses, vérszagú. Ha másforma, akkor baj van. Megtekinti, mennyi, milyen a folyás. Majd megmossa a saját kezeit. Azután lemossa a nemirészeket szabályszerűen. Meleg vízzel, szappannal. Végül szublimátosvízzel. Csak azután szabad a csarnokot szétnyitni. A sérülések, ha rendszeresen gyógyúlnak, elevenpirosak, könnyen vérzenek.

Beöntést mindég a lemosás előtt kell adni. A vizeletet pedig, ha szükséges, a lemosás után elvenni.

Ha már a nemirészek tiszták, a gyermekágyasra tiszta fehérneműt ad és az ágyat is tisztába teszi.

NEGYEDIK SZAKASZ.

Az újszülött.

1. Az újszülött változásai.

108. §.

Szülés alatt a magzat fejének az alakja megváltozik. A fej a kisperdeátmérő irányában megnyúlik. A csontok szélei egymás alá nyomódnak. A fej néhány nap alatt rendes alakját magától visszanyeri. Ha a burok idő előtt megreped, vagy a kitolásiidőszak soká tart, a fej megdagad. Az a része dagad meg, amely nem nyomódik. A daganatban lehet savó, vagy vér. Vér akkor van a daganatban, ha a szülés nagyon soká tart. Ha a savós daganatot megnyomjuk, ujjunk helye ott marad. A vérdaganaton nem. A savós daganat legtöbbször egy hét alatt elmúlik. A vérdaganat néha 3—4 hónapig is eltart.

109. §.

A köldökszínór maradványa 2—3 napra összeaszik. Fekete, szaruforma lesz. A 4—7. nap közt pedig leesik. Míg a köldökszínór le nem esett, a magzatot újszülöttnek hívjuk. Ettől kezdve, míg foga nincs, csecsemőnek.

110. §.

Az újszülött bőre vörös. De néhány nap alatt meghalványul. Olyan lesz, mint a felnőtteké. Eközben többször meghámlik. Ha hámlás közben a magzat testén pattanások támadnak, orvost kell hívatni. Sokszor megsárgul a gyermek. Legtöbbször attól, hogy a köldökhöz tisztátalanság jutott. Ennek a bába az oka. Ha a magzat bőre megsárgul, orvost kell hívatni.

111. §.

Élő, érett magzat születése után rendszeren kiüríti vizeletét és székelését. A vizelete híg, színtelen. Széke sötétzöld, feketés. Magzatszurok. Ez 2—3 nap múlva megváltozik. Világosabb színű és sárgás lesz. Ettőlkezdve az újszülöttnak napjában 4—5-ször van pépes, sárga széke. A gyermekágy első 3—4 napja alatt előtej van az emlőkben. Ettől a magzat nem gyarapodik, saját testéből él. Ezért súlya 2—3 napig fogy. Azután újra gyarapodik. Egy hétre rendszeren olyan nehéz, mint volt születésekor.

Ezentúl néhány hónapig folyton gyarapodik, naponként körülbelől 20 grammot.

2. Az újszülött ápolása.

112. §.

Legjobban fejlődik az újszülött, ha megvan a kellő nyugalma, tisztasága és helyesen táplálkozik.

Legjobb fekvő hely neki az ágy. Bölcső, kocsi, amelyben a gyermeket ringatják, tologatják, ártalmas. Az ágyat úgy kell megvetni, mint a rendes nagy ágyat. Kell bele szalmazsák, vagy matrac. Erre gummilepedő, meg vászonlepedő. Vánkos, takaró.

A gyermeket nem szabad egészen hanyatt fektetni. Mindég kissé bal, vagy jobboldalra kell fordítani. Így a nyál, meg a hányadék nem foly a torkára. A gyermeket nagyon tisztán kell tartani. Legjobb az első esztendőben naponta kétszer fürösztetni. Eleinte jó meleg ($35\text{ C}^{\circ} = 28\text{ R}^{\circ}$), két hónapos kora után langyos ($33\text{ C}^{\circ} = 27\text{ R}^{\circ}$) vízben. Arcát, szemeit, száját, mindég külön tiszta vízzel mosni. Mikor a gyermeket napközben tisztába teszik, piszkos részeit langyos vízzel meg kell mosni. Szárazra törölni.

Hintőporral behinteni. Azután tenni alá tiszta, megmelegített, száraz pelenkát.

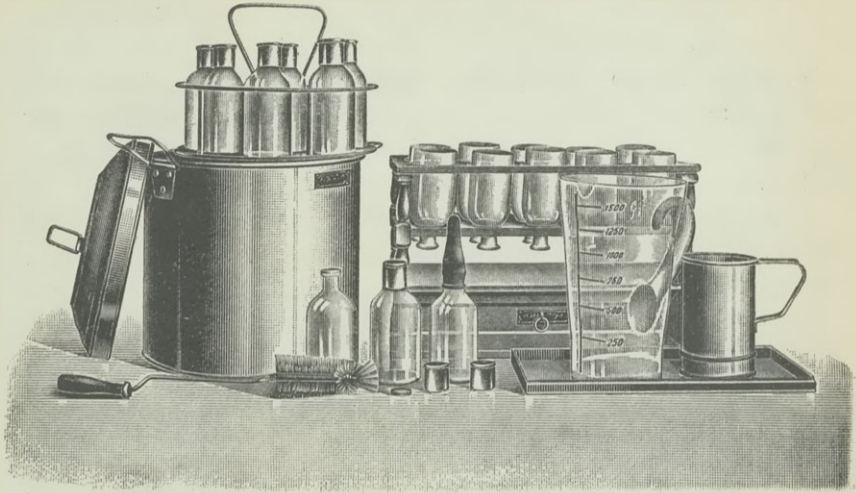
Tiszta levegő nélkül nem fejlődik a magzat. Tehát a szobát gyakran kell szellőztetni. A gyermeket 4 hetes korában már ki lehet vinni. Télen csak két hónapos korában. És csak jó időben.

A gyermeknek legjobb táplálék az anyatej. Ezért minden egészséges anya maga szoptassa a gyermekét. Beteges, gyenge nők nem szoptathatnak. De bujakórosok mindég maguk táplálják a gyermeköket. Hogy ki szoptathat, azt csak az orvos tudja meghatározni.

113. §.

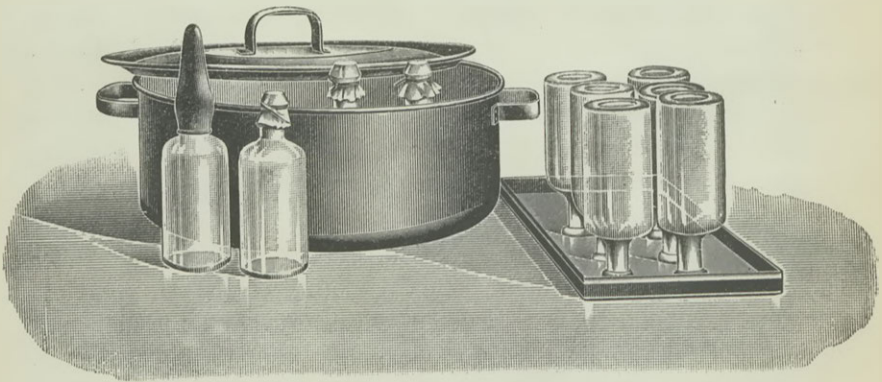
A szoptatásnál is rendre van szükség. Születése után a magzatot akkor kell először megszoztatni, mikor ő is, meg az anya is kipihenték magokat. Ha nappal született, 5—6 óra múlva. Ha éjjel született, csak másnap. Eleinte elég a gyermeknek az a kevés előtej is, amely az emlőkben van. Más táplálékra nincs szüksége. Különösen az olyan asszonyokat kell tanítani a szoptatásra, akiknek még nem volt gyermekök. Az anyát kissé azon oldalra fordítjuk, amelyik emlőjéből szoptatni akar. A bimbót megmossuk. A gyermeket a karjára tesszük. A bimbót a gyermek szájába adjuk. Az anya másik kezével pedig visszatartatjuk az emlőt. Hogy a gyermek orra lyukát el ne zárja. A gyermeket eleinte 2 óránként, a 3-ik hónaptól kezdve pedig 3 óránként szabad szoptatni. Ha sűrűbben szopik, elrontja a gyomrát. Elbetegesedik. Legjobb úgy kaptatni, hogy éjjel eleinte egyszer-kétszer, később egyszerse szopják. Közvetlen evés után, meg harag, ijedség után, vagy közben, nem szabad szoptatni.

Míg a gyermeknek foga nincsen, egyebet ne kapjon anyatej-nél. Azután lassanként ételre lehet kaptatni, elválasztani. Eleinte csak tejet, azután pépet, tejbenételt és levest kaphat. Húst csak 11—12 hónapos korában. Legjobb eleinte a puhára főtt csirkehús. Ezt apróra kell vagdalni s levessel leöntve adni. Egy éves korától a levesbe egy tojás sárgáját is lehet habarni. Mikor a gyermeket elválasztják, a tejet el kell apasztani. Ecélből legjobb az emlőket felkötni. Az anyát koplaltatni. Jó még naponta egy pohár keserűvizet adni neki. Addig, míg a teje el nem apad.

91-ik kép. Soxhlet-féle tejfőző.

Balfelől van a főzőfazék. Ráállítva az üvegtartó. Előtte az üvegekfeje. A kefe mellett három tej-üveg. Amelyik balfelől van, azon rajta van már a gummilap. A középsőn az ónkupak is. A jobb-felől levőn pedig a szopóka. A palackok előtt egy gummilap, meg két ónkupak látszik. A pléh-tálcán van balkézfelől az üvegpohár, amelyben a tejet vízzel elegyítik. Be van osztva grammokra. Hogy könnyebb legyen vele bánni. Mellette a bádogedény látszik, amelyben meleg vízbe lehet állítani a tejesüveget. Hátról van az üvegtartó, amelyben az üvegek szájjal lefelé fordítva állanak. Ennek a fiókjában lehet tartani a kefét, serétet, gummilapokat stb.

92-ik kép. Soxhlet-féle tejfőző pótlása.

Balról látszik a nagy lapos lábas, amelyben az üvegeket tejestől kiűzik. A lábasban van két üveg. A szája hólyagpapírral gondosan bekötve. Mint a befőttesüvegé. A lábas előtt az egyik üveg szája be van kötve. A másikon meg már rajta a szopóka. A tálcán a kimosott üvegek állnak, szájjal lefelé fordítva.

114. §.

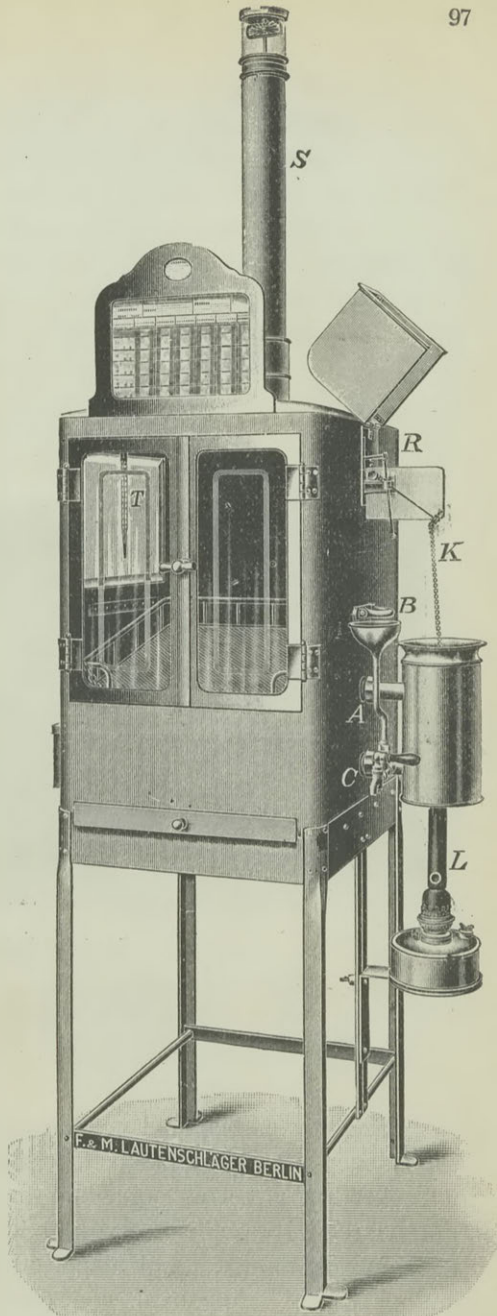
Ha az anya nem szoptat, legjobb a gyermek mellé dajkát fogadni.

A dajka 20—30 év közt legyen. Egészséges, jó természetű. Emlője, bimbója legyen a szoptatásra alkalmas. Középnagy, mirígyes emlő, kicsiny, kiálló bimbó a legjobb. Legyen elég sok, jó teje. Elég a tej, ha az emlő szoptatás után 1—2 óra alatt megtelik. Jó a tej, ha a gyermek jól gyarapodik és nyugodt. A két gyermek közt ne legyen nagyobb korkülömbőség 2 hónapnál. Jobb az a dajka, amelyiknek volt már gyermeke.

A dajka is úgy szoptassa és gondozza a gyermeket, mint az édes anyja.

115. §.

Ha a gyermek mellé nem lehet dajkát fogadni: mesterségesen kell táplálni. E célra leginkább a tehéntejet használják. A tehén teje sűrűbb, mint az asszonyé. De nem olyan édes. Ezért a tehéntejet fel kell hígítani és megcukrozni. Eleinte kétannyi vizet veszünk, mint tejet. Kéthónapos gyermeknek fele tejet, fele vizet. Négyhónaposnak kétannyi tejet, mint vizet. Hat-hónaposnak már tiszta tejet.

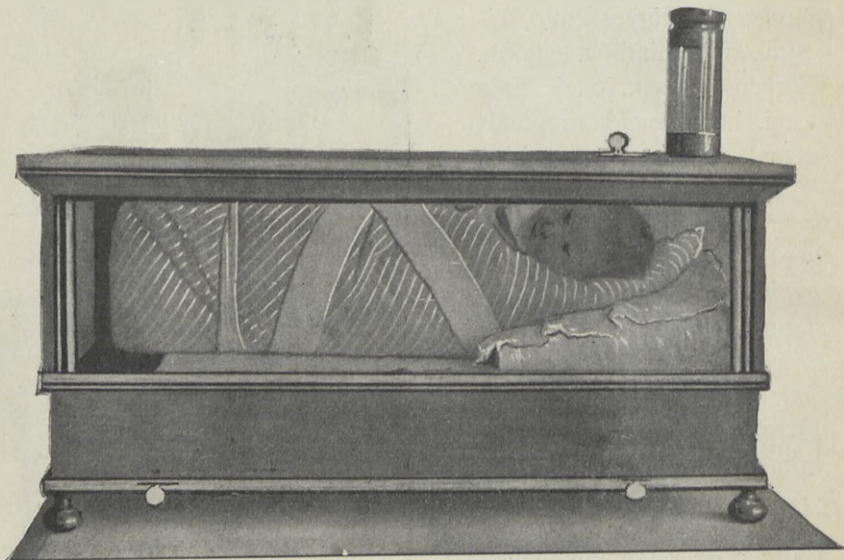
93-ik kép. Érelő, amelyet petróleumlámpával fűtenek.

A lámpa felett melegsabályozó van, amely az érlelő hőmérsékét állandóan 38 C°-on tartja. A kéményben meg egy kis szélmalom. Ez azt mutatja, hogy meg-é elég friss levegő a készülékbe. Ha igen, akkor a vitorla forog.

Legjobb az a szopóüveg, amelyik a legegyszerűbb. Szopóka is az a legjobb, amelyet csak rá kell húzni az üveg nyakára.

A mesterségestáplálás csak akkor nem okoz bajt, ha mindent tisztán tartunk, üveget, szopókát, ennivalót.

A gyermek táplálékát legegyszerűbb a Soxhlet-féle tejfőzőn készíteni (91. kép.) E tejfőző egy lábas, meg 10—12 darab kétdecis üveg, amelynek gummifedője van. Van még hozzá porcellán serét, üvegkefe, az üvegeket kimosni. Üvegtartó, meg több szopóka.

94. kép. Érelő.

Üvegszekrény, amelybe alól termofort tesznek. A termofort először 1 óráig forróvízben tartják. Akkor melegen marad 8—10 órahosszáig is. A termofort tartja melegen a szekrény belsejét. A hőfokot azzal szabályozzák, hogy a szekrény ajtaját valamennyire kinyitják. Friss levegőt a jobbfelől látható kémény szí az érelőbe.

Szegény embereknél célt érünk egy közönséges lapos lábasal is, meg 10—12 darab kétdecis patikai üveggel (92. kép.) Az üvegeket főtt vízzel és porcellán seréttel, vagy lúggal kell kimosni. Főtt vízzel jól kiöblíteni. Szájával lefelé fordítva eltenni. Mielőtt a tejet beléjük töltjük, újból alaposan kimosni. A szopókát minden használat után szappannal, meleg vízzel kell megmosni és állandóan tiszta szpiritusban tartani. Mikor az üvegre akarják húzni, tiszta főtt vízzel leöblíteni.

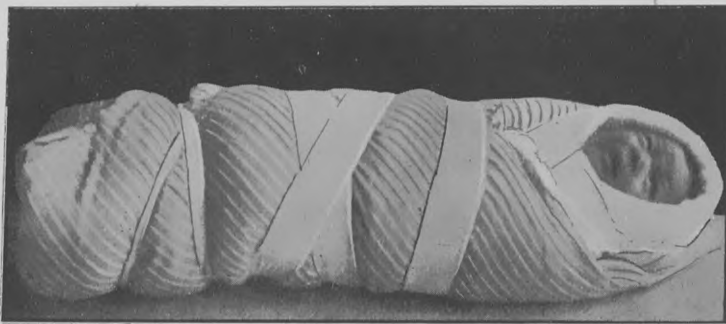
A tejet, vizet külön is fel kell forralni. Azután összeelegyíteni,

megcukrozni, az üvegbe bele töltögetni. Újszülötteknek egy-egy üvegbe 80—100 grammot. Nagyobbaknak 150, félèveseknek 180—200 grammot. Azután a Soxhletüvegekre rátesszük a gummilapot, meg a kupakot. A közönséges üvegeket pedig bekötözzük hólyagpapírral. Mint a befőttesüveget szokás. Majd lábasba rakjuk. A lábasba vizet öntünk és lassú tűzön $\frac{3}{4}$ óráig forraljuk. Az üvege-

95-ik kép. Koramagzat bepólyálása.

A magzatnak a feje, törzse és külön a karjai vattába vannak takarva. Azután pólyázzák be penkába, flanelbe, gummilepedőbe, párnába.

96-ik kép. Koramagzat bepólyálása.

A magzat elébb vattába van göngyölve s ugy bepólyálva.

ket a tejjel hűvös helyen tartjuk. Mikor a gyermek éhes, egy üveget langyos vízbe állítunk. Ha megmelegedett, levesszük róla a gummit, vagy a hólyagpapírt. Ráhúzzuk a tiszta szópókát s úgy adjuk a gyermeknek. Az üvegben maradt tejet ki kell önteni. Az üveget szabályosan kimosni, kiöblíteni és félre tenni.

116. §.

Koraszülött gyermeket nem szabad mesterségesen táplálni. Nagyobb gonddal kell ápolni, melegebb (37 C°) vízben fürösztetni. Melegebben öltöztetni. Legjobb őket érlelőben tartani. (93. és 94. kép.)

Megesik, hogy a koraszülött nem tud szopni, mert gyenge. Ilyen esetben az anya tejét ki kell fejni és egyszer-egyszer 5—6 kávéskanállal adni a gyermeknek.

Bepólyázás előtt célszerű gyenge újszülötteket vattába takarni. Úgy öltöztetni fel. (95. és 96. kép.)

HARMADIK RÉSZ.

A terhesség, szülés és gyermekágy rendellenes lefolyásáról.

ELSŐ SZAKASZ.

A terhesek némely betegségei.

1. A terhességgel összefüggő bajok.

A terhességgel összefüggő bajok közül fontosak: az értágulás; az alsóvégtagok vizenyős megdagadása; a túlságos hányás és nyálfolyás; a terhesek és szülők elájulása, meg a rángatógörcsök.

a) Értágulás.

117. §.

Értágulás leginkább a vivőereken támad. Az ér vastagabb is, hosszabb is a rendesnél.

118. §.

Oka: hogy a vérnek a szívhez visszafolyása megnehezedett. Terhesség alatt azért, mert a nagyobbodó méh nyomja azokat az ereket, a melyekben a vér az alsóvégtagokból visszafoly. A vastagfalú ütőerek nem nyomódnak össze olyan nagyon, mint a vékonyfalú vivőerek. Ezért a végtagba több vér áramlik, mint amennyi visszafolyhat. Ennek következtében az alsóvégtag vivőerei nagyon megtelnek vérrel. Kitégúlnak. De nem csak vastagabbak, hanem hosszabbak is lesznek. Ezért többszörösen meggörbülnek. A görbülések külső oldalán az erek fala erősebben feszül. Jobban kitégúlnak. Emiatt az ereken még csomók is keletkeznek. (97. és 98. kép.) Legelőbb a szívtől legmesszebb eső részeken tágúlnak ki az

erek. A lábfejen, meg a bokán. De kiterjedhet ez a betegség az egész alsó végtagra, sőt a szeméremrészekre is. (99. és 100. kép.) A betegség kifejlődését elősegíti, ha a terhesnek nincsen rendesen széke, vizelése.

Meg lehet ismerni arról, hogy a beteg végtagon vastag, kigyózó lefutású, kékerek láthatók. Az erek rendesen kiemelkednek a bőr felszíne felé. Itt-ott borsónyi, vagy nagyobb csomók is láthatók. Ha az ereket a lábtól a törzsfelé simítjuk: lelapulnak,

97-ik kép. Értágulás.

A tágult erek a láb fejen, szárán, sőt még a faron is látszanak.

98-ik kép. Értágulás az alsóvégtagokon.

Mindenik végtagon, de főleg a jobbtérd körül túlságosan kítágult erek látszanak. Némelyik ércsomó akkora, mint egy galambtojás.

elhalványodnak. Ugyanezt látjuk, ha a beteg lefekszik. Főleg, ha a beteg végtagot felemeljük.

Az értágulás veszedelmes, mert fájdalmat okoz. A betegnek az állást, járást nehezíti, néha lehetetlenné is teszi. Ha a kítágult erek közül valamelyik megreped: életveszélyes vérzést okoz. Gyulladásba is jöhet. Ez esetben hosszas, olykor életveszélyes betegség támad.

A bába kötelessége, hogy, amennyire lehet, az erek kitágulását megakadályozza. Ez okból minden terhest figyelmeztetni kell, hogy székeletét, vizeletét rendszeren ürítse ki. Meg hogy a terhesség egész ideje alatt rendszeresen mozogjon. Ha már kitágultak az erek, legjobb gummiharisnyát viselni. Vagy a végtagokat reggel, fölkelés előtt, flanelpóllyával bepólyálni.

Ha az ér táján gyúladást lát a bába, hívasson orvost. Míg az orvos meg nem érkezik, rakjon hidegvizes ruhát a fájdalmas részre.

Ha az ér megreped, akkor is orvost kell hívni. Míg az orvos meg nem érkezik, a vérző érre hidegvízbe mártott tiszta vattát, vagy ruhát kell nyomni.

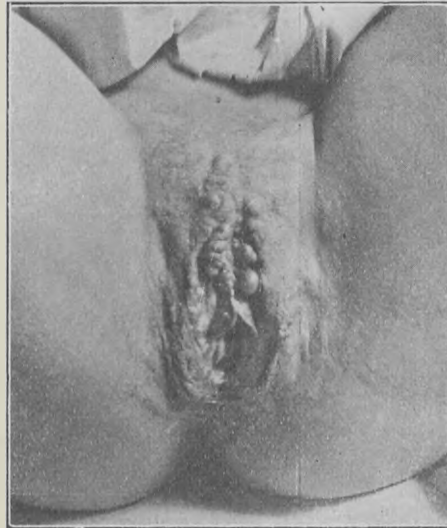
b) Az alsóvégtagok vizenyős megdagadása.

119. §.

Terheseknél gyakori, hogy a láb feje meg a bokák környéke megpöföd.

Oka, egyfelől, hogy a terhesek vére hígabb. Másfelől, hogy a vér nehezebben foly vissza az alsóvégtagokból. De okozhatja betegség is. Főképen vesebaj, szívbaj.

Megismerni arról, hogy a láb feje, meg a bokák környéke vastagabb. (101.

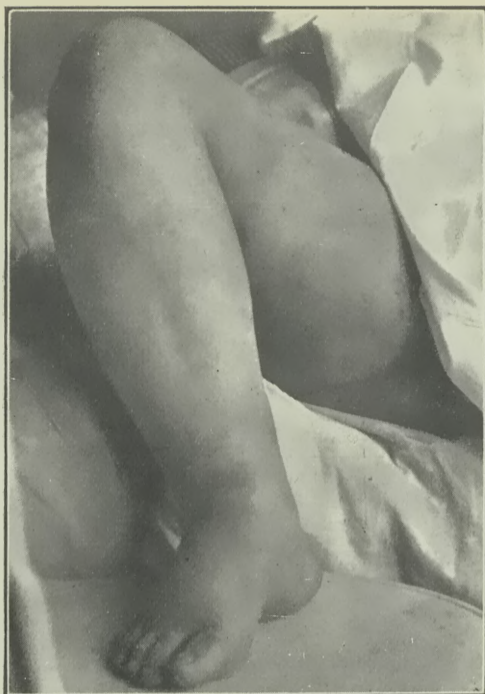
99-ik kép. Értágulás.

A szeméremrészeken borsónyi, mogorónyi ércsök látszanak.

100-ik kép. Értágulás.

A nagy szeméremajkak a sok tágult ér miatt kárfiolforma daganattá váltak.

101. kép. Az alsóvégtag vizenyős megdagadása.
A láb feje dagadt, mint egy párna.

102. kép. A szeméremrészek vizenyős megdagadása.
A két nagyajak, meg főként a jobb kisajak nagyon meg van dagadva.

és 102. kép.) Ha megnyomjuk, az ujjunk helye gödör formájában ott marad. Ha csak a terhesség okozza, a daganat reggelre lelohad. Sőt nappal is, ha a terhes egy pár óráig nyugodtan fekszik.

Veszedeleme nincs. Csak akkor, ha betegség okozza.

A bába kötelessége: a terhest figyelmeztetni, hogy széke, vizelete rendszeren legyen. Meg arra is, hogy megerőltető munkát ne végezzen. Napközben több ízben feküdjék 1—2 órát. Ha a pöf-fedés magasabbra is terjed, p. o. a térdéig, vagy feljebb: orvos tanácsára van szükség. Meg akkor is, ha a terhes lába reggel, a felkelés előtt is dagadt. Ha nemcsak a lábfeje, hanem a térd környéke is megdagad, vagy az arc, meg a kéz is: haladéktalanul orvost kell hívatni.

c) A túlságos hányás és nyálfolyás.

120. §.

A terhesség alatt gyakran előfordul a hányás. Ritkábban a nyálfolyás. Egyik sem szokott olyan nagyfokú lenni, hogy a nő egészségét vagy életét veszélyeztesse. A terhesség közepére pedig rendszeren mindenik többnyire magától megszűnik. Kivételképen azonban tovább is eltarthat. Sőt olyan nagyfokú lehet, hogy a terhes nő gyomra sem ételt, sem italt nem tűr meg. Ilyen esetben az élete is veszedelemben forog.

Akár a hányás, akár a nyálfolyás, — vagy mindkettő — jelentkezik ilyen erősen, haladéktalanul orvost kell hívatni.

d) A terhesek és szülők elájulása.

121. §.

Ha az élet jelei közül valakin csak a lélekezés és érverés vehető észre: azt mondjuk, hogy elájult. Ha csak a szívverése: akkor álhalott. Ha pedig ez is megszűnik: halott.

Az ájulásnak oka lehet minden, ami a lélekezést és vérkeringést megnehezíti. Szoros ruha, fűző. Sok ember közt, rossz levegőben, melegben tartózkodás. Nagy lelki felindulás. Ijedség, félelem, harag, vagy öröm. De legveszedelmesebb az ájulás, ha vérzés okozza.

Az elájulás azért veszedelmes, mert halál lehet a vége.

Az ájulást arról ismerjük meg, hogy a nő elveszti az eszmé-

letét. Nem lát, nem hall. Lélekezését és érverését is csak alig lehet észrevenni.

A bába kötelessége az elájultat vízszintesen hanyatt fektetni. Ruháját feloldozni. Feje alól a vánkost kivenni. Azután az arcára, mellére hideg vizet fecskendezni. Kezét, lábát durva kendővel, vagy kefével dörzsölni. Amellett szagoltasson vele ecetet, kölnivizet, vagy frissen reszelt tormát. Ha kezd magához térni, adjon neki egynehány korty friss vizet. Tiszta levegőn gyorsabban tér magához az elájult. Ezért az ablakokat ki kell nyitni. A szobából pedig mindenkit kiküldeni, akinek ott dolga nincs. Akkor is így kell tenni, ha vérzés az elájulás oka. De ha az ájulás vérzés miatt keletkezett, vagy ha az elájult nehezen tér magához: haladéktalanul orvost kell hívatni.

e) A rángatógörcs.

122. §.

Rohamokban jelentkeznek. A nehézkórhoz-, nyavalyatöréshez-hasonló rángatózások alakjában. Leggyakrabban támad szülőkn. De néha terheseket és gyermekágyasokat is meglep.

A betegség néha minden előjel nélkül lép fel. Máskor rosszülét, nyugtalanság, fejfájás, hányás, fülzúgás, szédülés, vagy megvakulás stb. jelenti a betegség közeledését. A beteg eszméletét elveszti. Szeme felakad. Majd az arca elkezd rángatózni. A rángatózás azután a végtagokra és a mellkasra is átterjed. Ilyenkor a beteg arca elkékül. Szájából habos nyál — tajték — ürül. Ha a beteg a nyelvét megharapja, az megdagad. Néha annyira, hogy nem is fér el a szájában. A tajték meg véres lesz. A görcsös rángatózás lassanként — néhány perc múlva — elmúlik. A beteg mély álomba merül. Újabb roham előtt legtöbbször magához tér. Nyugtalan. Fejfájásról panaszkodik. Máskor a rohamok ismétlődnek, anélkül, hogy a beteg visszanyerné az eszméletét. Mikor a rohamok után magához tér, semmire sem emlékezik.

A betegség oka legtöbbször vesebaj. De előfordulhat a méh túlságos kitérülése miatt is. P. o. többesterhesség, vagy sok magzatvíz esetén. Sőt más betegség miatt is.

A rángatógörcs veszedelmes, mert a rohamok alatt úgy az anya, mint a magzat megfúlhat. A rohamok után súlyos, néha az egész életen át fennálló elmebaj maradhat vissza.

A rángatógörcsöt össze lehetne tévesztetni a nehézséggel (nyalvatörés). De a nehézség nem ismétlődik és már a terhesség előtt is meg volt. A rángatógörcs csak a terhesség, szülés és gyermekágy alatt támad. Rendesen sok, — néha 40—50 — roham is van egymás után.

A bába kötelessége orvoshoz utasítani minden terhes nőt, akin a vesebaj jelei mutatkoznak. Tehát akinek a lába bokán felül is megdagad. Vagy az arca, keze is. Akinek a vizelete nagyon kevés. Vagy hallása, látása hamarosan megromlik. Arcszíne nagyon sárga és a bőre átlátszó. A feje nagyon fáj. Szédül. A szeme káprázik. Étvágytalan. Hány. Láza van stb. Ha már a rohamok kifejlődtek: haladéktalanul orvost kell hívatni. Míg az orvos meg nem érkezik, ügyeljen a bába a betegre. Hogy az ágyról le ne essék. Magát össze ne törje. Nyelvét össze ne harapja. Ecéiből az ágy elé nehéz székeket tesz. A beteget párnával körülrakja. Hátulsó fogai közé pedig tiszta ruhával becsavart fakanálnyelet tesz. Roham után a beteg arcát letörli. Figyelemmel kíséri, hogy nem nyomúl-e ki a magzat? Ha igen, a gátat szabályszerint védelmezi. Egyebekben úgy jár el, mint rendes szülésnél.

2. A terhességtől független bajok.

123. §.

A) A *kankó*. Ragadós, tehát fertőző betegség. Leggyakrabban le lehet a nemirészek nyálkahártyáján. De nem ritka a szemén sem.

Okozza a kankóban szenvedő betegek genyes váladéka. Legtöbbször közöslés útján terjed. De tovább viheti minden testrész, vagy tárgy, amelyen kankósváladék van.

Ha valamely nyálkahártyára ilyen méreg jut, ott gyúladás támad. A nyálkahártya duzzadt, veres lesz. Sok, különös szagú geny van rajta. Ha a nemirészekén van, rendesen meglepi a csarnokot, húgycsövet és a hüvelyt. Gyakran átterjed a méhre, a petevezetökre, sőt a hashártyára is. Néha a bemenet táján hegyeskinövést okoz.

Meg lehet ismerni arról, hogy a nemirészek nyálkahártyája nem rózsaszínű, hanem élénkveres. A csarnok és a hüvely váladéka sok, sűrű, sárga, rosszszagú geny. Későbbben hígabb, nyálkás-genyes. A húgycsöből — ha megnyomjuk — egy csepp sárgás, vagy tejforma váladék jön ki.

Nem ritka, hogy a gyermekágy alatt a betegség átharapózik a méhre, a petevezetőkre, sőt még a hashártyára is. Ilyen esetben súlyos, gyúladásosbetegség keletkezik, amely a nőt, egész életére, betegessé, nyomorékká teszi.

Ha a kankós hüvelyváladék a szülés alatt, — vagy azután — a magzat szemébe jut: erős szemgyúladást támaszt. Ennek megvakulás lehet a vége. A betegség a felnőttek szemét is meglepheti.

A bába kötelessége, hogy a kankós nőt orvoshoz küldje. Szülés közben és a gyermekágy alatt a nemirészeket még nagyobb gonddal tisztogassa. A gyermek szemét rendszeresen mossa.

124. §.

B) *A sanker*. Ragadós, tehát fertőző betegség. A nemirészen támad. Legtöbbször sankeres betegekkel való közösülés útján. A betegség nem mindég marad a nyálkahártyán. Sokszor tovább terjed az ágyékmirigyekre. Azokban fájdalmas gyúladást és genyedést, — dobot — okoz.

Arról lehet megismerni, hogy a beteg nyálkahártyáján kisebb-nagyobb fekélyek vannak. Ezeknek a széle zezugos, alávájt. Az alapja sárgás. A környéke pedig puha, élénkveres. Az ágyéki mirigyek dagadtak, nagyon fájnak. Sokszor el is genyednek. Úgynevezett dob keletkezik.

A bába kötelessége a sankeres beteghez orvost hívatni.

125. §.

C) *A bujakòr*. (Szifilisz.) Ragadós, tehát fertőző betegség. A fertőzés után mindég elterjed az egész testre. A nyálkahártyákon (a szájban, torokban, végbélben) fekélyeket támaszt. Nemcsak közösülés útján terjed. A kifekélyesedett nyálkahártya, meg a fekélyek váladéka érintés útján is tovább viheti. Így csokolózás, evő-, ivő-eszközök, pipa használata stb. is terjeszti.

Mikor kezdődik, rendszeren fekély támad a csarnok, vagy hüvely nyálkahártyáján. Megismerhető arról, hogy a fekély inkább kiemelkedik. Széle nem alávájt. Környéke nem élénkveres. Inkább rézsínű. Dagadt s olyan kemény, mint a porc. Az ágyékmirigyek dagadtak, de nem fájnak. Nem is szoktak elgenyedni. Később, ha a betegség az egész testre elterjed, a homlokon veres kiütéseket, a hajzat szélén bibircsókat, a gáton és végbél körül lapos, nedvező

kinövéseket támaszt. A szájban, torokban fekélyeket. A csonthártyán fájdalmas daganatokat. A zsigerekben meg gyúladásokat.

Veszedelme, hogy lassanként az egész testet megfertőzi. A zsigerekre (agy, máj, tüdő stb.) és a csontokra is elterjed. Így halált is okozhat.

A bába kötelessége a bujakóros nőket orvoshoz küldeni. Szülés alatt nagyon ügyelni a gát védelmezésére. Mert az ilyenkor könnyebben bereped. Meg arra is, hogy magát a betegséggel meg ne fertőzze. Ez okból gyakran és bőven mossa a kezeit is, meg a gátat is szublimáttal. Fedje be a gátat szublimátosvízbe mártott vattával. Ha valamelyik kezén sérülés van, azzal a kezével ne vizsgáljon. A sérülésre húzzon gummiujjat, vagy gummikeztyűt. Ha ezek dacára gyanús fekély, vagy daganat támad a kezén: azonnal forduljon orvoshoz.

MÁSODIK SZAKASZ.

A terhesség, szülés és gyermekágy alatt keletkező vérzésekről.

A vérzésről általában.

126. §.

A terhesség kezdetével a havi tisztulás elmarad. A nemirészekből semmiféle vérzés nem mutatkozik, míg a szülés be nem következik. Ha ellenben a terhesség bármely hónapjában vérzés támad, az rendellenesség.

Vérzés támadhat a hüvelyből. Ha benne valamely kítágúlt ér megreped. Vagy a méh nyakából. Ha rajta fekélyek, vagy rákos csomók vannak. Vagy a méh belsejéből. Ha a pete a méh faláról leválik. Ez esetben a terhesség rendesen félbeszakad.

A vérzés lehet külső, vagy belső. Külső akkor, ha a vér a testből kifoly. Tehát látható. Belső akkor, ha a testből nem foly ki. Meggyűlhet a hüvelyben, vagy a méh üregében. Vagy a has üregében. Továbbá a hashártya alatt, a bőr alatt. A belső vérzést csak a jeleiről ismerjük meg. Foka szerint a vérzés lehet két-féle. Rohamos, vagy lassú. Rohamos a vérzés, ha a nő egyszerre sok vért veszít. Az ilyen vérzés életveszélyes. Ha azonban sikerül csilapítani: a veszedelem elmúlik. A nő kipihen és

csakhamar összeszedi magát. Lassú a vérzés akkor, ha a vér csak szivárog. Ez is veszedelmes. Ha a vérzés hosszabb időn, napokon vagy heteken át tart. A nő nagyon elgyengül. Úgy, hogy ha közben csak egy kissénagyobb vérzés támad, el is pusztul.

Aki vérzik, annak a bőre elhalványodik. Legfeltűnőbb ez az ajkakon. Szemevilága elhomályosodik. Füle zúg. A gyomra émelyeg. Ökröndözik, hány. Érverése szapora és gyenge. Alig érezhető. Lélekezése szapora és nehéz. A szívtől távolabb eső részek meghidegülnek. Orra megnyúlik. Testét hideg, tapadós izzadság veri ki. Némelykor nyugtalanság, izgatottság, máskor görcs támad. Ha segítség nem érkezik, a beteg a tünetek súlyosbodása közben meghal.

Ha a vérzés megszűnik, az érverés erősebb és ritkább, a lélekezés nyugodtabb lesz. A többi tünetek is engednek. A hideg, tapadós verejték meleg izzadásba megy át. A nő lassanként összeszedi magát. Meggyógyul.

A bába kötelessége minden vérzéshez haladéktalanul orvost hívatni. Míg az orvos meg nem érkezik, addig is a bába igyekezzék a vérzést csilapítani.

Minden vérző nőt vízszintesen fektetünk. Feje alól a vánkost kivesszük. Lábaikat felpócoljuk. Hogy az agyvelejehez több vér jusson. Gondoskodunk tiszta levegőről. A beteget melegvízzel telt palackokkal körülrakjuk. Könnyű meleg takaróval betakarjuk. A fejére melegített kendőt teszünk. A szívét szeszecittalokkal serkentjük. Nagyon jó ilyenkor a pezsgő, asszúbor, konyak, szilvórium, bor, pálinka. Ha más nincs, spirituszt meleg vízzel vegyítünk és megcukrozzuk. Vagy fekete kávé, vagy teát adunk. Mindezeket kanalanként. Olyan sűrűn, amint a tünetek kívánják. 5—10 percenként. Mindaddig, míg a nő jobban nem lesz.

Aki vérzett, nyugodtan hanyatt fekdjék az utolsó vérzéstől számítva legalább 4-szer 24 óráig. Ha vetélt, addig, mint a rendszer gyermekágyban.

1. A terhesség alatt keletkező vérzések.

A terhesség alatt vérzést okoz: a vetélés, a lepény hibás tapadása, az üszögterhesség, a méhenkívüli terhesség.

a) A vetélés.

127. §.

Ha a terhesség az első 28 hétben félbeszakad: a szülést vetelésnek mondjuk.

Vetélést okozhat: a testnek erős megrázkódtatása. Elesés, ugrás, táncolás, kocsizás, nehéz tárgyak emelése. Erős lelki felindulás. Hirtelen harag, öröm, ijedség stb. Súlyos lázas betegségek. Skárlát, tifusz, tüdőgyulladás stb. A nem lázas betegségek közül a bujakór. A méhnek megbetegedései. Izgatása, meleg fürdők, mértéktelen közönség által. Helyzetváltozásai. Magának a petének megbetegedése, vagy elhalása.

128. §.

A vetélés vérzéssel jár. Lefolyása különböző. Aszerint, hogy a terhesség melyik idejében következik be. Minél kisebb a pete, annál nagyobb a vérzés, kisebb a fájdalom. Minél nagyobb a pete, annál kisebb a vérzés, nagyobb a fájdalom. Minél közelebb van a terhesség a rendes végéhez, annál inkább hasonlít a vetélés a rendes szüléshez.

Ha a vetélés az első hat hét alatt következik be, olyan, mint egy nagyobb fokú vérzés. A pete az aludtvérdarabokkal ürül ki. A nő csak nagyobb fokú havivérzésnek nézi. Még a baba sem veszi észre, hogy a nő vetél, ha a vérdarabokat figyelmesen meg nem vizsgálja. A második hónaptól kezdve a vérzéshez fájdalmak is csatlakoznak. A méhszáj tágul. A pete leválik s többnyire egy darabban ürül ki. Későbbben, a 4—5-ik hónapon túl a fájdalmak rendszeresek. Vérzés alig jelentkezik. A méhnyak meg rövidül. A méhszáj tágul. A burok megreped. Ha kicsi a magzat, a magzatvízzel együtt kiürül. Ha nagyobb, a magzatvíz kiömlése után kevés idő múlva külön születik meg. A lepény órákig, napokig bennmaradhat. Mindaddig, míg a nőnek láza, fájdalma vagy vérzése nincs. Ha e bajok közül csak egyet is észrevesz a baba, kötelessége azonnal orvost hívatni.

129. §.

Ha a bábát olyan nőhöz hívják, aki a terhesség első felében van és vérzik: mindég vetelésre gondoljon.

A vetélést csak úgy ismeri meg, ha a nőt megvizsgálja. De vizsgálni csak vérzés közben szabad. Ilyenkor a bába mossa meg szabályszerint a kezeit, a nő nemirészeit, újból a kezeit és azután vizsgáljon. Ha a méhszáj olyan tág, hogy ujjával a petét eléri: akkor a nő vetél.

130. §.

A vetélés veszedelmes. Egyazért, mert a nő rövid idő alatt elvérezhet. De azért is, mert vetéléskor nem mindég ürül ki az egész pete. Ha egyes részei visszamaradnak: sokátartó, ismétlődő vérzések támadnak. De bűzös, genyes folyás és a méhnek veszedelmes gyúladása is keletkezhet. Abból is számos méhbaj támadhat, ha a vetélés után a gyermekágyas nem ápolja magát eléggé. Az is megesik, hogy ha a nő megint terhes lesz, ugyanannyi időre újból vetél.

131. §.

A bába eljárása attól függ, hogy milyen a vérzés. Ha csekély fokú, a nőt ágyba fekteti. Figyelmezteti, hogy nyugodtan feküdjék. Mert ha a vérzés megszűnik, a terhesség tovább fejlődhet. Ha a vérzés erős, haladéktalanul orvost kell hívatni. Míg az meg nem érkezik, a vérzést csilapítani. Legcélszerűbb, ha a hüvelyt 5—6 liter hideg vízzel kifecskendezi. Míg a víz tisztán nem jön vissza. Ha ez nem használna, jodoformos gázzal kítőmi. Ecélből két ujját a hüvelybe vezet. A gátat lefelé nyomja. A gát a két ujj között támadt barázdán vezet be. Előbb a hátulsó, azután az elülső hüvelyboltozatot tömje ki. Majd két oldalt. Végül a hüvely többi részét. Csak a hüvelybemenetet nem. A jodoformosgáz 10—12 óráig maradhat benn. Ha a vér keresztül szívárog, a tömést ki kell szedni. A hüvelyt kifecskendezni és újból kítőmni.

Vetélés után rendes gyermekágyat kell feküdni. Ha a terhesség megmaradt, a nőt az utolsó vérzés után legalább négyszer 24 óráig ágyban tartani.

b) A lepény hibás tapadása.

132. §.

Néha a lepény nem a méh fenekén, a petevezető szajadéka táján fejlődik. Ilyenkor hibásan van megtapadva. Ha a lepény széle a méhszáj szélét éri: szélenfekvő lepény. Ha a méhszájat

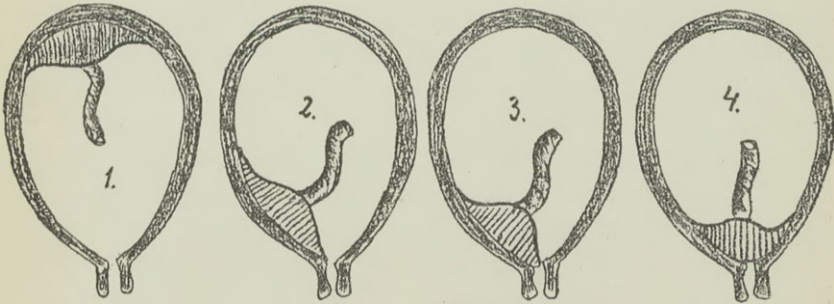
részben fedi: oldaltfekvő lepény. Ha a méhszájat egészen fedi: előlfekvő lepény. (103. kép.)

Oka: hibás fejlődés. A lepény olyan nőknél szokott hibásan feküdni, akiknek a méhe beteg. Vagy akik nehéz munkával élnek.

133. §.

Ha a bábát olyan nőhöz hívják, aki a terhesség utolsó három hónapjában van és vérzik, mindig hibásfekvésű lepényre gondoljon.

A lepény hibás fekvése nagyon veszedelmes rendellenesség. Miatta az anya is, meg a magzat is elpusztulhat. Az anya elvérzik. Vagy fertőzés miatt hal meg. Vérzés azért támad, mert a

103-ik kép. A lepény tapadása.

1. A lepény a rendes helyén van megtapadva. A méhfenékén, a petevezető szája táján.
2. A lepény hibásan van tapadva. Széle éri a méhszáj szélét. Szélenfekvő lepény.
3. A lepény hibásan van tapadva. A méhszáj egyik oldalát fedi. Oldaltfekvő lepény.
4. A lepény hibásan van tapadva. Egészen fedi a méhszájat. Előlfekvő lepény.

jóslófájdalmak a lepényt leválasztják. A leválás helye vérzik, míg az erek össze nem húzódnak. A magzat megfúl. Mert vére a levált lepényben nem frissülhet fel.

134. §.

A lepény hibás fekvése miatt kimutatható ok nélkül támad a vérzés. Fájdalom nélkül. Legtöbb esetben éjszaka. Mikor a nő felébred: vértócsában találja magát. A vérzés ismétlődni szokott. Mert a jósló, meg a szülőfájdalmak a lepény nagyobb-nagyobb részét választják le. Ezekből a jelekből gyaníthatjuk, hogy a lepény hibásan fekszik.

Bizonyosan csak akkor ismerjük meg, ha a nőt megvizsgáljuk. Vizsgálni csak vérzés közben szabad. Szabályszerint megmossuk a kezeinket, a nemirészeket, még egyszer a kezeinket. Úgy vizsgálunk. A méhszájba az ujjunk vagy belefér, vagy nem. Ha a méhszáj átjárható, abban a szivacsos lepényt tapintjuk. Tehát megismerjük. Ha a méhszáj csukott, az előlfekvőrészt csak homályosan tapintjuk. Mert előtte van a vastag lepény. Tehát így is megismerjük.

135. §.

Ha a vérzés csekély, a beteget ágyba fektetjük. Figyelmeztetjük, hogy nyugodtan feküdjék. A vérzés ismétlődni fog. Azért gondoskodják, hogy orvos, vagy bába legyen kéznél.

Ha a vérzés erős, orvosért küldünk. Míg az orvos meg nem érkezik, a vérzést csilapítjuk. Ecélből a hüvelyt kiöblítjük, azután jodoformosgázzal szorosan kitömjük. Így az előlfekvő rész és a tömés közt a vérző erek összenyomódnak. Tehát a vérzés megáll. A tömés csak addig használ, míg a vérző helyet a tömés és az előlfekvő rész közé lehet szorítani. Mikor a méhszáj már annyira tágult, hogy nem lehet odaszorítani, a tömés nem használ. Ilyenkor, ha a nő vérzik, a fej az előlfekvő rész, a méhszáj legalább is háromujjni, orvosi segítség nem kapható, a vérzés ellen minden lehetőt elkövettünk, de nem használt, a burok elérhető: a burkot meg kell repeszteni. Így a magzatvíz elfoly. A méhszáj a fejre szorosan ráhúzódik. A vérző ereket összenyomja. Ezért a vérzés megszűnik.

c) Az üszögterhesség.

136. §.

A petéből nem mindig fejlődik magzat. (104. kép.) Néha megcsik, hogy csak a pete bolyhai nőnek. A bolyhok ágasbogasok. Minden ág végén egy hólyag nő. A hólyagok kisebbek-nagyobbak. Egyik olyan, mint egy kendermag, a másik, mint egy borsó, vagy szöllőszem. A hólyagokban nyálkás folyadék van. Az ilyen elváltozott petét hólyagos üszögnek hívjuk. (105. kép.) Az üszög legtöbbször már a terhesség első felében megszületik.

Oka: hibás fejlődés.

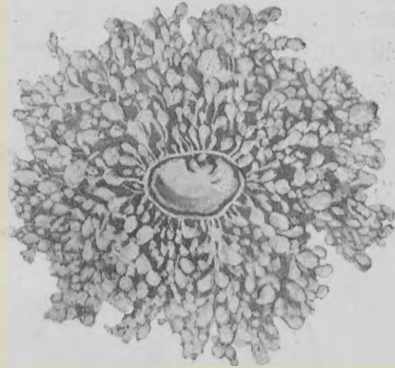
Az üszögterhességet gyanítani lehet azokból a jelekből, amelyeket okoz. Nevezetesen: terhesség alatt időről-időre véres

folyás, meg rendetlen vérzés támad. Néha fájdalom is. Az üszög eleinte sokkal gyorsabban nő, mint a rendes pete. A terhesség második felében meg nagyon lassan. Épen így a nő hasa is. Magzat nincs. Tehát a terhes magzatmozgást nem érez. Bizonyosan arról lehet megismerni, ha a kiürült aludtvérben üszögrészeket lelünk. Vagy, ha vizsgálatkor a hüvelyben, vagy a méhszájban üszögdarabokat tapintunk. A terhesség bizonyos ismertető jelei nem lehetők.

Az üszögterhesség veszedelmes, mert nagy vérzéseket okoz. Utána meg súlyos méhbetegség maradhat.

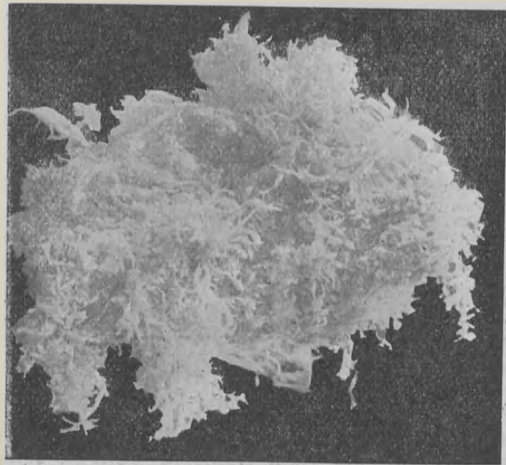
137. §.

Üszögterhesség esetén, ha a nő vérzik, a bába hívasson orvost. Míg ez meg nem érkezik, a vérzést csilapítsa. E célból a nőt fektesse le. Ha az üszögből még semmi sem született meg, úgy járjon el, mint vetélnél. T. i. a hüvelyt hideg vízzel fecskendezze ki. Ha ez nem használ, jodoformosgázzal tömje ki. Ha az üszög egy része már megszületett, nem szabad a hüvelyt kitömní. De nem is lehet. Ilyen esetben úgy kell eljárni, mint vérzés esetén, a szülés III. idő szakában. T. i. méhet dörzsölni, hogy összehúzódjék. Azután az üszöket belőle kinyomni.

104-ik kép. Üszögterhesség. Vázlat.

Középen látszik a petehólyag. Bolyhai nagyon nagyra nőttek. Sokszorosan elágaznak. Mindenik boholy végén van egy hólyag. Magzat nincs.

105-ik kép. Üszögterhesség.

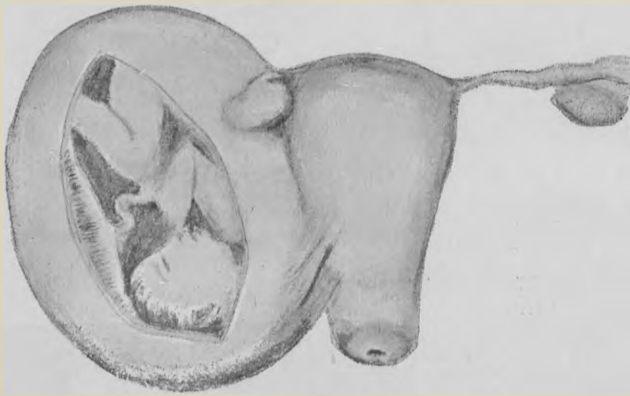
Az egész másfél kilónyi üszög. Úgy, amint megszületett. Szabályos és szabálytalan alakú hólyagok nagy tömege.

d) A méhenkívüli terhesség.

138. §.

Előfordul, hogy a megtermékenyített pete nem a méh üregében, hanem egyebütt indul fejlődésnek. Vagy a petevezetőben, vagy a petefészekben, vagy a has üregében. Ez a méhenkívüli terhesség. Oka lehet minden, ami megnehezíti, hogy a pete a méhbe jusson. A pete fejlődésére sehol sincsenek olyan kedvező viszonyok, mint a méhben. Ezért a méhenkívüli terhesség ritkán éri el a terhesség rendes végét.

Leggyakoribb, hogy a pete a petevezetőben tapad meg. (106. kép.) Ez a petevezetőtérhesség. A vékony petevezető már a

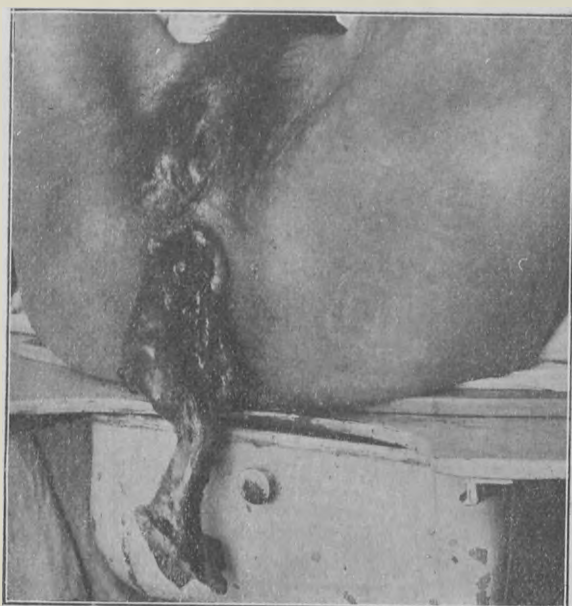

106-ik kép. Méhenkívüli terhesség.

A pete a jobboldali petevezetőben indult fejlődésnek. Látszik a méh. Balkéz felől a méhsarka, meg a petezsák közt a petefészek. Ezen túl a petezsák, amely fel van hasítva. Hogy a magzat is lássék.

6—8-ik hét táján alkalmatlan a pete táplálására. Ezért a pete elhal. A petevezető azután egy idő múlva megszűli, a hasüregébe. Ezt hívjuk petevezetővetelésnek. Gyakoribb eset, hogy a kitágult petevezető megreped. Ez esetben nagy vérzés szokott támadni. A vér a hasüregbe ürül. Vagyis a vérzés belső. Mikor a petevezető megreped, a pete vagy egészen leválik, vagy nem válik le egészen. Ha nem válik le, tovább fejlődhet. Ilyenkor csak egy része jut a hasüregébe. A belek összetapadnak körülötte. Így új petezsák keletkezik. Ez a hasüregterhesség. A lepény teljesen

kifejlődhet, ha a bolyhok a hasfalára tapadnak. Ez esetben a magzat is egészen kifejlődik. Csak úgy, mint a méhben. A petevezető megrepedése után a pete legtöbbször egészen leválik. Emiatt elhal. A belsővérzéssel egyidőben méhösszehúzódások is jelentkeznek. Külsővérzés is mutatkozik. Rendszeresen meg is születik a vastag hullóhártya. Ezt látva a nő, azt hiszi, hogy vetélt. De a petevezetőben maradt, vagy a has üregébe jutott pete izgatja a nemi részeket. Ezért időnként újból fájdalmak és vérzések keletkeznek. Mindaddig, míg a pete egy, vagy más úton ártalmatlanná

107-ik kép. Méhenkívüli terhesség.

A petezsák átfakadt a végbélbe. A magzat a végbélen át jön világra. A fej még bent van.

nem lesz. Ha fiatal a pete, a magzatnak még nincsen csontja: az egész pete felszívódhat. A nő teljesen meggyógyul. Egyidőmúlva már nyoma sem lelhető a betegségnek. De megeshet az is, hogy a pete fertőződik. Gyúladást támaszt. A gyúladás hamarosan halált hozhat. De a beteg meg is gyógyulhat. Vagy úgy, hogy a gyúladás lassanként kialszik. Vagy úgy, hogy a pete elgenyed és vagy a beleken vagy a hólyagon át a genynyel együtt kiürül. (107. kép.) Az is megeshet, hogy a geny megsűrűdik,

elmeszesedik. Nagy időmultával lassanként eloszlik. Mikor a magzatnak már csontja van: azután sem enyészhet el, ha meghal. Vagy fertőződik, vagy nem. Ha nem fertőződik, rendesen elmeszesedik és kőmagzat lesz. (108. kép.) A kőmagzat az egész életen át

108-ik kép. Kőmagzat (Runge után).

megmaradhat a nő testében, anélkül, hogy bajt okozna. Vagy fertőződik, amikoris gyúladást támaszt s úgy jár, mint a kisebb petéről tanultak. T. i. a petezsák kifakadhat a hólyagba, vagy valamely bélbe. Ez esetben a magzat egészben, vagy darabokban megszületik. Vagy, ha a petezsák tartalma nem ürülhet ki, a nő a fertőzésbe belehal.

A magzat a has üregében teljesen kifejlődhetik. A terhesség rendes végén aztán beáll a szülés. De a magzat nem születik meg. Mert nem a méhben van. Csak a hullóhártya. Ami a méhben van. Műtéttel a magzatot idejében elevenen lehet a világra hozni. Ha magára hagyjuk, elhal. Azután vagy kőmagzattá lesz, vagy gyúladást okoz. Úgy mint a kisebb magzat.

139. §.

A méhenkívüli terhesség eleinte nem igen okoz bajt. Rendesen csak akkor fordulnak a bábához, mikor kész a veszedelem.

Meg lehet ismerni a méhenkívüli terhességet arról, hogy a bizonytalan, meg a valószínű ismertetőjelek csakugy kifejlődnek, mint a rendes terhességnél. Csak a méh nem nő arányosan. Ehelyett a méh mellett, egyik vagy másik oldalon, egy nagyon puha, nem fájdalmas daganatot találunk.

A méhenkívüli terhesség veszedelmes. A nő életét a vérzés, a fertőzés és más súlyos betegség fenyegeti. A magzat is a legtöbb esetben elpusztul. Orvosi segítség is csak nagy ritkán és csak arra való szerencsés esetben mentheti meg.

140. §.

Ha a méhenkívüli terhesség bajt okoz, a nő hirtelen, fel-tűnő ok nélkül rosszul lesz. Elájul. Elhalványodik. A teste meghűl. Érverése szapora, gyenge. Alig tapintható. Mikor magához tér, a hasát fájlalja. Rendesen terhesnek tartja magát. Mert kisebb-nagyobb külső vérzése is van, azt hiszi vetél. Ez az állapot gyakran ismétlődik. Később hideglelése, láza is lehet.

Ha a bába megismeri, vagy csak gyanítja is a méhenkívüli terhességet, azonnal hívasson orvost. Akkor is, amikor még semmi baj sincs. Még inkább haladéktalanul orvost kell hívatnia, ha baj van. Míg az orvos meg nem érkezik, a beteget hanyatt kell fektetni. Nyugalomban tartani. A hasára jégzacskót tenni.

2. A szülés alatt föllépő vérzésekről.

1. Vérzés támadhat a szülés I., II., III-ik időszakában. A szülés I-ső és II-ik időszakában vérzést okozhat: a lepény leválása, meg a nemirészek sérülése.

141. §.

a) A lepény leválása idő előtt.

A lepény idő előtt leválhat, ha hibásan van megtapadva. Vagy azért, mert nem jó helyen fekszik. Vagy mert több darabból áll. Ez esetben egy, vagy több darab hibásan lehet megtapadva. De akkor is leválik idő előtt, ha a méh nagyon megkisebbedik. P. o. ha sok magzatvíz van és az elfoly. Ha ikerterhesség esetén az egyik magzat megszületik. Ha a szülés nagyon soká tart. Emiatt a méhtest kicsire összehúzódik. Ha a méh megreped. Így teste a magzatról lehúzódik. Ha a burok, vagy köldökzinór nagyon szí-vós és a lepényt maga után húzza. Oka lehet még a lepény idő-előtti leválásának minden erős felindulás. P. o. ijedség, harag, öröm. Még a méhnek izgatása. Meleg fürdők, mértéktelen közösülés stb. által. A vérzés lehet külső vagy belső.

Ha a lepény idő előtt leválik, a magzat többnyire elpusztul. De az anya is életveszedelemben forog.

A bába kötelessége azonnal orvost hívatni. Míg az orvos meg nem érkezik, a vérzést csillapítani. Úgy, ahogy a lepény hibás tapadásánál tanulta.

b) A méhrepedés.

142. §.

A méh akkor szokott megrepedni, ha a szülés útjában legyőzhetetlen akadály van. P. o. keresztfekvés, szűk medence. Vagy ha a magzat, vagy egyes része túlságosan nagy. P. o. túlfejlett. Vízfejű, vagy másforma torz.

143. §.

Minél nagyobb akadály van a szülés útjában: a méh annál erősebben dolgozik. Ha az akadály legyőzhetetlen, a nagyon erős fájdalmak sem tudják a szülést előbbre vinni. Hanem a méh alsó

109-ik kép. Méhrepedés.

A méh elülső fala keresztben megrepedt. A hashártya is átszakadt. A repedés helye alatt látszik a húgyhólyag.

részét a magzat testére ráhúzzák. A belső méhszáj egész a köldökig felhúzódhat. E miatt a méh nyaka olyan vékony lesz, mint a papír. Ilyenkor a nő állandóan nagyon erős fájdalmat érez. Fájdalom alatt is, szünet alatt is egyformán. Végre a méh meg is reped. (109. kép.)

144. §.

Megismerni arról, hogy mikor a méh megreped, a nő éles metsző fájdalmakat érez. Mintha valami megszakadt volna benne. Azután azt érzi, hogy valami meleg ömlik a hasába. Azok a he-

ves fájdalmak, amelyeket azelőtt érzett, megszűnnek. Pedig a méh deszkakemény. A nő megkönnyebbedik. Azért, mert a méh teste a magzatról lehúzódott. Üres. A repedés a hashártyát vagy épen hagyja, vagy átszakítja. Ha épen hagyja: a sebből kifolyó vér egy része kiürül, a másik a hashártya alatt gyűl meg. Ha átszakítja: a vér, a magzat egyik-másik része, vagy az egész magzat, meg a lepény is, a has üregébe juthat. Amely része a hasüregbe jut:

azi közvetlen a has fala alatt tapinthatjuk. A magzat, — ha már nem volt mozgatható, — újból mozgatható lesz. A lepény idő előtt leválik. Néha meg is születik. Vagy a méh szájában érezhető. Méhrepedés után csakhamar mutatkoznak a vérzés következményei is. Az a vér, amely kiürül, sok esetben fekete, híg, csaknem tintaforma.

145. §.

A méhrepedés nagyon veszedelmes. Miatta úgy az anya, mint a magzat meghalhat. Az anya vagy elvérzik, vagy fertőzés következtében pusztul el. A magzat pedig megfúl. Mert a vére a levált lepényben nem frissülhet fel.

146. §.

A méhrepedésnek elejét lehet venni, ha idejekorán orvosi segítségről gondoskodunk. Azért a bábának kötelessége, hogy minden rendellenességhez orvost hívasson. De hívasson orvost akkor is, ha nem bizonyos afelől, hogy minden rendben van. Meg akkor is, hogy ha a szülőfájdalmak rendesek, a szülés még sem halad. Míg az orvos meg nem érkezik, legyen a szülő nyugodtan, ne erőlködjék.

2. Vérzés a szülés III-ik időszakában.

A szülés III-ik' időszakában vérzést okozhat: fájdalomgyengeség, a nemirészek sérülése, a méh kifordulása és érrepedés, vérdaganat képződéssel.

147. §.

A fájdalomgyengeségnek oka lehet, hogy a méh nagyon ki volt tágulva. P. o. sok magzatvíz, többes terhesség esetében. Ha a szülés gyorsan foly le. Rohamos, vagy műtétes szülésnél. A méh gyengesége. Hibás fejlődés, a nő általános gyengesége, vagy hosszas betegsége esetében. A méh kimerülése. Hosszú szülés miatt. Ha a hólyag, vagy a végbél telt. Ha a méhben idegen test van. Lepény, burok, vagy aludtvérdarab. Legtöbbször az az oka, hogy a hába nem jól kezelte a szülést.

148. §.

A fájdalomgyengeség veszedelmes, mert a nagy vérzés miatt a nő néhány perc alatt elpusztulhat.

Arról ismerjük meg, hogy a méh nagy, puha és a nő vérzik.

149. §.

A fájdalomgyengéségnak azzal lehet elejét venni, ha a szülést jól kezeljük. Evégből mihelyt megszületett a magzat feje, balkezünket a méh fenekére tesszük. A méhet állandóan megfigyeljük. Ügyelünk, hogy mindég jól össze legyen huzódva. A méh csak akkor huzódhat jól össze, ha nincsen benne idegen test. Ha a lepény már levált, de még nem született meg s a nő vérzik: a méhet dörzsöléssel összehúzódásra bírjuk. Mikor jó kemény, a markunkba fogjuk. Összeszorítjuk és a keresztcsont vajúlatába nyomjuk. Így belőle a lepényt kiszorítjuk. Ha a lepény megszületett, ép, a burkok megvannak, a méh össze van huzódva és a nő mégis vérzik: akkor a vérzés oka sérülés.

110-ik kép. A méh nyakának mély berepedése.

A méh nyaka ki van húzva a szeméremrészből. Balkézfelől nagyon mélyre terjedő, jobbkezfelől rendes repedés látszik rajta.

150. §.

A sérülés lehet a méh szájának, vagy a szeméremrészeknek a repedése. A méh szája két oldalt minden szülés alkalmával bereped. A repedés azonban nem nagy. Ezért nem okoz bajt. Ha mélyebbre terjed (110. kép.), átszakíthatja a méh nyakának az ereit. Ez esetben veszedelmes, vérzés oka lehet.

A méh szája akkor szokott mélyen berepedni, mikor a fej gyorsan halad át rajta. Így nincs elég ideje arra, hogy kellőképpen kitáguljon.

Veszedelemes, mert nagy vérzéssel jár. Meg fertőződhet is.

A szeméremrészek sérülései közül gyakoribb a gátrepedés (111. és 112. kép.), meg a csikló környékének repedése.

A gátrepedés a gátnak vagy csak egy részén van, vagy az egész gát megreped. A végbélig. Néha még a végbél is.

A gátrepedés oka lehet, ha a szeméremrés nagyon szűk. Ha a szülőnő a fej megszületése közben hánykolódik. Ha a bába nem jól vezeti a szülést. Ha a gát beteg. P. o. bujakór esetén.

A csikló környéke leginkább akkor reped meg, ha a szeméremrés nagyon szűk.

Mindenik sérülés veszedelemes, mert belőle szülés közben, vagy utána nagy vérzés, vagy fertőzés támadhat. A gátrepedés pedig, ha nem varrják össze, későbben méh-hátrahajlást, méhsülyedést, méhelőesést okozhat. Sőt annak is oka lehet, hogy a nő a székélését nem tudja viszatartani.

151. §.

A szeméremrészekből eredő vérzést megismerjük, ha a nagyajkakat szétvesszük. Ekkor a vérző helyet látjuk. Akár a méhszáj, akár a

111-ik kép. Gátrepedés.

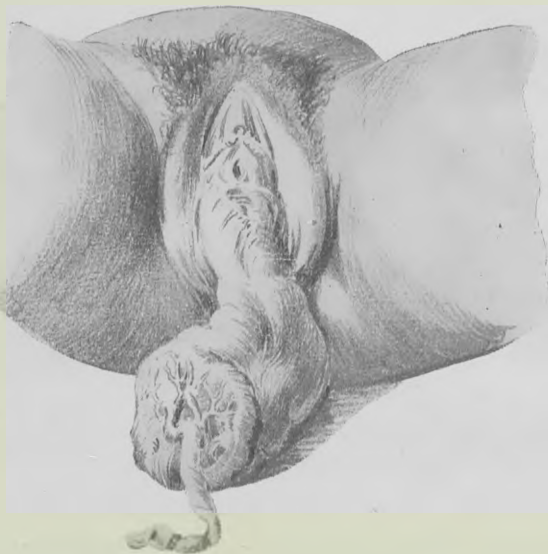
A repedés a jobb nagyajak közepénél kezdődik. Csaknem a végbélig terjed. A bal nagyajkat megkerüli. A sebfelület a képen fekete.

112-ik kép. Gátrepedés.

A szeméremrés szét van nyitva. Látszik, hogy a repedés a végbélig és akörül jobbkézfél kb. 3 cm.-nyire terjed.

külső nemirészek repedéséből támad vérzés, haladéktalanul orvost kell hívatni. Ha a méh üres és deszkakemény, a gát, a csikló környéke ép, a nő mégis vérzik: akkor a vér a méhszáj repedéséből foly. Haladéktalanul orvost kell hívatni. Míg az meg nem érkezik is, a hüvelyt hideg vízzel kifecskendezni. Ha pedig a szeméremrészek sérülése vérzik, szublimátosvízbe mártott vattát nyomni a vérző helyre.

113-ik kép. Méhkifordulás. (Bumim után.)

A méh és a hüvely teljesen ki van fordulva. A méh fenekén még ott van a lepény.

3. A méh kifordulása.

152. §.

Méhkifordulás (113. kép.) alatt azt értjük, hogyha a méh teste a méhszájon át megszületik. A méh kifordult teste vagy a hüvelyben marad, vagy a szeméremrészen át egészen kijön.

153. §.

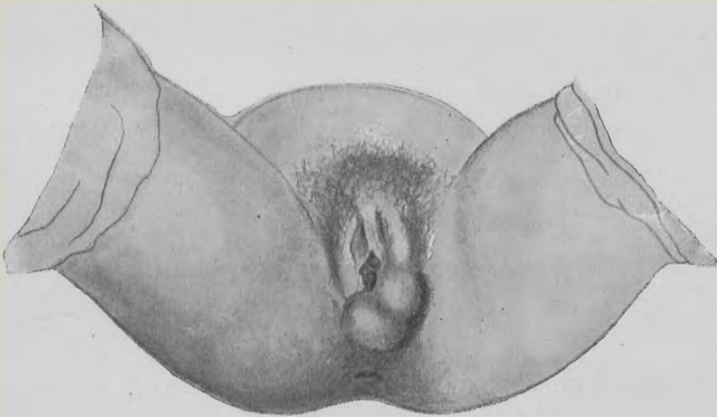
Oka lehet: rohamos szülés. Vagy ha a nő áll, mikor szül. Ha a köldökzsinórt húzzák. Ha a nő nagyon erőlködik. Ha a baba olyankor nyomja a méhet, mikor puha.

154. §.

A méhkifordulást meglehet ismerni arról, hogy a has üres. A méhet a rendes helyén nem találjuk. Ellenben a szeméremrés előtt egy gyermekfejnyi, puha, vérző daganatot látunk.

155. §.

A méh kifordulása ritka, de nagyon veszedelmes. A kifordult méhből erős vérzés támadhat. Vagy, — mert minden piszok könnyen hozzájut, — fertőződik.

114-ik kép: Érrepedés vérdaganatképződéssel.

A bal nagyajak alsó végén lúdtojásnyi, felette, a nagyajak közepén valamivel kisebb feszes daganat van. A bőr alá kiömlött vér. A nagyajak felső vége csak most kezd dagadni.

156. §.

Ha a méh kifordult, azonnal orvost kell hívni. Szükség esetén a baba megkísértheti, hogy a méhet a helyére visszategye. Ecélből a kezeit szabályszerűen megmossa. Azután a nemirészeket. Meg újból a kezeit. Öt ujjával a méhet körülfogja. Összeszorítja. A szeméremrésen, meg a méhszájon át rendes helyére gyengéden visszanyomja. Ha ez egy kísérletre nem sikerül, várja meg az orvost. Míg az meg nem érkezik, borogassa a méhet hideg-, vagy jegesvízbe mártott tiszta ruhával.

4. Érrepedés, vérdaganat keletkezésével.

157. §.

Nagyritkán megesik, hogy a hüvelyben, vagy a szeméremrésben valamely kitágult ér megreped. De a nyálkahártya, meg a bőr ép marad. Ilyenkor a vér a bőr, vagy a nyálkahártya alatt gyűl meg. Emiatt egy feszes, sötétkék, fájdalmas daganat támad. (114-ik kép.)

Veszedelmes, mert a daganat a szülés alatt rendesen kireped és nagy vérzést okoz.

Meg lehet ismerni arról, hogy a szeméremrés egyik vagy másik oldalán sötétkék, feszes daganatot találunk, amely szemlátomást nő.

Ha vérdaganat keletkezik: azonnal orvost kell hívatni. Míg az orvos meg nem érkezik, a daganatra jeges borogatást tenni. Ha a daganat megreped: szublimátosvízbe mártott vattával összenyomni.

3. Vérzések a gyermekágyban.

158. §.

A gyermekágyi vagy utóvérzések ritkák. Rendesen a gyermekágy első óráiban támadnak.

E vérzések oka lehet minden, ami a szülés III-ik időszakában vérzést okoz. Leggyakrabban amiatt keletkeznek, hogy lepény, vagy burokdarab marad a méhben. Néha beteg gyermekágyasok azért véreznek, mert a méh ereiből kiesnek az aludtvérdarabok.

A gyermekágyi vérzés veszedelmes, ha nagyfokú.

Megismerni arról, hogy a nemirészekből sok vér jön. Vagy olyankor is jön, amikor már természetszerint a folyás nem szokott véres lenni.

Gyermekágyi vérzéseknél azonnal orvost kell hívatni. Ha a vérzés erős, azt addig is, míg az orvos meg nem érkezik, hideg hüvelyfecs kendéssel meg méhdörzsöléssel csilapítani.

A gyermekágyi vérzésnek elejét lehet venni. Ezért szükséges a lepényt, meg a burkokat minden szülés után lelkiismeretesen megvizsgálni. Ha hiányzik belőlük valami, azonnal orvost hívatni.

HARMADIK SZAKASZ.

A nemirészek hibái.**1. A terhesméh helyzetváltozásai.**

A méh rendes körülmények között a hüvely elülső boltozatán, meg a hólyagon fekszik. A terhesseg első három hónapjában súlya miatt lejebbsúlyed és előredől. A negyedik hónaptól kezdve nem fér el a medencében. Kiemelkedik a has üregébe és kiegyenesedik. Az utolsó hónapban előre dől. Így lejobb is súlyed. Ez a terhes méh rendes helyzetváltozása.

Megesik azonban az is, hogy a méh nagyon előredől, hátrahajlik, lesúlyed, vagy egészen előesik.

a) A méh előredőlése.

159. §.

Ha a hasfala nem bírja a méh súlyát: nagyon kinyúlik. A has eleinte kidomborodik. Később lelóg. Mint egy zacskó. Néha a terhes térdéig is. Ez a rendellenesség csak a terhesség második felében fejlődik ki s lógóhasnak hívják. (115. kép.)

Oka minden, ami megakadályozza, hogy az előlfekvőrész a bemenetbe beleilleszkedjék. Legtöbbször szűk medence. De néha nagy fej. Idegen test, daganat a méh alsó részében, vagy a medencében. Továbbá a hasfalak petyhüdtsége, gyengesége. P. o. sok szülés után. Vagy nagy köldöksérv esetén.

Megismerni arról, hogy a terhes hasa lelóg, mint egy tarisznya.

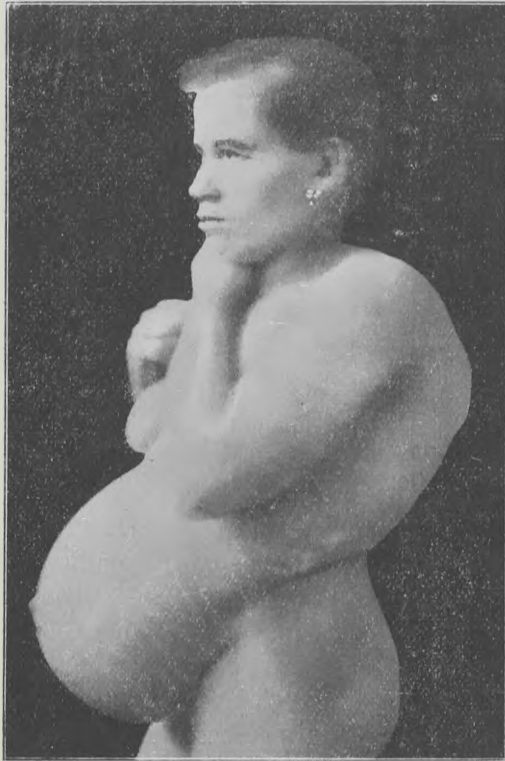
Veszedelmes, mert akadályozza a járást, dolgozást, vizelést. Fájdalmas is. A bőr kisebesedhet s nehezen gyógyul. Szüléskor az előlfekvőrész nem tud beigazodni. A szülés nem halad. Kimerülés, vagy méhrepedés következhet be.

A bába kötelessége a lógóhasú terhest orvoshoz küldeni. Vele jóaskötőt viseltetni. A szüléshez orvost hívatni. Míg az meg nem érkezik, a nőt hanyattfekve tartani. A hasát askötővel, vagy lepedővel felkötni.

b) A méh hátrahajlása.

160. §.

A méh hátrahajlása alatt azt értjük, hogy a méhtest nem a hüvely elülső boltozatán, meg a hólyagon fekszik, hanem hátra van ficamodva a keresztcsont vajúlatába. (116. kép.)

115-ik kép. A terhese méh helyzetváltozásai.

A méh előredőlése. Lógóhas.

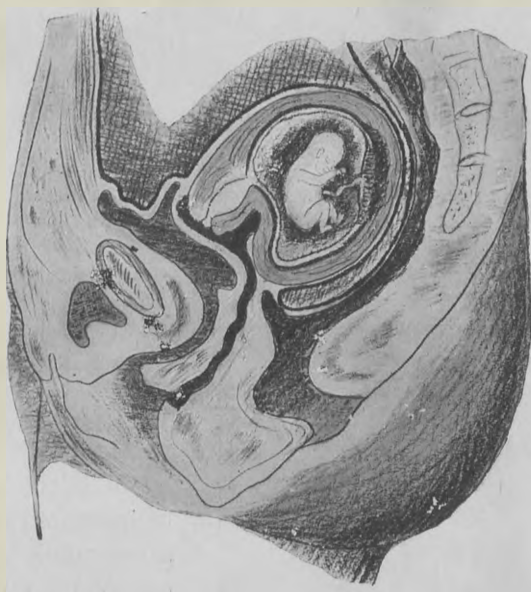
Oka: ha a méh könnyen mozog. P. o. olyanoknál, akik többször és nehezen szültek. Vagy, ha a gát megrepedt és nem egyesítették. Meg ha a nő nehéz munkával él.

Megismerni arról, hogy a méh nyaka egészen elől van a szeméremizület megett. Az elülső boltozat üres. A hátulsó le van

domborítva. Benne a méhtest érezhető. Ez tapintásra rendesen fájdalmas.

A hátrahajlás akkor is sok bajt okoz, ha a nő nem terhes. Még többet a terhesség alatt. A méh hátraficamodása rendesen fájdalommal jár. A hólyagot húzza, a végbélet nyomja. Ezért a beteg állandó késztetést érez vizelésre, székelésre. De sem vizelni, sem székelni nem tud. A méh nyakában az erek összenyomódnak. Ezért a méh teste megdagad. Ez még jobban fokozza a kellemetlenségeket.

Ha terhes a méh, növekedése közben kiemelkedhet a kereszt-

116-ik kép. Méhhátrahajlás.

A méhtest a hátulsóboltozatba ficamodott. Ezt ledomborítja. Látszik, hogy a hólyagot húzza a végbélet összenyomja.

csont vajúlatából. Akkor a nő meggyógyul. De az is megeshet, hogy a méhtest annál jobban beleszorul a medencébe, minél jobban nő. Ilyenkor a nyomás a pete elhalását okozhatja. Ennek vetélés a vége. De az is meglehet, hogy a méh testében gyulladás támad s az okoz vetélést. Ilyen esetekben az asszony még meggyógyulhat. De ha a gyulladás nagyobb fokú, vagy a fertőzés tovább terjed: az asszony elpusztul.

A baba kötelessége tüstént orvost hívatni, ha a méh hátra-

hajlását megismeri, vagy gyanítja. Míg az orvos meg nem érkezik, csapolja meg a hólyagot s a nőt fektesse oldalt. Olyanformán, mint a szülésnél szokás. Meg is kísérheti a méhtest helyretevését. E célból a nemirészeket megmossa, a nőt térdkönyökekvésbe fekteti. (117. kép.) Azután tisztára mosott kezének két ujjával benyúl a hüvelybe. Ujjait a hátúlsófalán vezeti fel. A méhtestet az előfok előtt óvatosan felemeli. Ha helyretevés fáj, abban kell hagyni.

117-ik kép. Térdkönyökekvés.

Igy kell fektetni az asszonyt, mikor a hátrahajlott méhet akarjuk helyretenni.

118-ik kép. Méhelőésés.

A méh teste nem csúszott még ki egészen a szeméremrésből. A méhnyaka dagadt, nagy. Szája körül, — főképen az elülső ajkon, — mély fekély látható.

c) A méh süllyedése és előesése.

161. §.

Ha a méh rendes helyéről lejjebb csúszik, de benne marad a hüvelyben: azt mondjuk, lesüllyedt. Ha egy része, vagy az egész kijön a szeméremrészén (118. és 119. kép): akkor előesett.

Oka a méh nagyfokú mozgathatósága. P. o. sok szülés, meg gátrepedés után. Vagy ha a nő súlyos, nehéz munkával él. Meg a méh hátrahajlása.

A méhsüllyedést arról ismerni meg, hogy a méh nyaka lent van, közel a szeméremrészhez. A méhelőesést arról, hogy a sze-

méremrészből egy kisökölnyi, vagy nagyobb daganat dudorodik ki. Rajta a méh nyaka, meg a külső szája látható.

162. §.

A méh súlyedése és előesése veszedelmes. Nehezebb munkánál mindenik fájdalmas. A kilógórész nyálkahártyáját a ruha feldörzsöli. Por, piszok fertőzi. Emiatt fájdalom, láz, munkaképtelenség következik. A méh magával húzza a hólyagot, meg a végbelet. Ezért gyakori a székelési, vizelet inger. De egyúttal a székelés és vizelet nehéz. Ha terhes az előesett méh, lassanként annyira megnőhet, hogy nem is lehet visszatenni. A vérkeringés megnehezedett. Ez a pete elhalását okozhatja. Aminek

119-ik kép. Méhelőesés.

A méh teljesen kicsúszott a szeméremrészből. Az egész nyaka csupa egy fekély.

vetelés a vége. De fertőződhet is az előesett méh. Így megint vetelés áll be. Vagy a méh elüszkődése. Főleg az utóbbi esetben a nő élete nagy veszedelemben van.

163. §.

A baba kötelessége a méhelőesésben szenvedő asszonyokat orvoshoz utasítani. Ha terhesnő méhe esett elő: haladéktalanul orvost hívatni. Míg az meg nem érkezik, addig a nőt nyugodtan fekvé tartani. Meg is kísérheti a méh visszatevését. Evégből megmossa a kezeit, a nemirészeket és megegyszer a kezeit. A beteget úgy fekteti, mint szüléskor. Azután fogja az öt ujjja közé

a méhet. Szorítsa össze s nyomja enyhén a szeméremrésbe. Ha a visszahelyezés egy kísérlettel nem sikerül, ne erőltesse a dolgot. Várja meg az orvost.

d) A hüvely szűkülete.

164. §.

Néha a hüvely, vagy valamely része a rendesnél szűkebb.

Oka lehet hibás fejlődés. Vagy az, hogy sebek, fekélyek gyógyulása után a forradás zsugorodik.

Megismerni arról, hogy a hüvelyen, vagy egyes részein, nehezen fér át az ujjunk.

A hibásan fejlődött hüvely ritka. Aránylag gyakrabban lelünk a hüvely egyes részeiben heges szűkületeket.

Ha hibás fejlődés miatt szűk a hüvely, de egyébként rendes alkotású: szülés alatt lassanként kitágul. Így a szülés baj nélkül lefolyhat. Ha csak egyes részei vannak forradás miatt gyűrűformán megszűkülve, akkor is megszülethet a gyermek. De az ilyen hegek megakaszthatják a szülést. Ritka esetben a hüvely szerteszt szakad. Vagy a heg legyőzhetetlen akadály a szülés útjában.

Ha a bába felismeri, vagy gyanítja, hogy a hüvely szűk: kötelessége azonnal orvost hívatni. Míg az orvos meg nem érkezik: a szülőt nyugalomra inteni.

e) A méhszáj szűkülete.

165. §.

A méh szája is lehet szűkebb a rendesnél.

Oka: vagy hibás fejlődés, vagy fekélyek után támadt heges zsugorodás. Vagy daganat.

Megismerni arról, hogy a méhszájba az ujjunk hegye sem fér be. Vagy méhszáját egyáltalán nem is lelünk.

Maga az, hogy a méhszája szűk, nem baj. Csak akkor veszedelmes, ha szülés alatt nem tágul. Ilyen esetben a méh összehúzódásai a nyakat nagyon elvékonyítják. Ha kellő időben segítség nem érkezik, szét is szakítják. Tehát ha a méh szája nem tágul: a méh megrepedhet.

Ha a bába a méhszájat nem találja, kötelessége orvost hívatni. Vagy ha nagyon szűknek érzi is. De akkor is, ha a fájdmak jók és a méhszáj mégsem tágul.

NEGYEDIK SZAKASZ.

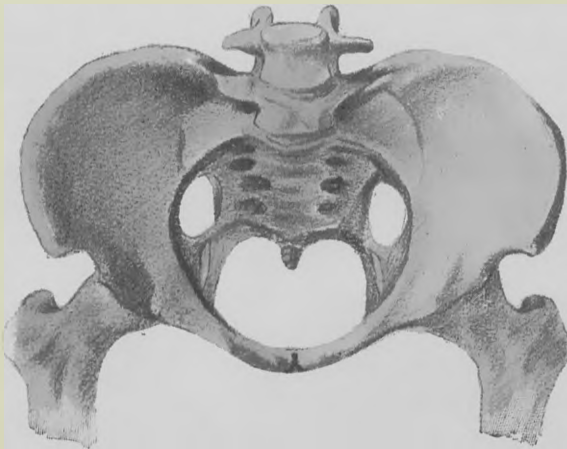
A hibásmedencék.

166. §.

Hibás a medence, ha nagysága, vagy alakja megváltozik. A rendesnél nagyobb medence ritka. Nem is szokott bajt okozni. Azért hibásmedence alatt rendszeren szűkmedencét értünk.

167. §.

Oka lehet a szűkmedencének: fejlődési hiba. Torzképződés. A csontok betegségei. A gyermekkorban főképen az angolkór, felnőtteknél a csontlágylás. Az ízületek betegségei. Főkép a csípő, meg a csípőkeresztizület. A csontok elformátlanodása. Elhajlás, törés, gyúladás, daganat miatt.

120-ik kép. A rendesmedence, felülről nézve.

168. §.

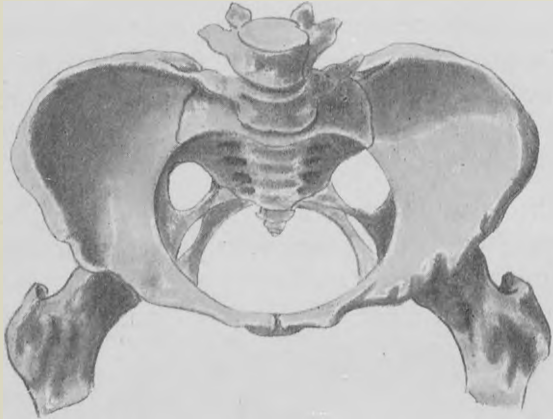
A hibásmedencének több fajtája van. Ezek:

1. Az egyszerűlapos medence. (121. kép.)
2. Egyarántsűk medence. (122. kép.)
3. Általánosansűkklapos medence. (123. kép.)
4. Ferde medence. (124. kép.)
5. Keresztbensűk medence. (125. kép.)

6. Kártyaszívalakú medence. (126. kép.)

7. Tövises és daganatos medence. (127. kép.)

1. Az egyszerűlapos medence a rendes medencéből keletkezik. Az által, hogy a keresztcsont mélyében nyomódik a csípőcsontok közé. (121. kép.) Legtöbbször alacsonyabb termetű, jó növésű

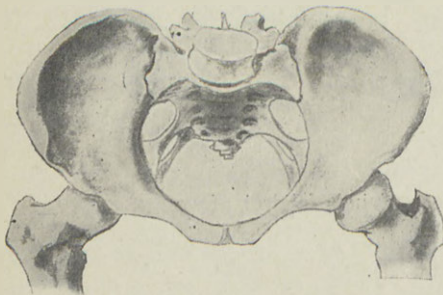

121-ik kép. Egyszerűlapos medence.

Látszik, hogy az előfok mélyebben van a csípőcsontok közt. Emiatt az egyenesátmérő rövidebb. A keresztátmérő rendes. Vagy még hosszabb a rendesnél.

nőknél fordul elő. Csak az egyenesátmérője rövidebb. A keresztátmérő rendes. Vagy még hosszabb is lehet a rendesnél.

2. Egyarántszerű medence. Egészen olyan alakú, mint a rendes. Csakhogy kisebb. (122. kép.) Ilyen medencéje van a kis termetű, csinos nőknek. A törpék medencéje olyan formájú, mint a gyermekeké.

122-ik kép. Egyarántszerű medence.

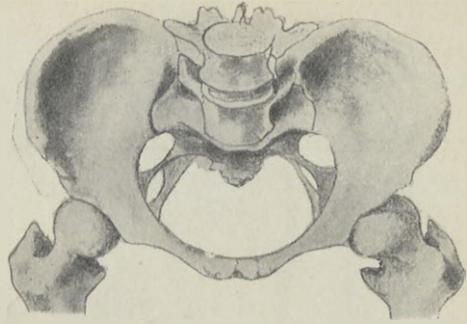
Egészen olyan szabályos alakú, mint a rendes medence. Csakhogy kisebb. Minden átmérője egyaránt van megrövidülve.

3. Általánosanszerűklapos medence. (123. kép.) Az egyarántszerűből keletkezik. Az által, hogy a keresztcsont mélyében nyomódik a csípőcsontok közé. Minden átmérője rövidebb. De legjobban megkurtul az egyenes. Legtöbbször angolokör miatt

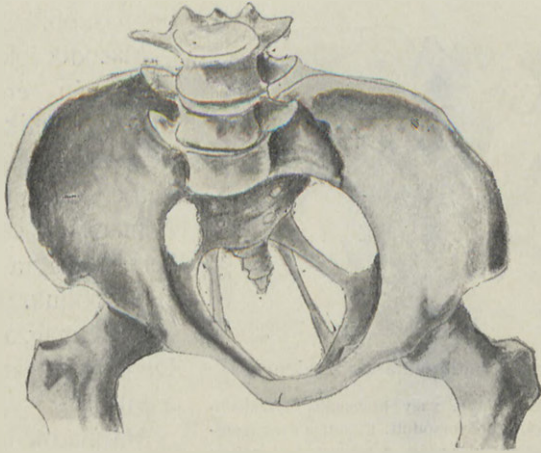
fejlődik. Ez esetben a betegség nyomai a test többi részén is láthatók. Az ilyen nők termete alacsony, szabálytalan. Egyik-másik része elferdült.

4. A ferde medence (124. kép) egyik fele rendes, a másik kisebb. Akkor támad, ha a medencének csak egyik fele nő. Ennek oka lehet: az egyik csípőkeresztízesülés összezsontosodása. Vagy az, ha az egyik alsóvégtag nem használódik. P. o. gyermekkorban keletkezett és nem gyógyult csípőficamodás, vagy gyúulás miatt.

5. Keresztbenszűk medence. (125-ik kép.) Legjobban megkurtult a keresztátmérője. Az egyenes rendes nagyságú. Azért keletkezik, mert a csípőkeresztízület mindkét oldalon összenő. Vagy a gerinc ágyéki része nagyon erősen hátra púposodik.

123-ik kép. Általánosanszűk lapos medence. Minden átmérő megrövidült. De legjobban az egyenes. Az előfok a bemenetbe mélyen benyulik. A keresztcsont csaknem vízszintesen áll. A combcsontok bunkósak. Angolkór.

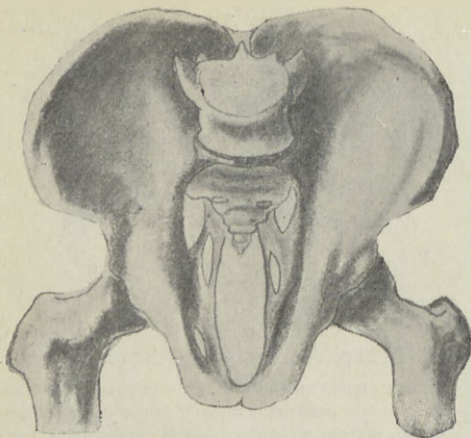

124-ik kép. Ferde medence.

A jobb csípőkeresztízület gyúulás következtében összezsontosodott. Ezért a medence jobbfele nem nőtt. Csak a bal. A bemenetben leghosszabb a jobbferde átmérő.

6. Kártyszív alakú medence. (126-ik kép.) Minden átmérője kisebb. Még a medence magassága is. A medence csontjai minden oldalról összenyomódnak, összehajlanak. Ezért hívjuk magába-összehajló medencének is. Oka: csontlágylás.

7. Daganatos medencében (127-ik kép) csontkinövések van-

125-ik kép. Keresztbenszűk medence.

A két csípőkeresztízesülés összecsontosodott. Emiatt a medence csak az egyenesátmérő irányában nőtt. Leghosszabb is az egyenesátmérő. Ilyen medencébe a magzat feje bele sem illeszkedhet. Mert nem fér.

126-ik kép. Csontlágylúgos medence.

Más néven kártyaszivalakú, vagy önmagába összehajló medence. A két ízvápa benyomódott. Emiatt a szeméremizület előre áll. Mint a madár csőre. A keresztcsont mélyen benyomódott a csípőcsontok közé. Ugy, hogy az előfok majdnem éri a benyomódott ízvápát. Az ülőcsontok is egészen egymáshoz nyomódtak.

az anya hasát és méhét fel kell hasítani. Úgy venni ki a magzatot. Élve kora magzat sem fér át az ilyen medencén. Csak éretlen.

Egyébként is veszedelmes a szűk medence, mert az előlfekvő-rész nem illeszkedhet be. Emiatt a terhesség alatt lógóhas fejlődik. A magzat pedig sokszor jut hibás fekvésbe és tartásba.

nak. Ha a kinövés hegyes, akkor tövises medence. Az átmérők aszerint változnak meg, hogy mely helyen van és milyen nagy a daganat. Oka: csontbetegség.

169. §.

A szűkmedence veszedelmes. A veszedelem nagyságát az szabja meg, hogy milyen fokú a szűkület. Három fokot különböztetünk meg.

Előfoknál a medence nem sokkal kisebb. Ezért, ha a fájdások jók, érett magzat is megszületik élve. Csakhogy a szülés tovább tart és fájdalmasabb.

Második fokban szűkült medencén érett magzat ritkán születik meg. A fej beleszorul ugyan a bemenetbe, de ott megakad. A magzatot csak úgy lehet a világra hozni, ha eldaraboljuk. Ez esetben tehát a magzat elpusztul. De kora magzat élve jöhet a világra.

Harmadik fokban szűkült medencén érett magzat darabokban sem hozható világra. Ilyen esetben

Szülés alatt az okoz bajt, hogy az előlfekvő rész magasan van. Ez okból a hólyag sokszor megreped idő előtt. Emiatt a tágulási időszak hosszabb és fájdalmasabb. A méhszáj meg nincs elzárva. Így a magzatvíz könnyen magával sodorja a köldökszinórt, vagy valamely végtagot. Minden magzatvíz elfoly. Ezért a méh nagyon rászorúl a magzatra. A magzat nyomja és összehúzódásra ingerli a méhet. A nyomás is fáj. Meg a fájdalmak még sűrűbben jelentkeznek és nagyon erősek. Néha a méhszáj, a fej meg a szeméremcsont közé szorúlnak. Le-

127-ik kép. Daganatos medence.

A bal csipőkeresztízesülésből egy nagy ökölnyi daganat nőtt ki. Emiatt a medence ürege annyira megsűkült, hogy azon át sem érett, sem koramagzat át nem fér.

szakadhat. A méhbe levegő jut. Ez pedig lázat, sőt fertőzést is okozhat. Az anya lágy részei a koponya meg a medencecsontok közé szorúlnak. A hosszas nyomás alatt egyes darabjaik elhalnak. Néhány nap múlva kiesnek. Így, főleg a hólyag felől, de másutt is, sípoly keletkezhet.

A magzat fejét tövis vagy daganat, leggyakrabban pedig a túlságosan beálló előfok behorpasztja. Sőt be is törheti. A hosszas nyomás miatt a magzat még szülés közben, vagy nem sokkal utána meghalhat. Ha a méh szorosan ráhúzódik a magzat testére, megnehezíti a vérkeringését. Ha a szülés soká tart, a lepény idő előtt leválhat. Mindakettő a magzat megfúlását okozhatja.

170. §.

A hibásmedencét külső és belsővizsgálattal lehet megismerni. Általábanvéve magas, jó növésű nőknek a medencéje rendes. A természetnek minden hibája azt mutatja, hogy a medence is hibás. Azért szükséges a szülőnek egész testét megvizsgálni. Különös figyelemmel kell az angolkór nyomait keresni.

Aki angolkóros volt, annak a feje nagy, négyszögletes. A homlokdurodásai kiállanak. Az orra széles. A fogai recézettek. A felső végtagjai hosszúk. Az alsók meg rövidek, mert görbék. A

128-ik kép. Az angólkór nyomai.

A törzs aránytalanul hosszú. Az alsó végtagok rövidek, görbék. (Ugynevezett karikaláb.) A térd, boka bütykös. A farpofák elállanak egymástól. A keresztcsonton látható sárkányfej felső háromszeglete alacsonyabb. Mert a medence lapos.

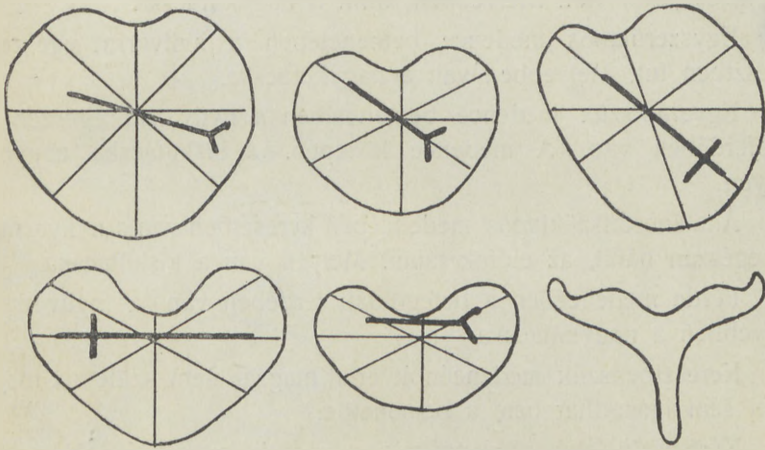
végtagok ízületei bunkósok. A melle lapos. A szegycsontja kiáll. Tyukmellű. A bordák végén a szegycsont felől gumók vannak. Mintha olvasó volna a nyakába akasztva. A gerincoszlop a derekán nagyon behorpadt. (128. kép.) A keresztcsont csaknem vízszintesen fut. A farcsont horogmódra meg van törve. A farpofák szétállanak. Ha áll a nő, a hüvelybemenet hátulról meglátszik.

129-ik kép. Szabályos természetű nő teste.

Látszik a két hátulsó csipőtővis, az utolsó ágyékcsgolya és a farcsont felett levő behuzódás. A négy behuzódás együtt szabályos papírsárkányfej alakú. Tehát a medence_{rendes}.

A keresztcsonton ott, ahol az utolsó ágyékcsigolya, a farscont meg a két hátulsó csípőtővis van: egy-egy behúzódás látszik. Rendesalakú medencén e négy behúzódás papírsárkány fejéhez hasonló, szabályos alakú. (129. kép.) Ha a medence alakja változik: a sárkányfej alakja is megváltozik. Minél laposabb a medence, annál lejjebb jut a felső pont. Így a felső \triangle laposabb. Egyaránt szűk medencén a sárkányfej hosszabb. Ferde medence esetén pedig az egész alak félrehúzott, szabálytalan.

130-ik kép: A fej beigazodása a medence bemenetébe.

A felső sorban balfelől van a rendesmedence. A nyilvarrat a keresztátmérőből kissé kitér a jobbferde felé. Mélyebben van a kiskútacska.

A rendesmedence alatt az egyszerűlapos medence látható. A nyilvarrat a keresztátmérőben. Mélyebben van a nagykútacska.

A felső sorban középen van az egyarántsűk medence. A nyilvarrat egészen a jobb ferdeben. A kiskútacska nagyon mélyen.

Az alsó sorban középen van az általánosansűk lapos medence. A nyilvarrat a keresztátmérőben, de hátúl, az előfok táján. A kiskútacska nagyon mélyen.

A felsősorban jobb felől van a ferde medence. A nyilvarrat a betegoldali ferdeben. Mélyebben a nagykútacska.

Az alsósorban jobbról van a kártyaszív alaku medence. A szülés lefolyása attól függ, ágyak-e a csontok, vagy kemények. És hogy mennyire szűkült már meg a medence.

Ha a nő vízszintesen hanyatt fekszik, rendes medence esetén a kezünk átfér a dereka alatt. Ha nem fér át, egyarántsűk a medence. Ha az öklünk is átfér: lapos.

Belsővizsgálattal is meglehetősen ismerni a hibás medencét. Rendes medencében sem az előfokot, sem az íveltvonalat nem érjük el. Lapos medencében elérjük az előfokot, az íveltvona-

lat nem. Egyarántsűkben elérjük a határvonalat, az előfokot nem. Általánosanszűkklaposban elérjük az előfokot is, a határvonalat is.

Szűkmedence bemenetébe a fej nem rendesen illeszkedik bele (130-ik kép). A billeszkedés módjáról meglehet ismerni a medencét. Rendesmedence bemenetébe a fej úgy illeszkedik bele, hogy a nyílvarrat a keresztátmérőből kissé kitér a jobbferde felé. Ezért I. állásnál a kiskútacska balról, kissé elől, II. állásnál jobbról, kissé hátul van. Mélyebben, mint a nagykútacska.

Egyszerűlapos medence bemenetében a nyílvarrat egészen keresztben fut. Mélyebben van a nagykútacska.

Egyarántsűk medence bemenetében a nyílvarrat egészen a jobbferdében van. A medence közepén. A kiskútacska nagyon mélyen.

Általánosanszűkklapos medencében keresztben van a nyílvarrat. De egészen hátul, az előfok táján. Mélyen van a kiskútacska.

Ferde medencében a betegoldali ferdében van a nyílvarrat. Mélyebben a nagykútacska.

Keresztbenszűk medencén át érett magzat nem születhet meg. A fej sem igazodhat bele a bemenetbe.

Kártyaszivalakú medencének a csontjai vagy lágyak, vagy kemények. Ha lágyak, a fej szétnyomja őket, megszületik. Szülés után a csontok újból összehajlanak. Ha kemények: a szülés lehetetlen. Daganat, tövis csak akkor okoz bajt, ha a medence ürege felől van. Nagy daganat a szülést lehetetlenné teszi. Nagy tövis az anya lágy részeit, meg a magzat fejét átlyukasztja.

171. §.

Ha a medence szűk, sokszor azon fordul meg a szülőnek, meg a magzatnak az élete, hogy idejében segít-é az orvos. Ezért ha a bába a szűkmedencét felismeri, vagy gyanítja, a nőt már a terhesség alatt orvoshoz kell küldeni. Ha a szüléskor ismeri fel, hogy a medence szűk, haladéktalanul orvost hivatni. Meg akkor is, ha jó fájdalmak mellett a szülés 2 óra alatt nem halad észrevehetően. Míg az orvos meg nem érkezik: a nőt nyugalomban tartani s az erőlködést neki megtiltani.

ÖTÖDIK SZAKASZ.

A magzat hibás elhelyeződése.

A szülés csak akkor lehet rendes, ha a magzat elhelyeződése rendes. A magzat rendes elhelyeződése: fejfekvés, koponyatartás. Rendellenes: az arctartás, medencevégű fekvés, keresztfekvés.

a) Arctartás.

172. §.

Fejfekvés esetében, ha a fej hátra van feszítve: az arc jut a méhszájra. Ez az arctartás. (131. és 132. kép.)

173. §.

Oka minden, ami megnehezíti, hogy az áll a mellhez hajlítódjék. P. o. daganat a magzat nyakán, vagy mellén. Továbbá, ami megakasztja a nyakszirtet. Úgy, hogy az szülésközben nem haladhat előre. P. o. ha maga a nyakszirt nagyon nagy, vagy hosszú. Ha a medence szűk. Vagy ha a méh petyhüdt s a magzat nagyon az aprórészek felé dől.

Megismerni külső és belsővizsgálattal.

Külsővizsgálattal arról, hogy a méh és a has tojásalakú. De a fej nem egyenletesen folytatódik a törzsbe. A nyakszirt felől egy mély behúzódás érzik. Ebben van meggyűlve a magzatvíz. A méh pedig az aprórészekre fekszik. Ezért a szívhangokat az aprórészek felől halljuk. (133. és 134. kép.) Míg a magzatvíz el nem folyt, erről ismerjük meg az arctartást.

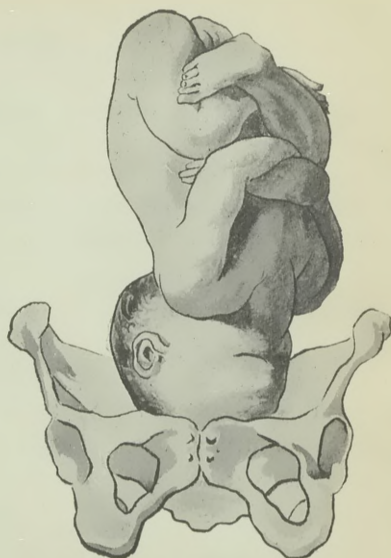
Belsővizsgálattal arról, hogy a boltozat nincs úgy ledomborítva, mint koponyatartásnál. Az előlfekvőrészt nehezebb elérni. És ez nem síma, gömbölyű. Hanem egyenetlen, lapos nagyrés. Rajta a két szemöldököt, ez alatt a két szemet, meg az orrot tapintjuk. Még lejjebb a száját, meg az állat. A szájban a két nyet. Élő magzat a szájába jutott ujjat megszopja.

Arctartás esetében az állást belsővizsgálattal arról ismerjük meg, hogy hol találjuk az állat. Ha jobboldalt, első állás. Ha baloldalt, második állás.

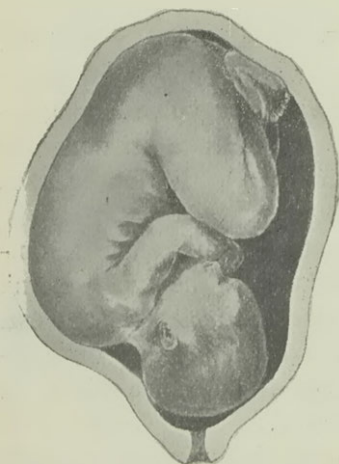
Az arcot össze lehet téveszteni a farral. Kivált a szemet a

131-ik kép: A magzat elhelyeződése.
Egyenes, fejbégűfekvés, első állás, arctartás.

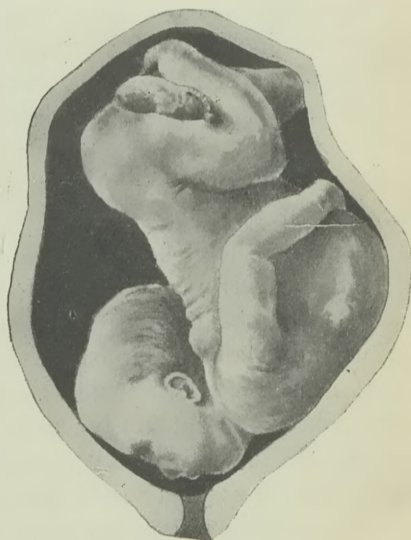

132-ik kép: A magzat elhelyeződése.
Egyenes fejbégűfekvés, második állás, arctartás.

133-ik kép: A szívhangok helye.

A magzat szívverését mindig ott lehet hallani, ahol a méh fala a magzat testét éri. Amint látható, koponyatartás esetén a hát felől.

134-ik kép: A szívhangok helye.

A magzat szívverését mindig ott lehet hallani, ahol a méh fala a magzat testére rászorú. Amint látható, arctartás esetén az aprórészek felől.

leánymagzat nemirészével. A száját a végbéllel. De meglehet különböztetni arról, hogy szem kettő van és köztük érzik az orrcsontos gyökere. Nemirész ellenben csak egy van. Amegett pedig a végbél nyílását leljük. A szájban a két inyet tapinthatni. A végbél síma cső. A szájba jutott ujjat élő magzat megszopja. A végbélben az ujj magzatszurkos lesz.

174. §.

Az arctartás veszedelmes az anyára is, a magzatra is.

Az anyára azért, mert az előlfekvőrész nem tölti ki teljesen a méhszáját. Ezért a burok könnyen megreped idő előtt. Ha a víz elfoly, a tágulás hosszas, húzódozó és fájdalmasabb. A méhbe levegő juthat. Ennek láz és fertőzés lesz a vége. A fej nagyobb kerülettel halad át a szeméremrésen, mint koponyatartásnál. Ezért a gát könnyebben bereped. Ha az áll hátul van s nem fordul előre: a szülés lehetetlen. Így az anya is elpusztúl.

A magzatra azért veszedelmes, mert a szülés tovább tart. A magzat teste hosszabb ideig nyomódik. Emiatt meghalhat. A szülésidaganat az arcon támad. Különösen a szem nagyon bedagad. Nem lehet tisztogatni. Emiatt könnyen keletkezik gyúladás. Aminek megvakulás lehet a vége. A szeméremívbe a nyak támaszkodik bele. Ezért erei összenyomódnak. Emiatt a magzat megfúlhat. Ha az áll nem fordul előre, a szülés lehetetlen. Tehát a magzat elpusztúl.

175. §.

Arctartás esetében a magzat ugyanazon szabályok szerint halad át a szülőcsatornán, mint a koponyatartásnál.

Az arc úgy illeszkedik bele a bemenetbe, hogy a keresztátmérőből kissé kitér a jobb ferde felé. Emiatt az áll első állásnál jobbról és kissé hátul van. Második állásnál balról és kissé elől.

A beilleszkedés után következik a három fordulás.

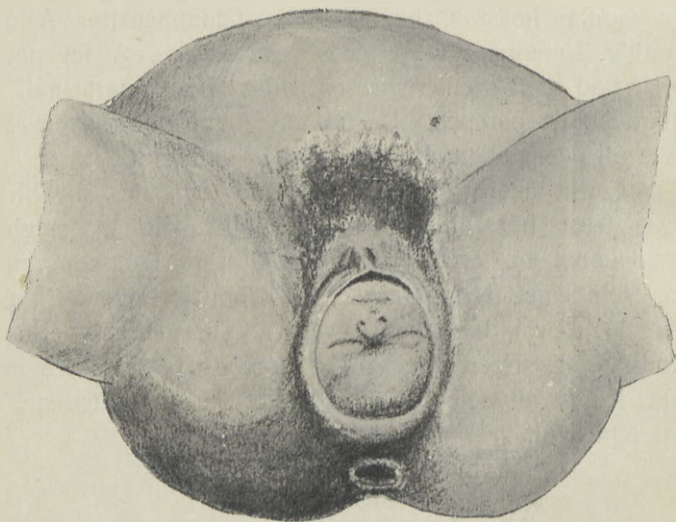
Míg a fej a bemeneten áthalad, a hátsó hosszabb része, — a homlok, — visszamarad. Ezért az áll a mellől eltávolodik. A fej hátra feszül. Vizsgálatkor ezt arról ismerjük meg, hogy az áll lejjebb száll. Ez a fejnek az első fordulása.

Míg a fej a medence üregén áthalad, az egyenesátmérőbe fordul. Úgy, hogy az áll mindig előre jut. Mert a gát a vezérpontot

mindig előre nyomja. Ez a fejnek a második fordulása. Ilyenkor az arc mindig az egyik váll felé fordul. Első állásnál a jobb, második állásnál a bal váll felé.

A fej úgy halad át a kimeneten, hogy az áll megszületik. A nyak a szeméremívbe beletámaszkodik. A homlok, fejtető, nyakszirt a gát felől kigördül. (135-ik kép.) A fej a mellre hajlik. Ez a fejnek a harmadik fordulása, amely kiegyenlíti az elsőt.

Ha a fej megszületett, nincsen ami féloldalt tartsa. Vissza fordul tehát arra az oldalra, amerről a méhben volt. Első állásnál az anyának jobb, második állásnál a bal combja felé. Ez a negyedik fordulás, amely kiegyenlíti a másodikat.

135-ik kép. Arctartás.

Az arc áthaladása a szeméremréseen. Az arc kinyomóféltben van.

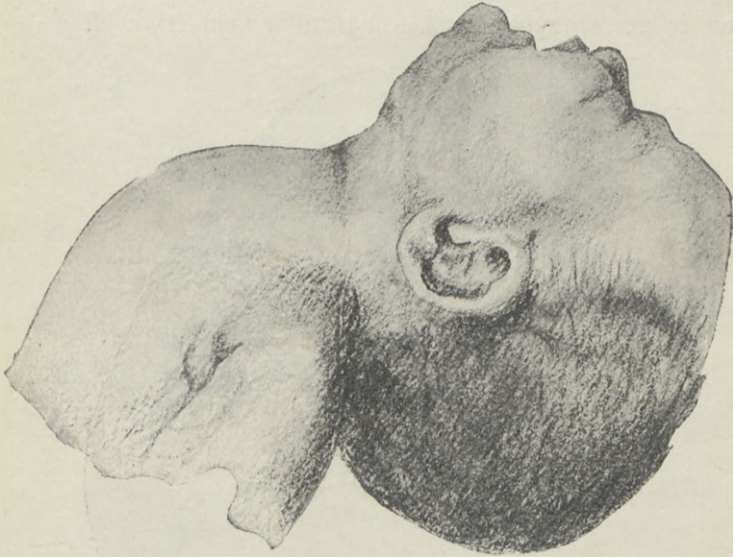
A vállak, meg a törzs úgy születnek meg, mint koponyatartás esetében.

Arctartásos szülés esetén a fej alakja olyanformán változik meg, mint koponyatartásnál. (136-ik kép.) Ekkor is a nagy ferde irányában nyúlik meg. De a szülési daganat az arcon keletkezik.

176. §.

Az arctartásos szülést úgy kell vezetni, mint a koponyatartásost. Csakhogy a balkéz ujjai az állra jutnak.

Arctartásos szülés esetén először szülőkhöz minden esetben orvost kell hívni. Ismételvel szülőkhöz csak akkor, ha az áll nem fordul előre. A gyermek szemét, száját még gondosabban kell tisztogatni, mint egyébkor. Ha az arc nagyon meg van dagadva: a gyermeket jobb egy pár napig az anyának nem mutatni. Csak azután, mikor már megformásodott.

136-ik kép. A fej alakja arctartásos szüléskor.

A fej a nagyferdeátmérő irányában nyúlik meg. Erősen hátra van feszítve. A nyakszirt a tarkóhoz. Vezérpont az áll. Ezért a szülési daganat is ezen a részen keletkezik.

B) Homloktartás.

177. §.

Ha az arctartás nem fejlődik ki teljesen, hanem a homlok jut a méh szájára: az a homloktartás.

178. §.

Oka lehet minden, ami arctartást okoz.

179. §.

Megismerni külső és belső vizsgálattal.

Külsővizsgálattal azokat a jeleket leljük, amelyeket arctartás esetén.

Belsővizsgálatnál észrevesszük, hogy a boltozat annyira sincs ledomborítva, mint arctartásnál. Előlfekszik a homlok. Ezen tapintjuk a homlokvarratot. Továbbá a nagy kútacskát, meg a két szemet és az orr gyökerét. A száját, állat nem érzük el.

137-ik kép. A fej alakja homloktartásos szülés esetén.

A fej az egyenesátmérő irányában nyomódik össze. Emiatt legkiálóbb része a homlokdudorodás. A nyakszirt ellenben lenyomódik a tarkóhoz. Úgy csüng a magzat fején, mint egy tarisznya.

180. §.

A homloktartás veszedelmes az anyára is, a magzatra is. Ugyanazon okok miatt, mint az arctartás. De a homloktartásos szülés még nehezebb, mert a fej a legnagyobb kerületével halad át a medencén. Épen ezért a szülés természetesen csak tágas medence és jó szülőfájdalmak esetén folyhat le.

A homloktartás szülés alatt arctartássá, vagy koponyatartássá

válhat. Akkor a szülés úgy foly le, mintha mindég arc, vagy koponyatartás lett volna. Ha homloktartás marad, ugyanazon törvények szerint megy végbe, mint koponyatartásnál. A homlok beleilleszkedik a medence bemenetébe. Kissé kitérve a jobbferde felé. A nagykútacska első állásnál jobbról és kissé hátul, második állásnál balról, kissé elől tapintható. Azután következik a három fordulás. Míg a fej a bemeneten áthalad, a homlok lejjebb száll. Ez az első fordulás. Míg a medence üregén áthalad, az egyenes átmérőbe fordul. Úgy, hogy a homlok mindég előre jut. Mert a gát a vezérpontot mindég előre nyomja. Ez a második fordulás. A fej úgy halad át a kimeneten, hogy a homlok megszületik. Az orr gyökere a szeméremívbe beletámaszkodik. A fejtető, nyakszirt, a gát felől kigördül. Végre az arc a szeméremív alatt megszületik. Ez a fej harmadik fordulása. Most már nincs, ami a fejet féldalalt tartsa. Visszafordul arra az oldalra, amerről a méhben volt.

Homloktartásos szülés alatt a fej az egyenesátmérő irányában nyomódik össze. (137-ik kép.) Emiatt a homlok nagyon kiáll, a nyakszirt lelapúl. A szülési daganat az egyik homlokdudorodás táján támad.

181. §.

Homloktartásos szüléshez a bábának minden esetben orvost kell hívatni.

C) A medencevégűfekvéses szülésről.

182. §.

Ha a méh alsó szakaszában nem a fej van, hanem a medence: az medencefekvés. (138., 139. és 140. kép.)

183. §.

Oka lehet minden, ami megnehezíti, hogy a fej a medencébe beékelődjék. P. o. szűk medence, nagy fej. Vagy ha a magzat könnyen mozog. Sok magzatvíz, többes terhesség, vagy a magzat elhalása esetén.

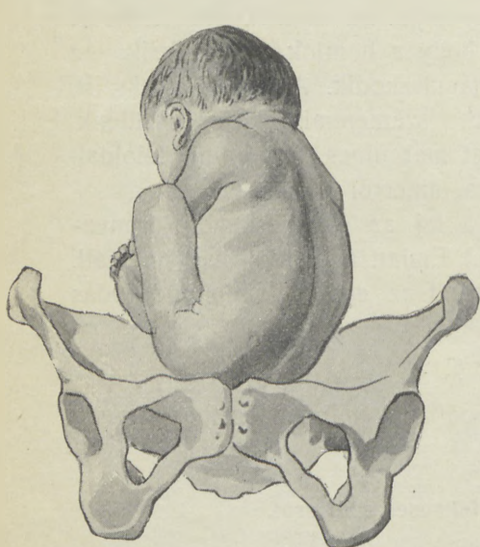
184. §.

A medencevégűfekvést felismerjük külső és belső vizsgálattal.

Külsővizsgálattal arról, hogy a fejet a méh fenekében, a

fart pedig a méh alsó szakaszában találjuk. A szívhangokat a köldök keresztvonala fölött halljuk. Azon az oldalon, ahol a magzat hátát tapintottuk.

Belsővizsgálattal arról, hogy a boltozat nincsen ledomborítva. Az előlfekvőrészt nehéz elérni. Ha tapintjuk, gömbölyded, puha. Egy bevágás két részre osztja. Belőle két végtag van kinőve. A bevágásban tapintjuk a végbélnyílást, meg a nemirészeket. A végbél mögött a keresztcsontot.

138-ik kép: A magzat elhelyeződése.

Egyenes, medencevégüfekvés, első állás, tökéletesen kettőzöttfartartás.

139-ik kép: A magzat elhelyeződése.

Egyenes, medencevégüfekvés, második állás, tökéletesen kettőzöttfartartás.

185. §.

Medencevégüfekvés esetében lehet far-, térd- és lábtartás. (138-ik kép.) Érett magzat csak fartartásban lehet. A fartartás egyszerű vagy kettőzött. Egyszerű, ha csak a far maga van a méhszájon. Kettőzött, ha láb is van mellette. A kettőzöttfartartás lehet tökéletesen vagy tökéletlenül kettőzött. Tökéletesenkettőzött, ha mindkét láb ott van a far mellett. Tökéletlenül, ha csak az egyik. A tökéletlenül kettőzöttfartartás lehet jobb vagy bal. Aszerint, amelyik láb van a far mellett.

186. §.

A szülés fartartás esetében is ugyanazon szabályok szerint foly le, mint koponyatartásnál. A far mindég a bemenet balferde átmérőjébe illeszkedik bele. Ha már beilleszkedett, következik a három fordulás. Míg a far a bemeneten áthalad, az elülső farpofa lejjebb száll. Ez a far első fordulása. Míg az ürege áthalad, az egyenesátmérőbe fordul. Úgy, hogy az elülső farpofa mindég előrejut. Ez a második fordulása. Azután az elülső farpofa megszületik. A csípő a szeméremívbe megtámaszkodik. A hátulsó farpofa a gát felől kigördül. Ez a harmadik fordulás.

140. kép. Medencevégű fekvés. Lábelősesés.

A vállak is így haladnak át a szülőcsatornán. A fej pedig úgy születik meg, mint koponyatartásnál. A bemenetbe a keresztátmérőből a jobbferde felé kissé kitérve illeszkedik bele. Azután úgy fordul, mint koponyatartásnál.

187. §.

A medencevégűfekvéses szülés veszedelmes. Az anyára is, a magzatra is.

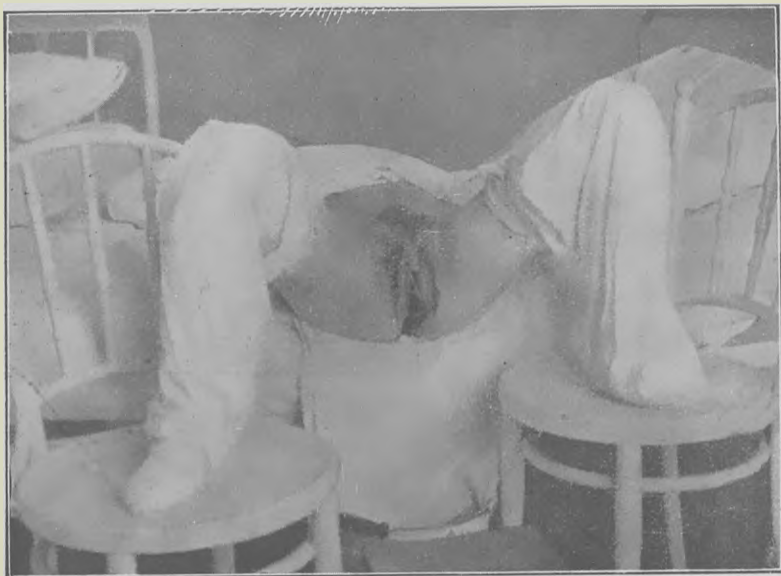
Az anyára azért, mert a burok idő előtt szokott megrepedni. A magzatvíz elfoly. Emiatt a tágulási időszak hosszabb ideig tart és fájdalmasabb. A méhbe levegő jut. A magzatvíz bomlásnak indul. Így láz, sőt fertőzés is támadhat. A far kisebb, mint a fej. Nem tudja a hátul jövő fejnek a szülőcsatornát eléggé kitágítani. Emiatt a gát könnyebben bereped. A magzat érdekében sokszor be kell avatkozni. Tehát a fertőzés veszedelme nagyobb. A fej kiszabadításakor magunk is berepeszthetjük a gátat.

A magzatra azért veszedelmes, mert a megszületett törzset hideg levegő éri. Emiatt a magzat lélekzik. De mert a feje még

a méhben van, magzatvizet szí a tüdejébe. Vagy a burok tapad rá a szájára. Így a magzat megfúl. A hátuljövő fej a köldökzsinórt a medence csontos karimájához nyomja. Ezért a vérkeringés megáll. A vér nem frissül fel. Tehát a magzat megfúl.

188. §.

Ha a bába a medencevégűfekvést felismerte, a szülőnőt fektesse ágyba. Figyelmeztesse, hogy ne erőlködjék. Hogy a burok

141-ik kép. Keresztágy.

Így kell a szülőnőt fektetni fartartás, meg operációk esetén.

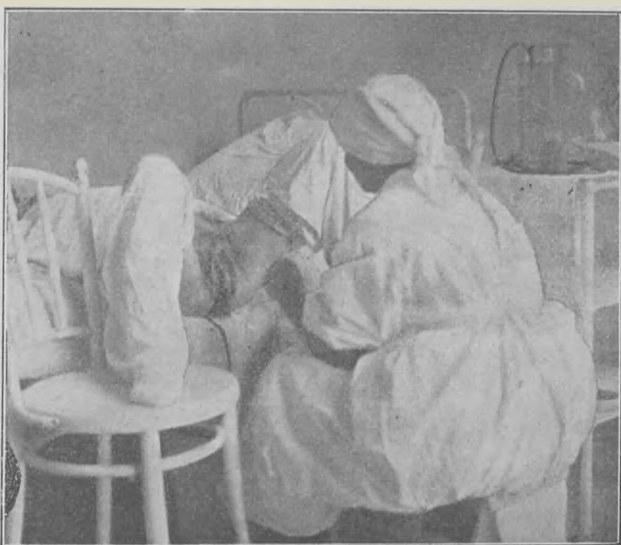
időelőtt meg ne repenjen. Gondoskodjék arról is, hogy a szülést orvos vezesse.

A medencefekvéses szülés vezetéséhez a szülőnőt keresztágyra kell fektetni. (141. kép.) Ecélből az ágyat úgy kell fordítani, hogy a hosszú oldala legyen a fal mellett. Vagy az egyik oldalához nehéz karszéket tenni. A párnát ehhez, vagy a falhoz támasztani. A szülőnő úgy fekdjék keresztben az ágyon, hogy a medencéje egészen a szélére jusson. Mindenik lábát külön tiszta lepedőbe kell takarni. A két lábát két karszékre tenni. Ezek közé egy kis

zsámolyt helyezni. Arra ül, aki a szülést vezeti. (142. kép.) Az ágy alá pedig teknő vagy nagy tál kell. Abba folyik a vér, magzatvíz, mosóvíz stb. Először szülőt akkor fektetünk keresztbe, amikor a far már kinyomulófélben van. Többször szülőt akkor, amikor a far jól mutatkozik.

189. §.

Ha az orvos nem érkezik meg, a bába vezeti a szülést. Evégből legelőször megmossa a kezét. Azután a zsámolyszékre ül. Míg a többség meg nem születik, csak arra kell ügyelnie, hogy

142-ik kép. Fartartásos szülés vezetése.

A szülő nő keresztágyon fekszik. A bába a combok között ül.

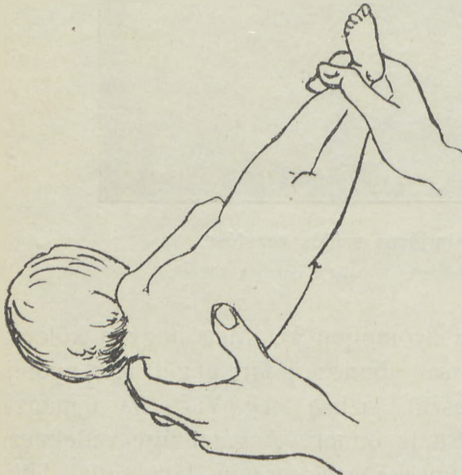
a magzat nagyon gyorsan ne nyomuljon ki. Meg hogy a köldökzsinór ne húzódjék. Ha gyorsan jönne: a fart a gát felé nyomja vissza. Ha a köldökzsinór feszül, lazítsa meg. Vagy ha a magzat combjai között van, szabadítsa ki onnan. A gátat úgy védelmezi, hogy egyik tenyerét ráteszi. Így szükség esetén támogatja. Ujjai a végbélre jutnak. A gát széle a keze töve előtt látszik. Nem szabad a szülést siettetni, sem a magzatot húzni. A megszületett részt tiszta, megmelegített kendőbe kell takarni. Nyugodtan várni, míg az egész törzs meg nem születik. Addig a magzat nincsen

143-ik kép. A vállak kiszabadítása.

Mindig azt kell előbb kiszabadítani, amelyik a gát felől van. Ebben az esetben a balt. A bába jobb kezével a magzatot lábainál fogva felemeli és az anya balcombjához húzza. Hogy a vállhoz jobban hozzá férjen. Balkeze-nek mutató és középső ujjával benyúl a vállra. Azt lejjebb húzza. Azután a kéz szárát az arc előtt lesimitja.

Lásd a 144. képet is.

144-ik kép. A kar kiszabadítása. Vázlat.

A balkéz két ujját a magzat vállán van. Azt lejjebb húzza. Azután a kéz szárát az arc és a mell előtt lehozza. A jobb kéz a lábknál fogva a magzat testét az anya bal combjánál tartja.

veszedelemben. A köldök-zsinór még nincsen összenyomva. A vér a lepényben felfrissül. De ha már a törzs megszületett, a fej a köldökzsinórt a bemenet karimájához szorítja. A vérkeringés megakad. E miatt a magzat néhány perc alatt megfúl. Tehát ki kell szabadítani. Evégből a méhet meg kell dörzsölni. Hogy erősen dolgozzék. Mikor a méh kemény, a szülönőt erőlködésre biztatni. Ha a magzat így sem születik meg 2—3 perc alatt: ki kell húzni. Először a karokat kell kiszabadítani. Előbb mindig azt, amelyik a gát felől van. Azzal a kézzel, amelyik kart ki kell húzni. A jobb-kart jobbkézzel, a balkart balkézzel. Ha p. o. balkar van a gát felől, a magzat lábait jobbkézzel kell megfogni. A magzat testét az anya balcombjához húzni. (143. és 144. kép. Hogy a balkéz számára elég hely legyen. A balkéz mutató és középső ujjával a magzat válláig benyúlni. A vállat, — amennyire lehet, — lehúzni. A bent levő két ujját a magzat könyökére csúsztatni. A könyökét, meg a kéz száránál

fogva a kezét az arc és mell előtt világra hozni. A kart nem szabad nyomni, mert eltörik.

Ha az egyik kar megszületett, a másikat kell a gáthoz fordítani. Evégből, ebben az esetben a megszületett balkezet, a balkezünkkel fel-emelni. Közben a magzat testét a lábainál fogva szorosán az anya testén vezetve, a jobb combjához húzni. Így a jobbkez kerül a gáthoz. Sőt rendszeren magától kiesik.

Ha nem esik ki, a bába a magzat testét a balkezével tartsa az anya jobb combjához. A jobbkezének mutató és középső ujjaival pedig nyúljon be és szabadítsa ki a jobb kart. Úgy, ahogy a balkarról tanulta.

190. §.

Következik a fej kiszabadítása. A magzatot egyik kezünkön lovagoltatjuk. (145-és 146. kép.) E kezünk mutató és középsőujját felvisszük a magzat szájába. A magzat állát a melléhez húzzuk. Ekkor másik kezünk két ujját villaformán a magzat nyakára tesszük. Azután ezzel a külső kezünkkel húzzuk a vállat, egészen lefelé. Addig, míg a tarkó meg nem születik és a szeméremívbe meg nem támaszkodik. Most a magzat testét húzzuk és egyúttal fölfelé emeljük. Így az arc, a homlok, a fejtető, a gát felől kigördül. Azután a magzatot leeresztjük, vissza a gát felé. Akkor a tarkó a szeméremrésből magától kiesik. Egyéb dolgunkat úgy végezzük, mint rendes szülésnél. A magzat fejének az alakja nem változik meg. (147. kép.)

145-ik kép. A hátuljövő fej kiszabadítása

A magzat az orvos jobbkezén lovagol. Mig vállán a balkéz van. Mikor már a tarkó megszületett, a magzat testét folytonos húzás közben emelni kell. Hogy az arc, homlok, fejtető a gáton kigördüljön. (Lásd a 146. képet is.)

146-ik kép. A fej kiszabadítása. Vázlat.

A baba jobbkeze a magzat lábai között van. Mutató ujjá a magzat szájában. Azzal húzza az állat a mellhez. Balkeze a magzat vállára van akasztva. Ezzel a kezével húzza a magzatot lefelé. Míg a tarkó meg nem születik. Azután húzás közben a magzat testét fölemeli. Hogy az arc a gáton kigördüljön.

147-ik kép. A hátuljövő fej alakja.

Medencevégüfekvés esetén a fej hátul jön. Rövidebb idő alatt halad át a kitégült szülőcsatornán, mintha elől jönne. Összenyomódása kevés ideig tart. Ezért alakja nem változik meg. Rendes formájú, gömbölyű marad.

gokat, — ha vannak, — a köldöktáján halljuk.

Belsővizsgálattal arról, hogy a hüvelyboltozat üres. Előlfekvő

d) Keresztfekvés.

191. §.

A magzat, — ha hossza nem egyezik meg a méh hosszával, — keresztben fekszik. (148. és 149. kép.)

192. §.

A keresztfekvés oka minden, ami nem engedi meg, hogy az előlfekvőrész a bemenetbe beigazodhassék. Legtöbbször szűk medence. Vagy ha a medencében idegen test, vagy daganat van. Ha a magzat feje nagy, pl. vízfejű.

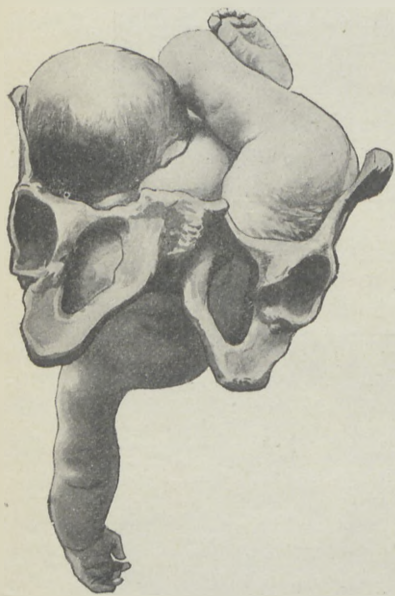
Ha a magzat könnyen mozog. Pl. sok magzatvíz esetén. Ikerszüléskor, az első magzat megszületése után, a második könnyen juthat keresztfekvésbe. Oka lehet még a magzat elhalása. Végre lógóhas.

193. §.

Felismerjük külső és belsővizsgálattal.

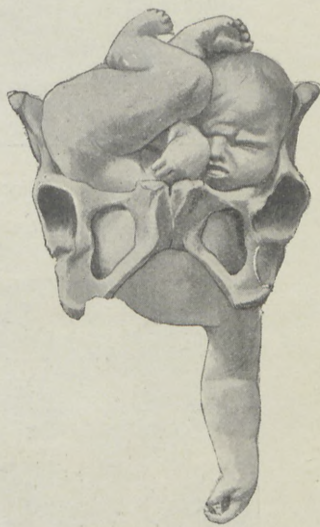
Külsővel arról, hogy a has nem hosszúkás, tojás alakú, hanem keresztben elszélesedett. A méh fenéke nyeregformán behúzódott. A méh alsó szakasza, a méh fenéke üres. A magzat fejét az egyik, vagy másik oldalon találjuk. A szívhangokat,

rész nincs. Rendesen csak burokrepedés után tapinthatni. Legtöbbször a vállat, meg néha mellette a kezét. Ritkábban az oldalt vagy csípőt. A vállat össze lehet téveszteni a farral. Csakhogy a váll kisebb. Belőle csak egy végtag nő ki. Ezalatt a hónaljárkot s abban a bordákat tapintjuk. A far nagyobb. Belőle két végtag nő ki. Ezek között a bevágásban a nemi részeket, meg a végbél nyílását lehet tapintani. A kezét össze lehetne téveszteni a lábbal. Csakhogy a kéz a kézsárnak egyenes folytatása. Simán folytatódik belőle. Az ujjak hosszabbak, félkörben végződnek. A hüvelyk a többivel szembefordul. A láb keresztben van a lábszárával. Két-

148-ik kép: A magzat elhelyeződése.

Keresztfekvés, fej jobbra, hát előre.

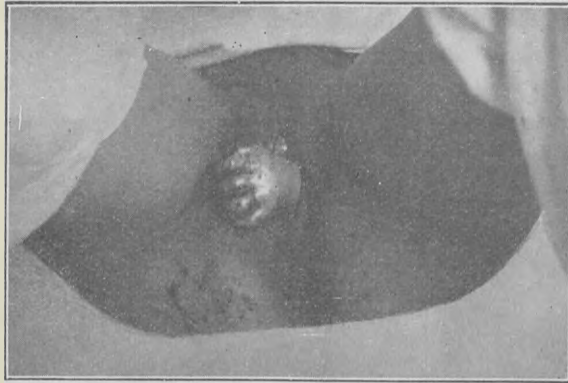
149-ik kép: A magzat elhelyeződése.

Keresztfekvés, fej balra, hát hátrafelé.

oldalt a két boka, hátul a hegyes sarok érezhető. Ujjai rövidebbek, egyenes vonalban végződnek. A hüvelyk a többinek mellette áll. A kéz ha mozog, simogat. A láb rug. Ha a magzat keze a mienkkel parolázik, az a kéz, amellyel vizsgálunk. Ha nem parolázik: a másik. Amerről a hüvelykujjat találjuk, azon az oldalon van a magzat feje. Amerről a kézhátát, arról van a háta.

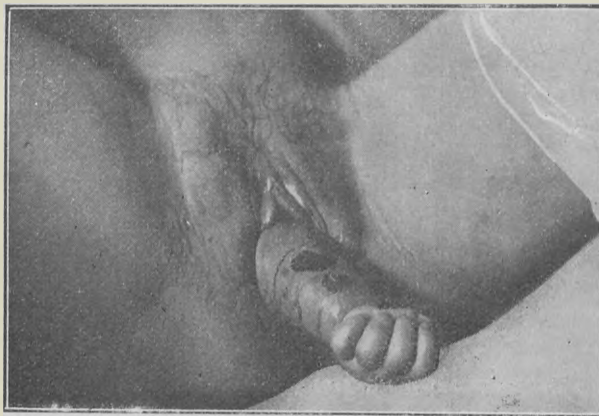
194. §.

A keresztfekvés nagyon veszedelmes rendellenesség. Mert érettmagzat keresztfekvésben nem születhet meg. Csak éretlen, vagy koramagzat. Az ilyen kétféle módon jöhet a világra. Vagy

150-ik kép. A magzat hibás elhelyeződése.

Keresztfekvés, kézelősés.

151-ik kép. A magzat hibás elhelyeződése.

Keresztfekvés, karelősés.

úgy, hogy a nyaka megnyúlik. A feje belenyomódik a hasába s úgy születik meg, kétrét. Vagy úgy, hogy a magzat válla bele-nyomul a medencébe. Utána a mell, has, meg a medence. A far

így a kimenetbe jut. Megszületik. A szülés többi része olyan, mintha medencevégűfekvés lett volna. Az ilyen születést természetes kifejlődésnek mondjuk.

Ha a keresztfekvéses szülés magára marad, a burok rendszeren idő előtt megreped. Az előmlő magzatvíz aprórészt (150. és 151. kép), köldökzsinórt (156. kép) sodor magával. A méh szorosán ráhúzódik a magzat testére. Emiatt a nő állandóan kínzó fájdalmat érez. Fájdalom alatt is, meg szünet alatt is. Érverése szapora és erős. A méh alsórésze elvékonyodik. Ez az állapot az elhanyagolt keresztfekvés.

Ha még ilyenkor sem érkezik orvosi segítség, a méh vagy kimerül, vagy megreped. A kimerülésnek legtöbbször halál a vége. A méh rendszeren ott reped meg, ahol a magzat feje nyomja. Mikor a méh megreped, a nő éles, metsző fájdalmat érez. De azután az erős, kínzó fájdalmak megszűnnek. A szülő egészen megkönnyebbül. Úgy érzi, hogy valami meleg ömlik a hasába. Csakhamar mutatkoznak a vérzés jelei. Érverése szapora, alig érezhető. A szívtől távolabb eső részek lehűlnek. Testét hideg, tapadós izzadság veri ki. Fejfájás, fülzúgás, nyugtalanság, hányás jelentkezik. A szeme világa elvész. Ájuldozik. A vérvesztés miatt meg is halhat. Vagy fertőzés miatt pusztul el. Rendszeren a magzat is megfúl, mert a lepény idő előtt leválik.

195. §.

A bába kötelessége haladéktalanul orvost hívatni, mihelyest megismeri, vagy sejti a keresztfekvést. Vagy ha nem bizonyos, hogy minden rendben van. Míg az orvos meg nem érkezik, a nőt ágyba fektetni, nyugalomra inteni. Hogy a burok idő előtt meg ne repedjen. Rendszerint arra az oldalra kell fektetni, amelyik oldalon a medencebemenethez közelebb eső nagyrész van. Jó még a nagyrész alá összehajtott ruhát, vagy kis vánkost tenni.

e) Végtagok hibás tartása a fej mellett.

196. §.

Ha álló burkon keresztül az elülfekvő fej mellett kezet vagy lábat tapintunk, a végtag előlfekszük. Burokrepedés után előesett. (152-ik kép.)

197. §.

Oka lehet minden, ami megnehezíti, hogy a fej a bemenetbe beilleszkedjék. Így szűk medence, nagy fej, sok magzatvíz stb. Arról ismerni meg, hogy az előlfekvő fej mellett végtagot érzünk.

152. kép. Kézeltetés a fej mellett.

alatt kell a fej mellett visszatolva tartani. Ha a fej beigazodik, a szülés legtöbbször rendesen foly le.

198. §.

Csak akkor veszedelmes, ha egy-nél több végtag van előesve. Ha csak egy kéz van előesve és a medence rendes, akkor a szülés magától szokott lefolyni. Ha azonban mindkét kéz előesik, a szülés megakad.

199. §.

Ha a baba több végtagot lel a fej mellett, vagy ha a szülés nem halad: kötelessége orvost hívatni.

Ha egy végtag fekszik elől, a szülőt a másik oldalára kell fektetni, mint ahol a végtag van. Mikor a burok megrepedt, meg lehet kísérteni a végtag helyretevését is. Főleg fájdalom

ÖTÖDIK SZAKASZ.

A többesterhesség.

200. §.

Többesterhesség alatt azt értjük, ha a méhben egynél több magzat fejlődik. Van a magzatok száma szerint kettős, vagyis ikerterhesség. Azonkívül hármás-, négyes-, általában többesterhesség.

Az ikerterhesség kétféleképpen támadhat. Lehet, hogy egy petéből fejlődik két magzat. Ez esetben rendszerint egyformaneműek. Tehát vagy mindakettő fiú, vagy mindakettő leány.

Ilyenkor a külső burkuk, a lepényük, néha még a belső burkuk is közös. (153. kép.) De az is lehet, hogy egyszerre két pete termékenyül meg. Ebben az esetben a magzatok rendesen különmeműek. Az egyik fiú, a másik leány. És mindenik magzatnak külön lepénye, külön külső, külön belső burka van. (154. kép.)

201. §.

Ikerterhességre gyanakszunk, ha a terhességnek a hasa nagyon nagy. A sok magzatvizet pedig kizárhatjuk.

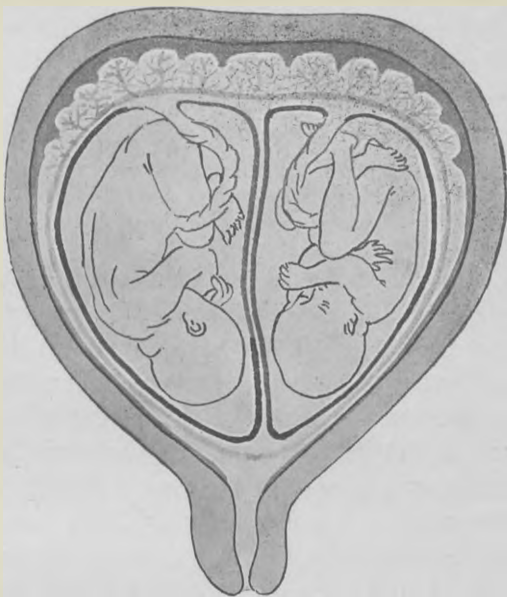
Felismerhetjük külső és belső vizsgálattal.

Külsővizsgálattal arról, ha kettőnél több nagyrészt tapintunk. Ha két egyforma nagyrészt lelünk. Ha különböző helyen egymástól különböző számú magzati szívverést hallunk.

Belsővizsgálattal arról, ha más előlfekvőrést lelünk, mint külsővel. A bába legtöbbször csak akkor ismeri meg a többesterhességet, mikor az egyik magzat már megszületett.

202. §.

Az ikerszülés veszedelmes lehet, ha a magzatok valamelyike rendellenes elhelyeződésbe jut. Vagy ha a méh gyorsan ürül ki.

153-ik kép. Többesterhesség.

Két magzat egy petéből. Egy közös lepény, egy közös külső, de külön belső burk van. Néha a belsőburk is közös. A magzatok rendesen egyforma neműek.

154-ik kép. Többesterhesség.

Két magzat, két petéből. Mindeniknek külön lepénye, külön külső, külön belső burka van. A magzatok rendesen különböző neműek.

Az ikerszülés lefolyása attól függ, hogy rendes-e a magzatok elhelyeződése. Legtöbbször mindakettő koponyatartásban van. De lehet az egyik, vagy mindakettő fartartásban, sőt keresztfekvésben is. A tágulási idő rendesen tovább tart, mert a méh nagyon ki van tágítva. A fájdalmak gyengék. Az első magzat után a második legtöbbször egy félóra múlva jön világra.

203. §.

A bába kötelessége, mihelyest a többesterhességet felismeri, vagy gyanítja, orvost hívatni. Ha az egyik magzat megszületett, pontosan el kell kötni a köldökzsinórt. Két helyen. A magzat karjára, vagy lábára meg szalagot kötni. Azután pontos külső, — ha szükséges, — belsővizsgálattal megállapítani, milyen elhelyeződésben van a második magzat. Belsővizsgálatnál nagyon ügyeljünk a tisztaságra. Meg arra is, hogy a burkot meg ne repesszük. Ha a magzat nem koponyatartásban van: azonnal orvost kell hívatni. Szülés után nem elég a méhre három óráig vigyázni. Mert gyakori az utóvérzés. Ezért maradjon a bába legalább 4--5 óráig a gyermekágyas mellett. Egyebekben úgy kell eljárni, mint egyes szülésnél.

HATODIK SZAKASZ.

Hibás szülőfájdalmakról.

A szülőfájdalmak lehetnek gyengék, nagyon erősek és görcsök.

a) Gyenge fájdalmak.

204. §.

Fájdalomgyengeség alatt azt értjük, hogy a méhösszehúzó-dások nem képesek a rájuk váró munkát elvégezni. Tehát a méhszájat kitágítani. Vagy a rendes nagyságú magzatot a rendes medencén át világra hozni. Vagy a lepényt leválasztani és a vérzést csilapítani.

205. §.

A fájdalomgyengeség oka lehet a méhnek túlságos kitágítása. P. o. sok magzatvíz, vagy többesterhesség esetén. A szülés gyors lefolyása. Többszörszülőknél, műtétéknél, rohamos szülésnél.

A nő általános gyengesége. A méh gyengesége. P. o. olyanoknál, akik egymásután sűrűn, nehezen szültek. Vagy ha legyőzhetetlen akadály miatt a méh kimerült. Néha a húgyhólyag, vagy végbél teltsége is okozhat fájdalomgyengéséget. Legtöbbször pedig az, hogy a bába nem jól kezeli a szülést.

206. §.

Arról lehet megismerni, hogy a fájdalmak ritkán mutatkoznak, kevés ideig tartanak. A szülőnő fájdalmat nemigen érez. Fájdalom alatt a méh alig keménykedik meg. Vagy csak egyes részei lesznek kemények. A szülés nem halad. A harmadik időszakban arról, hogy a méh nagy, puha. A nő vérzik.

A fájdalomgyengesség a szülés bármely időszakában előjöhethet. Jelentősége eszerint változik.

207. §.

A szülés első időszakában a fájdalomgyengesség nem okoz bajt, míg a burok meg nem reped. Ha napokon át húzódik is a szülés. Burokrepedés után azonban a gyenge szülőfájdalmak veszedelembe hozzák az anyát is és a magzatot is. Az anyát azért, mert a méhbe levegő jut. A magzatvíz bomlásnak indul. Így láz, sőt fertőzés keletkezhet. A magzatra azért veszedelmes, hogy a méh a magzatvíz elfolyása után nyomja a lepényt és köldökzsinórt. Sőt a lepény időelőtt le is válhat. Emiatt a magzat elpusztul.

A kitolásiidőszakban a gyenge szülőfájdalom veszedelmes. A magzatra azért, mert a fej a medencébe szorul és hosszas nyomódása miatt a magzat elpusztul. Az anyára azért, mert a magzat feje nyomja a medencében lévő lágyrészeket. Ezek elhalhatnak, elüszkösödhetnek. Így a hólyag és végbél ki is lyukadhat. A magzatvíz bomlik, ami lázat, fertőzést támaszthat.

Legveszedelmesebb a fájdalomgyengesség a szülés 3-ik időszakában. Ilyenkor a méh a benne levő ereket nem nyomja össze. Emiatt életveszélyes vérzés keletkezik.

208. §.

Fájdalomgyengesség esetén a bába kötelessége attól függ, hogy melyik időszakban van a szülés.

Az első időszakban, amíg a víz el nem folyt, nyugodtan

várhat, napokig is. Addig, míg a szülő hőmérséke 37 C° -nál nem magasabb. De ha elfolyt a magzatvíz és a szülés még két óra múlva sem halad: azonnal orvost kell hívatni. De orvost kell hívatni a magzatvíz elfolyása után azonnal, ha a szülő hőmérséke a 37 C° -ot eléri. Ezért a szülőt óránként hőmérőzni kell.

A szülés második időszakában orvost kell hívatni, ha a méhszáj eltűnése után két óra múlva a szülés nem halad. Vagy ha a fej egy félóráig a szeméremrésben van.

A harmadik időszakban fájdalomgyengeség esetén haladéktalanul orvost kell hívatni. Míg az orvos meg nem érkezik: a vérzést a tanult módon csillapítani.

b) Erős szülőfájdalmak.

209. §.

Erős szülőfájdalmakról akkor szólunk, ha a fájdalomszünet nagyon rövid. Maga a fájdalom pedig soká tart és szokatlanul erős.

210. §.

Oka lehet: a méh túlságos erős volta. A méh nagy ingerlékenysége. Legyőzhetetlen szülési akadály (szűk medence, nagy fej, keresztfekvés stb.).

211. §.

Felismerhető arról, hogy: fájdalomszünet alig van. A hosszantartó fájdalom alatt a méh kökemény. A szülés nagyon rohamosan halad. Hacsak útjában legyőzhetetlen akadály nincs.

212. §.

A túlerős szülőfájdalom egyaránt káros anyára, magzatra.

Az anyára azért, mert a méh szája, a hüvely, de különösen a gát könnyen megsérül. A harmadik időszakban pedig rendesen nagy vérzés támad, fájdalomgyengeség miatt.

A magzatra azért, mert a köldökszinór elszakadhat. Sőt ha a nő állva szül, a magzat leesik, magát megsértheti. Vagy agyon is ütheti.

213. §.

A bába kötelessége: tüstént orvost hívatni, mihelyt a szülő-fájdalmak túlerősek. Valamint akkor is, ha a szülés útjában legyőzhetetlen akadály van. Hogy a fájdalmak nagyon erősekké ne váljanak. Míg az orvos meg nem érkezik, a szülőnőt fektesse ágyba és intse nyugalomra.

c) Görcsös szülőfájdalmak.

214. §.

Görcsös szülőfájdalmak alatt azt értjük, ha a méh állandóan hosszú időn át össze van húzódva. Fájdalomszünet nincs. A nagyon erős, görcsös összehúzódást méhdermedésnek is hívjuk.

215. §.

Oka: ha a szülés útjában legyőzhetetlen akadály van.

216. §.

Felismerhető arról, hogy a méh állandóan deszkakemény. A magzatra szorosán rá van húzódva. A nő folyton nagyon heves, kínzó fájdalmat érez. De a szülés azért még sem halad.

217. §.

Veszedelme: hogy a méh vagy kimerül, vagy megreped.

218. §.

Ha olyan szülőhöz hívják a bábát, akinek a méhe görcsösen össze van húzódva, tüstént hívasson orvost. Míg az meg nem érkezik, tegyen a szülő hasára meleg lepedőt s adjon neki egy csésze szíkfű- vagy bodza-teát. Minden esetben, mikor látja, hogy a szülés előtt nagy akadály van, jóelőre hívasson orvost. Míg a méhdermedés be nem áll.

Nagyritkán a görcs a méh külső vagy belső száját húzza össze.

A külsőt rendesen azért, mert kíméletlenül vizsgálunk. Ilyenkor a méhszáj nem tágul. Ha a belsőméhszáj húzódott össze: a lepény nem tud megszületni.

Mindenik esetben haladéktalanul orvost kell hívatni.

HETEDIK SZAKASZ.

A pete mellékreszeinek rendellenességei.

219. §.

a) A magzatburkok rendellenességei.

Lehetnek nagyon vékonyak vagy nagyon vastagok.

220. §.

Oka mindenkinek a hibás fejlődés.

221. §.

A vékony burok idő előtt megreped. A szülés első időszaka emiatt sokkal tovább tart és fájdalmasabb. Ha nagyon vastag a burok, nem reped meg, még a méhszáj eltünése után sem. Veszedeleme, hogy a magzat kitolását megnehezíti, késlelteti. Vagy pedig a magzattal együtt jön a világra. A magzat burokban születik. Ilyen esetben a magzat könnyen megfúlad. Mert lélekzeni a buroktól nem tud. A lepény pedig már levált.

222. §.

Ha eltűnt a méhszáj, de a burok nem repedt meg, vagy ha a burok megjelen a szeméremrésben: meg kell repeszteni. Ha burokban születik a magzat: a fejet, mihelyt világra jött, belőle kiszabadítani.

b) A magzatlepény rendellenességei.

223. §.

Lehet a lepény nagyon nagy. Vagy állhat több darabból is. Fekhet a rendes helyen. De megtapadhat a méhszáj táján is. Leválhat időelőtt. Vagy pedig nem válik le a magzat megszületése után sem.

224. §.

Ha nagyon nagy a lepény, egyrésze a méhszáj környékére juthat. Ez esetben nagy vérzést okoz. Csakúgy, mintha hibásan volna tapadva. Ha több darabból van (155. kép), egy többnyire

olyan nagy, mint a rendes lepény. A többi koronányi, tallérnyi. Vagy nagyobbacska is lehet. Az ilyen melléklepény tapadhat a méhszájtájon. Leválhat idő előtt. Így vérzés oka lehet. A lepény megszületése után pedig észrevétlenül bennmaradhat. Ez is vérzést, későbbben pedig fertőzést okozhat.

Idő előtt leválhat a lepény: ha hibásan fekszik. Ha a méh gyorsan megkisebbedik. Sok magzatvíz, többes terhesség esetén. Ha a szülés nagyon gyorsan foly le. Ha a méh megreped.

A leválás az anyát is, a magzatot is veszedelembé hozza. Jele a vérzés. — A bába kötelessége orvost hívatni.

225. §.

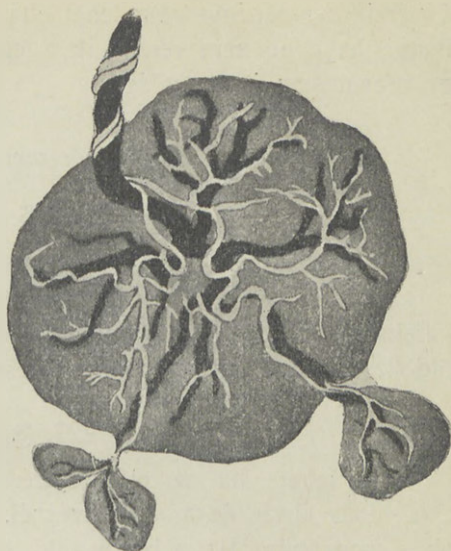
Nem válik le a lepény:

1. ha a fájdalmak gyengék,
2. ha nagyon erősen rá van tapadva a méhre. Oda van növe.

Meg lehet ismerni arról, hogy a méh nagy, gömbölyű, vérzik. A lepényt nem lehet kinyomni.

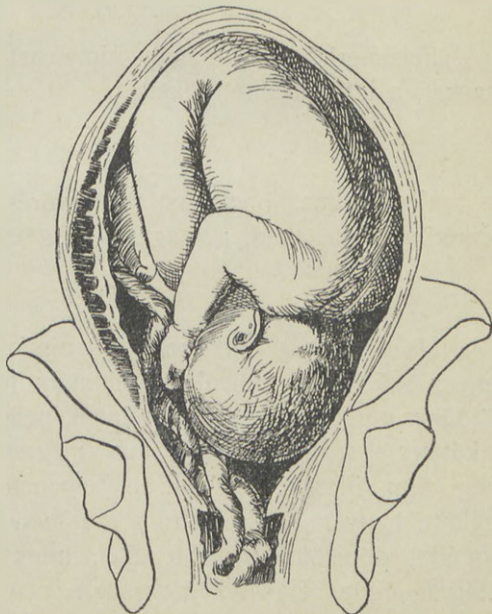
Veszedelme az erős vérvesztés.

A bába kötelessége orvost hívatni, mihelyest a

155-ik kép: Járulékoslepények.

A rendes nagyságú lepényen kívül még három kisebb lepény van. Az ilyen lepénydarabok észrevétlenül benne maradhatnak a méhben. Ez esetben vérzést, fertőzést okozhatnak.

156-ik kép. Köldökzsinórelőesés a fej mellett.

nő vérzik s a lepényt nem lehet eltávolítani. Akkor is orvost kell hívatni, ha a nő nem vérzik, de a lepény a magzat születése után egy órával sem jött a világra.

c) A köldökszinór rendellenességei.

226. §.

a) A köldökszinór előesése. (156. kép.)

Ha sértetlen burkon át tapintható a köldökszinór, akkor előfekszik. Ha pedig a burok már megrepedt, tehát maga a köldökszinór is elérhető: akkor előesett.

227. §.

Oka lehet: ha az előfekvőrész nem zárja el a méhszájat. P. o. hibás tartás és hibás fekvésnél. Vagy szűk medencénél. Ha sok a magzatvíz. Ha a burok idő előtt megreped. Ha a nő áll, mikor a burok megreped. Ha a köldökszinór nagyon hosszú. Ha hibásan van megtapadva. P. o. a lepény alsószélén. Ha a magzat hibásan, p. o. farral, vagy keresztben fekszik.

228. §.

Felismerhető arról, hogy ujjnyivastag, hurkot képez. Ha él a magzat, a köldökszinór lüktet.

229. §.

Veszedelme, hogy az előfekvőrész összenyomja. Emiatt a vérkeringés megakad, a magzat pedig megfúl.

230. §.

Ha a bába a burkokon át tapintja a köldökszinórt, kötelessége a szülönőt az ellenkező oldalára fektetni, mint amelyiken a köldökszinórt érzi. Egyúttal haladék nélkül orvost hívatni. Ugyanez a kötelessége, ha a burok már megrepedt, de az előfekvőrész még nem illeszkedett bele a bemenetbe. Ha már a fej lejjebb szállott, hanyatt kell fektetni a szülönőt. Biztatni, hogy erőlködjék, Egyúttal dörzsölni a méhfenekét, hogy a magzat minél hamarább világra jöjjön. Ha a köldökszinór nem lüktet, akkor is orvost kell hívatni. De ebben az esetben a szülönő ne erőlködjék.

231. §.

b) A köldökszinór körülhurkolódása alatt azt értjük, ha a magzat egyes testrészeire rá van csavarodva. Legtöbbször a nyakon leljük. De lehet a végtagokon is.

Oka: a köldökszinór túlságos hosszúsága.

Megismerni legtöbbször csak akkor lehet, ha megszületik az a rész, amelyre a köldökszinór rá van csavarodva.

Veszedelemet rendszeren nem okoz. Csak akkor, ha szorosan van odacsavarodva. Vagy nagyon húzódik.

Ha a köldökszinór a nyak körül van, a bába köteles azt a fej megszületése után meglazítani. Ha ez lehetetlen volna, elvágni s mihelyt a magzat megszülefezt, pontosan elkötni.

Ha fartartás esetén a köldökszinór a magzat lába közt van, a hátán levő részt lefelé húzva, meg kell lazítani. Ha ez nem lehet, lekötni és átvágni. De egyúttal a magzatot gyorsan világra hozni.

232. §.

c) A köldökszinór elszakadása az, hogy ha eltépődik. Vagy a magzat köldökéből kiszakad.

Oka, ha a köldökszinór nagyon rövid. Ha a köldökszinór szorosan van a magzat valamely részére hurkolódva. Ha a szülés rohamosan foly le. Ha a nő áll, mikor a magzat megszületik. Így a gyermek a földre esik.

Meg lehet ismerni arról, hogy a köldökszinór két darabban van. Egyik darab a magzaton, a másik a lepényen. Az is lehet, hogy töben van kiszakadva a köldökből.

Veszedeleme: hogy a magzat elvérzik.

A bába teendője a köldökszinór mindenik részét lekötni. Előbb azt, amely a magzat köldökéhez van tapadva. Ha töből szakadt ki, azonnal orvost hívatni. Míg az meg nem érkezik, a magzat köldökére tiszta vízbe mártott vattadarabot tenni. Oda nyomva tartani. Hogy ne vérezzék.

233. §.

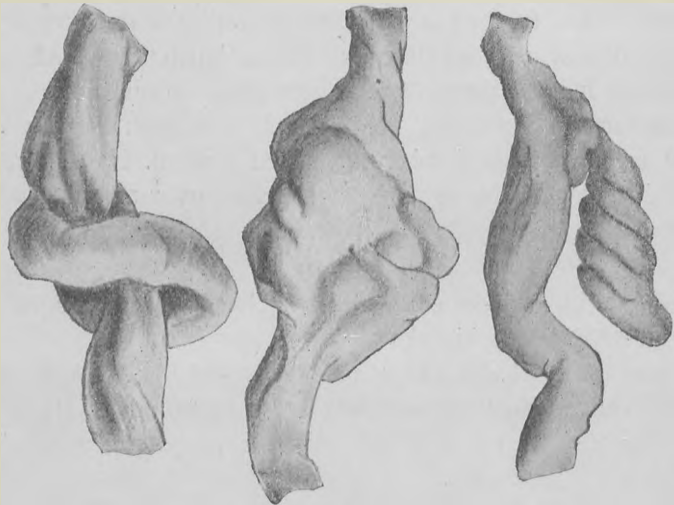
d) A köldökszinór hibás tapadásáról akkor szólunk, ha a lepénynek nem a közepéhez, hanem a széléhez van növe. Vagy ritka esetben, magukhoz a burkokhoz. Csak ez a fontos.

Oka: hibás fejlődés.

Felismerni csak akkor lehet, ha a tapadás a méhszáj táján van és elérhető. Ilyenkor a burkokban tollszárnyi vastag, lüktető ereket érezni.

Csak akkor veszedelmes, ha a hibásan tapadt rész a méhszáján van. Ilyenkor az előljövő nagy rész az ereket elszakítja. Emiatt a magzat elvérzik.

Ha e rendellenességet a bába felismeri, azonnal hívasson orvost. Míg az meg nem érkezik, fektesse oldalt a szülőt s ne engedje erőlködni.

157-ik kép: A köldökzsinór csomói.

Az első kép valódi, a második nem valódi csomó. A harmadik képen a csomó a kanyargós érnek egy darabja.

234. §.

e) A köldökzsinór csomói kétfélék. Ha csak kocsonyacsomó, akkor nem igazi. Ha pedig a köldökzsinór görcsre van kötődve: valódi, vagy igazi csomó. (157. kép.)

Az elsőnek oka hibás fejlődés. A másodiké a köldökzsinór túlságos hosszú volta.

Felismerni csak azután lehet, mikor a köldökzsinór már megszületik.

Egyik csomó sem szokott bajt okozni. Ezért nem is kell ellenük tenni semmit sem.

d) A magzatvíz rendellenességei.

A magzatvíz lehet túlságosan sok, vagy nagyon kevés. Lehet zöld, zavaros, vagy bűzös.

235. §.

a) A magzatvíz akkor sok, ha egy liternél több. Néha 6—8 liternyi. Vagy még több is.

Oka: fejlődési hiba.

Meg lehet ismerni arról, hogy a méh nagyon nagy, gömbölyű. Feszés, fájdalmas, kemény. Magzatrész csak homályosan, vagy éppen nem tapintható. A szívhangok vagy nem, vagy csak gyengén hallhatók.

Veszedeleme: hogy időelőttiszülést okozhat. A víz kiürülése után pedig fájdalomgyengeséget. A magzat elhelyeződése is könnyen megváltozhat. Előlfekvőrésze nem illeszkedik be a bemenetbe. A magzatvíz előmlésekor végtagot, vagy köldökzsinórt sodor elő. A lepény idő előtt leválhat.

Ha sok a magzatvíz, a baba kötelessége a szülönőt ágyba fektetni, nyugalomra inteni. Ha valamely rendellenesség támad, azonnal orvost hívatni. Szülés után a méhet gondosan és hosszabb ideig őrizni.

236. §.

b) Kevés a magzatvíz, ha nincsen egy félliter sem.

Oka: hibás fejlődés.

Megismerni arról, hogy a méh mindenütt ráfekszik a magzatra. Szívhangot nemcsak a magzat hátán hallunk, hanem egyebütt is. Hólyag nem képződik.

Veszedeleme: hogy a terhesség elején torzképződés oka lehet. A terhesség végén pedig a szülést hosszadalmassá, fájdalmassá teszi.

A bábának külön tennivalója nincs.

237. §.

c) Zöld a magzatvíz, ha magzatszurok keveredik hozzá.

Oka: ha a magzat vérkeringése a terhesség vagy szülés alatt meg van nehezítve. Vagyis, ha a magzat fűldoklik.

Megismerni a kiürülő magzatvíz színéről. Ha fejfekvéses-szülés közben lesz piszkos a magzatvíz, az azt jelenti, hogy a magzat veszedelemben van. Ez esetben tüstént orvost kell hívni.

238. §.

d) A magzatvíz bűzös, ha poshadt, vagy rothadt szaga van.

Oka: ha a burok megrepedése után soká tart a szülés. Vagy ha a halott magzat a méhben rothadásnak indul. Vagy ha a magzatvíz megfertőződik.

Veszedelme: hogy az anyát fertőzheti.

Felismerhető: a kiürült víz szagáról.

A bába köteles haladék nélkül orvost hívni.

NYOLCADIK SZAKASZ.

A gyermekágy rendellenességei.

1. A gyermekágyi láz.

239. §.

Gyermekágyi láz az a fertőző betegség, amely szülés révén támad.

240. §.

Oka az, hogy szülés közben a nemirészek sebeibe fertőző-csirák jutnak. A betegség vagy ott marad, ahol keletkezett, vagy tovább terjed. Ha ott marad, akkor a szeméremrésben gyermekágyifekély támad. Ha a méhszáj repedése fertőződött, az a méhnek és környezetének gyuladását okozza. Ha tovább terjed, vagy a nyálkahártyán harapódik tovább a fertőzőanyag, vagy a vérbe jut. Ha a fertőzés a nyálkahártyán terjed tovább, eljuthat a méhüregébe. Sőt a hashártyáig is. Ez esetben súlyos, sokszor halálos méh és hashártyagyulladás keletkezik.

Ha a vérbe jut a fertőzőanyag, a vér szétviszi a test minden részébe. Valahol azután a hajszálerekben megakad. Rendesen a zsigerekben. Tüdőben, agyban, májban, szívben. Nagyon gyakran a bőr alatti kötőszövetben. Ahol megakad, gyuladást támaszt. A gyulladás hidegleléssel kezdődik. Azután legtöbbször tályog lesz belőle. De az is megtörténhet, hogy a fertőzőcsirák magában

a vérben szaporodnak el. Ez a vérfertőzés. A gyermekágyiláz minden fajtája veszedelmes. De legveszedelmesebb mégis a vérfertőzés.

241. §.

A fertőzőcsirák szabadszemmel nem látható apró élőlények. Bomló, rothadó anyagokban tenyésznek. Gyermekágyi folyásban. Bűzös magzatvízben. Holt testeken. Rothadó lepényen, burkon. Romlott húson, nyers állati bőrökön stb. Továbbá minden genyes sebben. Körömméregben, odvas fogban, rákos daganaton, ragadós betegeken stb. Ha az ember testébe jutnak: gyorsan elszaporodnak. Eközben erős mérget készítenek, mely az embert beteggé teszi, sőt meg is ölheti.

A fertőzőcsirákat rendszerint a bába oltja be a szülőnő nemirészébe. Vizsgáló kezével, vagy eszközeivel. De beolthatja nagyritkán maga szülő, a vagy gyermekágyas is. Piszkos kezével, piszkos ruhával stb.

242. §.

A gyermekágyi lázat meglehet ismerni a jeleiről. Főjele a láz. Ez többnyire borzongással, vagy hidegleléssel kezdődik. A hideglelés $\frac{1}{4}$ —1 óráig, sőt még tovább is eltartíthat. Utána nagy forróság következik. A beteg bőre forró, száraz. Érverése nagyon szapora, 120—140 percenként. Vagy még több is. A lélekezése gyors, nehéz. A szeme nagyon fényes. Az arca kipirúlt. Panaszkodik, hogy nagy forrósága van. Mindég szomjas. Étvágya nincs. A szája, nyelve száraz, kicserepesedett. Emiatt a beszéd is nehezebbre esik. Hőmérséke a 37 C^o-ot meghaladja. Sőt nem ritkán még 40 C^o-nál is több. Minden láz, amely a szülés kapcsán támad, fertőzés. Sohasem okoz lázat sem a tejelválasztás, sem a gyermekágyas testének más rendes munkája.

Kezdetén a méhgyúladást össze lehet tévesztetni az utófájdalommal, meg a kólikával. Csakhogy utófájdalmat akkor éreznek a gyermekágyasok, mikor a méh kemény. Tapintásra pedig a méh nem fájdalmas. Kólika esetén a méh nem érzékeny. Nem is keményedik meg a fájdalom alatt. Tapintó kezünk nyomására a fájdalom enyhül. Méhgyúladáskor a méh nagy. Nem húzódik össze. Tésztatapintatú. Érintése fáj. Ha erősebben nyomjuk, nagyobb a fájdalom. Rendszeren a has is puffadt, érzékeny. A folyás meg gyakran bűzös.

243. §.

Veszedeleme a betegségnek, hogy akit meglep, azt rövid idő alatt elpusztítja. Vagy egész életére nyomorékká teszi.

244. §.

A bába kötelessége a betegséget megelőzni. Ha mégis megbetegednék valamely gyermekágyasa, haladéktalanul orvost hívatni.

A gyermekágyi lázat a tisztasággal lehet megelőzni. A betegség természetét, meg az ellene való védekezés módját Semmelweis Ignác Fülöp magyar orvos fedezte fel. Amikor felfedezését 1847-ben először közzétette, kisebbítették, üldözték. De ma már az egész világ elismeréssel emlegeti nevét. Felfedezésével a magyar hazának örök dicsőséget szerzett. Évenként ezermegezer gyermekágyas életét tartja meg. Visszaadja őket családoknak. És számtalan gyermeket ment meg az árvaság keserű kenyerétől.

A Semmelweis útmutatása nyomán tudjuk, hogy a bomló anyagokban fertőző csírák vannak. Ezért nem szabad a bábának semmivel sem foglalkozni, amit a magyar bábakönyv megtilt.

Ha pedig mégis olyan anyagokhoz nyúlt volna, amelyek kezeit, ruháját, eszközeit beszennyezték, fokozott gonddal kell úgy magát, mint ruháit és eszközeit megtisztogatni.

Ha valamely gyermekágyasa megbetegszik, haladéktalanul hívasson orvost. Jelentse be a tisztiorvosnak, hogy a gyermekágyas megbetegedett. A beteg hozzátartozóinak pedig magyarázza meg, hogy neki nem szabad lázas gyermekágyast ápolni. Ezért gondoskodjanak más ápolóról. Ha azonban az orvos azt rendelné, hogy a bába maradjon a gyermekágyas mellett, ott marad. De akkor nem szabad neki sem terheshez, sem szülőhöz, sem gyermekágyashoz menni, míg a beteg gyermekágyast ápolja. Mikor megszabadul tőle, még két napig ne menjen más asszonyhoz. Mindakét nap fürdjék meg. Öltözzék tetőtől-talpig tisztába. Gondosan tisztogassa meg műszereit. A kezeit pedig napközben többször szabályszerint mossa meg.

2. Egyéb rendellenességek a gyermekágyban.

Rendellenesség támadhat a gyermekágy alatt a folyásban, a vizezésben, a székelésben. Megbetegedhet a bimbó, az emlő. Vagy egyszerre mindakettő.

a) A gyermekágyifolyás rendellenességei.

Lehet a folyás nagyon sok, vagy nagyon kevés. Lehet időn túl véres. Sőt bűzös is.

245. §.

a) Nagyon sok folyást okoz, ha a méh nem jól fejlődik vissza. P. o. időelőtti felkelés miatt. Továbbá, ha a méh beteg.

A gyermekágyi bő folyás maga nem veszedelmes. Annak a jele szokott azonban lenni, hogy a méh beteg. Ha a gyermekágyas egyébként jól érzi magát, láza nincs, feküdjék nyugodtan. Nagyon meleg és izgató ételektől-italoktól tartózkodjék. Ha ez nem segít, orvost kell hívatni.

246. §.

b) Nagyon kevés a folyás, ha a méh gyorsan fejlődik vissza. Vagy túlságosan visszafejlődik. Emiatt a folyás rövid idő alatt elmarad. De ez esetekben fokozatosan kevesbedik. Ez rendes állapot. Néha azonban egyszerre megszűnik. Legtöbbször azért, mert nem folyhat ki a méh üregéből. P. o. ha a méh nagyon előrehajlik. Ez már rendellenesség. Ilyen esetben utófájdalmak is támadnak. A méh feszes, tapintásra fájdalmas.

Veszedelmes, mert a visszatartott folyás könnyen bomlik. Bűzössé válhat. A gyermekágyast megfertőzheti.

Néha az erős utófájások a méhet kiegyenesítik. Így a meggyült váladék kiürül. Máskor tapintás által kiegyenesíthető a méh. A tisztulás akkor is kiürül.

Ha a folyás egyszerre megszűnt, a bába köteles orvost hívatni.

247. §.

c) Ha a folyás a 3—4. napon túl is véres, vagy újból véres lesz: az rendellenes.

Véres lehet a folyás időntúl azon okok miatt, amelyek gyermekágyivérzéseket okoznak. Ilyenek: a méh tökéletlen visszafejlődése, betegségei. Meg ha idegen test, lepény, burokrész, aludtvérdarab stb. van a méhben.

A véres folyás veszedelmes. Mert betegség jele. Meg nagy vérzés is származhat belőle.

Ha nyugodt fekvés 2—3 nap alatt el nem mulaszthatja, vagy ha a vérzés nagyobb fokú, orvost kell hívni.

248. §.

a) Bűzös a folyás, ha rossz szaga van.

Oka lehet: ha a nemirészekben bomló lepény, burok, aludtvér, vagy váladék van. A folyás rendszeren bűzőssé válik, ha kiürülése meg van nehezítve.

Veszedelmes, mert könnyen fertőzés lehet a vége.

Ha a folyás bűzös, de a gyermekágyas nem lázas: a hüvelyt naponta kétszer ki kell fecskendezni. Tiszta, főzött vízzel. Ha erre a bűz nem marad el, vagy a hőmérsék a 37 C⁰-ot meghaladja: orvost kell hívni.

b) Vizelési rendellenességek.

A vizeléssel többféle baja lehet a gyermekágyasnak. Megezik, hogy nem tud vizelni. De az is lehet, hogy a vizelete állandóan csurog.

249. §.

a) Annak, hogy a gyermekágyas nem tud vizelni, oka lehet az is, hogy fekszik. De az is lehet, hogy a húgycső, vagy a szemérem, szülés alatt megsérült. A sérülés fekélyes lesz. Környéke megdagad. Az nehezíti meg a vizelést.

Az a veszedelme, hogy kellemetlenséget, fájdalmat, néha még hólyaghurutot is okoz.

Ha a gyermekágyas sem fekvé, sem ülve nem tud vizelni: minden 5—6 órában meg kell csapolni. Csapoláskor nagyon tiszta legyen a bába, a húgycsap. Meg a gyermekágyas nemirésze is. Egyébként fertőzés miatt kínos és lassan gyógyuló hólyaghurut támad.

250. §.

b) Vizeletcsurgás vagy azért támad, mert a hólyag gyenge. Vagy azért, mert meg van sérülve.

Ha gyenge a hólyag, köhögés, tüsszentés, nevetés, vagy mozgás alkalmával mindig jön vizelet a hólyagból.

A gyengeség oka lehet, ha szülés alatt a hólyag soká nyomódott. Vagy ha túlságosan ki volt tágtva.

Nem veszedelmes. Rendszeren magától elmúlik.

Hólyagsérülés meg úgy támad, hogy műtétek közben eszköz, vagy hegyes csontdarab megsérti a hólyagot. Vagy úgy, hogy a hólyag, vagy húgycső egy része szülés közben soká nyomódik. A nyomás helye elhal. Egy idő múlva pedig az elhalt darab kikerekedik, kiesik.

A hólyagsérülés veszedelmes. Magától nem szokott meggyógyulni. A csurgó vizelet felmarja a szeméremrészeket, combokat. Ez fájdalmakat okoz. A kiszívárgó vizelet bomlik. Ezért a nő kiállhatatlan szagú.

Ha azt akarjuk megtudni, gyenge-é a hólyag, vagy megsérült, a nőt megcsapoljuk. Ha csak gyenge: a hólyagban mindég van vizelet. Közvetlen vizelés után is. Ha megsérült: nincs benne vizelet. Még akkor sem, ha a gyermekágyas hosszú idő óta nem vizelt.

Ha a bába megismeri, vagy sejti, hogy a hólyag megsérült: hívasson orvost.

c) Székelési rendellenességek.

A székeléssel is lehet baja a gyermekágyasnak. Lehet székrekedése. Ez a rendes. De lehet hasmenése is. Sőt akarata ellenére is lehet széke.

151. §.

a) A székrekedés nem veszedelmes, ha nem tart soká. Ezért gondoskodni kell, hogy a gyermekágyasnak minden harmadnap legyen széke. A bába evégből beöntést, vagy ricinusolajat adhat. Ha ez nem használ, orvost kell hívatni.

152. §.

b) Hasmenés ritka a gyermekágy első hetében.

Oka lehet: gyomorrontás. Vagy gyermekágyi láz is.

A lázzal járó hasmenés veszedelmes.

Ha a hasmenés egy napnál tovább tart: orvost kell hívatni.

153. §.

c) Önkénytelen székelés oka a végbél sérülése. Vagy gát-repedéssel, vagy a gát épenmaradása mellett. Ha a gát ép, de a végbél és hüvely fala átszakadt: végbélsípoly keletkezik.

Veszedelmes. Mert amellett, hogy nagyon alkalmatlan betegség, munkaképtelenséget is okozhat.

Ha a gát megsérült, vagy a hüvelyen át bélsár ürül, vagy szelek mennek: orvost kell hívatni.

3. Az emlő betegségei.

Támadhat baja a bimbónak is, az emlőnek is.

254. §.

a) A bimbó gyakran kisebesedik.

Oka, hogy a bimbó bőre vékony. Vagy hogy a magzat nagyon erősen szopik. Az is lehet, hogy a bimbót megharapja.

Megismerni arról, hogy a bimbó tetején eleinte barna folt, később egy vagy több seb látszik. Vagy pedig a bimbó oldalt be van repedve. Néha a repedés igen mély.

Veszedelmes, mert szoptatáskor nagyon fáj. Sokszor erősen vérzik is. Nem ritkán pedig fertőződik és emlőgyúladást támaszt.

Meg lehet előzni, ha a nő már terhesség alatt ápolja az emlőit. Szoptatás alatt pedig nagyon tisztán tartja. Meg ha szoptatáskor a bimbóra gummisapkát tesz.

Ha megvan a baj, legjobb orvossága a tisztaság. Ha egy pár nap alatt nem gyógyul meg: orvost kell hívatni.

b) Emlőgyúladást okoz, ha a bimbórepedésen át fertőző csirák jutnak az emlőbe.

Meg lehet ismerni arról, hogy az emlő duzzadt. Benne egy, vagy több kemény, fájdalmas csomó érezhető. Ezek felett a bőr későbbben megveresedik. Azután egy vagy több helyen kifakad. A tályog gyógyulása rendszeren hetekig tart.

Veszedelmes, mert nagy fájdalommal és lázzal jár. A beteg emlőből szoptatni nem lehet. Néha a tályogok begyógyulása után az emlő alkalmatlanná válik a szoptatásra. Meg lehet előzni tisztasággal.

Ha az emlőben csomók érezhetők, vagy fájdalom támad: orvost kell hívatni. Míg az meg nem érkezik, a beteg emlőt felkötni. Hideg vízzel borogatni.

KILENCEDIK SZAKASZ.

A magzat rendellenességei.*a) A magzat elhalása a terhesség alatt.*

255. §.

A magzat a terhesség alatt elhalhat.

Az elhalás oka lehet: ha a pete a méh faláról leválik. Ha a magzat maga megbetegszik. Ha a magzaton vagy a pete mellék-részein valamely rendellenesség, vagy torzképződés támad. Továbbá a méh betegségei, helyzetváltozásai. Az anyának hosszantartó súlyos betegségei. P. o. tifusz, tüdőgyulladás, váltóláz, kolera stb. Leggyakrabban pedig a bujakór.

Ha a magzat a méhben elhal, a szülés rendesen nemsokára bekövetkezik. De az elhalt pete még egy ideig a méhben is maradhat. Ez esetben a magzat megváltozik. Az első két hónapban, mikor még nincs csontja, elenyészik. A III-ik hónaptól kezdve mikor már csontja is van, nem enyészhet el. Hanem a bőre a csontra aszik. Olyan lesz, mintha spirituszba volna áztatva. A később elhalt magzat bőre lefoszlik. Haja kihull. Hasa felpuffad. Koponyacsontjai lötyögősek lesznek. Egész teste petyhüdt. Az ilyen magzat ázott vagy macerált. Néha fertőződik. Vagy a magzat, vagy a magzatvíz. Vagy mindakettő. Ez esetben nagyon bűzös. Rothadt magzat.

A magzat elhalása az anyát általában nem veszélyezteti. Csak akkor, ha a magzat rothadásnak indul. Ilyenkor az anya fertőzés miatt elpusztulhat.

Gyanítani lehet a magzat elhalását arról, hogy a terhes rosszúl érzi magát. A hideg borzongatja. A szája íze rossz. Olyan szagot érez, mintha rothadt hús volna körülötte. A hasa nehéz. Ha fekszik és fordul, úgy érzi, mintha idegen test esnék a hasában egyik oldalról a másikra. A hasa nem nő. Még inkább összeesik. Ha a magzatot már érezte, most nem érzi. Szívhangot nem hallani. Ezekből a jelekből gyanítható, hogy a magzat elhalt. Bizonyosan csak akkor lehet megtudni, mikor a magzat megszületett.

Az olyan nők, akiknek méhében halott magzat van, rendszeren azért kéri a bába tanácsát, mert félnek a szüléstől. Azt hiszik, hogy a halottmagzat nehezebben jön a világra, mint az élő. Pedig az élőmagzat sem a saját erejéből születik meg. A kitolóerők hozzák a világra. Sőt a halottmagzat még könnyebben megszületik. Mert egész teste petyhüdt, puha, összenyomható. Ezért könnyebben át fér a szülőcsatornán.

A halottmagzat vére megáll. Ezért a lepényben levő anyai erek is elzáródnak. A szülésnél vagy nagyon csekély, vagy egyáltalán semmi vérzés nincs. Az ilyen szülést szárazszülésnek mondjuk.

b) Az újszülött álhalála.

256. §.

Ha az újszülöttön nincs az életnek más jele, csak a szívverés, azt mondjuk, hogy álhalott, vagy tetszhalott.

Az újszülött álhalálát okozhatja minden, ami vérenek a fel-frissülését megnehezíti. Így a köldökzsinór összenyomódása. P. o. ha előesett. Vagy ha a fej hátul jön. Továbbá, ha a szülés nagyon soká tart. Ha a magzat feje soká nyomódik. Vagy a lepény időelőtt leválik. Végül ha az anya vére nem frissül fel. P. o. hosszantartó ájulás, rángatógörcs esetén.

Az álhalált arról ismerjük meg, hogy az újszülöttön a szívverésen kívül az életnek más jele nincs.

Az álhalálnak két foka van. Míg még nem romlik meg egészen a vér, az álhalál csekélyebb fokú. Ha hosszabb időn, néhány percen át nem frissül fel a magzat vére: akkor az álhalál nagyobb tokú. Sőt rövid időn valóságos halállá lesz.

Az álhalál kisebb foka esetén a magzat bőre sötétkék, szedrjesszínű. Teste feszes. A szívverése ritkább, erőteljes. A magzat még érez. Így, ha garatjából a nyálkát kivesszük, torka az ujjunkat megfogja. A magzat rendszeren hányni próbál. A végbél zárt. A köldökzsinór lüktet.

Ha mélyebb fokú az álhalál, a magzat bőre viaszsárga. Teste petyhüdt. Az egész magzat elesett. Szívverése szapora, gyenge. A halál közeledtével még gyengébb. Megritkúl. Rendetlen lesz. A magzat nem érez. A végbélből a magzatszurok kilóg. A köldökzsinór nem lüktet. Vagy csak azon a végén, amely a magzat testéhez van növe.

Az álhalál mindenik foka veszedelmes, mert könnyen igazi halál lehet belőle.

A bába kötelességét az álhalál foka szabja meg. Minden esetben azonnal orvost kell hívatnia. Míg az meg nem érkezik, a magzatot feléleszteni.

Az álhalál könnyebb fokában a magzat érez. Ezért lélekezési ingerekkel feléleszthető. Ilyen esetben a köldökzsinórt nem kell lekötni. Csak a magzat szájából a nyálkát kitisztítani. Azután mellkasát néhányszor erősen megrázni. Ha ez nem elég, lábait felfelé emelni és az ülepét megpaskolni. Hideg vizet fecskendezni a mellére. Ha mindez nem használ, a köldökzsinórt lekötni. A magzatot jó meleg vízbe tenni. Abban hátát, mellét jól megdörzsölni. Azután egy szempillantásra hideg vízbe mártani. Innen gyorsan visszatenni a meleg vízbe. Néhány percig ott tartani. Ezt szükség esetén többször ismételni.

Ha az álhalál mélyebbfokú: a magzat nem érez. Ebben csak a mesterséges lélekzés segíthet. E célból haladéktalanul le kell kötni a köldökzsinórt. A magzatot jó meleg, 40—45 C° vízbe tenni. Torkából a nyálkát kiszedni. Ha hűl a víz, meleget önteni hozzá. Ha a magzat színe a meleg vízben megváltozik, szedjesszínü lesz, csak a meleg vízben tartani. Ha lélekzeni is próbál, egy pillanatra hideg vízbe mártani. Azután újból a melegbe tenni. Ott hosszabb ideig tartani. Ezt ismételni addig, míg az újszülött tisztán, erősen nem sír.

Ha nem változik a magzat színe a meleg vízben, következik a mesterséges lélekzés. Ez többféle módon végezhető. Legegyszerűbb, ha a magzat mellkasát markunkkal összenyomjuk, meg eleresztjük. Hathatósabb a Schultze-féle lóbálás. A magzatot csak akkor szabad lóbálni, ha előbb a testét meleg vízben jól felmelegítettük. Azután először a magzatot szárazra töröljük. Majd a hóna aljánál fogva a két mutató ujjunkra akasztjuk. Két hüvelykünk a kulcscsontjára jut. Többi ujjunk a hátára. Kezünk tövével pedig a fejét fogjuk. A lábunkat szétesszük s a magzatot lelógatjuk. (158. kép.) Ez a belélékezés. Most a magzatot várakozás nélkül gyorsan az egyik vállunk felé hajtjuk. Úgy, hogy a lábai előre csapódjanak. (159. kép.) A magzat összekuporodjék. Így a mellkas és benne a tüdő összenyomódik. Ez a kilélékezés. Kevés vártatva a magzatot gyorsan lefelé csapjuk. Hogy a teste újra csüngjön. Tizenkétszer-tizenöt-ször lóbáljuk így egymásután. Mindig arra ügyelve, hogy a vál-

lunknál két-három szempillantásig tartsuk. De a leeresztés után várakozás nélkül megint a vállunkhoz hajítjuk. A lóbálást mindig leeresztéssel végezzük. Azután a magzatot újból meleg vízbe tesszük. Ha jól felmelegedett, ismét lóbáljuk, 12—15-ször. Így folytatjuk az élesztést mindaddig, míg a magzat vagy fel nem éled, vagy meg nem szűnik a szívverése is. Ha annyira magához tér,

158-ik kép : Mesterséges lélekzés. I.

A magzat testét szárazra kell törölni. Hónaljánál fogva a két mutató ujjunkra akasztani. Hüvelykeink a kulcscsontra, többi ujjaink a hátra jutnak. Kezüink tövével a magzat fejét fogjuk. Széttéve a lábunkat, a magzatot lelógatjuk. Ez a belélekzés.

159-ik kép :
Mesterséges lélekzés. II.

Schultzelóbálás. Kilélekzés.

hogy már érez : úgy élesztjük tovább, mint a könnyebb fokú álhalottat. Ha pedig megszűnt a szívverése : melegen betakarva, félretesszük. Néha megtörténik, hogy az újszülött későbbben még magához tér. Ezért időről-időre utána kell nézni, hogy nem mutatkozik-e rajta életjel?

257. §.

A magzat áthalalát a legtöbb esetben már a magzat megszületése előtt meg lehet és meg kell ismerni. A szíve veréséről, meg a magzatvízről. Ha a magzat fuldoklik, a szívverése előbb szaporodik. Azután meg rendetlenné válik. A szívhangjai pedig gyengülnek. Nehezebben hallhatók lesznek. A magzatvíz zavaros, sötétzöld. Mert a magzat kibocsájtja magából a magzatszurokot, mikor fuldoklik. Az áthalott magzatot fel lehet éleszteni, ha a segítség idejében érkezik. Hogy a segítség el ne késsék, azért kötelessége a bábának a magzat szívverését gyakran, legalább is minden félórán meghallgatni. Meg a kiürülő magzatvizet is megvigyázni. Hogy ha zavarossá válik, mindjárt észrevegye. Akár a szívverés változik, akár a magzatvíz, haladéktalanul orvost kell hívni.

Ha a magzat fartartásban van, burokrepedés után mindég kinyomódik a végbélből a magzatszurok. Ez azonban nem jelent veszedelmet.

c) Az újszülött némely betegségei.

258. §.

Az első fürösztés alkalmával a baba vizsgálja meg gondosan az újszülött testét. Vajjon nincs-e rajta valamely rendellenesség. P. o. hogy nincsenek-e az ujjai összenöve? Nincs-e több ujj? A természetes nyílások megvannak-e? Nemirészein nincs-e valami hiba? Ha talál valamit, ne az anyának mondja meg, hanem a környezetének. És hívasson orvost.

A fej alakja a szülés alatt az összenyomódástól megváltozik. Ez a változás azonban néhány nap alatt elmúlik.

Támadhat a fejen savós, vagy vérdaganat is. Többnyire ezek is maguktól meggyógyulnak.

A köldökszínór rendes körülmények közt megfonnyad. Később megszárad. Fekete, szaruforma lesz. Az 5—7. nap között leesik.

Ha a köldökszínór nem szárad meg, nedves marad. Szennyes, barnásszínű, bűzös lesz. Rothadásnak indul. Ha helye leesése után nem piros, hanem szalonnás lepedékkal fedett: elfekélyesedett. Mindenik bajnak az az oka, hogy a baba tisztátalan volt. A köldök fertőződött. Néha a köldök vérzik. Máskor kidudorodik. Ebből

köldöksérv támadhat. Bármelyik mutatkozik a köldök rendelleneségei közül, orvost kell hívni.

Az emlők úgy a fiú-, mint a leánymagzatoknál megdagadhatnak. Ha nem babráljuk őket, rendszeren rövid idő múlva leohadnak. Ha nem lohadnak le, hanem feszültek, pirosak és fájdalmasak, orvost kell hívni.

Ahol a bőr ráncos, nem ritkán megvörösödik, kisebesedik. Így a két fül mögött. A nyakon, a hónaljban. A combhajlásban, a szeméremrészekén és a végbél körül. Oka többnyire a tisztátalanság. Vagy az, hogy az a testrész nem volt szárazra megtörölve. A vörös helyet mosás után szárazra kell törölni és hintőporral behinteni. Ha kisebesedik: orvost hívni.

Tisztátalanságnak a következménye a szájpenész is. Ez apró fehér pontok, vagy foltok alakjában támad. Az inyen, nyelven, szápadlason és ajkakon. Meglehet előzni, ha a bimbót meg a gyermek száját minden szopás előtt és után tisztára mossuk. Ha kifejlődik, hívassunk orvost. A gyermek száját rózsamézzel, cukros vízzel, soha sem szabad mosogatni. Ezzel a bajt csak rosszabbítanók. Szoptatás előtt nem szabad az emlőt megnyálazni.

Az újszülöttek bőrén néha kiütések támadnak. Vagy vörös bibircsek, vagy sárga hólyagok alakjában. Vagy a bőr egyes helyeken megdagad és megvörösödik. Ilyen esetekben orvost kell hívni.

Csecsemőknek a fején nem ritkán szürkés foltok keletkeznek. Ezek mindinkább terjednek. Végre vastag var képződik belőlük, amely a fej tetejét, vagy az egész fejet is befedi. Közönségesen ótvárnak hívják. Azért támad, mert a gyermek fejét nem tartják tisztán. A köznép azt hiszi, hogy az ótvart nem jó gyógyítani. Mert a gyermek szeme megfájul. De ez nem igaz. Úgy lehet meggyógyítani, ha a vastag piszkot esténként olajjal bekenik. Reggelre megpuhul. Akkor szappannal, vízzel lemossák. Azután a fejet tisztán tartják.

Ha az anyának kankós kifolyása van és az szülés alatt a magzat szemébe jut: veszedelmes szemgyulladás támad. E betegség miatt a magzat megvakulhat. Az ilyen szemgyuladást felismerni arról, hogy a szem héjai dagadtak, vörösek. A szempillák össze vannak ragadva, csipások. Ha a szemet kinyitjuk, belőle sok, sűrű, zöldes vagy sárgás geny jön. A bábának kötelessége haladéktalanul orvost hívni. Míg az orvos meg nem érkezik, a szemet langyos vízzel kimosni és rá hidegvizes borogatást tenni. Igen óvatosan kell mosni,

hogy a betegséget az egészséges szemre át ne vigye. A váladék nagyon ragályos. Ezért a betegség nemcsak a magzat másik szemére, hanem az anyára, meg a bábára is ráragadhat.

Ha a gyermek egyszerre sokat szopik, a tejnek egy részét kihányja. Ha gyakran fordul elő, az anyát figyelmeztetjük, hogy egyszerre kevesebb ideig szoptassa. Ha a hányás mégis tovább tart, a gyermek nyugtalan, vagy hasmenése is van: orvost kell hívatni.

Hasmenés esetében a gyermeknek 4—5-szörnél többször van széke. A szék hígabb, zöldes. Sokszor nyálkás, túrós. A hasmenés mindég komoly baj, mely miatt sok gyermek elpusztúl. Azért mihelyt mutatkozik: azonnal orvost kell hívatni.

Az újszülöttnek még többféle betegsége is lehet. Így lehet nyugtalan. Vagy sokat sír. Köhög. Nem alszik. Nem gyarapodik. Vagy széke nem rendes. Forrósága van stb. Minden ilyen esetben haladéktalanul orvost kell hívatni.

d) A magzat némely fejlődési hibája.

259. §.

Ha a magzat hibásan fejlődik, torznak mondjuk.

Minden torzképződés oka hibás fejlődés.

Torz nagyon sokféle van. Ha a magzat egyes részei túlságosan megnőnek: nem férnek át a szülőcsatornán. A szülés útjában legyőzhetetlen akadály lesz. Ilyen torzképződés az agyvelőnek, a mell, a has üregének a vízkórsága. Mindeniknek az az oka, hogy az agyban, vagy a mell, vagy a has üregében folyadék gyűl meg. A folyadék mennyisége szerint a test illető része különböző nagyságú. Sokszor akkora, hogy nem fér át a medencén.

260. §.

A fej vízkórságát (160. kép) meg lehet ismerni külső és belső vizsgálattal. Külső vizsgálattal arról, hogy a fej nagyon nagy. Nem fér bele a medencébe. A méh alsó szakasza kidudorodott. Benne egy nagy, gömbölyű, kemény testet lelünk. Belső vizsgálattal arról, hogy a bõltozat még a szülés alatt is üres. Az előlfekvőrészt nem lehet, vagy csak nehezen lehet elérni. Ha elérjük, ujjnyi, vagy még szélesebb varratot, nagyon nagy kútaacskát lehet tapintani.

Veszedelemes, mert ha a csontok nem nyomódhatnak össze, a szülés lehetetlen. Így az anya is, a magzat is elpusztul. A bába kötelessége, hogy ha megismeri, vagy csak sejtí is ezt a rendellenességet, azonnal hívasson orvost.

261. §.

A mell vagy hasüreg vízkórját a bába rendszeren csak akkor ismeri meg, mikor a fej már megszületett. Arról, hogy a vállak

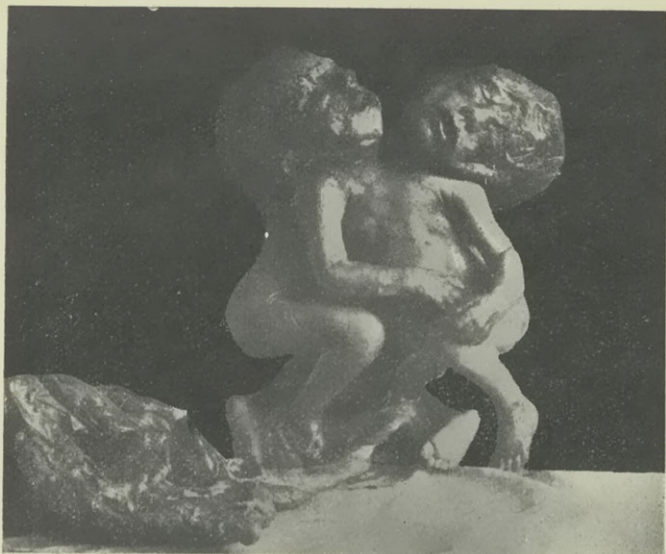

160-ik kép: A magzat hibás fejlődése.

Vízfej. A koponya a rendesnél jóval nagyobb. Varratai, kútaçskái nagyon tágak.

születése késik. A vállakat a tanúlt módon kiszabadítani nem képes. Ilyen esetben haladéktalanul orvost kell hívatni.

A szülést megnehezítõ, vagy lehetetlenné tevõ hibás fejlõdés még az összenõtt torz. Ilyen esetben legtõbbször két, — ritkán több — magzat is össze van nõve. Lehetnek törzszsel (161. és 162. kép), vagy fejfel vagy mindakettõvel összenõtt ikrek.

161-ik kép: Törzsessel összenőtt torz, elülről.

A torznak két feje, négy keze, négy lába van. A két mellkas nőtt össze. Úgy, hogy medencéjük már külön van. A köldökzsinór, lepény közös.

162-ik kép: Törzsessel összenőtt torz, hátúlról.

Látszik a két külön fej, külön medence. Meg az is, hogy a válluk és a mellkasuk hogyan nőtt össze.

Az ilyen rendellenességet legtöbbször arról lehet megismerni, hogy a szülés nem halad.

Ha a bába a bajt megismeri, kötelessége orvost hívatni. De akkor is, ha a szülés a magzatvíz elfolyása, vagy a méhszáj eltűnése után még két óra múlva sem halad.

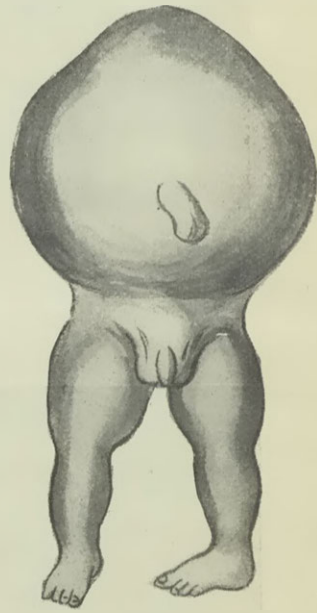
262. §.

Vannak olyan fejlődési hibák is, amelyek a szülést nem nehezítik meg. De a torzmagzat képtelen a méhen kívül megélni. Ilyen a koponyátlan, meg a fejetlen torz (163. és 164. kép.). A

163-ik kép: Koponyátlan torz.

A magzat a terhesség végén született. Minden része kifejlődött, csak a koponyája hiányzik. Az ilyen magzat nem életrevaló.

164-ik kép: Fejetlen torz.

A torznak sem feje, sem mellkasa nincs. Csak hasa, medencéje, alsóvégtagjai. Az ilyen torz nem életrevaló.

zsigerekben, p. o. a szívben is lehet, torzképződés. Ezt is csak a megszületés után lehet megismerni. Akármilyen rendellenességet lel a bába a megszületett élőmagzaton, orvost kell hívatnia.

263. §.

A kisebb fejlődési hibák közül gyakori a nyúlajak, meg a farkastorok, valamint a végtagok elferdülése. P. o. a lóláb.

Nyúlajaknak hívjuk, ha a felső ajkon a szájtól az orrig, vagy az orrba egy hasadás van. Úgy, hogy az újszülött felső inye a hasadáson át kilátszik. Ha a hasadás a szájpadrásra is ráterjed, farkastoroknak mondjuk. Ez esetben az orr ürege a szájpadráson át közlekedik a szájúregével. A nyúlajak megnehezíti, a farkastorok lehetlenné is teheti a szopást. Azért veszedelmes.

Lóláb alatt azt értjük, ha a sarok fel van húzódva. Úgy, hogy járásnál csak a láb ujjai érnék a földet.

A bába kötelessége mindenik rendellenességhez orvost hivatni.

NEGYEDIK RÉSZ.

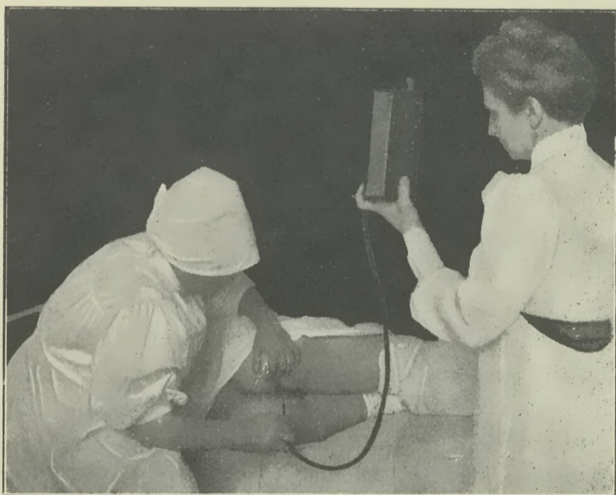
Fontosabb tennivalók az ápoltak körül.

1. Beöntés.

Vagy azért szükséges, hogy a betegnek széke legyen. Vagy azért, hogy gyógyszert juttassunk a bélbe. Vagy azért, hogy a belet kimossuk. Vagy néha azért, hogy a beteget ezen az uton tápláljuk.

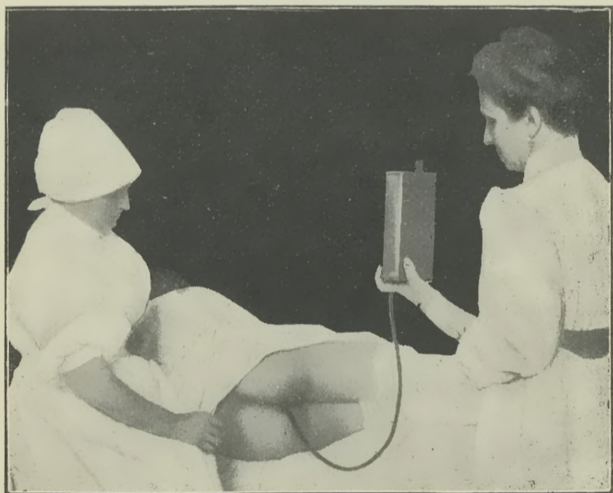
Nagyobb mennyiségű folyadékot irrigátorral juttatunk a bélbe. Keveset pedig fecskendővel.

Az egyszerű beöntést rendszeren langyos vízzel adják. De ha az orvos úgy rendeli, lehet hűvös, hideg, vagy meleg vizet is használni. Legjobb, ha a beteg a baloldalára fekszik. (165. kép.) Csaknem keresztben az ágyon. A fejét a mellére hajtja. A combjait felhúzza a hasához. A medencéjét egészen az ágy szélére teszi. Az ápoló a beteg hátához áll. Az irrigátort a bal kezével felemeli. Vagy mással tartatja. Jobb kezével a gummicsövet fogja, amelyben a végbélcső van. Először egy kevés vizet kiereszt a csőből. Hogy a levegőt kihajtsa. Akkor a gummicsövet összeszorítja. Hogy több víz ne folyhasson ki. Az irrigátort leteszi. Balkezével a beteg jobbfarpopfáját felemeli. Hogy a végbélnyílását láthassa. A csövet a végbélbe dugja. Óvatosan, hogy fájdalmat ne okozzon. Legjobb, ha eközben a beteg kissé erőlködik. Akkor a végbél nyílása tágabb. A cső könnyen, fájdalom nélkül becsúszik. Ha a cső bent van, az irrigátort fel kell emelni. A gummicsövet megereszteni. Hogy a víz lassankint a végbélbe menjen (166. kép.) Körülbelül egy liter. Ez alatt ne erőlködjék a beteg. Mert a víz akkor nem foly a bélbe. Ha a beöntés fájdalmat, vagy görcsöt okoz: abban kell hagyni. A gummicsövet összenyomni. A végbélcsövet kihúzni. Hashajtóbeöntést mással, mint langyos vízzel, csak orvosi rendeletre szabad adni. Szokás a vízhez 1—2 kanál olajat önteni. Az olaj a vízzel nem elegyedik. A tetején marad. Tehát nem is sokat ér. Hathatósabb 1—2 kanálnyi főző só. Erősebb, ha a vízben egy kevés szappan van feloldva. Ennél is gyorsabb

165-ik kép. Beöntés. I.

A nő baloldalán fekszik. Combjait jól felhúzza. Medencéjét az ágy szélére teszi. A bába a nő háta megett áll, tisztára mosott kézzel. Balkezevel felemeli a jobbfarpopát. Hogy a végbélnyílást lássa. Jobbkezevel a nyílásba tolja a végbélcsovét, melyből előbb a levegőt kibocsátotta.

166-ik kép. Beöntés. II.

A cső benne van a végbélben. Az irrigátor körülbelül egy fél méterrel magasabban a nő medencéjénél. A bába kezében. Így a víz az irrigátorból lassanként bele foly a végbélbe.

hatású, ha egy evőkanálnyi glycerinnel van a víz elegyítve Ugyan csak gyorsan hat a tej, ha hozzá 1—2 kanálnyi méz van keverve. Jóval hatásosabb a tiszta glycerin, meg az olaj csőre. Mindezeket csak orvosi receptre, a kapott utasítás értelmében szabad adni.

A keményítőcsőre úgy készül, hogy egy kávéskanálnyi keményítőt egy-két kanál hideg vízben megáztatunk. Azután 5—6 kanálnyi (80—100 grm.) vízben szétfőzünk.

A szíkfűtea két kávéskanálnyi szíkfűvirágból készül. Úgy, hogy egy edényben 5 kanál forró vízzel leöntik és befödik. Nehány perc múlva ruhán átszűrjük.

A táplálócsőrét rendszeren a gyógyszerárban készítik. Az orvos recepte szerint. Némelyiket otthon is lehet csinálni. Egyik úgy készül, hogy 150 grm. vízben 20 grm. szőlőcukrot feloldanak és ezzel az oldattal 3 tojást összekavarnak. Lehet tejből is csinálni. Úgy, hogy 200 grm. tejet, 2 tojássárgáját, egy kávéskanál sót, egy evőkanál veres bort jól összeelegyítenek.

Ezeket a kisebb mennyiségű folyadékokat nem irrigátorral, hanem fecskendővel szokás a végbélbe juttatni. A befecskendezéshez úgy kell fektetni a beteget, mint beöntéshez. Azonkívül ügyelni kell, hogy a fecskendőben ne legyen levegő. Meg hogy a csövével a végbélet meg ne sértsük. E végből célszerű a fecskendő végbélcsövére egy vastagfalú gummicsövet húzni. Arra is vigyázni kell, hogy a folyadék egyenletesen menjen a bélbe. És, hogy közben a fecskendő ne mozogjon.

Néha még állandó táplálóbeöntést is szokás adni. Tejjel. Az irrigátorba egy fél liter langyos tejet öntenek. A végbélcsövet szabályosan bevezetik. Az irrigátort oly magasra állítják, hogy a tej egy óraútás alatt folyjon be a bélbe.

Szabály, hogy külön orvosi recept nélkül csak langyos folyadékot szabad a végbélbe fecskendezni.

Gyermekeknél a végbélbeöntést kisebb fecskendővel, vagy gummilabdával szokás végezni. Ilyenkor a gyermeket hasra kell fektetni, vagy ölbe venni. A medencéjét pedig erősen tartani.

2. Irrigálás.

Az irrigátor az ápolónak egyik leggyakrabban használt eszköze. Lemosásokra, kiöblítésekre, beöntésekre stb. általában azt használja.

Legjobb a legegyszerűbb, üvegből készült irrigátor. Legtisz-

tábban tartható. Már azért is, mert legjobban meglátszik rajta minden szenny. Lehet az irrigátor edénye hengerforma, tölcsérforma, üvegpalackforma stb. Azt lehet jól tisztítani, amelyikbe a kezünk belefér. Az üvegedényt mindig meleg vízzel, szappannal mossuk ki. A hozzávaló 1.5 méter gummicsovét, valamint az üveghüvelycsovét, végbélcsovét használat után ki kell főzni.

Az irrigátort használjuk lemosásoknál is. Ez esetben a gummicsőbe rövid, egyenes, kicsinyilású üvegcsövet dugunk. Az irrigátorból a langyos vizet, vagy fertőtlenítő oldatot a lemosandó testrészre, vagy sebre csorgatjuk. De használjuk kimosásokra is. P. o. hüvelyt, hólyagot, gyomrot, végbelet kimosni. Beöntést adni. Hólyag- és gyomormosásra alkalmasabb a tölcsér.

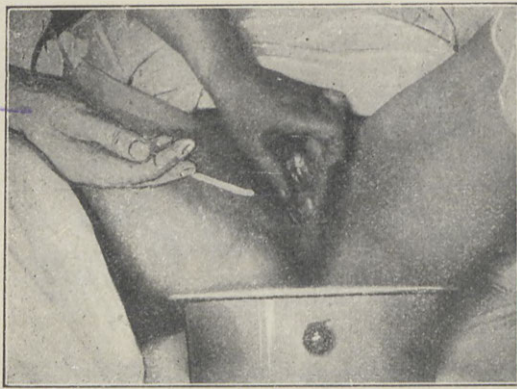
167-ik kép: Hüvelyöblítés.

A nő ágyban fekszik. Ágytálon. A combjai szabályszerűen betakarva. Egyik ápolónő tartja az irrigátort. A másik a csövet a hüvelybe vezetve tartja, míg a víz a hüvelyen át nem foly.

Hüvelyöblítés esetén a gummicsőbe a hosszú, egyenes, üvegből készült hüvelycsövet dugjuk. Az irrigátorba langyos vizet, — ha szükséges, orvosságot is, — készítünk. A beteget lefektetjük. Az alsóvégtagjait külön-külön lepedővel betakarjuk. Ágytálat teszünk alá. Az üvegcsövet a hüvelybe dugjuk. (167. kép.) Úgy, hogy azzal fájdalmat ne okozunk. Azután az irrigátort felemeljük. Olyan magasra, hogy a víz a hüvelyen átfolyjon. Azt, hogy milyen meleg vízzel és milyen gyakran kell fecskendezni, az orvos szabja meg.

3. Húgycsapolás.

Megesik, hogy a beteg nem tud vizelni. Ez esetben húgycsappal (katheterrel) kell elvenni a vizeletét. A csapolásnál nagyon tisztán kell eljárni. Mert a hólyagbajutott legkisebb szenny is hosszadalmas, sőt veszedelmes betegséget okozhat. Először hólyaghurut támad. Ami fájdalmas, kínzó betegség. Azután ha a fertőzés a húgyvezetőkön tovább terjed, vesegyulladás keletkezik. Ez mindig soká tart. Sok esetben gyógyíthatatlan. Hogy a fertőzést elkerülhessük, a húgycsapot mindig gondosan meg kell tisztítani. Leg-

164-ik kép. Húgycsapolás.

A nő hanyatt fekszik. Combjai külön-külön tiszta lepedőbe takarva. Alatta az ágytál. Először a bába a kezeit, majd a szeméremrészeket szabályszerint lemossa. Újból megmossa a kezeit. Balkezelével szétveszi a kisajkakat és kissé felfelé húzza. Hogy a húgycsőnyílása tátongjon. A nyílás környékét szublimátos vízbe mártott vattával jól lemossa. Azután jobb kezével a húgycsap végét a húgycső nyílásába vezet. Majd egészen a hólyagba nyomja. Ott tartja, míg a vizelet ki nem ürül.

jobb az üveghúgycsap. Ezt minden használat után meg kell mosni szappannal, kefével tisztára. Azután kifőzni és steril ruhába takarva tartani. Használat előtt mindig tegyük szublimát oldatba, legalább $\frac{1}{4}$ órára. A hajlékonyhúgycsapot használat után meg kell mosni szappannal, kefével tisztára. A szappant jól lemosni. Azután a húgycsapot legalább $\frac{1}{2}$ óra hosszúra szublimátoldatba, vagy 30%-os formalinba tenni. Szárazra törölni, steril ruhában tartani.

Ha csapoláshoz készülünk, készítsünk egy kancsóba langyos, egybe szublimátos vizet. A beteget hanyatt fektetjük. Ágytálat

teszünk alá. Megmossuk a kezeinket szabályszerűen. A húgycsapot a szublimátoldatba tesszük. Lemossuk a beteg szeméremrészét langyos vízzel. Ha már tiszta, szétnyitjuk a nagyajkakát. A csarnokot is leöblítjük szublimátoldattal. A húgycső nyílását, környékét jól letörölgetjük, szublimátosvízbe mártott vattával. A húgycsapot a jobbkezünkbe vesszük. A mutató és középsőujjunk közé. Hüvelykünkkel a nyílását befogjuk. Balkezünkkel a szétnyitott kisajkakát kissé feljebb húzzuk. Ekkor a húgycső kinyílik. (168. kép.) A nyílásba beledugjuk a húgycsapot, amelyet azután óvatosan a hólyagba vezetünk. Ha már foly a csapon a vizelet, balkezünket a hólyag tájékára tesszük. Szükség esetén a hólyagot gyengén nyomjuk. Mikor már nem jön vizelet, a húgycsapot óvatosan jobbra kell tolni. Ha így sem jön semmi, lassan kihúzni. Hogy a hólyagból a vizeletet az utolsó cseppig kieresszük.

Hólyagmosáshoz üvegtölcsért, 1—1½ méter gummicsovét, üveghúgycsapot szokás használni. De lehet a hólyagot 150—200 grammos fecskendővel is kimosni. Amit a hólyagmosáshoz készítenk: mindent pontosan fertőtleníteni kell.

4. Nadályozás.

Hogy hány nadályt kell felragasztani és hová, azt az orvos szabja meg. Ahová nadály szükséges, ott a bőrt szappannal, meleg vízzel tisztára kell mosni. 2—3 nadályt egy tiszta pálinkás pohárba tenni. A poharat szájával a beteg testére borítani. Ott tartani, míg a nadályok fel nem ragadnak. Ha a nadályok leesése után a vérzésnek tovább kell tartani, meleg borogatást rakunk. A vérzés ellen hideget. Néha egy-egy csípés soká vérzik. Ez esetben tiszta vízbe mártott vattát kell a vérző helyre tenni és ott tartani. Míg a vérzés meg nem áll. Szükség esetén orvost hívatni.

5. Mustározás, hólyaghúzás.

Mustározni legkönnyebb mustárpapírossal. A mustárpapírost langyos vízbe kell mártani és a tisztára mosott bőrre tenni. Ott azután addig marad, amíg az orvos rendelte. Ha ecetes, vagy borszeszes vízbe mártjuk: jobban csíp. Ha egyszeres, vagy kétszeres mullszövetet teszünk alá: nem olyan erős.

De készíthet az ápoló mustárlisztből kovászt is. Úgy, hogy a mustárlisztet tiszta, vagy ecetes langyos vízzel péppé kavarja. Kisujjnyi vastagon ritka ruhára keni. Azután a ruhás oldalát a betegre borítja. Lehet a mustár helyett tiszta, reszelt tormát is használni.

Mikor a mustáros borogatást a bőrről leveszik, a helyét langyos vízzel le kell mosni, szárazra törölni, tiszta, puha ruhával bekötni.

A hólyaghúzózt készen kapni a gyógyszerárban. Úgy kell a tisztára mosott bőrre feltenni és ott hagyni, amint az orvos rendelte.

6. Lemosás.

A lemosáshoz szükséges egy veder 10—25 C⁰ víz. Amilyet az orvos rendel. Két vizes, 4—5 száraz törülköző és 1—2 lepedő. Vagy az egész testet mossuk le, vagy csak egy részét. Legjobb, ha a beteg teljesen ruhátlanul, egy lepedőbe takarva fekszik. Azt a részét, amelyet le akarunk mosni, kitarjuk. Azután hideg, 10—25 C⁰ vízbe mártott ruhával, vagy szivacsos lemosóval lemosunk. Célszerű még második, vízbe mártott ruhával is lemosni. Azután szárazra törölni s betakarani. Következik a test többi része. Az egész test lemosását el kell végezni 6—8 perc alatt.

Erősebb a hideg víz hatása, ha a lemosandó testrészt hideg vízbe mártott ruhába tekerjük. Ezt a hideg vizes ruhát azután addig dörzsöljük, míg meg nem melegszik. Ha a ruha megmelegedett, újból vízbe mártjuk. Ez eljárást a test minden részén 2—4-szer ismétljük. Az orvos rendelete szerint. Legelőször mindig a karokat, azután a mellet, majd a hátat, végül az alsó végtagokat mossuk, vagy dörzsöljük.

A lemosott, vagy ledörzsölt testrészt mindig szárazra kell törölni, száraz, durva-szövésű ruhával megdörzsölni. Azután betakarani. A test ilyen, részenként következő lemosását, vagy dörzsölését fekvő betegeken végezzük.

7. Ledörzsölés.

Az egész test erőteljes ledörzsölését és megpaskolását úgy lehet kényelmesen végezni, ha a beteg áll. Szükséges: egy-két lepedő, egy dézsa 10—20 C⁰ víz és esetleg egy 3—4 literes rocska.

Egy vászon-sapka. A lepedők 1·80 méter szélesek, 2¹/₂—3 méter hosszúak legyenek.

Legelőször a betegnek a fejére tesszük a vizes vászonsapkát. Az egyik lepedőt a vízbe beáztatjuk. Mikor jól teleszívta magát, belőle a vizet a nagyjából kinyomjuk. Azután a meztelen beteg bal oldalára állunk. A beteg a karjait vízszintesen kinyújtva tartja. Most a lepedő végét a beteg bal karja alá tesszük s azt a beteg a karjával a testéhez szorítja. A lepedőt azután a beteg jobb hóna alatt a bal vállára átvesszük. Majd a jobb vállára terítjük s a végét a beteg nyakán a lepedő széle alá dugjuk. Így a beteg teljesen bele van takarva a vizes lepedőbe. Csak a feje van kint. Most a beteget tenyerünkkel tetőtől-talpig alaposan ledörzsöljük. 3—4 percig. Szükség esetén a tenyerünkkel végigpaskoljuk. Paszkolástól jobban megveresedik a bőr, mint a dörzsöléstől. Ha az orvos rendelte, 2—3 rocska vizet öntünk a beteg nyakánál a lepedő alá. Azután a vizes lepedőt levesszük s szárazat teszünk helyette. A beteget ezzel is erősen ledörzsöljük és gyorsan minden részét szárazra töröljük. Ledörzsölés után a beteg bőre élénkvoros legyen.

8. Borogatás, bekötés.

Borogatni egyszerre a testnek csak egy részét szokás. Bepakolni lehet egyes testrészeket, meg az egész testet.

Borogatás esetén az ágyat a víztől gummilepedővel védjük.

Borogatni lehet úgy, hogy csak vizesruhát teszünk a testre. Hideg- vagy melegvizesruhát. Lehet úgy is, hogy a vizesruhára szárazat teszünk. Rendesen flanellt. De lehet úgy is, hogy a vizesruhára vízhatlanvásznat terítünk. Billroth vagy Mosétig batisztot, gummilepedőt stb. Erre pedig szárazruhát. Rendesen pokrócot. A szárazruha mindig 1—2 tenyérnyivel szélesebb legyen a vizesnél.

A be nem takart vizesruhával a testet lehűteni, vagy megmelegíteni akarjuk. Ehhez képest teszünk rá hideg, vagy melegvizesruhát. Akár hideg, akár melegvizesborogatást adunk, a ruhát először összehajtjuk. Négyszeresen, vagy többszörösen. Beáztatjuk a vízbe. Mikor jól tele szította magát, kifacsarjuk. Elsímítjük és a helyére tesszük. A hidegvizesruhát akkor cseréljük meg, ha felmelegszik. A meleget mikor kihül.

A betakart hidegvizesruha rövid idő alatt felmelegszik. A

meleg hatása addig tart, amíg a vizesruha meg nem szárad. Azután a ruhát le kell venni. A borogatott részt rendelet szerint vagy újra bekötni, vagy vízzel, spiritusszal stb. lemosni, letörölni.

Ha a vizesruhára vízhatlanszövetet teszünk, a bőr hosszabb időn át veres marad. Vagyis, a víz hatása erősebb. A bekötött rész, vagy az egész test, rövid idő alatt felmelegszik. A beteg jól érzi magát. A borogatás 1—4 órahosszat maradhat a betegen. De ha a beteg fájni kezd, vagy általában, ha nem jól érzi magát, a borogatást le kell venni. Utána a nedves részt szárazra törölni, megdörzsölni.

Lehet a test egy részére gőzkötést tenni. Evégből az illető testrészt flanell polyával bepolyáljuk. Azután egy nagyon melegvízbe mártott ruhát csavarunk rá. Végül a vizesruha felett is bepolyáljuk, betakarjuk. Az ilyen kötés 1—2 óráig marad a testen.

9. A betegszállítás.

Fekvő betegeket kisebb távolságra kézen, nagyobbra hordágyon vagy széken lehet szállítani. Ha a beteget felültetni nem szabad, széken szállítani nem lehet.

A beteget felemelni, szállítani legjobban tudja három ember. Egy, a legerősebb, a derekát, egy a fejét-vállát, egy a lábait viszi. Mindahárman egy oldalon fogják. Mindenikőjük alátolja a betegnek mindakét kezeszárát. A középső egyik kezét a beteg keresztcsontja alá teszi, a másikat a combja töve alá. Aki a beteg fejét viszi, egyik kezét a vállak alá dugja, a másikat a fej alá. Úgy, hogy a beteg feje az ápoló könyökhajlásában kényelmesen feködjék. Aki a lábakat viszi, mindakét kezeszárát a beteg lábszárai alá teszi. Minél jobban átdugják a kezük szárát, annál könnyebben tudják a beteget emelni. Ha mind a hárman jól elhelyezkedtek: egyszerre, — de nagyon vigyázva — felemelik. (169. kép.) Két ápoló nehezebben emel, vagy szállít egy beteget. Ilyenkor az egyik ápoló a beteg válla, meg a keresztcsontja alá helyezi a kezeszárát. A másik pedig a combja töve meg lábaszára alá. Ha a beteget fel szabad ültetni, két ápoló úgy is viheti, hogy karszéket csinál. A beteg az ápolók egyik kezén ül, a másiknak veti a hátát. A nyakukat pedig átöleli.

Egy ápoló csak ölben viheti a beteget. Ilyenkor a beteg az ápoló nyakát megöleli.

Ha a beteget meg kell fordítani, először mindig a medencéjét kell felemelni és megfordítani. Mikor a medence rendesen el van helyezve, a vállakat utána igazítani.

Sokszor megesik, hogy a beteg egyes részei a fekvéstől megfájulnak. Ilyenkor a fájós testrészt másképen kell elhelyezni. Rendesen úgy, ahogy a beteg kívánja. Azután kis vánkossal, összehajtogatott ruhával úgy megtámasztani, hogy új helyzetében magától megmaradjon. A beteg egyes részei elhelyezését mindig az orvos rendeli meg. Egyúttal meg is mutatja, — vagy magyarázza, — milyen legyen az elhelyezés.

169-ik kép: Betegszállítás.

Három ember úgy szállíthat beteget egyik ágyból, vagy egyik szobából a másikba, hogy a beteg maga meg sem mozdul. Amint a képen látszik, egy ember a beteg fejét-vállát, a másik medencéjét, a harmadik a lábát viszi.

A betegeket felültetni legkönnyebb, ha fejüket, vállukat a vánkossal együtt emeljük. Súlyos betegek nem tudnak megülni. Támogatni kell őket. Úgy, hogy az ápoló az ágy szélére ül. Szembe a beteggel. A beteg a fejét az ápoló vállára hajtja. Az ápoló pedig kezeivel a betegnek a két vállát megfogja s úgy tartja.

Függelék.

Rendelet és utasítás okleveles bábák számára.

(A belügyi m. kir. miniszternek a vallás- és közoktatásügyi miniszterrel egyetértőleg kiadott 1902. évi 95.000 számú rendelete.)

A bábának az a hivatása, hogy terhes-, szülő- és gyermekágyas nőknek, valamint újszülött gyermekeknek legjobb tudomása szerint tanácssal és tettel segítséget nyújtson.

Hivatása gyakorlásában köteles az esküjében tett fogadást híven megtartani, a hivatalos „Magyar Bábakönyv“ szerint eljárni és ennek az „Utasításnak“ a rendelkezéseihez alkalmazkodni.

1. A baba kötelességei általában.

1. §.

A baba közvetlenül a vármegyei, illetőleg járási, városi vagy községi hatóságnak van alárendelve.

Működésének ellenőrzése a közhivatalban levő és magánorvosok kötelessége, illetőleg joga.

2. §.

A baba köteles magát a következő eszközökkel ellátni:

1. Tompavégű olló, a köldökzsinór elmetésésére..
2. Legalább egy méternyi félcentiméter széles, fehér vászon-szalag, a köldökzsinór elkötésére.
3. Irrigátor $1\frac{1}{2}$ —2 méter hosszú gummicsővel és üvegből való hüvely és végbélcsővel: kefecskendésre és beöntésre; irrigátorul az eszközök eltartására szolgáló fémtok is szolgálhat, ha megfelelő módon készült.
4. Kis ónfecskendő: klistély alkalmazására gyermeknél.

5. Egy húgycsap fémből és egy hajlékony húgycsap; utóbbi a nő megcsapolására szülés alatt.

6. Körömolló.

7. Körömtisztító.

8. Körömkefe.

9. Egy darab szappan.

} Kezeinek megtisztítására.

10. Egy tok, amely a hatósági orvostól rendelt, üvegcsőben levő $\frac{1}{2}$ grammos, mérgejelzéssel ellátott szublimátlepenyék eltartására szolgál. A szublimát a bába kezeinek és eszközeinek fertőtlenítésére való. Erre a célra a szublimátos vizet a bába úgy készíti, hogy egy szublimátlepenyékét egy liter meleg vízben felold.

Ezeket az eszközöket köteles a bába erős fehér vászonzsákocskába, vagy ugyanilyen tarsolyba göngyölve, zárható fémtokban vagy táskában tiszta állapotban készen és jókarban tartani és arra a célra és azon a módon alkalmazni, amint arra nézve oktatást nyert.

Szerszámai mellett köteles a bába ellenőrzési könyvecskét tartani, melyet a hatósági orvos a táska bemutatásakor láttamoz; továbbá egy tiszta kötényt és egy törülközőt is kell magával vinnie a vajudóhoz.

Minthogy a szublimát a legveszedelmesebb mérgek közé tartozik, a bába kötelessége azt táskájával együtt elzárva tartani és gondosan őrködni, hogy más kezébe ne kerüljön.

A haláifejfel jelzett, egyenként fekete papirosba göngyölt szublimátlepenyékét a bába szükség szerint a gyógyszerútból szerzi be a hatósági (vármegyei és városi tisztí, községi és kör) orvos rendelvevényei alapján. A hatósági orvos rendelésekor egyúttal bejegyzi a bába ellenőrzési könyvecskéjébe a rendelés napját és a szublimátlepenyék számát s aláírja nevét; a gyógyszerész pedig az ellenőrzési könyvecskében neve aláírásával és a kelet feltüntetésével igazolja a kiszolgáltatást. Ezt az ellenőrzési könyvecskét köteles a bába a hatóságnak bármikor megmutatni.

1879: XL. t.-cz. 108. §. Gyógyszerészek, vegyészek, úgyszintén mérgek vagy az életre vagy egészségre ártalmas mennyiségben mérget tartalmazó szerek készítői; továbbá azok, akik ilyen szereket gyárukban vagy iparukban használnak, vagy házukban, illetőleg az általuk bírt valamely helyiségben tartanak, végre az ilyen szerek elárúsítói, egy hónapig terjedhető elzárással és háromszáz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendők: ha a mérget vagy mérges szert nem tartják eléggé szilárd anyagból készült és elzárt külön tartályban vagy készülékben:

ha az ezen szakaszban meghatározott szerek készítésére, tartására, elárúsítására vagy elszállítására nézve kiadott egyéb rendeletet, vagy szabályt megszegik.

3. §.

A bába letelepedése alkalmával oklevelét és fölszerelt táskáját az illetékes hatósági orvosnak személyesen bemutatni és letelepedéséről az előljárásnál jelentést tenni köteles. (Az illetékes hatósági orvos, községekben a járásorvos; rendezett tanácsú városban a városi tisztí orvos; törvényhatósági joggal bíró városban a tisztí főorvos, illetve kerületi tisztí orvos.)

Lakását mindenkor bejelenteni és a házra kifüggesztett táblával megjelölni tartozik. Valahányszor hazulról eltávozik, intézkednie kell, hogy gyorsan megtalálhassák, ha távollétében keresik.

4. §.

Lakásának vagy lakása változtatásának közzétételén kívül egyéb hirdetések a hírlapokban csak elsőfokú egészségrendőri hatóság engedélyével tehet a bába. Más címet, mint amelyre oklevele jogosítja, használnia nem szabad.

5. §.

Tilos a bábának a hatóság külön engedélye nélkül saját lakásán szülés céljából idegen terhes, vagy szülönőket tartani.

Ha lakásán mégis sürgős szükség esetében szülés történt, arról 24 órán belül köteles jelentést tenni a hatóságnál.

6. §.

Hívásra, történjék az éjjel vagy nappal, a szülöhöz elsietni és segítségére lenni köteles a bába.

1879. XL. t.-c. 93. §. Ugyanazon büntetés (200 koronáig terjedhető pénzbüntetés) éri azon szülész vagy szülésznot (bábát), aki sürgős esetekben a hivatásával járó igénybe vett szolgálatot, valamint azon gyógyszerészt is, aki az orvosilag rendelt gyógyszer kiszolgáltatását alapos ok nélkül megtagadja vagy elhalasztja.

1879. XL. t.-c. 94. §. Az állam, a törvényhatóság vagy a község által alkalmazott azon orvos, sebész, szülész, vagy bába, aki ezen hivatalos alkalmazásával egybekötött orvosi-sebész, illetőleg bábai szolgálatot alapos ok nélkül megtagadja, vagy elhalasztja: hatszáz koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

A szülésnél való segédkezés a bába minden egyéb dolgánál, — például keresztelésnél, a gyermekágyas vagy gyermek ápolásánál — előbbrevaló és azt senkitől megtagadnia nem szabad.

Ugyanegy időben csak egy szülést vezethet a bába. Ha eközben másik szüléshez hívják, az első szülönőt saját felelősségére csak kivételesen abban az esetben hagyhatja ott, ha annak az állapota azt egyáltalában megengedi és ha a másiknál valamely veszedelmes rendellenesség sürgősen előbb kívánja a bábai segítséget és ha nem található más bába. A sürgősebb eset elvégeztével azonnal tartozik az otthagyt szülönőhöz visszasietni.

7. §.

A szülésnél közreműködő bábákat, mint ilyeneket anyakönyvi tekintetben kétféle bejelentési kötelezettség terheli. Az egyik az 1894. évi XXXIII. t.-c. 35. §-ának b) pontja alapján az anyakönyvi bejegyzés céljára szolgál és akkor áll be, ha a született gyermeknek törvényes atyja nincsen, vagy van ugyan, de a bejelentés megtételében akadályozva van. (36. §.)

A bejelentés végső határideje: halvaszülötteknél vagy szülés közben elhaltaknál a legközelebbi hétköznap, egyéb születési esetén a szüléstől számított egy hét.

Ezen bejelentési kötelezettség elmulasztása esetén a bába az 1894. évi XXXIII. t.-cz. 80. §-a értelmében kihágás miatt 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő és ezenfelül a szóbanforgó kötelesség teljesítésére a törvény 81. §-ához képest az 1895. évi 60.000. számú belügyminiszteri utasítás 14. §-ának szemelőttartásával 20 koronáig terjedhető rendbírsággal is szorítható.

A bábáknak másik kötelessége az, melynélfogva a bába minden szülést, amelynél segédkezett, tekintet nélkül arra, hogy a gyermek élve vagy halva született, vagy pedig szülés közben elhalt, 24 óra alatt a születési hely szerint illetékes anyakönyvvezetőnél szóval vagy írásban, vagy amennyiben a szülésnek az illetékes anyakönyvvezetőnél való közvetlen írásbeli bejelentése akár írástudatlanság, akár más okból akadékbba ütközik, saját községi előjáróságánál személyesen bejelenteni tartozik. Ezt a bejelentést a bábának teljesítenie kell még azokban az esetekben is, amelyekben őt az 1894. évi XXXIII. t.-c. 35. §-a alapján bejelentési kötelezettség nem terheli.

Az a bába, aki ezt a bejelentést elmulasztja, az 1896. évi 52.846. számú belügyminiszteriuni körrendelet értelmében kihágást követ el és 200 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

A bábának további kötelessége minden halvaszületett magzatot, tekintet nélkül annak korára és kifejlődésére, a halottkémnek bejelenteni.

Ha oly községben, ahol szülészeti gyakorlatra jogosított egyén van, olyan szülés jutott tudomására, amelynél a szülészeti gyakorlatra törvényes képesítéssel nem rendelkező egyén segédkezett, a bábának feladata erről jelentést tenni a hatóságnál.

1876. XIV. t.-c. 50. §. Ezentúl szülésznői gyakorlatra csak az bocsátatik, ki az ország területén érvényes szülésznői oklevéllel vagy tisztí-főorvosi képesítő okmánnyal van ellátva.

1876. XIV. t.-c. 7. §. Jelen törvénynek, úgy az ennek alapján fenntartott vagy kibocsátandó rendeleteknek vagy szabályzatoknak áthágásal amennyiben büntetést vagy vétséget nem képeznek, a fennálló, illetőleg az alkotandó s kellőleg kihirdetendő szabályrendeletek, vagy az eddigi gyakorlat szerint, ezek hiányában pedig 600 koronáig terjedhető bírsággal és nem fizethetés esetében 60 napra terjedhető fogsággal közigazgatási úton büntetendők.

1879. XL. t.-c. 92. §. Kétszáz koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő:

1. Aki a szabályszerű jogosítvány nélkül fizetésért vagy jutalomért orvosi, sebészi, fogorvosi, vagy pedig olyan helyeken, ahol a szülész vagy szülőnő (bába) van, és ezek akadályozva nincsenek, szülései teendőit végez.

2. Aki szabályszerű jogosítvány nélkül gyógyszer betegei számára árul vagy elad, vagy bizonyos gyógyszert, hatósági tilalom ellenére, habár ingyen, osztogat vagy ad.

Visszaesés esetében, ha ezen kihágást elkövetőnek utolsó megbüntetése óta két év még nem telt el, egy hónapig terjedhető elzárás és 600 koronáig terjedhető pénzbüntetés állapítandó meg.

8. §.

Ha keresztény szülők gyermeke életveszélyben forog, a bába erre a keresztelési intézkedés megtehetése végett az illetőket figyelmeztetni tartozik, római katolikus és görög katolikus szülők gyermekét pedig szükségből megkereszteli és azt az illető lelkésznek bejelenti.

A szükségből való keresztelést a bába a szülők beleegyezésével, vagy törvénytelen gyermeknél az anya beleegyezésével végzi. E célból az edényből tiszta vizet (minő a folyó-, kút- esővíz, vagy olvadt hó vagy jég) önt keresztalakban háromszor a gyermek fejére, miközben az adandó nevet, például József és az előirt keresztelési mintát mondja ekképpen: „József, én téged megkeresztellek az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében.“

Nem római- és nem görög katolikus szülők gyermekét a bábának szükségből megkeresztelnie tilos.

9. §.

A bábának nem szabad elárulni a terhesek és szülők titkait.

1878: V. t.-c. 328. §. „Az a (közhivatalnok, ügyvéd, orvos, sebész, gyógyszerész) bába, aki valamely család vagy személy jó hírnevét veszélyeztető és hivatalánál, állásánál vagy foglalkozásánál fogva megtudott, vagy reábizott titkot alapos ok nélkül másnak elárul (felfedez), vétséget követ el s a megsértett fél indítványára három hónapig terjedhető fogházzal és 1000 forintig (2000 koronaig) terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. Ez intézkedés kiterjed a fent megjelölt személyek segédeire is.“

1878: V. t.-c. 329. §. „Nem tartozik az előbbi szakasz rendelkezése alá azon eset, ha a megjelölt személyek a tudomásukra jutott vagy reájuk bízott titokról a hatóságot kötelességükhöz képest értesítik, vagy ezáltal megkérdezve, vagy mint tanúk kihallgattván, azt a hatóság előtt felfedezik.“

10. §.

Az a bába, aki magzatelhajtást, magzatölést, gyermekelhagyást, gyermekcsempészetet vagy eltitkolást, továbbá aki gondatlanságból emberölést követ el, vagy abban részes, a köztörvények értelmében szigorúan büntetettik.

1878: V. t.-c. 285. §. „A teherben levő nő, aki a méhmagzatát szándékosan elhajtja, megöli, vagy azt más által eszközölteti, ha házasságon kívül eseti teherbe, két évig terjedhető börtönnel, ellenkező esetben pedig három évig terjedhető börtönnel büntetendő.“

Ugyanazon büntetés éri azt, aki a büntettet a teherben levő nő beleegyezésével követi el, ha pedig azt nyereményvágyból tette: öt évig terjedhető börtönnel büntetendő.“

1878: V. t.-c. 286. §. „Aki a teherben levő nő méhmagzatát annak beleegyezése nélkül szándékosan elhajtja, vagy megöli, öt évig terjedhető fegyházzal büntetendő.“

Ha pedig ezáltal a teherben levő nő halálát okozta: tíz évtől tizenöt évig terjedhető fegyházzal büntetendő.“

1878: V. t.-c. 254. §. „Aki valamely gyermeket más családba csempész, kicserél, elsikkaszt, eltitkol, rendszerint járt helyre kitesz, vagy bármely más inódon családi állásától megfoszt, vagy ezen állását megváltoztatja: családi állás elleni büntettet követ el és egy évig terjedhető börtönnel büntetendő.“

Ha pedig a cselekmény nyereszkedési szándékból követtetett el: öt évig terjedhető fegyházzal büntetendő.“

1878: V. t.-c. 287. §. „Aki pedig koránál vagy állapotánál fogva önsegyélyre képtelen személyt, kit ápolni köteles, vagy aki felügyelete alatt áll, kitesz vagy ségély nélküli állapotban elhagy: három évig terjedhető börtönnel büntetendő.“

Ha a kitétel vagy elhagyás következtében a kitett vagy elhagyott személy súlyos testi sértést szenvedett, a cselekmény öt évig terjedhető fegyházzal; ha pedig ezáltal annak halála okoztatott: öt évtől tíz évig terjedhető fegyházzal büntetendő.“

290. §. „Aki gondatlanság által embernek halálát okozta, az emberölés vétségét követi el és három évig terjedhető fegyházzal büntetendő.“

291. §. „Ha azonban a halál az azt okozónak hivatásában vagy foglalkozásában való járatlanságából, hanyagságából vagy azok szabályainak megszegéséből származott: három évig terjedhető fegyházzal és száz forinttól (kétszáz koronától kétezer forintig (négyezer koronaig) terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.“

A jelen szakasz eseteiben a bíróság a bűnösnek talált személyt azon hivatás vagy foglalkozás gyakorlatától belátása szerint végképpen vagy határozott időtartamra eltilthatja és a gyakorlat ismét megengedését újabb vizsgától, vagy a kellő képzettség megszerzését igazoló más bizonyítéktól teheti függővé.“

11. §.

A hatóság hivatalos utasításait mindenkor pontosan teljesíteni tartozik a bába. Hatósági felszólításra köteles a reábizott vizsgálatot teljesíteni és annak eredményét legjobb tudomása szerint bejelenteni.

12. §.

A bába hivatása gyakorlatában ama határok között maradni köteles, amelyeket a hivatalos „Magyar Bábakönyv“ megszab. Orvos tanácsa és meghagyása nélkül belső vagy külső gyógyszereket rendelnie vagy gyógyeszközöket alkalmaznia nem szabad.

13. §.

Minden bába köteles a csatolt minta szerint szülési jegyzőkönyvet vezetni, amelybe minden szülést bejegyez, vagy ha maga írni nem tud, bejegyeztet. A bejegyzéseket mindenkor lelkiismeretesen, az igazsághoz híven és pontosan kell megtennie.

A szülési jegyzőkönyvet tartozik a hatósági, sőt a magánorvosnak is kívánatra megmutatni. Ha valamely rendellenességhez orvost hívatott, kérje meg, hogy a rendellenességet a szülési jegyzőkönyvbe ő jegyezze be.

A szülési jegyzőkönyvről a bába maga köteles gondoskodni.

14. §.

A bába józan, becsületes életmódot folytatni s a közönség, az orvosok és bábátársai irányában illedelmes magaviseletre köteles.

2. A baba kötelességei a terhes-, szülő- és gyermekágyas- nők, valamint az újszülöttek ápolásánál.

15. §.

Mínt hogy a legcsekélyebb tisztátalanság súlyos testi sértést, sőt halálos végű megbetegedést idézhet elő, a baba multhatatlan kötelessége, hogy mindenkor és mindenben a legnagyobb tisztasággal járjon el, ha terhes-, szülő- és gyermekágyasnők, vagy újszülöttek ápolásával foglalkozik.

A baba csak úgy lehet tiszta, ha ruházatán nincsen semmi szenny. Egyedül csak a mosóruha tartható tisztán. Ezért legcélszerűbb öltözete a bábának a tiszta mosóruha. De bármilyen legyen ruhája, annak ujjai minden esetben a kar közepeig felgyűrhetők legyenek. Ruhájára minden alkalommal fehér és ujjas, vagy legalább melles kötényt vegyen, amely egész testét vagy legalább annak elejét takarja. Olyan kötényt, amelyet már egy alkalommal használt, csak kimosás után szabad felvenni.

A legnagyobb gondot köteles fordítani először saját kezeinek és másodsorú eszközeinek tisztaságára, de a gondozására bizottakat is tisztán kell tartania és kerülni kell mindent, amitől ez a tisztaság csorbát szenvedhetne.

1. Kezeinek tisztaságához szükséges, hogy körmeinek széleit körülvágja és legömbölyítse. Jól jegyezze meg, hogy gyúladásos, fekélyes, körömmérges vagy gyűrűs ujjal vizsgálni nem szabad.

Kezeit úgy külső-, mint belsővizsgálat előtt és után mindenkor meg kell mosnia. Evégből vegyen olyan melegvizet, amelyet a keze kiáll, gyűrje fel ruhája ujját karja közepeig, szappanozza be karjait a könyökig, és dörzsölje azokat legalább 5 percen át tiszta körömkefével. Mosás közben igyekezzék a körmei alól, a körmök körül levő mélyedésekből meg a bőr ráncaiból mindent kikefélni, amit csak lehet. Azután törülje szárazra kezeit egészen tiszta törülközővel és körömtisztítóval piszkáljon ki a körmei alól, meg a körmök ágyából mindent, ami onnan kikaparható. Erre mossa meg kezeit újból néhány percig, öblítse le róluk bő vízzel a szappant és áztassa azokat jó meleg-, szublimátosvízben legalább 3 percen át, jól dörzsölve őket egymással, vagy körömkefével.

Így megtisztított kezeit külsővizsgálat előtt szárítsa le tiszta törülközővel, belsővizsgálat előtt ellenben ne törülje le kezeiről a szublimátosvizet, hanem vizsgáljon nedves kézzel, és ha a szublimátosvízből kivett keze akár saját magának, akár másíknak a ruhájához vagy egyáltalán akármiféle tárgyhoz ért, újra meg kell azt mosnia.

Ahol lehet, igyekezzék a baba az ártalmatlan külsővizsgálattal eligazodni és tartózkodjék minden fölösleges belsővizsgálattól, mert ez könnyen veszedelmessé válhat. Szülés alatt szabály szerint csak kétizben végezzen belsővizsgálatot: először a szülőhöz való megérkezésekor tájékozódás okáért, másodsor burokrepedés után azonnal. Gyermeakgyban az első hét letelte előtt nem szabad belsővizsgálatot végeznie.

2. Eszközeinek tisztaságát úgy éri el a baba, hogy a fémből és üvegből való eszközöket, úgymint a köldökzsinórollót, a hüvelycsövet, a végbélcsövecskét, a húgycsapot, körömtisztítót, körömolót és a kiscfecskendőt, nemkülönben a fémtáskát betétjeivel együtt, használat után szappanos melegvízzel megmossa, utána félóráig forróvízben kifőzi és szárazra megtörli.

A bemocskolt hajlékony húgycsapot, az irrigátor gummi-csövet és a hőmérőt szappanos meleg- (nem forró-) vízben megtisztítja, azután legalább 5 percig szublimátosvízben áztatja és tiszta törülközővel leszárítja.

A körömkéféket kifőzi és megszáritja, használat közben pedig szublimátosvízben tartja. A vászonszalagot nagyobb készletben hasonlóképen ki kell főznie, utána szárított állapotban kis fémdobozban eltenni és szülésnél a szükséges mennyiséget használat előtt szublimátosvízben áztatni. A vászonzacskókat vagy tarsolyt, amelyben kisebb eszközeit tartja, gyakran ki kell mosni, ki kell főzni és szárítás után ki kell vasalni.

3. A szülő nő maga, annak nemirészei és minden tárgy, amely nemirészeivel érintkezik, tiszták legyenek.

Ennek elérésére a szülő nővel vetessen a baba, ahol lehetséges, langyos tisztító fürdőt, öltöztessen tisztába és fektessen tiszta ágyba. Egyúttal tiltsa meg egyszersmindenkorra neki, hogy kezeivel nemirészeihez nyúljon.

Az első belsővizsgálat előtt a szülő nő nemirészeit meg kell tisztítani. Evégből tegyen ágytálat az ágybanfekvő nő alá és saját kezeinek megtisztítása után szappanozza be jól a külső nemi-

részeket, a végbél tájékát, meg a combok belsőoldalát, dörzsölve azokat szappanos kézzel, amíg csak a bőrön vagy a szőrszállakon lemosható szenny van. Ahol szükséges, vágja rövidre a szeméremszőrt. A langyos vizet kancsóból csurgassa a nemirészekre. Ágytájból vagy mosdótájból sohasem szabad a nemirészeket mosni. Szintúgy tilos tisztítás céljaira szivacsot alkalmazni. Végre a piszok és szappan leöblítése után még mossa meg szublimátosvízzel a letisztított nemirészeket. A nemirészek megtisztítása után újból meg kell mosnia kezeit, mielőtt a belsővizsgálatához fogna.

A szülő-, illetőleg gyermekágyiszobának állandóan tiszta legyen a levegője. Abban sem főzni vagy dohányozni, sem gyermek- vagy egyéb ruhát mosni vagy szárítani, sem állatot tartani nem szabad. Szülés után a bemocskolt fehéreneműeket (lepedők, ágybetétek, ágyneműek stb.) tisztákkal mielőbb cserélje fel a bába és később változtassa mindannyiszor, ahányszor szükséges. A fürdő- és mosdóvizet, az anya ürüléseit azonnal ki kell a szobából vinni, a szoba levegőjét pedig óvatosan szellőztetéssel időnként meg kell újítani. A szobát kifüstölni sohasem szabad.

4. A bábának nem szabad gyermekágyi megbetegedésben szenvedőket ápolni. Ez okból köteles a bába, mihelyt a gondozására bizottak valamelyikén betegség jelei (láz, bűzös folyás, alhasi fájdalmak, rázó hideg stb.) mutatkoznak, azonnal kijelenteni, hogy szükség van orvosi segítségre és a megjelölt orvost, valamint a megbetegedettnek családját megkérni, hogy őt a beteg további ápolásától mentse föl és bizzák más ápolónőre. Ettől a szabálytól csakis a legsürgősebb esetekben térhet el, amidőn senki sem volna található, aki helyette a bába vagy ápolónő teendőit elvállalhatná és akkor is az orvos különös engedélyével. Ily esetekben vegyen a bába tisztító fürdőt, öltözködjék más ruhába és végezze kezei és eszközei tisztogatását kétszeres figyelemmel, mielőtt egészséges terhes, szülő vagy gyermekágyas nőhöz közeledik. Látogatásait ilyenkor úgy intézze, hogy a beteg gyermekágyashoz mindig legutoljára menjen.

Ha a bába kénytelen megbetegedett gyermekágyasát ápolni, nem szabad az újszülött gondozásával foglalkoznia, mert a fertőzés az újszülöttre is átvihető. Ha az újszülött fürösztését, gondozását másra nem bízhatja, először az egészséges újszülöttel foglalkozzék, és csak azután a beteg anyával. És viszont, ha az újszülött valamely fertőző bajban szenved és a bába kénytelen gondozni, hozzá

rendbe mindig előbb az egészséges anyát és csak azután foglalkozzék a beteg gyermekkel.

5. Betegápolással a bábának csak kivételesen és csak az orvos engedélyével szabad foglalkoznia. Tilos a bábának szülők mellett oly beteg ápolását is elvállalni, akik genyes vagy eves váladékkal járó bajban, vagy pedig ragadós betegségben szenvednek. Ily betegségek például: méhrák, fekélyek, csontszú, vörheny, himlő, difteria, orbánc stb.

Ha a bába lakásán ragadós bajban szenvedő beteg van, vagy ha ő maga ragadós betegségben szenved, nem szabad neki terhes, szülő és gyermekágyas nők ápolását elvállalnia mindaddig, míg az orvos bizonyítványa szerint a fertőzés veszedelme meg nem szűnt.

A tudomására jutott következő fertőző betegségeket: 1. roncsoló toroklob és torokgyík, 2. vörheny, 3. vereshimlő, 4. szamárhurut, 5. hólyagos himlő minden faja, 6. hasi tifusz, 7. kiütéses tifusz, 8. vérhas, 9. ázsiai és honi kolera, 10. járványos fültőmirigylob, 11. járványos agy- és gerincagyhártyalob, 12. trachoma, 13. gyermekágyi láz — a m. kir. belügyminiszter 1894. évi 91,954. számú körrendelete értelmében köteles a bába akkor is bejelenteni az előljárásnak, ha azok nem a saját gyakorlatában fordulnak elő.

6. Tilos a bábának oly foglalkozást üznie, amely mellett kezeit rothadt vagy könnyen rothadó anyagokkal beszennyezheti. Ily foglalkozások például: halott-kémlés, halottak mosása és öltöztetése, továbbá nyers bőrökkel vagy belek szárításával, vadak nyúzásával, húsvágással, húskiméréssel való foglalkozás stb.

16. §.

Ha a terhes nő kéri a bába tanácsát, figyelmeztesse arra, hogy úgy a terhesség rendes lefolyásának, mint saját és gyermeke jólétének biztosítására bizonyos életrendszabályokat figyelmen kívül hagyania nem szabad.

Lássa el tanácscsal a terhes nőt a táplálkozásra, öltözködésre, nemkülönben ürüléseinek rendben tartására nézve. Figyelmeztesse továbbá arra, hogy gyakori szellőztetéssel lássa el lakását állandóan jó levegővel, hogy őrizkedjék a tunya életmódtól, és tegyen mozgást a szabad levegőn is, ellenben kerüljön minden testi és lelki megrázkódtatást. Oktassa ki arra is, hogyan készítse elő az emlőket

és bimbókat a szoptatásra. Ha aggódó nővel van dolga, nyugtassa meg és igyekezzék előtte a szülést egyszerű és nem veszedelmes folyamatra feltüntetni.

Főképen pedig kösse szívére, hogy ügyeljen mindenben a tisztaságra, különösen ruházatának, ágy- és fehérműjének, valamint egész testének tisztaságára. Külső nemirészeit mossa meg a terhes nő naponként szappanos langyos vízzel és szárítsa le gondosan tiszta ruhával. A mosdást pusztá kézzel vagy tiszta ruhával végezze, szivacsot erre a célra használni veszedelmes. Hasznára van a terhes nőnek, ha terhesség második felében hetenkint egyszer, az utolsó időben többször is, langyos tisztító fürdőt vesz. Meleg lábvizet vagy ülőfürdőt az egész terhesség alatt nem szabad vennie. Hüvelyfecskenést csak orvosi rendelésre alkalmazzon.

Végre ne mulassza el a bába arra is figyelmeztetni a terhes nőt, hogy gondoskodjék a szülés és gyermekágy idejére elegendő és tiszta ágy- és fehérműről, és az újszülött részére gyermekruháról, fürdőkádról és külön ágyacskáról.

Ha módjában áll a terhes nőnek, szerezzen be magának rendszeren fölszerelt irrigátort, porcellánból vagy zománczott pléhből való (nem párnázott) ágytálat, vattát és bimbóvédőt, a vagyonos szülőknél a szublimát-lepénykéket és a netalán szükségessé vált jodoformos gáz-szövetet is a bába a hatósági vagy háziorvos rendelvevénye alapján az illetők költségére hozatja meg a gyógyszerházból.

Ha vizsgálat alkalmával valamely rendellenességet talál, kötelessége figyelmeztetni a terhes nőt, hogy még a terhesség alatt kérje ki az orvos tanácsát.

17. §.

Ha szülőnőhöz hívják a bábát, haladéktalanul menjen el és végezzen a 15. §-ban leírt szabályok szigorú betartásával pontos külső és belső vizsgálatot. Ha a vizsgálatból kiderül, hogy megkezdődött a szülés, a bába kötelessége a szülőnél maradni, a szobát, az ágyat használható karba hozni és intézkedni, hogy kéznél legyen minden, ami a szülés alatt szükséges; így különösen elegendő mennyiségben forralt víz, tiszta ágy- és fehérmű, külön tában a szublimátosvíz, csészében vagy pohárban tiszta víz és néhány tiszta vászondarabka az újszülött szemének megmosására; ágytál vagy más lapos edény, gyermekruha és a bába saját eszközei.

Ha valamely rendellenességet talált, kötelessége haladéktalanul

kijelenteni, hogy a vajudónak orvosi segítségre van szüksége s hogy egyedül a felelősséget nem vállalja.

Ha ellenben mindent rendben talált a bába, mondja meg azt, és nyugtassa meg nyilatkozatával a szülőt és hozzátartozóit; maga pedig a következő szabályok szerint járjon el.

A szülés első időszakában gondoskodják beöntéssel a szülőnő végbelének kiürítéséről és úgy most, mint az egész szülés alatt ügyeljen arra is, hogy hólyagja rendesen kiürüljön. Ahol arra alkalom van és a magzatvíz még nem folyt el, fürösztse meg a vajudót. A szüléshez tiszta inget vesz fel a szülőnő és ezenkívül, ha kívánja, ujjast és harisnyát vehet magára. A szülés elején kívánsága szerint még ágyon kívül maradhat, mihelyt azonban a fájdalmak erőssége és sűrűsége a burokrepedés közeledését jelzi, vagy ha a bába már az első vizsgálatnál 3—4 ujjnyinak találta a méhszájat, a szülőnek ágyba kell feküdnie. Az egész első időszak alatt a magzathólyagra vigyázzon a bába, és tiltsa el az erőlködéstől a szülőt. Burokrepedés után azonnal tegyen belső vizsgálatot. Ez a második és egyszersmind utolsó belső vizsgálat, amelyet rendes viszonyok között a bábának végeznie szabad a szülés alatt.

A szülés második időszakában a vajudó kényelme szerint fölváltva hanyatt vagy oldalt feketik, de az ágyat többé elhagynia nem szabad. A bába oktassa ki, hogy csak a fájdalmak alatt és hogy milyen módon erőlködjék. A magzat kinyomulása közben fektesse a szülőnőt baloldalára, és igyekezzék a gátat a tanult módon a berepedéstől megóvni.

A szülés harmadik időszakában a szülő combjai mögött megszületett magzatot fektesse hanyatt és mossa meg a szeméit. Bal kezével ügyeljen a méhre, hogy összehúzódását biztosítsa, és ha a köldökzsinór lüktetése megszűnt, két helyen kösse el és közben vágja ketté a köldökzsinórt. Az így leválasztott újszülöttet melegített ruhába burkolva tegye félre. Ezután fektesse óvatosan hanyatt a szülőnőt, és tartsa egyik kezével állandó megfigyelés alatt a méhet, hogy kemény maradjon. Ha ellazul a méh, körkörös dörzsöléssel nőgassa összehúzódásra. Ha végre a méhfenék tarajszerű kiemelkedéséből és a méh lapos és keskeny formájából megtudja, hogy a lepény levált és a hüvelybe jutott, távolítsa azt el az összehúzódott kemény méhre gyakorolt külső nyomással.

Ha ilyen módon a lepényt egy óra lefolyása alatt nem tudja eltávolítani, jelentse ki, hogy a szülőnek orvosi segítségre sürgősen

szüksége van, s követelje, hogy küldjenek orvosért, mert a felelősséget egyedül nem vállalja; a köldökzsinórnál fogva húzást gyakorolni, vagy a lepényt a nemirészek belsejébe vitt kézzel kihúzni, vagy a szülönőt nógatni, hogy erőlködjék, vagy hogy a markába fújjon stb. tilos.

A kiürült mellékrészeket vizsgálja meg azonnal pontosan, hogy teljesen kiürültek-é. Ha hiányosaknak találta, mondja meg a házbelieknek és kérjen orvost, akivel a felelősséget megossza.

Azután mossa meg forralt, langyos vízzel az új gyermekágyas nemirészeit, vegye szét a szeméremajkakát és vizsgálja meg figyelmesen a gátat. Ha a gát berepedt, mondja meg azt is és kérjen haladéktalanul orvost, aki a sebet bevarrja.

Ha ezzel is rendbe jött, szárítsa le a megmosott részeket, cserélje ki az átnedvesedett lepedőt melegített szárazzal és tegyen a nemirészek elé tiszta, gyógyszertárból vagy kötszerárustól vett vattát, vagy vászonruhát. Azután takarja be gondosan az új gyermekágyast, üljön az ágy mellé és figyelje meg a méhet a reá tett kézzel. Ha legalább félóra telt el úgy, hogy a méh dörzölés nélkül is állandóan kellő mértékben összehúzódott és vérzés nem jelentkezett: adjon az új gyermekágyasra tiszta, átmelegített fehérneműt és változtassa meg a beszennyezett ágyneműt is, ügyelve különösen arra, hogy eközben a nő kelleténél többet ne mozogjon; most tegyen a nő hasára összehajtott, nehéz lepedőt.

Amikor az anya teljesen rendben van, az újszülött ápolásához foghat a bába, de a gyermek gondozása közben is kötelessége az anyát szemmel tartani és időnként meggyőződni, hogy nem vérzik-e?

Szülés után a bába rendes viszonyok közt 3 óráig, rendellenes esetekben addig köteles az új gyermekágyasnál maradni, ameddig az orvos rendeli. Az új gyermekágyast nem szabad oly egyénre bízni, akinek nincsen törvényes képesítése a szülészeti gyakorlatra.

18. §.

A gyermekágyast, ameddig ágyban fekszik, napjában kétszer, azután pedig még egy ideig mindennap egyszer köteles a bába meglátogatni és ápolni.

A gyermekágyast figyelmeztesse a bába, hogy 9—10 napig ágyban fekdjék és minden lelki felindulástól óvakodjék; minden alkalommal mérje meg a gyermekágyas hőmérsékét és tapintsza

meg érverését; vizsgálja meg emlőit és hasát; adjon neki tanácsot a szoptatás szabályaira és az ételrendjére nézve és gondoskodjék ürüléseinek rendbentartásáról; főképen ügyeljen mindenben a kötelező tisztaságra. A szoba levegőjének, az ágy- és fehérneműeknek és a gyermekágyas nemirészeivel érintkező minden tárgynak tisztántartása mellett köteles a bába a gyermekágyas nemirészeit és környéküket mindennap kétszer megtisztogatni. E célból tegyen a gyermekágyas alá ágytálat, vagy más lapos edényt és takarja be felhúzott combjait; azután mossa meg saját kezeit és egyik kezével kisebb edényből vagy az irrigátor csövéből csurgasson forrált, langyos vizet a nemirészekre és környékükre, mialatt másik kezével ezeket a részeket tisztára mossa. A szeméremajkakat csak abban az esetben vegye szét, ha csapolást kell végeznie, hogy a csarnokot is kellőképpen leöblíthesse. A megtisztított részeket most szárítsa le tiszta ruhával vagy vattával és a gyermekágyi folyás elfogására tegyen a szeméremrés elé tiszta, gyógyszerútból vagy kötszerárustól vett vattát, vagy lúgban kifőzött tiszta ruhát. Ócska vagy színes rongyot erre a célra használni épen úgy tilos, mint a már használtakat egyszerűen szárítás után és kifőzés nélkül újból alkalmazni. A nemirészek tisztogatásánál szivacsot használni nem szabad. Hasonlóképpen tilos rendes gyermekágyban hüvelyfecs-kendést végezni.

Ha a gyermekágyas bármily okból nem szoptat, a bába kösse fel a megtelő emlőket és ha erősen feszülnek és fájdalmasak, tegyen hideg borogatást reájuk. A megtelt emlőket kiszívatni, kenegetni, vagy olajos-zsíros ruhával befödni nem szabad. A tej apasztása céljából koplaltassa a nőt és keserű-vízzel gondoskodjék bő székürülésről.

19. §.

Az újszülött ápolásánál különös gondot fordítson arra a bába, hogy az újszülöttet a veszedelmes szemgyúladástól megóvja. Evégből már az olyan terhes nőt is, akinél gyanús kifolyást talál, köteles orvoshoz utasítani. Szülésnél pedig már a magzat fejének születése után készen tartott tiszta vászondarabkával és vízzel mossa meg a magzat szeméit, mindeniket külön vászondarabkával és a belső szemzugtól kifelé. Ha ilyenkor nem tehetette, végezze ezt a szemmosást azonnal a magzat születése után. A szülés alatt, vagy után, bemocskolt kézzel, vagy fehérneművel a gyermek szemét

érinteni, vagy a gyermekágyas fehérműjét a gyermek fürdőjébe tenni tilos. Tilos továbbá a fürdővízzel a gyermek szeméit megmosni. Ezeket az első fürdés előtt és azután is külön kell megmosnia.

Ha ez elővigyázat ellenére szemgyulladás támad az újszülöttnél, a bába köteles az anyát a megvakulás veszedelmére figyelmeztetni és követelni, hogy haladék nélkül orvos után küldjön. Addig is mossa meg a gyermek beteg szemét úgy, hogy egyik kezével megfeszíti a szemhéjakat, másik kezével tiszta, forralt, langyos vízbe mártott ruhából vagy kanálból vizet csurgat a szembe, hogy belőle így a genyet kimossa. Szivacsot erre a célra alkalmazni nem szabad. A szemmosást annyiszor kell ismételni — esetleg minden órában — a hányszor több geny gyűlt össze a szemben.

Ha az egyik szem beteg, vigyázzon a bába, hogy a ragadós váladékból az egészséges szembe ne jusson; nemkülönben ügyeljen arra is, hogy sem ő maga, sem más, akinek keze a ragadós váladékkal érintkezésbe jött, senki szeméhez ne nyúljon, mielőtt kezeit szappannal bő vízben meg nem mosta, mert különben ugyanolyan szemgyuladást kap vagy okoz. Ezért figyelmeztesse a bába a ragadós váladék veszedelmességére azokat, akik a beteg gyermekkel foglalkoznak. Nemkülönben jegyezze meg magának a bába, hogy a gyúladt szem váladékától a női nemirészekben is erősen ragadós kifolyás támad.

A köldökszínórt, miután a lüktetése megszűnt, két helyen kösse el a bába szublimátos vízben áztatott szalaggal; a két hely között vágja át és a leválasztott újszülöttet fektesse biztos helyre, ahol addig maradhat, ameddig az anya teljesen rendben nincsen. Ezután fürössze meg az újszülöttet. A fürdővíz langyos, azaz 35 C^0 (28 R^0) legyen. Mielőtt a fürdőbe teszi az újszülöttet, mossa meg külön az arcát és óvakodjék, hogy fürösztés közben a beszenyenezett fürdővíz a gyermek arcát ne érje. Fürösztés után szárítsa le és vizsgálja át egész testét, vajjon minden része rendes-e és nem található-e rajta fejlődési hiba. Most kösse el újra szorosan a köldökszínór maradványát; burkolja azt tiszta, gyógyszerártóból vagy kötszerárutól vett vattába vagy vászondarabkába és pólyázza be. Ezután öltöztesse fel az újszülöttet és kösse vánkosba.

Az újszülött további gondozásánál mindenkor a legnagyobb tisztaságról kell a bábának gondoskodnia. Ha széke volt a gyermeknek, mindannyiszor tiszta langyos vízzel kell a beszenyezett részeket megmosni és gondosan szárazra törölni. A gyermeket

naponként egyszer, reggeli látogatásánál, meg kell fürösztetni és tisztába öltöztetni és mielőtt végképpen elhagyja gyermekágyasát a bába, oktassa ki a fürösztés szabályaira és figyelmeztesse, hogy gyermekét egy éves koráig legalább minden második napon fürösse meg.

Arra is legyen figyelemmel a bába, hogy az újszülöttet ne ringassák, hanem szilárdon álló külön ágyacskába, kis kocsiba vagy kosárba fektessék. A gyermeket anyja mellé fektetni nem célszerű.

A legnagyobb súlyt helyezze a bába arra, hogy a gyermek táplálása szabályosan történjék. A gyermek táplálása történhetik: 1. anyatejjel, 2. dajkatejjel, 3. tehéntejjel.

1. Ahol csak lehetséges, az anya maga szoptassa gyermekét. A szoptatásban szigorú rendet kövessen. Az első két hónapban nappal minden 2 órában, a harmadik hónaptól kezdve minden 3 órában szoptassa gyermekét. Éjjel mindig ritkábban tegye emlőjére, úgy, hogy végre egyáltalában ne, vagy legfeljebb egyszer kelljen éjjel szoptatnia. Egy szoptatás körülbelül fél óráig tartson és célszerű mindannyiszor mindkét emlőből szoptatni. A szoptatást 8—9 hónapon át folytassa. Ekkor lassanként el lehet választani a gyermeket. Az elválasztás legcélszerűbben úgy történik, hogy a gyermek mind ritkábban kapja az emlőt, és közben tehéntejjel táplálkozik; végre pedig a szoptatást egészen beszüntetjük. Ezt a fokozatos elválasztást négy hét alatt fejezhetjük be.

2. Ha az anya bármely oknál fogva nem szoptat, az anyatejet alkalmas dajka tejével pótolhatjuk legjobban. A dajkálásra ajánlkozó nőt minden esetben előbb orvossal kell megvizsgáltatni, hogy alkalmas-e a szoptatásra. A dajka a szoptatásra nézve ugyanazokat a szabályokat kövesse, mint a szoptató anya.

3. Ha a gyermek természetes módon anya-, vagy dajkatejjel nem táplálható, mesterségesen kell felnevelni, tehéntejjel.

A tejet fel kell forralni és befödve hideg helyre tenni. Ha a gyermeknek adni akarunk belőle, nem elég azt csak felmelegíteni, hanem újra fel kell belőle forralni annyit, amennyi egyszeri táplálásra szükséges. Eleinte felerész vízzel higítsuk a tejet; később, ha már két hónapos a gyermek, két rész tejhez egy rész vizet keverjünk, hat hónapos korától kezdve a forralt tejet tisztán kaphatja. A víz, amelylyel a tejet felhigítjuk, jó ivóvíz legyen; de még ezt is forraljuk fel, mielőtt a forralt tejhez hozzákeverjük. A tejet

forralás előtt közönséges cukorral édesítsük meg. Egy szopópalacknyi tej édesítésére egy darab kockacukor, azaz körülbelül kávéskanálnyi cukorpor elegendő.

Szopóüvegnek legjobb az olyan, amelynél a palackra egyszerűen reáhúzzák a gummiszopókát. A szopóüveget nagyon tisztán kell tartani. Ha a tejet nem szopja ki egészen a gyermek, a maradékot ne tegyük félre a gyermek számára, hanem öntsük ki az üvegből és a palackot mindjárt mossuk ki tisztára bő vízben. A szopókát használat után jól ki kell áztatni tiszta vízben. Még jobb, ha néhány percre forró vízbe dobjuk. A megtisztított palackot és szopókát tiszta kendőbe kötve tartsuk, hogy por ne lepje s be ne piszkolódjék.

Jobbmódú szülőknél a tej felforralására Soxhlet-féle készülék beszerzését ajánlhatja a bába.

Pépeket a gyermek csak hathónapos korától kezdve kaphat, de közönséges lisztpépet sohase adjunk a gyermeknek. Jó pépet készíthetünk jól kisütött zsemlehéjából vagy kétszersültből, úgy, hogy tejben jól megáztatjuk, s azután az egészet felforraljuk. Ilyen pépet naponta 1—2-szer adhatunk a gyermeknek.

Húst csak akkor kaphat a gyermek, ha már közeledik egyéves korához és ha már néhány foga van. A sült húst — legjobb ilyenkor a csibehús — jól összevagdálva s levessel leöntve adhatjuk. Egyéves gyermeknek húsleveséhez már egy fél tojássárgáját is hozzá keverhetünk.

Cuclival a gyermeket tartani nem szabad. Rossz szokás ez és veszedelmes is lehet, mert hasmenést is kaphat tőle a gyermek és szájában penész támadhat és ha már fogai vannak, azokat odvasokká teheti.

Különösebb gondot kíván a koraszülöttek ápolása. Koraszülötteknél a fürdővíz valamivel melegebb, vagyis 37 C°. (29 R°.) legyen, és nagyon gyenge koraszülötteknél a fürdőt a nap folyamán kétszer is megismételhetjük. A koraszülötteket az első időben melegebb szobában és melegen tartsuk. A fölmelegítésre s melegben tartásra jók a vatta begöngyölések és a melegítő palackok. A koraszülötteket lehetőleg női tejjel kell táplálni, mert egyébként alig tarthatjuk életben. Ha az újszülött annyira gyenge, hogy a bimbót nem képes megfogni, s így szopni sem bír: a kifejt női tejet (anyavagy dajkatejet) kanalankint adjuk neki és pedig óránként vagy másfél óránként, 4—8 kávéskanálkával.

Végre a bába a szülőket a himlőoltási törvényre (1887. évi XII. törvénycikk) is tartozik figyelmeztetni, amely szerint szülők és gyámok általában mindazok, akik gyermekekről gondoskodnak, kötelesek ezeket éltüknek első évében, amennyiben valóságos himlőt ki nem állottak, beoltatni.

20. §.

A terhesség, szülés és gyermekágy rendellenes lefolyásánál, valamint a magzat rendellenességeinél a bába kötelessége jókor az orvosi segítség szükségét kijelenteni és az orvos hívását követelni.

Az orvos megérkezéséig a bábának kell a hivatalos „Magyar Bábakönyv“ előírása szerint a megfelelő segítséget nyújtania.

Orvosi segítséghez kell a bábának akkor is folyamodni, ha nem tud eligazodni, vagy ha kétsége támad, hogy rendes esettel van-e dolga.

Ha a szülő vagy környezete rendes viszonyok mellett és a bába megnyugtató nyilatkozata után is orvos jelenlétét óhajtja, a bábának nem szabad ellenvetést tennie, mert különben a netán bekövetkező szerencsétlenségért őt terheli a felelősség.

Az orvos személyének megválasztása nem a bába, hanem az illetők dolga; a bábának csak abban az esetben szabad megjelölni, hogy melyik orvosért küldjenek, ha erre nézve az ő tanácsát kéri.

Az orvosért megbízható és értelmes egyént kell küldeni, aki a rendellenesség minőségéről felvilágosítást tud adni. Legjobb, ha a bába levélkében pár szóval megírja az orvosnak, hogy minő rendellenességhez kéri. Ha a keresett orvos nem található, a küldönc azonnal másik vagy harmadikhoz menjen.

Az orvos megérkezése után a bába tegyen neki lelkiismeretesen jelentést mindenről, mi addig történt és teljesítse pontosan minden rendelkezését.

Ha az illetők vonakodnak orvost hívni, a bábának tanácsos ezt a figyelmeztetést megbízható tanúk előtt ismételni, nehogy később baja legyen.

A következő esetekben köteles a bába idejében kijelenteni, hogy orvosi segítségre feltétlenül szükség van, és hogy ennek elmulasztása esetén felelősséget nem vállal:

1. A terhesek és szülők ragadós nemi betegségeinél.
2. Tágult erek gyúladása, vagy repedésénél; valamint a terhes testének vizenyős megdagadásánál.

3. A terhesek túlságos hányása- és szertelen nyálfolyásánál.
 4. A hátrahajlott méh beszorulásánál azonnal, az előesett terhes méh beszorulásánál akkor, ha nem sikerült azt a medencéből a hasüregbe feltolnia.

5. Vizelet- és székrekedésnél, ha a hivatalos „Magyar Bába-könyv“-ből tanult eljárással nem tud segíteni.

6. A terhesek, szülők és gyermekágyasok rángatógörcseinél.

7. Minden nagyobbfokú vérzésnél; elülfekvő lepény esetében csekély vérzésnél is. Ide tartoznak: a vetélés, üszög, elülfekvő lepény, méhrepedés, a méh tökéletlen összehúzódása a szülés harmadik időszakában és a szülés után; hüvely- és gátrepedés; a méhszáj széleinek mély berepedései; a méh kifordulása; érrepedés végdaganat képződésével és a gyermekágyi vérzések.

8. A nemirészek hibáinál, például ha a méhszáj szélein forradást, kemény behúzódásokat vagy göböket érez és a méhszáj erős szülőfájdalmak mellett sem tágul, ha a hüvelycsatorna egyes helyein heges szűkületeket, gyűrűszerű befűződéseket talál; ha valamely daganatot érez a hüvelyben stb.

9. A magzat hibás elhelyeződéseinél. Homloktartásnál, medence- és keresztfekvésnél azonnal küldjön orvosért. Arctartásnál, ha előszörszülővel van dolga, szintén azonnal az arctartás megismerése után; ismételveszülőnél pedig akkor köteles orvost hívatni, ha a magzat kitolása alatt azt tapasztalja, hogy az áll nem forog előre, hanem makacsul oldalt marad, vagy hátrafelé kezd forogni. Medencefekvésnél, ha a magzat köldökeig megszületett és a vállak meg a fej kinyomulása késik, a bába kötelessége a hivatalos „Magyar Bába-könyv“-ből tanult szabályok szerint a magzat kihúzását végezni, ha az orvos addig nem érkezett meg.

10. Végtagok vagy köldökzsinór elülfekvésénél fejfekvés eseteiben; nemkülönben a köldökzsinór egyéb rendellenességeinél névszerint: ha a méhszájban a köldökzsinór lüktető ereit tapintja a burkokon, vagy ha a köldökzsinór kiszakadt a magzat köldökéből.

11. Szűk medencénél, ha szülés közben jött rá, azonnal, ha pedig terhesnőnél van alkalma megismerni a szűk medencét, még a terhesség alatt utasítsa orvoshoz a nőt.

12. Minden esetben, amelyben akár szűk medence miatt, akár a magzat túlságos nagy feje (vízfej) vagy fájdalomgyengeség miatt a méhszáj eltűnése után 2 óra múlva még mindig nem nyomult volna le a magzat feje mélyen a medencébe.

13. Ha a kitolási időszakban a magzat szívverésének ritkulását veszi észre.

14. Ha a magzat feje félóránál tovább áll a szeméremrészben anélkül, hogy előrehaladása észrevehető lenne.

15. Görcsös szülőfájdalmaknál; nemkülönben ha a magzatvíz szennyes, vagy bűzös.

16. Ha a magzat születésétől számítva egy óra alatt nem tudja a lepényt a tanult módon eltávolítani, még akkor is köteles orvost hívatni, ha a szülő teljesen jól érzi magát és egy cseppet sem vérzik.

17. Gátrepedésnél, ha nincs is erősebb vérzés.

18. Lepény- vagy burokrészletek visszamaradásánál, ha nincs is vérzés.

19. A terhesek és szülők bármely veszedelmes megbetegedésénél, mély ájulásainál vagy hirtelen halálánál.

20. Gyermekágyasnál: ha láz jelentkezik, gyermekágyi fekély vagy érzékeny has vagy bűzös folyás kíséretében; ha a gyermekágyi folyás hirtelen megszűnésével a gyermekágyas hasában fájdalmak jelentkeznek; ha a gyermekágyi folyás túl az időn véres; ha vizeletcsurgás, vagy makacs hasmenés vagy önkéntelen székürülés mutatkozik; továbbá makacs, vagy lázzal járó bimbórepedéseknél, valamint emlőgyúladásnál; végre a gyermekágyasnak bármely egyéb megbetegedésénél.

21. Az újszülött mély áhhalálánál.

22. A magzat fejlődési hibáinál és torzképződéseinél; minők a vízfej, nyúlajak, farkastorok, lóláb, a végbél elzáródása stb.

23. Az újszülött szemgyúladásánál.

24. A gyermek bármely egyéb megbetegedésénél.

21. §.

Ha a bába az utasítás 15., 16., 17., 18., 19. és 20. pontjában megszabott teendőit és kötelességeit megszegi, elmulasztja vagy elhanyagolja, gondatlanságot követ el, vagy hivatásában való járatlanságot tanusít; ezáltal embernek halálát vagy súlyos testi sértését okozhatja.

1878. V. t.-c. 290. §. Aki gondatlansága által embernek halálát okozta: az emberölés vétségét követi el és három évig terjedhető fogházzal büntetendő.

291. §. „Ha azonban a halál az azt okozónak hivatásában vagy foglalkozásában való járatlanságából, hanyagságából vagy azok szabályainak meg-

szegéséből származott: három évig terjedhető fogházzal és száz forinttól (kétszáz koronától) kétezer forintig (négyezer koronáig) terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

A jelen szakasz eseteiben a bíróság a bűnösnek talált személyt azon hivatás vagy foglalkozás gyakorlatától belátása szerint végképpen vagy határozott időtartamra eltilthatja és a gyakorlat ismételi megengedését újabb vizsgától vagy a kellő képzettség megszerzését igazoló más bizonyítéktól teheti függővé.

1878: V. t.-c. 310. §. „Aki gondatlanság által másnak súlyos testisértést okozott: három hónapig terjedhető fogházzal és négyszáz koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Ha azonban a súlyos testisértés az azt okozónak saját hivatásában vagy foglalkozásában való járatlanságából vagy azok szabályainak megszegéséből származott: egy évig terjedhető fogházzal és ötszáz forintig (ezer koronáig) terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

A 291. §-nak a foglalkozás eltiltására és újbóli megengedésére vonatkozó határozatai a jelen szakasz eseteiben is alkalmazandók.

22. §.

Azok az okleveles bábák, akik a hivatalos „Magyar Bábakönyv“ használatba adása, illetőleg ezen utasítás életbelépte előtt szerezték meg okleveleiket és így a szublimát erősen mérges tulajdonságairól, annak használatánál és megőrzésénél követendő elővigyázati szabályokról kioktatást nem nyertek, az azzal való bánásra nézve a megkívánt gyakorlottságot nem sajátították el, kezeik és eszközeik fertőtlenítésére továbbra is a karbolsavnak $2^{1/2}0/0$ -os oldatát kötelesek használni, amint ezt eddig is tanulták és használták.

Az illetékes hatósági orvosok azonban feljogosítatnak, hogy a szublimát használatát jelen utasítás 2. §-ában foglaltak szerint megengedhessék az olyan intelligens és megbízható bábáknak is, akik ezen utasítás életbelépése előtt szerezték meg oklevelüket.

23. §.

Az a bába, aki ezen rendeletben és utasításban foglalt rendőri rendelkezéseket vagy tilalmakat megszegi, amennyiben cselekménye vagy mulasztása az e tekintetben fennálló törvényes rendelkezések hatálya alá nem esik, kihágást követ el és 200 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel, visszaesés esetében pedig, ha utolsó büntetésének kiállása óta két év még el nem telt, tizenöt napig terjedhető elzárással és 200 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

24. §.

A jelen rendelet és utasítás életbeléptétől hatályukat veszítik az 1882. évi 8824. számú vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszteri rendelettel kiadott utasítás, valamint az ezzel összefüggőleg kiadott: 1882. évi 31.437. számú belügyminiszteri rendelet, továbbá a vallás- és közoktatásügyi és belügyminiszterek által 1889. évi március hó 25-én 2771. sz. a. kiadott rendelet, a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1895. évi június hó 10-én 65.766. sz. a. kelt körrendelete és végre a belügyminiszter által 1893. évi november hó 10-én 96.846. szám alatt kelt körrendelettel kiadott II. utasítás (bábák számára).

A bába esküje.

Esküszöm és fogadom, hogy kötelességemnek minden szülésnél lelkiismeretesen meg fogok felelni s hogy minden mellékteket nélkül járok el és senkinek szándékosan ártani nem fogok. Fogadom, hogy a reámbízott szülőket, gazdagot és szegényt egyaránt, bábai segítségben legjobb tehetségem szerint részesítek, azokat el nem hagyom és el nem hanyagolom és hogy mindenkor és mindenben, bábai utasításom értelmében, legjobb képességem szerint fogok eljárni.

Isten engem úgy segítjen!

A bába oklevele.

Mi a magyar királyi Bábaképző-intézetnek igazgató-tanára és a vallás- és közoktatásügyi magyar királyi minisztertől kiküldött vizsgálók jelen oklevelünkkel tudtára adjuk mindenkinek, akit illet, hogy tisztességes a magyar királyi Bábaképző-intézetben tanfolyamon át rendszeres elmé-

leti és gyakorlati oktatásban részesült, előttünk a folyó év és hó alulírt napján tanultságára nézve szigorú vizsgálatot állott, gyakorlati ügyességéről is alapos próbát tett s így a bábamesterség gyakorlására képesnek és alkalmasnak bizonyult. Azért is fennnevezett tisztességes asszonyt tanult és dolgában jártas bábának elismerjük s miután ennek alapján a törvényszabta esküt letette, mi őt, a magyar királyi kormánytól reánk ruházott hatalomnál fogva, az esküjében tett fogadalom hű megtartásának, valamint az illetékes utasítások és szabályrendeletek pontos követésének feltétele mellett a bábamesterség szabad gyakorlására ezennel feljogosítjuk.

Ennek bizonyosságául részére a magyar királyi Bábaképző-intézet pecsétjével és sajátkezű aláírásunkkal megerősített jelen oklevelet kiadtuk.

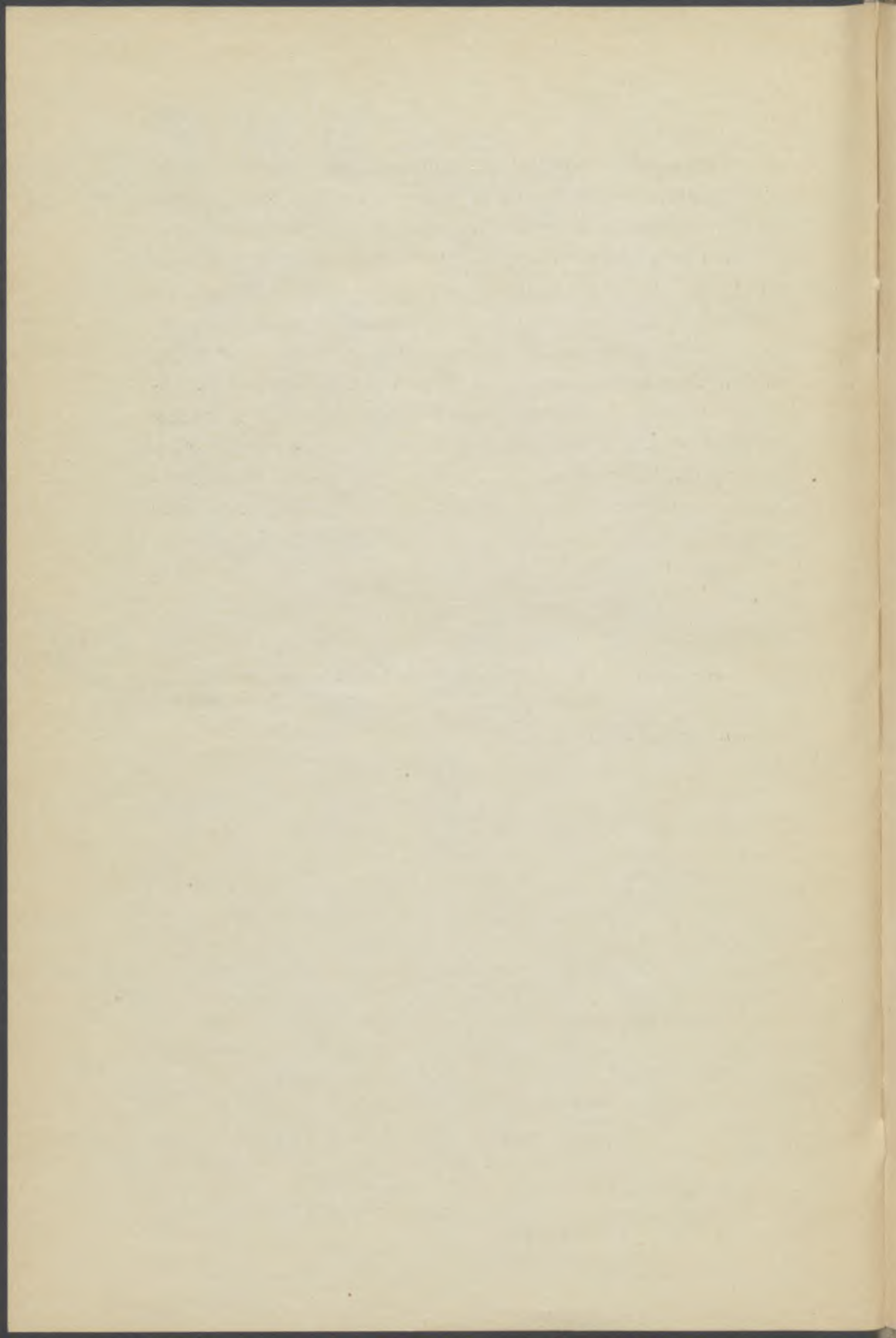
Kelt n évi hó n.

.....
igazgató-tanár.

Az inté-
zet pe-
csétje.

.....
a vallás- és közoktatásügyi m. kir.
minisztertől kiküldött vizsgálók.

A bába sajátkezű aláírása.

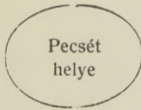

Ellenőrzési könyvecske

okleveles baba részére.

.....n.

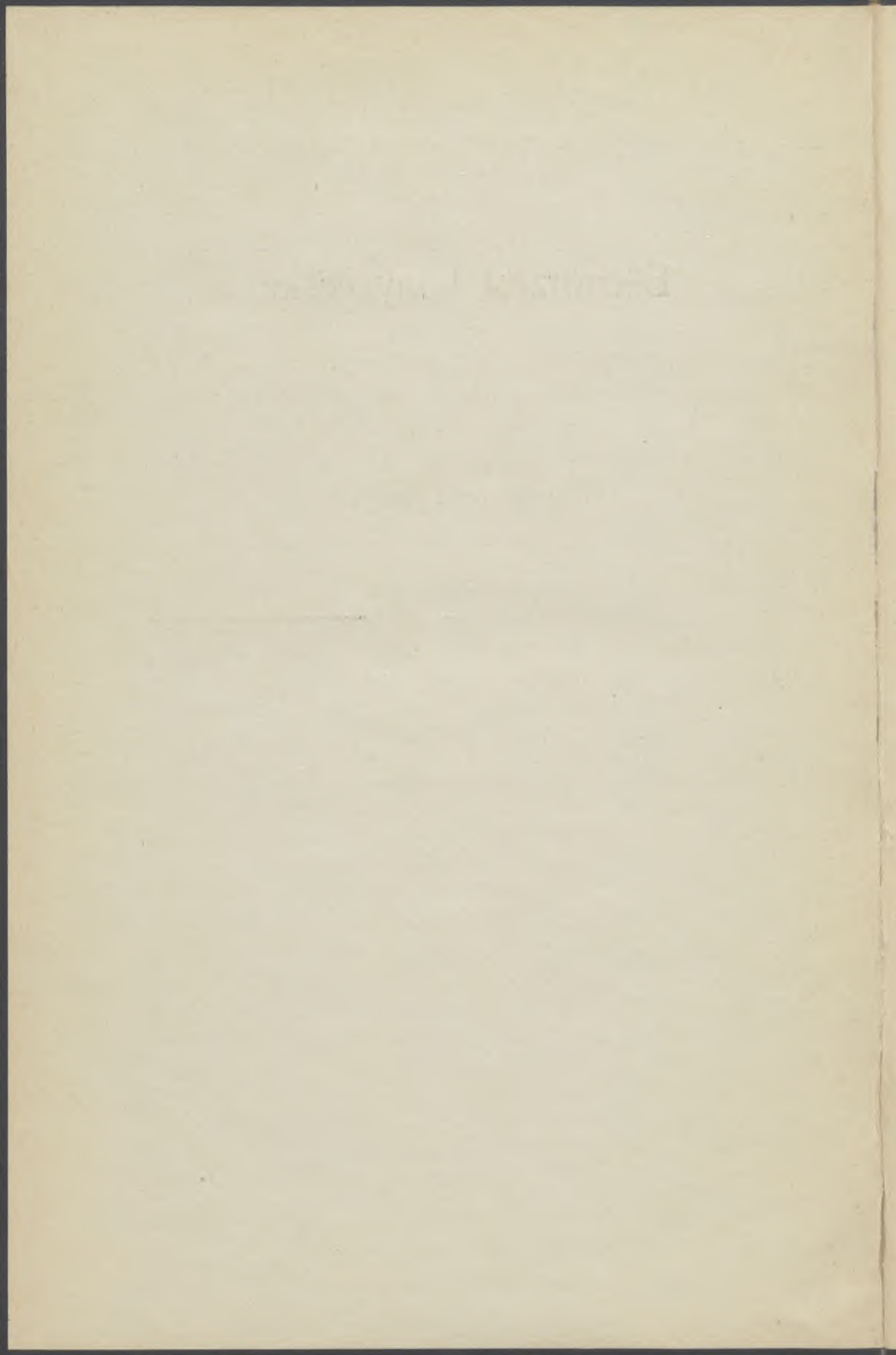
Látta év hó n.

.....
hatósági orvos.

.....n.

.....
a baba aláírása.

Kivonat

a m. kir. belügyminiszternek a vallás- és közoktatásügyi miniszterrel egyetértőleg kiadott 1902. évi 95,000. számú rendeletéből.

1. §. A bába működésének ellenőrzése a közhivatalban levő és a magánorvosok kötelessége, illetőleg joga.

2. §. A rendelet 2. §-ában felsorolt eszközöket köteles a bába erős, fehér vászonzsákocskákba vagy ugyanilyen tarsolyba göngyölve, zárható fémtokban vagy táskában tiszta állapotban készen és jó karban tartani és arra a célra és azon a módon alkalmazni, amint arra nézve oktatást nyert.

A táskájában készletben tartandó sublimátlepényeket, amelyeket egyenkint fekete papirosba göngyölve s halálfejjel jelezve kapja a bába, a hatósági orvos rendelvényei alapján szerzi be szükség szerint a gyógyszerházból. A hatósági orvos rendelésekor egyúttal bejegyzni a bába ellenőrzési könyvecskéjébe a rendelés napját és a sublimát lepénykéek számát s aláírja nevét; a gyógyszerész pedig az ellenőrzési könyvecskében neve aláírásával és kelet feltüntetésével igazolja a kiszolgáltatást.

Ezt az ellenőrzési könyvecskét köteles a bába a hatóságnak ép úgy, mint a magánorvosoknak is kívánatra bármikor megmutatni.

13. §. A szülési jegyzőkönyvet tartozik a hatósági, sőt a magánorvosnak is kívánatra megmutatni.

A hatósági vagy magánorvos ellenőrzési bejegyzése.

A vizsgálat ideje : év, hó, nap	A bába működéséről általában, annak táskájáról és szülési jegyzőkönyvéről

	Folyó szám
	A szülés éve, napja, órája
	A szülő neve, kora, állapota, lakása
	Hányadszor szülő ?
	A magzat fekvése születekcor (koponya-, arc-, far-, lábtartás, keresztfekvés)
	A magzat neme, neve, hosszúsága
	Élve vagy halva született-e ?
	Érett, kora, éretlen-e a magzat ?
	Hány sublimát- lepenyke lett el- használva ?
	A szülés alatt volt-e rendellenesség és milyen ?
	Az anya egészséges maradt-e a gyermek- ágyban, beteg volt-e, meghalt-e, mikor halt meg ?
	A gyermek egész- séges maradt-e 8-10 napig ? meghalt ? mikor ?
	Egyéb megjegy- zések Az orvos megjegyzései

Szülések jegyzőkönyve.

